

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

BEOEFENINGSLEER.

BEOEFENINGSLEER

of

DE KENNIS DER MIDDELEN, OM ALS EEN WAAR LEERLING VAN JEZUS CHRISTUS GETROOST EN HEILIG TE LEVEN.

WAARIN DE ZIEKTEN VAN HET MENSCHELIJK VERSTAND EN HART, DIE DE WARE BEOEFENING VAN HET CHRISTENDOM IN DEN WEG *ZIJN*, MET DERZELVER OORZAKEN EN GENEESMIDDELEN WORDEN VOORGEDRAGEN.

DOOR

EWALDUS KIST,

PREDIKANT TE DORDRECHT.

TWEEDEN DEELS

TWEEDE EN LAATSTE STUK.

TWEEDE DRUK.

TE DORDRECHT,

Bij BLUSSÉ EN VAN BRAAM.

MDCCCXIX.

KERKELIJK GOEDGEKEURD.

JACOB HENDRIK VAN DEN DOORSLAG,
Predikant te Dordrecht.

JACOBUS JOHANNES DE JONGE,
Predikant te Oud-Alblas.

VOORBERIGT.

Gij ontvangt hier mede, mijn waarde Lezer! het laatste Stuk van het tweede Deel, en tevens het laatste van het geheele Werk. Ik heb thans mijne taak afgedaan naar het plan, hetwelk mij van het begin af voor den geest zweefde, schoon het van tijd tot tijd zich al meer en meer ontwikkelde, en uitgebreider wierd. Mijn oogmerk was, al hetgene tot de beoefening behoort, en hetgene daaromtrent door oude en nieuwere Praktikalisten stuksgewijs en verstrooid is voorgedragen, tot een zeker ordenlijk stelsel te brengen, waar in al het hoofdzakelijke moest gevonden, en op zijne eigene plaats gesteld worden, hetwelk tot deze stoffe betrekking heeft. Ik wilde dus gaarn eene Ascetica *of Beoefeningsleer ontwerpen, en de stoffen, die daar in moesten voorkomen, zoo veel in mij was, met vermijding van de gebreken der oude Praktikalisten, naar de behoeften van den tegenwoordigen tijd behandelen; gelijk ik mijne bedoeling daaaromtrent in de Inleiding voor het eerste Deel breedvoeriger heb opgegeven. Thans hope ik mijn doel eenigzins bereikt te hebben. Zoo ver mij bekend is, heb ik*

 gee-

geene ſtukken onaangeroerd gelaten, die tot dit vak betrekking hebben. Waren er, over welke ik nog in twijfel ſtond, zij ſchenen mij echter, bij nadere overweging, toe, meer tot de Zedenleer of tot de Godgeleerdheid te behooren. ——

Ik had niet gaarn, dat mijn werk uitgebreider wierd, omdat men dan natuurlijk wordt afgeſchrikt, van hetzelve te lezen. Ik heb daarom bij verſcheidene ſtoffen, die breedvoeriger konden behandeld worden, de denkbeelden, zoo veel mogelijk, in één gedrongen, zonder, gelijk ik vertrouwe, iets van het hoofdzakelijke te verliezen. Korter kon ik toch ook niet zijn, zoo wegens de menigte en het gewigt der onderwerpen, als omdat ik dit Boek tevens tot een ſtichtelijk Boek wilde inrigten. Wanneer men niet in den ſtijl van een ſijstema wil ſchrijven, maar het kunstmatige, ſtijve, dorre, en afgetrokkene vermijden, wanneer men het voorſtel wil veraangenamen, en niet ſlechts tot het verſtand maar ook tot het hart wil ſpreken, dan moet men noodwendig aan de voordragt eenige meerdere uitgebreidheid geven. ——

Het is mogelijk, dat er onder mijne Lezers zijn, die in de opvatting van dezen of genen tekst van mij verſchillen; maar wat mij betreft, ik heb zorgvuldig zoeken te zijn, om geene teksten te gebruiken, vooral ten minſte, om geene teksten tot bewijzen voor deze of gene waarheid of pligt *bij te brengen, zonder dezelve naauwkeurig te onderzoeken,*

ken, en zonder voor mij zelven uitlegkundige gronden te hebben voor den zin, welke ik gemeend heb, aan dezelve te moeten geven. Het spreekt echter van zelve, dat de aard van dit werk mij niet toeliet, deze gronden altijd optegeven of te verdedigen; waaromtrent men bij de uitmuntende Uitleggers van onzen tijd overvloedig te regt kan geraken.

Tot gemakkelijker gebruik van dit Boek, heb ik den hoofdinhoud van beide de Deelen van hetzelve achter aan geplaatst, op dat men dus mijn geheele plan als op eens zou kunnen overzien, en de onderwerpen, die behandeld worden, met minder moeite zou kunnen vinden. — Ik heb mijn best gedaan, om alle spel en drukfouten voor te komen. Die er in mijn geschrift nog mogten overgebleven zijn, gelijk b. v. op Pag. 903 dit soort *in plaats van* deze soort, *zal mijn goedgunstige Lezer voor mij wel willen verbeteren.*

Ik twijfel geen oogenblik, of er zal in mijn werk nog veel gebrekkigs gevonden worden; maar ik heb gedaan, hetgene ik konde. Indien mijn geringe arbeid nu reeds mag nuttig zijn voor velen van mijne medemenschen, en verder aanleiding geven, dat anderen eene meer volkomene Beoefeningsleer te voorschijn brengen, zal mijne moeite rijkelijk beloond zijn. En die is reeds beloond, zoo door de aanmoediging, die ik gevonden heb in het goed vertier van mijn geschrift, waardoor reeds eenen her-

druk van het eerſte Deel voor de uitgave van het tweede noodig was, als vooral door de verzekeringen, die ik van vele bekenden, en aan mij onbekenden, aangaande de ſtichting, die ik hun heb mogen toebrengen, ontvangen heb. — Geen denkbeeld is mij meer verrukkend, dan de gedachte van, ſchoon afwezig, ſchoon met andere dingen onledig, echter op den zelfden tijd zijne medemenſchen, dikwijls op verre afſtanden, tot leering, opwekking en vertroosting te zijn.

Ik kan God niet genoeg danken voor zijne goedheid, dat ik dit mijn ondernomen werk heb mogen ten einde brengen. Aandoenlijk is mij het aandenken aan den treurigen tijd bij de uitgave van het laatſte Stuk des eerſten Deels, waarop ik mij het tegendeel meende te moeten voorſpellen, en reeds mijn plan opteekende, om tot de volvoering van hetzelve een mijner waardige vrienden te verzoeken. Maar God heeft mij de blijdſchap geſchonken, van zelve dit ter uitvoer te brengen, en dat bij het aangenaam genot van den onwaardeerbaren ſchat der gezondheid. Met gevoel mijns harte ſchrijf ik dit. Hem zij de eer en de dankzegging toegebragt! Ach! dat mijne geringe pogingen rijkelijk door hem gezegend mogten worden, om velen mijner medemenſchen rondom zijnen troon te verzamelen! Het zij zoo!

DORDRECHT,
den 13 *van Grasmaand* 1809.

IN-

INHOUD

VAN HET

TWEEDE STUK

DES

TWEEDEN DEELS.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DERDE AFDEELING.

OVER DE WAARSCHUWINGEN EN WAPENEN, WELKE GOD ONS GEEFT TEGEN HET KWAAD IN DE WERELD, DAT ZICH TEGEN ONZE VOLMAKING AANKANT, EN HOE WIJ DOOR DEZELVE OP ONZE HOEDE MOETEN WEZEN.

druk van het eerste Deel voor de uitgave van het tweede noodig was, als vooral door de verzekeringen, die ik van vele bekenden, en aan mij onbekenden, aangaande de stichting, die ik hun heb mogen toebrengen, ontvangen heb. — Geen denkbeeld is mij meer verrukkend, dan de gedachte van, schoon afwezig, schoon met andere dingen onledig, echter op den zelfden tijd zijne medemenschen, dikwijls op verre afstanden, tot leering, opwekking en vertroosting te zijn.

Ik kan God niet genoeg danken voor zijne goedheid, dat ik dit mijn ondernomen werk heb mogen ten einde brengen. Aandoenlijk is mij het aandenken aan den treurigen tijd bij de uitgave van het laatste Stuk des eersten Deels, waarop ik mij het tegendeel meende te moeten voorspellen, en reeds mijn plan opteekende, om tot de volvoering van hetzelve een mijner waardige vrienden te verzoeken. Maar God heeft mij de blijdschap geschonken, van zelve dit ter uitvoer te brengen, en dat bij het aangenaam genot van den onwaardeerbaren schat der gezondheid. Met gevoel mijns harte schrijf ik dit. Hem zij de eer en de dankzegging toegebragt! Ach! dat mijne geringe pogingen rijkelijk door hem gezegend mogten worden, om velen mijner medemenschen rondom zijnen troon te verzamelen!, Het zij zoo!

DORDRECHT,
den 13 *van Grasmaand* 1809.

IN-

INHOUD

VAN HET

TWEEDE STUK

DES

TWEEDEN DEELS.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DERDE AFDEELING.

OVER DE WAARSCHUWINGEN EN WAPENEN, WELKE GOD ONS GEEFT TEGEN HET KWAAD IN DE WERELD, DAT ZICH TEGEN ONZE VOLMAKING AANKANT, EN HOE WIJ DOOR DEZELVE OP ONZE HOEDE MOETEN WEZEN.

bij

VIERDE AFDEELING.

REGELEN, OM IN HET GEBRUIK DER MIDDELEN TOT ONZE VORMING, EN DER WAPENEN TEGEN DE AANLEIDINGEN TEN KWADE, DES TE GELUKKIGER TE SLAGEN.

DERDE HOOFDSTUK.

OVER DE KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN, DIE HEN VAN DE VOLKOMENHEID, OP AARDE BEREIKBAAR, NOG VERWIJDEREN; BESCHOUWD IN DERZELVER NATUUR, OORZAKEN EN GENEESMIDDELEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN, DIE TOT DE KENNIS VAN DEN GODSDIENST BETREKKING HEBBEN.

VOORBERIGT.

Gij ontvangt hier mede, mijn waarde Lezer! het laatste Stuk van het tweede Deel, en tevens het laatste van het geheele Werk. Ik heb thans mijne taak afgedaan naar het plan, hetwelk mij van het begin af voor den geest zweefde, schoon het van tijd tot tijd zich al meer en meer ontwikkelde, en uitgebreider wierd. Mijn oogmerk was, al hetgene tot de beoefening behoort, en hetgene daaromtrent door oude en nieuwere Praktikalisten stuksgewijs en verstrooid is voorgedragen, tot een zeker ordenlijk stelsel te brengen, waar in al het hoofdzakelijke moest gevonden, en op zijne eigene plaats gesteld worden, hetwelk tot deze stoffe betrekking heeft. Ik wilde dus gaarn eene Ascetica *of Beoefeningsleer ontwerpen, en de stoffen, die daar in moesten voorkomen, zoo veel in mij was, met vermijding van de gebreken der oude Praktikalisten, naar de behoeften van den tegenwoordigen tijd behandelen; gelijk ik mijne bedoeling daaromtrent in de Inleiding voor het eerste Deel breedvoeriger heb opgegeven. Thans hope ik mijn doel eenigzins bereikt te hebben. Zoo ver mij bekend is, heb ik*

DERDE AFDEELING.

OVER EENIGE KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN MET OPZIGT TOT DE HEILIGMAKING.

VIERDE AFDEELING.

OVER KRANKHEID MET OPZIGT TOT DE VORDERING IN HET CHRISTENDOM.

VIJFDE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN MET BETREKKING TOT DE VRUCHTEN DES GELOOFS EN DER GODZALIGHEID.

§ 227.

ZESDE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN MET BETREKKING TOT BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN EN GEVALLEN, WAARIN GELOOVIGE CHRISTENEN KOMEN KUNNEN.

VIERDE HOOFDSTUK.

RAADGEVINGEN EN LESSEN VOOR MEER GEVORDERDE EN BEVESTIGDE CHRISTENEN.

§ 235.

TWEE-

TWEEDEN DEELS

TWEEDE HOOFDSTUK.

OVER DE ALGEMEENE MIDDELEN, OM TOT DE VOLKOMENHEID, DIE OP AARDE BEREIKBAAR IS, TE GERAKEN, OF IN DE BEOEFENING VAN HET CHRISTENDOM STANDVASTIG TE VOLHARDEN, EN GELUKKIG TE VORDEREN.

DERDE AFDEELING.

OVER DE WAARSCHUWINGEN EN WAPENEN, WELKE GOD ONS GEEFT TEGEN HET KWAAD IN DE WERELD, DAT ZICH TEGEN ONZE VOLMAKING AANKANT, EN HOE WIJ DOOR DEZELVE OP ONZE HOEDE MOETEN WEZEN.

§ 187.

Herinnering.

Het tweede deel mijner beoefeningsleer, het welk ik in dit tweede stuk vervolge, handelt over de middelen, om in de ware beoefening van het Christendom te volharden en te vorderen. Ik heb dit deel in vier hoofdstukken verdeeld. Het *eerste* zou den Christen voorstellen

in zijne meeste volkomenheid hier op aarde. Het *tweede* zou de algemeene middelen voordragen, om tot deze volkomenheid te geraken. Het *derde* zou de krankheden van geloovige Christenen, die hen van deze volkomenheid nog verwijderen, in derzelver natuur, oorzaken, en geneesmiddelen te beschouwen geven. Het *vierde* eindelijk zou voor gevorderde Christenen, die in het naderen aan deze volkomenheid anderen voorbij streven, raadgevingen en bestieringen bevatten. Het eerste hoofdstuk heb ik reeds geheel, het tweede voor een groot gedeelte in het vorig stuk afgehandeld. Het geen daar van nog overig is, gelijk ook het derde en vierde hoofdstuk, moeten dus in dit tweede en laatste stuk nog behandeld worden.

Om mijnen Lezer te doen zien, wat er van het tweede hoofdstuk nog ter behandeling overig is, moet ik hem herinneren, dat ik, na eenige voorbereidende aanmerkingen in de *eerste* afdeeling van dat hoofdstuk, voorgenomen had, in de *tweede* afdeeling aan te wijzen, welke middelen God al gebruikt, om ons te vormen en tot rijpheid te brengen, en hoe wij dezelve gebruiken moeten, om er door gevormd te worden; in de *derde* afdeeling, welke waarschuwingen en wapenen God ons geeft tegen het kwaad in de wereld, dat zich tegen onze

vol-

volmaking aankant, en hoe wij door dezelve op onze hoede moeten wezen; terwijl ik eindelijk in de *vierde* nog eenige heilzame regelen zou voordragen, om in beide deze zaken des te gelukkiger te slagen. (bladz. 175). De tweede afdeeling heb ik in het vorig stuk ten einde gebragt. Ik ga dus thans tot de derde over.

§ 188.

Overgang tot de stoffe, die in deze afdeeling behandeld moet worden.

Wij vinden dan op de wereld menigvuldige opleidingen ten goede, en voortreffelijke middelen, door den hemelschen Vader ons geschonken, om ons te vormen, en tot volkomenheid te brengen. Wij beschouwden dezelve in de vorige afdeeling, en zagen tevens, hoe wij van onze zijde deze middelen gebruiken moeten, om er door gevormd te worden. — Dan, gelijk er menigvuldige opleidingen ten goede voorhanden zijn, zoo zijn er helaas! ook op deze wereld in en rondom ons tallooze aanleidingen ten kwade, die onze volmaking gestadig tegenwerken. Tegen deze heeft God het ons niet aan waarschuwingen en wapenen laten ontbreken, die, regt gebruikt zijnde, onder medewerking

van zijnen Geest, de tegenwerkende kracht van dat kwade merkelijk verzwakken en verbreken kunnen. Bij de beschouwing derhalven van het opvoedingsplan, het welk de hemelsche Vader in de vorming zijner kinderen volgt, moeten wij ook deze wapenen tegen deze aanleidingen ten kwade in oogenschouw nemen, en tevens, hoe wij ons van dezelve ter onzer beveiliging tegen de aanvallen dezer verzoekingen bedienen moeten. —

§ 189.

Aanleidingen ten kwade.

Het zal noodig zijn, van deze aanleidingen ten kwade, die op deze wereld onze vordering en volmaking tegenstand bieden, vooraf te spreken. Ik vinde hier echter veel werks mij uit de hand genomen, daar ik reeds in het vorig stuk § 149, van de verzoekingen en den tegenstand, waar mede het geloof en de deugd des Christens hier op aarde te strijden hebben, eene uitvoerige schets gegeven heb. Ik verzoeke mijnen Lezer deze schets nog eens te overzien. Zij zal hem eene groote menigte van aanleidingen ten kwade, die onze volmaking in den weg zijn, herinneren. Ik kan het echter hier-

bij

bij niet laten berusten, zal het onderwerp, tot welks ontwikkeling ik thans genaderd ben, met naauwkeurigheid behandeld worden. Ik heb in de aangehaalde plaats § 149 meest van zoodanige verzoekingen gesproken, die wij ras gewoon zijn op te merken, zonder (het welk daar mijn oogmerk niet mede bragt) met opzet te handelen over die menigvuldige *kleine* verzoekingen en aanleidingen ten kwade, die ligtelijk onze aandacht ontslippen, maar niet te min heimelijk de nadeeligste werking doen. Van deze moet ik hier ter plaatse noodwendig gewagen, zal ik de Christelijke waakzaamheid, van welke ik straks moet handelen, in hare uitgebreidheid, zoo als zij zich tot de geringste kleinigheden moet uitstrekken, kunnen voorstellen. — Zie hier dan, mijn Lezer! eene schets van kleinere minder opgemerkte aanleidingen ten kwade, die echter den nadeeligsten invloed hebben, en dus noodwendig gekend, gevreesd, en bestreden moeten worden.

§ 190.

Kleine minstopgemerkte aanleidingen ten kwade.

De aanleidingen ten kwade, die ik hier be-

 doel,

doel (*), worden *klein* genoemd, niet, om dat zij minder gevaarlijk, en daarom minder te

(*) Het geen ik in deze en twee volgende paragrafen voordrage, ben ik grootendeels verschuldigd aan de uitmuntende verhandeling van F. V. REINHARD, *over de waarde der kleinigheden in de Zedekunde.* Ik vond zijne aanmerkingen over deze stoffe te voortreffelijk, en voor dit gedeelte der beoefeningsleer te zeer gepast en onontbeerlijk, dan dat ik besluiten kon, van dezelve geen gebruik te maken. Ik heb echter, het geen hij hier voordraagt, geheel omgearbeid, op eene andere wijze voorgesteld, en het mijne daar bij gevoegd. — Te weten, hoe voortreffelijk de Heer REINHARD ook schrijve, dit is echter ontegenzeggelijk, dat zijne voordragt in deze verhandeling meer voor menschen van studie, die gewoon zijn wijsgeerig te denken, en met de kunsttermen der wijsgeerte bekend zijn, dan wel voor de vatbaarheid van minkundigen en eenvoudige Christenen geschikt is. — Ik heb daarom in mijne Voorrede, die ik in het jaar 1799 voor deze verhandeling geplaatst heb, reeds gewenscht, dat zijne menschkundige aanmerkingen mogten worden voorgesteld op eene wijze, die meer voor de vatbaarheid der groote menigte berekend was, en dus meer tot algemeene stichting dienen kon. — Ik heb dit in deze paragrafen beproefd met opzigt namelijk tot dat gedeelte zijner verhandeling, het welk de kleinere aanleidingen tot het kwade betreft, terwijl andere gedeelten in het vervolg van dit stuk ons nog zullen te stade komen. — Ik heb daartoe in het kort voorgesteld, het welk REINHARD meer uitvoerig heeft voorgedragen. Ik heb veel zijne orde gevolgd, maar dezelve ook veranderd, waar dit mij toescheen, de duidelijkheid te kun-

te vreezen zijn, waarvan het tegendeel ons ras zal blijken, maar, om dat zij gewoonlijk de ziel minder zoo aandoen, dat zij op dezelve opmerkzaam wordt, of, omdat zij, opgemerkt wordende, veelal klein en gering in onze oogen zijn. —

Deze kleinere aanleidingen ten kwade kunnen tot *twee soorten* gebragt worden. Tot het *eerste* behooren zoodanige, die buiten ons zijn, en onder onze zintuigen vallen; tot *de laatste*, die uit ons zelve voortkomen. Ik moet mijnen Lezer op beide deze soorten opmerkzaam maken.

§ 191.

Kleine aanleidingen ten kwade buiten ons.

Wat *het eerste* betreft. — Daar zijn tallooze voor-

kunnen begunstigen. Ik heb aanmerkingen, die verstrooid waren, en mij echter voorkwamen tot elkander te behooren, bij één vergaderd. Ik heb, het geen meer voor den diepen menschenkenner, en minder voor het algemeen geschikt was, achter gelaten, of zonder wijsgeerige inkleeding in de gewone taal, duidelijk trachten voor te stellen. Ik heb mij daar toe vooral ook minder van afgetrokkene redeneringen, en meer van de ophelderende voorbeelden, die in de verhandeling voorkomen, bediend, en mijne voorbeelden daar bij gevoegd.

voorwerpen buiten ons, die door middel van de zinnen onze ziel op eene nadeelige wijze aandoen, maar zoo weinig aandoen, dat de ziel de gemaakte verandering of weinig opmerkt, of maar al te veel veronachtzaamt.

Om des te duidelijker te zijn, zal ik met dit laatste beginnen; *hoe namelijk tallooze voorwerpen buiten ons eene nadeelige verandering in ons te weeg brengen, die onze ziel maar al te veel veronachtzaamt;* hoe ons dus van deze zijde vele aanleidingen ten kwade voorkomen, die wel klein in onze oogen zijn, maar geenszins klein zijn in hare schadelijke uitwerkselen — Ik zal hier van eenige voorbeelden bijbrengen. Die zullen wel het meest geschikt zijn, om deze zaak voor een ieder in een helder licht te plaatsen. — Onder de verzoekingen tot zonde behooren vooral ook kwade gezelschappen, kwade gesprekken, kwade voorbeelden. Niemand, die godsvrucht en deugd bemint, zal zulke verzoekingen klein achten. Maar hoe klein acht men daarentegen meestal die fijnere aanlokselen ten kwade, die men in eene verkeering met wijzen en goeden, en in de gewone gezelschappen, die niet afgekeurd worden, menigmalen ontmoet! Hoe klein acht men die dikwerf, niettegenstaande derzelver invloed des te schadelijker zijn kan, naarmate

men

men dezelve minder vermoedde! Wanneer een Christen in gezelschap is met menschen, die noch ware wijsheid, noch godsvrucht bezitten, dan is hij bedachtzaam. Hij verwacht, dat hij het een of ander hooren of zien zal, waartegen hij op zijne hoede moet wezen. Is hij daarentegen bij verstandigen en godvruchtigen, dan is hij niet zelden gerust, geen kwaad voor zijn verstand en hart van hunne gesprekken of voorbeelden vreezende, en integendeel gereed, om de eerste in te stemmen, en de laatste te volgen. Hoe ligt neemt men gevoelens aan, hoe ligt volgt men het voorbeeld van menschen, die men voor wijs en godvruchtig houdt, die men hoogacht en bemint! Intusschen ook de wijzen en godvruchtigen zijn in dit leven niet boven dwaling en gebrek verheven. Zij kunnen mistasten, en begrippen inboezemen, die met de waarheid niet overeenkomstig zijn. Zij kunnen in voorkomende gelegenheden tegen hunnen pligt handelen, en ons dus een voorbeeld geven, dat wij geenszins moeten navolgen. Als wij dus niet op onze hoede zijn, en behoorlijk onderscheiden, wat wij van hen aannemen, of niet aannemen, waarin wij hen volgen of niet volgen moeten, dan sluipen dikwijls ongemerkt nadeelige dwalingen in onze ziel in, van welke wij niet gemakkelijk

weder genezen worden, dan nemen wij dikwerf verkeerdheden van hen over, die wij niet gereedelijk weder afleggen, dan komen wij dikwils, door hen blindeling te volgen, tot zonden, van welke anders de teederheid van ons geweten ons zou hebben terug gehouden. — Één vrij gezegde van een man, die ons vertrouwen heeft, over deze of gene leer, die wij tot hiertoe geloofden, éénе door hem geopperde bedenking, één wenk van hem, werpt rasser een zaad van twijfeling, dat diepe wonden schiet, in onze ziel, dan de breedvoerigste rede van anderen, van wier kunde en waarheidsliefde wij geene hooge gedachten hebben. — Wanneer een man van bekende vroomheid, met welken wij aanzitten aan eenen vriendendisch, ons voorgaat in een niet al te matig gebruik van spijs en drank, of in eene, niet onbeschaamde, maar beschaafde kwaadsprekenheid, of in al te luchtig en vrolijk schertsen, hoe ligt worden wij dan met hem onmatig, kwaadsprekend, of meer los in onze gesprekken, als met den ernst van het Christendom bestaanbaar is! misgrijpingen, voor welke wij ons, wanneer wij ze in anderen in eene grovere gedaante gezien hadden, zorgvuldig gewacht zouden hebben. „ De zinnelijke voorwerpen," zegt REINHARD

HARD

HARD (*), „ wekken in ons de begeerte tot
„ zondigen niet op, wanneer zij sterk in het
„ oog loopen, en door hunne grootheid ver-
„ bazen. Zij zijn veeleer geschikt, om ons
„ van het kwade af te schrikken, dan tot het
„ zelve te verleiden. Van daar komt het, dat
„ booswichten, wier wanbedrijven algemeen
„ bekend zijn, door hun voorbeeld weinig na-
„ deel aan de zeden toebrengen, omdat allen,
„ of hunne verkeering vermijden, of door de
„ snoodheid der misdrijven zelve afgeschrikt
„ worden; om die na te volgen. Maar die
„ *fijne* afwijkingen, en *zachte* aanlokselen tot
„ het kwade, welke onder schijn van goed
„ ons bedriegen, onze begeerten bedekt gaan-
„ de maken, zoo dat de vonken der driften
„ langzaam beginnen te gloeijen, — deze zijn
„ voor de deugd hoogst gevaarlijk."

Daar zijn meer voorwerpen buiten en rond-
om ons, welke meestal klein geächte, maar
niet te min gevaarlijke, aanleidingen tot het
kwade zijn. — Om ons hart van God af te
trekken, en onze wereldliefde weder te doen
ontvlammen, is het juist niet noodig, dat de
rijkdommen, de eer, en de vermaken dezer
we-

(*) *Over de waarde der kleinigheden in de Zedekunde*,
pag. 161.

wereld zich in de aanlokkelijkste gedaante aan ons vertoonen, en de gunstigste gelegenheid ter een ruim bezit en genot derzelve zich aanbieden, mits wij niet al te naauwgezet gehoor geven aan de inspraken van pligt en geweten, o Neen! een enkele gunstige gelegenheid, om meer winst te doen; eene onverwachte tusschenkomst, die ons een gunstig vooruitzigt opent op verbetering van onzen staand; een enkel verhaal van loftuitingen, aan anderen toegezwaaid; een woord, eene plaats, een voorwerp, welke ons te voren genotene zinnelijke vermaken herinneren, en het genoegelijke derzelve weder voor de verbeelding brengen; zulke kleine omstandigheden zijn dikwerf genoeg, om de aardsgezindheid onzer harten weder op te wekken. — Wij hebben geene wreede vervolgingen, geene brandstapels, geene moordschavotten noodig, om ongetrouw aan God en den Verlosser te worden; de bedreiging van een mensch met het verlies van zijne gunst, een zuur opslag van het oog, eene versmadende blik, de beschimping van een vriend of medgezel, zulke kleinigheden zouden zonder de goddelijke bewaring reeds genoeg zijn, om ons God en Jezus te doen verloochenen voor de menschen. Een druk beslommerd beroep wordt er juist niet vereischt, om

om onze harten ongeſchikt te maken voor den gemeenzamen omgang met God; eene enkele buitengewone bezigheid, waartoe wij geroepen worden, een klein familiegeval, eene geringe twist in het huisgezin, zijn daar reeds toereikend toe. En hoe velen kwamen niet tot zonden, waar voor zij te voren geloofden niet vatbaar te zijn, alleen door eene gunſtige gelegenheid van tijd en plaats, die hun onvoorziens tot het bedrijf derzelve werd aangeboden! Voor hoe velen was niet de plaats, waar op zij te voren deze of gene zonde bedreven, aanleiding genoeg, om de drift tot dezelve weder te doen ontgloeijen, en hen tot dezelfde zonden op nieuws te doen vervallen! —

Daar zijn zekere bijzondere zonden, die door de kleinſte aanleidingen opgewekt of gevoed kunnen worden. Een enkel dubbelzinnig woord is voor den tot *wellust* geneigden genoeg, om zijne verbeelding met een aantal wulpſche beelden op te vullen, en daar door zijne ongelukkige drift te doen ontvlammen. Een oogblik geworpen op de bekoorlijkheid eener vrouw, het zien van een beeld van eene ſchilderij, of het hooren eener vrouwelijke ſtem kan dezelfde wanorde bij hem te weeg brengen. Zelfs kunnen geuren wellustig maken.

„ Eene

„ Eene aangename geur van een ſtoilet, zegt „ ROUSSEAU, is zoo onbeduidend niet, als „ men gewoonlijk wel gelooft." — Ook de *toornigen* kunnen door de minſte dingen getroffen worden. Een wenk van anderen, eene houding, die eenige verachting te kennen geeft, eene lagchende trek in het aangezigt, eene kleine onachtzaamheid, een enkel woord, dat niet omzigtig genoeg geſproken is, is dikwils genoeg, om den toorn te doen oprijzen. REINHARD (*) haalt eene plaats uit SENECA *over den toorn* aan, in welke dit op eene naïve wijze geteekend wordt: „ Is de jonge „ niet vaardig genoeg, het water te warm, „ om te drinken, de bedden onopgemaakt, of „ ſtaat de tafel niet regt, over zulke kleinig„ heden vliegt men op. — Hoest iemand, ligt „ er een ſtroohalm in den weg, wordt eene „ mug niet goed verjaagd, dan geraakt men „ in woede." — Niet minder wordt ook de *achterdochtige* door het allergeringſte in zijn kwaad vermoeden geſterkt, gelijk dezelfde SENECA, door denzelfden aangehaald (†) uitmuntend ſchildert: „ hij heeft mij niet vriendelijk „ gegroet. Die heeft mij niet hartelijk omhelsd.

„ De-

(*) Over de waarde der kleinigheden, pag. 169.

(†) Pag. 168.

„ Deze brak het gesprek spoedig af. Hij heeft „ mij niet ter maaltijd genoodigd. Zijn gelaat „ scheen stuursch te wezen. Nooit zal het „ den argwaan aan stof ontbreken." — Voor den *bijgeloovigen* eindelijk, opdat ik dit voorbeeld nog bijbrenge, is niets zoo gering, het welk hij niet gereedelijk aangrijpt tot voedsel voor zijne bijgeloovigheid. Het geroep der nacht-uilen, het gekrasch der raven, het huilen der honden, kruislings liggende messen, den tien gasten, een omgeworpen zoutvat zijn hem zoo wel kwade voorteekenen van noodlottige dingen, als bloedige wolken, en de staart der Cometen, die hem toeschijnen, oorlogen, pest en dure tijden aan te kondigen. —

Tot hiertoe beschouwden wij sulke kleine aanleidingen ten kwade buiten ons, die, schoon wel opgemerkt, echter veelal klein geacht en veronachtzaamd worden; maar wij moeten nu nog van andere spreken, *die niet eens door de ziel zelve opgemerkt worden* wegens de geringe verandering, die zij in het eerst in haar schijnen te weeg te brengen, en die echter groot genoeg is, om schadelijke gevolgen voort te brengen. — Zoo kan, bij voorbeeld, eene verandering van lucht en weder ongemerkt eene ongunstige verandering te weeg brengen in de gesteldheid onzer ziel, door haar neerslagtig te ma-

maken, of voor deze of gene zonden te bereiden. — Zoo geven de werken der kunst, die ons omringen, en die wij dagelijks zien, het huis, dat wij bewonen, de huisgeraden, die wij gebruiken, de kleeding, die ons eigen is, de schilderijen, die wij beschouwen, zoo geven, zeg ik, deze voorwerpen, juist omdat wij ze dagelijks zien en gebruiken, ongemerkt eene zekere rigting aan onze harten, het zij ten kwade of ten goede, naarmate deze voorwerpen geschikt zijn, om ons gevoel voor het schoone te verstompen, en ons onachtzaamheid, en slordigheid in te boezemen, of integendeel aan ons gevoel voor het schoone op te wekken, en ons orde, zuiverheid en netheid te doen beminnen. — Zeer dikwijls, terwijl wij over andere dingen denken, en ons met andere dingen bezig houden, worden wij als in het voorbijgaan iets gewaar, hooren of zien wij iets, als niet hoorende, of niet ziende, het welk echter zekere nadeelige indrukselen in de ziel verwekt, die wij op dat tijdstip niet opmerken, maar eerst van achteren ontdekken. Dat ondervinden wellustigen, gierigen, toornigen, en anderen, die met zekere neigingen en hartstogten te worstelen hebben, die door kleinigheden gevoed worden. Een woord, dat gehoord is, als niet gehoord, een aanlokkelijk voor-

voorwerp, als in het voorbijgaan gezien; terwijl de ziel er niet bepaald op hechtte, en veeleer zich met andere dingen bezig hield; deze en dergelijke onbeduidende dingen laten dikwils voorſtellingen en neigingen in de ziel achter, die, wanneer zij niet in de beginſelen worden tegengegaan, groote wanorde en zonden ten gevolge hebben. — Hier uit kunnen wij verklaren, hoe het toekomt, dat er ſomtijds kwade begeerten in ons ontſtaan, zonder dat wij zelve weten, van waar zij komen, en dat onze verbeelding onvoorziens vol kan zijn van allerlei voorwerpen, zonder dat wij ons de aanleiding daartoe herinneren kunnen. „ Deze dingen namelijk, gelijk REINHARD met regt „ aanmerkt (*), hebben veelal haren grond „ buiten ons in voorwerpen, die wel zekere „ zinnelijke uitwerking te weeg brengen, maar „ waarop men toch geen acht geeft, omdat de „ uitwerking te weinig vermogende is."

Gelijk enkele voorwerpen, zoo kunnen ook vele kleine uitwendige omſtandigheden, met elkander vereenigd, ons op zulk eene wijze aandoen, dat derzelver verſcheidenheid onze ziel onmerkbaar tot driften en zonden opwekt en voorbereidt. De geſchiedenis van de aanleidingen

(*) Waarde der kleinigheden, pag. 19.

gen tot het overſpel, waaraan de koning David met Batſeba zich ſchuldig maakte (*), is hier bijzonder leerzaam en geſchikt, om deze waarneming te bewijzen en op te helderen. — Ik kan mij niet onthouden, de aanmerkingen van REINHARD over dezelve (†) hier af te ſchrijven. „ De gewijde ſchrijver verhaalt, dat David eens, na den middagſlaap genomen te „ hebben, volgens het gebruik der Oosterlin„ gen, op het dak van zijn paleis wandelde. „ Dat David beſchreven wordt, van zijn leger „ op te ſtaan, geeft hier te kennen, dat hij „ den middagſlaap gehouden heeft, en, de hit„ te van den dag eenigzins geweken zijnde, „ zich op het dak verluſtigde. Dezelfde uit„ drukking vinden wij bij denzelfden ſchrijver, „ wanneer hij op eene andere plaats (§) ſpreekt „ van *op de ſlaapſtede* in den middag te lig„ gen. Dus was de koning bij die wandeling „ op zijn dak, niet alleen zonder bezigheid, „ maar ook had hij daarenboven eenen ver„ kwikkenden ſlaap genoten, welke beide om„ ſtandigheden veelal die vermogen hebben, dat „ zij den menſch wellustig maken. En nu „ den-

(*) 2 Sam. XI: 2 enz.
(†) *Waarde der kleinigheden in de zedekunde*, bl. 64.
(§) 2 Sam. IV: 5.

„ denke men daarbij die voorwerpen na, welke
„ den koning omringden, toen hij op het dak
„ geklommen was, en die noodwendig eenen
„ onvoorzigtigen tot zulk een bedrijf ongemerkt
„ moesten voorbereiden. Het was *Lente*, en,
„ gelijk de Dichter zegt, het bekoorlijkste
„ jaargetij. Die geeft ook de omschrijving:
„ *ten tijde als de koningen uittrekken*, te ken-
„ nen, welke den tijd van het voorval aan-
„ duidt, en dien Josephus te regt vertaalt, *als*
„ *de lente gekomen was*. — Van den konink-
„ lijken burg had men het aangenaamst gezigt
„ op de omliggende dalen en lusthoven, op de
„ naburige huizen en over den ganschen omtrek
„ van het oord. Hier vertoonden zich aan het
„ oog des konings, die tot vreugde reeds ge-
„ stemd was, bloemrijke valleiën, door de len-
„ te gekoesterd, en wier geurig loof van de
„ stralen der ondergaande zon nieuwen glans
„ ontleende. Door zoo vele voorwerpen tot
„ dartelheid opgewekt, en in de zoetste mijme-
„ ringen zich zelven vergetende, ziet de man
„ nog daarbij eene vrouw van eene bekoorlijke
„ gedaante, die ongekleed zich baadde in een
„ dier hoven. Wat wonder, dat de onvoor-
„ zigtige Vorst van begeerte brandt, die hem
„ bezwijken doet? David leerde dus met zijn
„ voorbeeld, hoe waar het zij, hetwelk aan-

 „ gaan-

„ gaande dergelijke verzoekingen, waaraan zelfs „ de deugdzaamste man is blootgesteld, EPIC„ TETUS bij ARRIANUS aanmerkte: *er is niet* „ *veel noodig, of ieder mensch kan, bij gele*„ *genheid, zoo in het verderf gestort en geheel* „ *omgekeerd worden.* De voorzigtigheid be„ hoeft slechts eenige oogenblikken haren pligt „ te verzuimen, en zij ontsluit de deur voor „ wanbedrijven zelfs bij die genen, welke zich „ toeschenen, het meeste gewapend te we„ zen." — Zeer leerzaam is in dit opzigt ook eene uitmuntende plaats in het spreukboek van Salomo, (Spreuk. VII: 5 enz.) waar deze wijze koning de kleinste omstandigheden ontwikkelt, door welke eene verbodene liefde opgewekt, gevoed, en ten laatste zoo groot wordt, dat zij in de schandelijkste misdaad overgaat. Men zie dat voortreffelijk aangewezen door REINHARD in de aangehaalde verhandeling, bladz. 72 enz.

§ 192.

Kleine aanleidingen ten kwade IN *ons.*

Ik kome nu tot de *tweede soort* van kleinere aanleidingen ten kwade, tot die gene namelijk, *die uit ons zelve voortkomen.* Ook hier treffen

wij

wij veel aan, dat minder opgemerkt, of opgemerkt wordende, dikwils klein geacht en veronachtzaamd wordt.

Tot deze soort van kleinere aanleidingen tot het kwade brengt de Heer REINHARD *vooreerst* eene menigte van *duistere denkbeelden*, welke in onze ziel zijn, en van welke zij echter, wijl zij niet te veel tegelijk bevatten kan, weinig bewustheid heeft. — Wij hebben altijd eene zekere mate van bewustheid van de gedachten, die in ons omgaan. Hoe meer wij op dezelve onze aandacht vestigen, hoe meer wij van dezelve eene klare bewustheid hebben. Maar nu zijn er dikwerf denkbeelden in onze ziel, van welke wij flaauwe bewustheid hebben, en die daarom duistere denkbeelden genoemd worden. Sommige denkbeelden toch zijn reeds gebrekkig, wanneer wij ze verkrijgen, gelijk dus het ligchaam, waarmede wij vereenigd zijn, onze ziel onophoudelijk dus aandoet, dat daar door eene groote menigte van kleine bewegingen en voorstellingen, waar van wij slechts flaauwe bewustheid hebben, in de ziel geboren wordt. Andere denkbeelden worden ons duister, om dat ons geheugen sommige deelen der zelve langzaam vergeet. Wij herinneren ons het een of ander voorwerp, dat wij ons in vorigen tijd vertegenwoordigd hebben. Maar door de zwak-

 heid

heid van ons geheugen, kunnen wij ons het zelve niet dan duister herinneren. Andere denkbeelden wederom zijn ons duister, om dat de ziel met andere dingen werkzaam is. Op dit oogenblik, waarop ik over deze stoffe schrijve, worden er echter tegelijker tijd andere denkbeelden in mijne ziel verwekt door het geluid van voorbijgangers, voorbijsnellende rijtuigen, en dergelijke; maar wijl de aandacht mijner ziel meer op het eerste gevestigd is, zoo zijn de laatste denkbeelden mij meer duister, en blijven als in de schaduw liggen. — Hoe gering nu deze dingen ook schijnen te zijn, zoo hebben zij echter eenen ongeloofelijken invloed op de gesteldheid der ziel en op onze gedragingen. Zijn het kwade gedachten, die dus duister in de ziel liggen, dan verwekken zij andere kwade gedachten, dan helpen zij de verbeelding aan den gang, met zich dergelijke voor te stellen, dan worden even hier door de geheime kwade begeerten opgewekt, die weder heviger driften voortbrengen, en wel ras tot daden worden. Wie weet hoe menige wanbedrijven van onregtvaardigheid, wraak, wellust, onmatigheid en dergelijke in zulke, duister in de ziel liggende, denkbeelden hunnen eersten grondslag hadden!

Tot deze soort van kleinere aanleidingen ten

kwade brengt REINHARD *ten tweede valsche meeningen en oordeelvellingen*, die somtijds zoo in ons verborgen zijn, dat, offchoon zij ons in onze daden bestieren, echter onze ziel van dezelve weinig bewustheid heeft. — In de kindsheid, wanneer men het ware van het valsche nog niet regt onderscheiden kan, vormt men zich natuurlijk van vele zaken valsche begrippen. In vervolg van tijd neemt men vele gevoelens op gezag van ouders, meesters, en van anderen die ons omringen, aan. Op deze wijze zuigt men vele dwalingen en vooroordeelen in. En deze eenmaal aangenomene begrippen hechten zich van tijd tot tijd zoo vast in onze ziel, dat zij ons heimelijk blijven aankleeven en bestieren, ook dan, wanneer wij meenen, beter te hebben leeren denken en gevoelen. — Zeer schadelijk is de invloed van deze verborgene dwalingen en vooroordeelen. Zij zijn het, die de meest overtuigende kracht van de gewigtigste bewijzen te leur stellen, die de uitwerking van de roerendste drangredenen wegnemen, en de oorzaken zijn van vele kwade neigingen en aandoeningen der ziel. SYPHON is in eenen dwalenden Godsdienst opgevoed, en heeft daardoor vele dwalingen als met de moedermelk ingezogen. Hij leert naderhand de waarheid kennen. De overtuigendste gronden worden

 hem

hem voorgehouden. Hij kan niet ontkennen, dat hij ze overtuigend vindt. Hij stemt ze toe. En echter omhelst hij ze niet met zijn gansche hart, omdat hij, door een zeker duister gevoel, de kracht namelijk van die ingezogene vooroordeelen, die heimelijk in zijne ziel liggen, daarvan wordt te rug gehouden. — TITIUS heeft van der jeugd af aan geleefd in een huisgezin, waarin hij gewoon was, den godsdienst te hooren verachten, bespotten, en als akelig en treurig afmalen. Allerlei vooroordeelen tegen denzelven vatteden daardoor post in zijne ziel. Naderhand werd hij beter onderrigt en overtuigd. De krachtige drangredenen tot godsvrucht en deugd hadden veel vermogen op zijn hart. En echter ondervindt hij meermalen tot zijne smart, hoe menigmalen die oude vooroordeelen, die hij nu meende afgelegd te hebben, nog maar al te veel op eene verborgene wijze eenen schadelijken invloed uitoefenen op zijne keus en neigingen. — Hoe menig een, die in zijne jeugd veel van spoken, en spookverschijningen hoorde vertellen, die dezelve geloofde, en met sidderenden angst plagt aan te hooren, wordt nog in duistere en eenzame plaatsen onwillekeurig eenige huivering gewaar, niettegenstaande hij thans het niet aanzijn der spoken stellig beweert, en alle vertellingen daaromtrent voor

sprook-

fprookjes houdt! — Hoe menig een, welken in zijne jeugd verkeerde en verfchrikkelijke denkbeelden van den donder, en even daardoor eene flaaffche vrees voor denzelven, werden ingeboezemd, heeft naderhand zijne angstvalligheid nooit geheel kunnen afleggen, niettegenftaande zijn verftand daaromtrent naderhand helder wierd opgeklaard, en van het weldadige van dit natuurverfchijnfel de volfte overtuiging ontving! —

Tot de kleinere aanleidingen tot het kwade, die uit onze ziel voortkomen, behooren *in de derde plaats de geheime zondige wenfchen van het hart, de eerst opkomende flaauwere begeerten naar het verbodene.* — Niemand zal het voor ongewigtig houden, of iemand brandt van fterke begeerte naar het kwade, of hij bezield wordt door eene ongeregelde zucht naar eer, goed, of vermaken, of hij met hevige driften en hartstogten van toorn, wraak, of wellust te kampen heeft. — Maar daarentegen worden dikwerf klein geacht en veronachtzaamd die eerfte flaauwere begeerten, en zwakkere neigingen, die doorgaans op den eerften indruk volgen, welke de vertegenwoordiging van eenig voorwerp in ons verwekt. — En echter zijn die eerfte flaauwere begeerten naar het kwade van het grootst gewigt, wegens de onnagaanbare

bare gevolgen, die daaruit geboren worden. Zij zijn het, die heviger gemoedsbewegingen voorafgaan, en, wanneer zij niet intijds beteugeld worden, den mensch dus wegslepen en voortdrijven tot het bedrijf der zonde, dat hij niet meer in staat is tegenstand te bieden. — Niets is waarachtiger, dan hetgeen de Apostel JACOBUS verzekert (hoofdst. I: 14, 15): *een iegelijk wordt van zijne eigene begeerlijkheid verzocht. Daarna de begeerlijkheid, ontvangen hebbende, baart de zonde.* De eerstkomende kwade begeerte is gelijk aan een vonk, die eerst wel smeult, maar, wanneer zij niet gebluscht wordt, verder ontgloeit, en eindelijk eene vlam wordt, die met volle woede uitbarst, en wijd en zijd verwoestingen aanregt en alles verteert. — Eerst komen in den mensch verdorvene lusten op, die zwakker zijn, en nog ligt kunnen worden tegengestaan. Dan staat hij bij dezelve stil, kweekt ze aan, en koestert ze. Hij stelt zich met vermaak in zijne verbeelding de dingen voor, die begeerlijk in zijne oogen zijn. Hij geeft zich aan zoete droomen en mijmeringen over. Zijne driften beginnen hierdoor meer en meer te ontgloeijen. Zijn verstand wordt beneveld. Hij verliest zijne vrijheid. Hij neemt het besluit, om aan zijne kwade begeerten met de daad te voldoen. De

ge-

gelegenheid doet zich hier toe op. Hij stilt zijnen lust. Van de eene zonde vervalt hij nu tot de andere, en maakt zich aan zwaardere en zwaardere ongeregtigheden schuldig, die hem naar verderf en ondergang slepen. Dus is het, dat de begeerlijkheid ontvangen hebbende, de zonde baart; en de zonde de dood. — Nimmer was David de moorder van Uria geworden, indien hij zich tegen de eerste lust, die Batseba in zijne ziel verwekte, had aangekant. Nimmer had Petrus zijnen Heer verloochend, indien hij op zijne hoede geweest waar tegen de eerste beginselen van dat vertrouwen op zich zelven, dat hem zoo diep deed vallen. En indien Judas de zwakkere neiging, die zich naar geld uitstrekte, door de vleijende voorstelling van het loon der ongeregtigheid, niet had opgewekt, nooit waar hij dan de verrader van zijn meester geworden. —

Ten vierde wordt het door velen klein geacht, en is het echter geenszins eene kleinigheid, *welke de doorgaande gesteldheid en de tegenwoordige stemming onzer ziel zij.* — De gesteldheid der ziel is in allen niet dezelfde. — Elk heeft zijne bijzondere wijze van denken, en gewaar worden. Elk heeft zijne bijzondere neigingen, die in hem meest heerschend zijn. De een bij voorbeeld is meer voor ongeloof, een

een ander meer voor bijgeloof, vatbaar. De een is meer tot hoogmoed, een ander tot wraak, een derde tot wellust, een vierde tot gierigheid geneigd. *Zoo* heeft een ieder zijne bijzondere zwakke zijde. — Ook is de gesteldheid onzer ziel op alle tijden niet dezelfde. Wij hebben onze tijden, op welke onze hoofddriften bedaard en stil, en wij bijzonder vatbaar zijn voor goede indrukken, gevoelens, gezindheden, en daden. Maar op eenen anderen tijd is onze ziel dus gestemd, dat er weinig noodig is, om onze meest heerschende hartstogten in oproer te brengen, en ons tot zonden te vervoeren. Elk, die gewoon is op zich zelven acht te geven, zal dit bij de ondervinding kennen. Dit nu schijnt eene kleinigheid te zijn, die ook door velen veronachtzaamd wordt, maar is intusschen zeer gewigtig wegens de gevolgen, die daar uit voortvloeijen. Zulke neigingen toch, gewoonten en hebbelijkheden, die in ons de overhand hebben, kunnen door de geringste dingen in beweging geraken. Wij zijn het meest gevoelig voor dat gene, waaraan wij ons gewend hebben; of het welk met onze meest heerschende neigingen overeenkomstig is. — De eerzuchtige heeft slechts geringe aanprikkelingen noodig tot ongeregelde najaging van eer en grootheid. — Dezelfde kleine verzoeking tot on-

onkuischheid, die op een ander geen invloed zou hebben, zet den wellustigen in vuur en vlam. — Het zelfde neemt men waar van de tegenwoordige stemming onzer ziel. Als de ziel tot deze of gene ondeugd bijzonder gestemd is, dan is er dikwils niets zoo gering, dat haar niet tot dadelijk misdrijf brengen kan. Zoo is het bij voorbeeld met den toornigen. „Gelijk „ men, zegt SENECA (*), aan eene zweer niet „ de minste drukking verdragen kan, en zelfs „ bij de gedachte, dat men door iemand aan- „ gegrepen en gestoten zal worden, smart on- „ dervindt, zoo gevoelt men zich door de ge- „ ringste kleinigheden beleedigd, indien men „ daar toe gestemd is; zoo dat de een door „ eene groet, het overhandigen van een brief, „ en de ander door een enkel woord of vraag „ in beweging gebragt en toornig wordt." Als nu iemand deze dingen over het hoofd ziet en veronachtzaamt; als hij niet opmerkt, wat zijn hart het liefst opvolgt, welke zijne hebbelijkheden zijn, welke neigingen ten kwade in hem het grootst vermogen hebben; als hij de tegenwoordige stemming en overhelling zijner ziel niet gadeslaat, dan waagt hij zich niet zelden aan verzoekingen, die door hem vooral, uit

aan-

(*) De Ira l. III cap. 10.

aanmerking van zijne bijzondere gesteldheid, met de grootste zorgvuldigheid gemijd moesten worden; dan is hij menigmaal zorgeloos op het zelfde tijdstip, waarop de tegenwoordige dreigende stemming zijner ziel alle waakzaamheid vorderde; dan staat hij dus bloot, om door de geringste dingen overrompeld, en tot boosheid vervoerd te worden. —

Tot de kleinere aanleidingen tot het kwade behoort in *de vijfde plaats de toegeeflijkheid omtrent geringere zonden.* — Men wil zich volstrekt voor grovere zonden wachten. Dat besluit heeft men genomen. Men is van goddeloosheid en grove ondeugd afkeerig. Maar niet te min, meent men, behoeft men juist zoo stipt en naauwgezet niet te zijn in het laten van kleine afwijkingen en overtredingen. Het is slechts eene kleinigheid, met dubbelzinnige woorden, of eene al te groote gemeenzaamheid met andere vrouwen, van de stiptste eerbaarheid af te wijken, indien men maar op zijne hoede is, om niet tot daden van onkuischheid te komen. — Het is slechts eene kleinigheid, voor eene enkele reis een vermaak te nemen, dat juist niet kan gezegd worden, zoo geheel onzondig te zijn, indien men zich maar voor blijkbaar zedelooze vermaken der wereld wacht. — Tegen bedrog, onregtvaardigheid, dieverij moet men

men zorgvuldig op zijne hoede zijn. Maar daarom behoeft men juist zoo in alles niet stipt eerlijk te zijn. Een klein bedriegerijtje, eene geringe onaangenaamdigheid omtrent anderen is ook zulk eene zaak niet. Zoo denkt men, zoo handelt men in honderde gevallen, en zoo maakt men geheel eene verkeerde rekening. Men meent tot op eene zekere hoogte te kunnen zondigen, en daar stil te houden, en men begrijpt niet, dat men zich juist daardoor vatbaar maakt voor eene goddeloosheid, die men zich te voren niet zonder afgrijzen kon voorstellen. Wie aan geringe zonden toegeeft, slaat juist den weg in, om tot de grootste zonden te vervallen.

Om hier van overtuigd te zijn neme men allereerst in aanmerking, dat eene geringere misdaad ons dikwerf in zulk eene engte brengt, dat wij eene grovere moeten te baat nemen, om ons uit onze verlegenheid te redden. Dat ondervinden zij bij voorbeeld, die zich aan eene kleine leugen, of aan eene kleine oneerlijkheid, die zij voor anderen bedekken willen, hebben schuldig gemaakt. Dat leeren ons ook op eene treffende wijze de geschiedenissen van Davids overspel met Batseba (*), en van

(*) Dit wordt meesterlijk voorgesteld door den Wel-Eerw. Heer VAN LOO, in leven predikant te *Ootmarsum* in de vierde leerrede van het tweede deel zijner leerredenen.

van de verlooöchening van Petrus in de zaal van Cajaphas.

Vervolgens is deze opmerking ook op de ondervinding gegrond, dat elke misdaad, schoon ook geringer, de ziel zoodanig aandoet, dat zij naderhand tot het kwade veelmeer genegen is. De krachten der ziel worden daardoor verzwakt, en de begeerten tot nieuwe misdaden gevoed en gesterkt. Wie zijne lusten tot wraak, toorn, wellust, onregtvaardigheid in het kleine toegeeft, wordt even daardoor wraakzuchtiger, tooriiger, wellustiger, onregtvaardiger. — Door het toegeven aan geringere zonden verliest men ook de teederheid van geweten. Hij die gemakkelijk over geringere afwijkingen heen kan, zal wel ras in grovere afwijkingen geen zwarigheid maken. Eene zonde voor de eerstemaal met beschroomdheid gepleegd, wordt naderhand met minder nadenken herhaald, en baant den weg, om ook grovere overtredingen zonder een kloppend hart te bedrijven. —

Eindelijk is dit nog aan te merken, dat sommige zonden door natuurlijke verwantschap aan elkander verbonden zijn. Zij verdeelen zich, gelijk Reinhard zich uitdrukt (*), in zekere fa-

(*) Waarde der kleinigheden p. 175.

familien, zoo dat hij, die zich aan een derzelve heeft overgegeven, ook met de anderen zich moet inlaten, en tot dezelve genegen wordt. — Wie zich aan ongeregelde eerzucht overgeeft, zal ook ligt hoogmoedig worden, de gaven en voorregten van anderen benijden, en op de genen, die beneden hem zijn, met verachting nederzien. — Tot de gierigheid ſtaan de onregtvaardigheid, de onbarmhartigheid, de onvergenoegdheid, en angſtige zorg voor het toekomende in een naauw verband. — En, om geene voorbeelden meer bij te brengen, wie zich aan eene wekelijke levenswijs gewent, zal even daardoor traag, gemelijk, en bij het ondergaan van rampen, ongeduldig worden onder de ſchikkingen der Voorzienigheid. —

Eene voortreffelijke plaats, welke deze aanmerkingen bevestigt, vinden wij in de ſtraksaangehaalde leerrede van den Heer VAN LOO (*), welke daarover met nadruk dus ſpreekt: „ De zonden verſchillen onderling, „ maar zij ſtemmen daarin overeen, dat klei„ nigheden altijd hare eerſte beginſelen zijn, „ en dat wij de grove uitbarſtingen niet kun„ nen voorkomen, ten zij wij de eerſte vonken „ uitblusſchen. Indien wij ons hoeden willen „ voor

(*) Leerred. II d. p. 187.

„ voor de gruwelen der wraaklust, dan moeten
„ wij ons zorgvuldig wachten voor nijd, voor
„ afgunst, voor toorn. Indien wij geene ar-
„ me, gierige, onbarmhartige flaven van het
„ geld willen worden, dan moeten wij ons
„ niet overgeven aan eene onbetamelijke fpaar-
„ zaamheid. Indien wij ons niet tot het ver-
„ achtelijk woekeren met onze bezittingen ver-
„ lagen willen, dan moeten wij alle ongeoor-
„ loofde begeerte naar hooge winsten in ons
„ hart verftikken. Indien wij ons niet aan da-
„ gelijkfche fchennisfen van de innerlijke plig-
„ ten der godzaligheid willen fchuldig maken,
„ dan moeten wij ons hoeden voor het ver-
„ zuim der uitwendige godsdienstoefening. In-
„ dien wij niet in eene geheele zorgeloosheid
„ omtrent onze eeuwige aangelegenheden wil-
„ len wegzinken, dan moeten wij ons voor de
„ geringfte onverfchilligheid bewaren. Indien
„ wij geene fpotters met God en zijnen Zoon
„ willen worden, dan moeten wij nimmer aan
„ oneerbiedige, verlagende voorftellingen van
„ hem en zijn Euangelie gehoor verleenen.
„ Indien wij den dierbaren Zaligmaker niet
„ willen verloochenen door woorden of door
„ daden, dan moeten wij ons, vooral in den
„ tegenwoordigen tijd, met onophoudelijke
„ waakzaamheid hoeden voor de kleine, de

„ laf-

„ lafhartige zucht, om menfchen te behagen, „ of vreeze om menfchen te mishagen. Indien „ wij in den troosteloozen afgrond der onge„ loovigheid omtrent de verlichtende, de ver„ zoenende, en verbeterende invloeden van „ Jezus Christus op het behoeftig menschdom, „ niet willen worden neergeploft, dan moeten „ wij de geringfte twijfelingen hier omtrent „ tegengaan, en onderdrukken. Met één „ woord, — want wie kan alles zeggen, dat „ hier toe betrekkelijk is? — De zonde zij, „ van welken aard zij wil, wie grove zonden „ mijden wil, moet zich voor de kleine wach„ ten. Rondom ons zijn afgronden, in welke „ wij kunnen nedervallen, in welke wij zullen „ nedervallen, indien wij op derzelver fchuins „ afhellende boorden uit onvoorzigtigheid mis„ trappen, of uit baldadige ftoutheid los heen „ loopen. Alwetende! aan U is het bekend, „ hoe velen er reeds peilloos diep zijn afgetui„ meld, alleen, om dat zij deze waarfchuwing „ vergeten hebben." —

Het is vooral *ten zesden* van eenen allerfchadelijkften invloed op de zedelijke gefteldheid van den mensch, voor welk eene kleinigheid dit ook mag gehouden worden, *wanneer hij die kleine afwijkingen en zonden dikwils herhaalt.* — Door gedurige herhaling toch van

kwade verrigtingen, hoe gering zij ook ons mogen voorkomen, ontſtaan de kwade hebbelijkheden, de heerſchende driften, en de verſlaving aan deze en gene zonden. Wie zich dikwils bezig houdt, met bij zekere aanlokkelijke voorwerpen, in zijne verbeelding nog andere aanlokkelijke voorwerpen te verbinden, die zijne begeerten nog meer doen ontgloeijen, zal even hier door veroorzaken, dat die zelfde beelden in dien zelfden zamenhang gedurig op nieuws bij hem zullen opkomen, en zich voor zijne verbeelding vertoonen zullen. „ Die eens, ſchrijft „ REINHARD (*), die eens maar geld begeerig „ is, wordt daarom nog niet gierig; maar is „ die begeerte eens gaande gemaakt, willigt „ men dezelve bij herhaling in, zoo zal zij „ ſchielijk aangroeijen, en ons gierig maken. „ Hij is niet toornig, die nu en dan zijne drift „ heeft laten blijken; maar hij wordt het, wan„ neer zijne drift ſpoedig wederkeert, en hij „ geene geneesmiddelen aanwendt, om de be„ ginſelen der ziekte te beſtrijden. Hij is geen „ wellusteling, die te eeniger tijd de aanprik„ kelingen eener kwade begeerte in zich voel„ de; maar die zich dikwils met onkuiſche ge„ dachten bezig houdt, die zal eindelijk een

„ wel-

(*) Waarde der kleinigheden, pag. 172.

„ wellusteling worden, en naderhand ter naauwer nood zijne drift beteugelen kunnen." Met regt merkt de voortreffelijke Schrijver hier bij aan, dat dit vooral plaats heeft, wanneer de zonden, die herhaald worden, van dien aard zijn, dat zij de gesteldheid van het ligchaam aandoen en veranderen; gelijk de weekelijkheid, de toorn, de dronkenschap, de ontucht en andere. „ Alle deze gebreken, zegt hij, „ zullen, zoo zij wortel geschoten hebben, „ moeijelijk uitgeroeid kunnen worden, om dat „ zij niet in de ziel alleen huisvesten, noch „ van haar goeddunken geheel afhangen, maar „ ook op het werktuig des ligchaams werken, „ en het zelve met den tijd zoo verzwakken „ en bederven, dat de ziel niets meer op het „ zelve vermag." —

Eindelijk, zelfs onverschillige en geoorloofde dingen, kunnen, wanneer men niet op zijne hoede is, aanleidingen tot zonden en zondige gewoonten zijn. Wie zal bij voorbeeld het geestig schertsen, wanneer het binnen de behoorlijke palen blijft, voor ongeoorloofd verklaren? en echter hij, die er zich te veel aan overgeeft, loopt het grootst gevaar, om eindelijk ook met het eerwaardige te schertsen, en ook daar, waar hij geheel ernst moest zijn, zijnen ernst te verliezen. — Wie zal zoo onbillijk zijn, om alle

alle ſpelen zonder onderſcheid als misdadig te verwerpen? en echter kan het onſchuldigſte ſpel bij den genen, die er zich te dikwerf mede vermaakt, en niet op zijne hoede is, de ſpeelzucht opwekken, en hem tot ſpelen van eene andere ſoort, en van den verderfelijkſten invloed, verleiden. Wie zal het zonde noemen, wanneer iemand, om menſchen te ſpreken, de nieuwspapieren te lezen, en tot dergelijke einden, met matigheid eene *Societeit* bezoekt, waar menſchen van eerlijken ſtand, en onbeſproken gedrag zamenkomen? en echter dit zelfde is voor duizenden eene treurige aanleiding geweest, om hen aan deze vaste plaats van zamenkomst te verhechten, en zich te doen verwennen, om hen bijna nergens, als daar, rust en vreugd te doen vinden, om hen op het ſpel verzot en van hunne huizen en huisgezinnen afkeerig te maken, om hen eindelijk alle vatbaarheid en ſmaak voor ſtil huisſelijk geluk, voor lectuur, godsdienst en wetenſchappen te doen verliezen.

Ziet daar mijn Lezer! eene groote menigte van kleinere minder opgemerkte aanleidingen tot zonden. Voegen wij nu hier bij die ſchets van meer in het oogvallende verzoekingen, die ik reeds in het vorig ſtuk § 149 gegeven heb, dan krijgen wij voorzeker een groot en ont-

ontroerend denkbeeld van de talllooze aanleidingen ten kwade in en buiten ons, die onze vordering in volkomenheid tegenwerken; dan gevoelen wij zoo geheel, met hoe veel waarheid SALOMO zegt: *welgelukzalig is de man, die gedurig vreest*, en met hoe veel regt PAULUS ons toeroept: *zoo wie dan meent te staan, zie toe, dat hij niet valle!* —

§ 193.

Verkeerde en krachtelooze middelen tegen de aanleidingen tot het kwade. Vasten. Waken. Kastijding des Ligchaams. Onthouding van het Huwelijk. Vrijwillige Armoede. Verlating der Maatschappij; Eremiten- en Klooster-leven.

Zijn dan de aanleidingen en verzoekingen tot het kwade in en rondom ons zoo menigvuldig, dan vraagt men met reden, welke zijn de middelen van beveiliging, om niet door de kracht van al dat kwaad in de wereld weggesleept, en in onzen voortgang naar de volmaaktheid opgehouden en belemmerd te worden? Eer ik deze beantwoorde, en de regte middelen opgeve, die het Euangelie van Christus ons aanwijst, moet ik vooraf van eenige

 ver-

verkeerde middelen spreken, tot welke vele Christenen, wel met het beste oogmerk, maar echter in hunne dwaasheid en met eenen ongelukkigen uitslag, de toevlugt hebben genomen. Ik moet van dezelve des te meer spreken, omdat zij, die zich van deze middelen bedienden, bij uitnemendheid *Asceten*, menschen, die zich oefenden tot godzaligheid, zijn genoemd geworden, en het echter noodig is, aan te toonen, dat deze middelen verre af zijn, van tot de ware *Ascetica* of Beoefeningsleer te behooren.

Uit Egypten zijn deze *Asceten* voortgekomen. In de tweede en derde eeuw van onze jaartelling leefden daar Christenen, die, met Godvruchtigen ijver bezield, niet slechts met ernst en vlijt zich oefenden in de betrachting der deugd en in de overwinning van de zonde, maar die ook eenen hoogeren trap van volmaaktheid, dan gewone Christenen beklimmen, of ook behoeven te beklimmen, bereiken wilden. Met regt stelden zij hun hoogst geluk in God en in het genot der onzigtbare dingen. Maar uit het oog verliezende, dat vereeniging met God, ook in de gelijkvormigheid aan hem, en in de werkzame betrachting van zijne geboden gelegen is; stelden zij dezelve alleen in een gedurig naderen tot God, in gebeden,

en

en eenzame befpiegelingen, waartoe alle gemeenfchap met de zigtbare wereld zoo veel mogelijk moest worden afgebroken. Vervuld met denkbeelden, uit de Platonifche wijsbegeerte ontleend, oordeelden zij, dat de eenige weg, die hen in de nabijheid van God bragt, beftond in het dooden van hunne zinnen en hartstochten, en in een gedurig onderzoek en befchouwing van geestelijke en eeuwige dingen. Het ligchaam merkten zij aan als de voorname oorzaak en zitplaats van het menfchelijk bederf. Wie dus het bederf te boven komen, de volmaaktheid bereiken, en zich met den Onzigtbaren op het naauwst vereenigen wilde, moest zijn ligchaam op allerlei wijze tuchtigen, verzwakken, en deszelfs natuurlijkfte neigingen dooden, en te onderbrengen. En daar de wereld zoo veel vermogen heeft, om ons van God aftetrekken, en tot het kwade te vervoeren, zoo achtteden zij, om tot de volmaaktheid te komen, niets noodzakelijker, dan zich aan het bijzijn der menfchen, aan maatfchappelijke verrigtingen, en aan alle aardfche bezigheden, zoo veel mogelijk, te onttrekken. Van hier was het, dat velen hunne bedorvenheid zochten te boven te komen, en eenen hoogen trap van heiligheid te bereiken, door menigvuldig vasten en waken, door zich van de aange-

naamheden, gemakken, en verkwikkingen dezes levens te berooven, door hunne ligchamen te kwellen, te pijnigen, te teisteren, door den omgang met hunne medemenfchen, ja met hunne bloedverwanten te laten varen, door zich van het huwlijk niet flechts te onthouden, maar zich ook tot den ongehuwden flaat voor altijd door geloften te verbinden, door zich vrijwillig in armoede te ftorten, met één woord, door de zelfsverlochenig dus te overdrijven, dat zij hunne menfchelijke natuur geweld aandeden. —

Tot hiertoe waren de Christenen van deze denkwijze nog in hunne woningen, en in de maatfchappij gebleven; maar omtrent het midden van de derde eeuw begonnen velen hunner het tot hunne volmaking noodig te achten, de menfchelijke maatfchappij geheel te verlaten, en in de wildernisfen in diepe eenzaamheid hun leven doortebrengen. Niet weinig bragten hiertoe bij de vervolgingen, welke de Christenen van dien tijd van de Romeinfche Keizers ondergingen, en die zij op de bergen en in de woestijnen zochten te ontduiken; gelijk dus PAULUS van *Thebe*, de eerfte der bekende Christelijke kluizenaren, in een berghol, welks opening door eenen dadelboom overfchaduwd werd, de woede van DECIUS ontvlugtte. —

De-

Deze menschen, die den naam van *Eremiten*, woestijnbewooners of kluizenaars, droegen, leefden, van alle menschen afgezonderd, in onbewoonde streeken, in holen der bergen, of in hutten in digte bosschen. Zij waren slegt gekleed, vasteden dikmaals, of gebruikten van het geringste voedsel, weigerden zich de gemakken des levens, waakten en baden destemeer, alles, om de tegenwoordige wereld des te beter af te sterven, en zich tot het onzigtbare en hemelsche des te beter te verheffen. ANTONIUS, een Egyptisch landman, werd zulk een kluizenaar, of liever de stichter van het kluizenaars leven. Hij had zijne aanmerkelijke bezittingen van honderd en vijftig morgen lands aan zijne dorpgenooten geschonken, zijn huisraad verkocht, het geld den armen gegeven, en dus, alles verlaten hebbende, begaf hij zich naar de eenzaamste oorden, om zich daar met God alleen bezig te houden. Ongelooflijk bijna is al het ongemak, en de smart, die deze man zich zelven heeft aangedaan, om zich boven de kracht der zinnelijkheid te verheffen, en voor de toekomstige wereld rijp te worden. Ongelooflijk bijna zijn de verhalen des geschiedschrijvers aangaande de ligchaamskwellingen, die andere Eremiten, met het vroom oogmerk om des te heiliger te worden, zich zelven veroorzaakt hebben.

Uit

Uit dit kluizenaarsleven is het kloosterleven geboren. ANTONIUS legde in zijnen lateren leeftijd den eersten grond tot hetzelve, terwijl deze levenswijs door zijnen leerling PACHOMIUS nader tot stand werd gebragt. Te weten, daar er wegens de vervolgingen in dien tijd vele Christenen hier en daar verstrooid in de wildernissen leefden, zoo begonnen sommigen van dezelve zich met elkander te vereenigen. De hutten, die zij te voren op verre afstanden van elkander bewoonden, plaatsten zij nu bij en naast elkander. Hier uit ontstonden gebouwen, voor een zeker getal van menschen geschikt, die, de wereld verlaten hebbende, zich met elkander vereenigden, om, onder eenen Overste, of Geestelijken Vader, wien zij stipt gehoorzaamden, naar eenerlei voorschriften, zich met allerlei geestelijke oefeningen bezig te houden. Zij droegen doorgaands eene schapen- of geitenvacht, door hen zelven vervaardigd. Zij bebouwden zelve hunnen hof en akker, om daaruit hun gering levensonderhoud te trekken, en kwamen verder met de kluizenaars in vrijwillige armoede, onthouding, ligchaamstuchtiging, vasten, waken, bidden, treuren, en overdenken overeen. Zulke gebouwen zijn in later tijd, naar het Latijnsche woord *Claustrum*, (eene plaats, waarin men afgesloten

wordt,)

werdt,) *kloosters* genoemd, en de bewoners derzelve droegen den naam van *Munnikken*, dat is *eenzaam levende menſchen.* — Niet ſlechts mannen begaven zich tot deze levenswijze, maar dit werd ook door vele Christelijke vrouwen nagevolgd, die daarom uit eerbied, welken men voor dezelve had, met eenen Egyptiſchen naam, die *moeder* beteekend, *Nonnen* genoemd werden. — Deze levenswijze, in Egypten begonnen, heeft zich met verbazende ſnelheid in de naburige gewesten van Aſia en Europa uitgebreid. Overal, waar het Christendom zich vestigde, werden de landen met kloosters opgevuld en naarmate in de duistere middeleeuwen het bijgeloof toenam, en het gevoelen, dat men, door tegen zichzelven onbarmhartig te zijn, des te meer barmhartigheid bij God zou vinden, meer de overhand kreeg, naar die mate werden ook de wetten en regelen, tot welker gehoorzame betrachting de kloosterlingen zich vrijwillig verbonden, menigvuldiger, geſtrenger, buitenſpooriger.

Ziet daar de geſtrenge middelen, welke vele Christenen gemeend hebben, tegen de menigvuldige aanleidingen ten kwade, die wij in en buiten ons aantreffen, te moeten gebruiken. Laat mij nu dezelve beoordeelen, en ten dien ein-

einde van elk van deze opgegeve middelen afzonderlijk ſpreken.

Het vasten.

Allereerst doet zich hier het *vasten* ter overweging op. — Het vasten, of eene geheele onthouding van alle ſpijzen op eenen daartoe bepaalden dag tot een godsdienstig oogmerk, kan uit een tweeërlei oogpunt beſchouwd worden, of als *een gedeelte van onze godsdienstpligten*, of als een *middel, om onze heiligmaking te bevorderen.* Uit het eerſte oogpunt als *een godsdienstpligt* beſchouwd, behoort het vasten tot de plegtige verootmoediging voor God. Wanneer een volk in tijden van druk, benaauwdheid en dreigende gevaren op plegtige vastendagen, door de Overheid, of door de Opzieners der kerke uitgeſchreven, zich van ſpijze onthoudt; of wanneer een Godvruchtige om redenen, die hij gewigtig genoeg acht, voor zich een dag tot vasten heeft afgezonderd; dan vernedert men zich door dat vasten voor God; men geeft daarmede getuigenis, dat men zich alle ſpijze en drank, alle nooddruft en verkwikkingen des ligchaams, en het leven zelfs onwaardig acht. Dit vasten, als zulk een bewijs van ver-

verootmoediging aangemerkt, is in den bijbel gegrond, schoon de vermenigvuldiging der vastendagen, en de onthouding slechts van sommige spijzen op dezelve, tot de willekeurige inzettingen der menschen behoort. Onder het O. T. werd het vasten van Gods wege den Joden bevolen. Ten tijde van Jezus omwandeling op aarde was daardoor het vasten bij de Joden in gebruik, en werd door Johannes den Dooper en de Apostelen als eene gewoonte aangehouden. Jezus en zijne Apostelen hebben nergens het vasten stellig geboden. Alleen hebben zij daar omtrent, *wanneer het geschiedde*, het een en ander voorschrift gegeven, waaruit men zou kunnen afleiden, dat hieromtrent den Christen zijne vrijheid gelaten is. Verkiest hij zich voor God te verootmoedigen zonder vasten, hij heeft zijne vrijheid. Er is geen gebod des Heeren, dat hem tot het tegendeel verpligt. Drukt zich, daarentegen, zijn ootmoed voor God gaarn door vasten uit, ook hierin heeft hij zijne vrijheid. Alleen neme hij dan hier omtrent de voorschriften der Christelijke leer in acht. Matth. VI: 16—18. Coll. II: 23. Dan ik wijde hierover niet breeder uit, daar de behandeling van het vasten, als godsdienstpligt beschouwd, niet tot de beoefenings- maar tot de zedenleer behoort. —

Maar

Maar wat nu *het vasten* betreft, aangemerkt als *middel, om de heiligmaking te bevorderen*, (hetwelk hier te pas komt) zoo vereenig ik mij met die genen, die hetzelve onder de verkeerde en krachtelooze middelen plaatsen, en als zoodanig verwerpen. Nergens toch in de H. Schriften wordt het als een middel tot heiligmaking, maar steeds als een bewijs van verootmoediging voorgesteld. Uit dat oogpunt, en niet als een middel tot heiligmaking, beschouwden het de Profeeten, wanneer zij het Israëlitisch volk tot vasten opriepen en vermaanden. Het vasten ging daarom bij dit volk met verootmoediging, met gebeden en belijdenissen van zonden gepaard, gelijk wij onder anderen Nehem. IX zien kunnen. — De natuur der zaak moet ons ook van de ongeschiktheid van dit middel overtuigen. Door vasten, zegt men, wordt 's menschen verstand scherper, en meer geschikt om goddelijke dingen te overdenken. De geest wordt losser en vaardiger. Men kan zich meer onbelemmerd tot God verheffen. Men kan aandachtiger bidden. Door vasten wordt ook het vleesch niet verzorgd tot begeerlijkheden. Men kan door hetzelve de verdorvene natuur beter overwinnen en te onderbrengen, zoo dat zij zoo krachtig en weelderig den geest niet wederstreve, maar aan denzel-

ven

ven onderworpen zij. Dan dit alles is volkomen waar van de *matigheid*. In den doorgaanden trein des levens bestendig een matig gebruik van spijs en drank te maken, dit is voor de deugd zeer voordeelig, gelijk ik in het vervolg, bij de opgave der echte middelen tegen de aanleidingen ten kwade, opzettelijk aan zal toonen. Maar met het vasten, dat vasten namelijk, hetwelk niet slechts in de onthouding van vleesch en deze of gene andere spijs, maar (zoo als het naar de schriften zijn moet) in eene geheele onthouding van alle spijs bestaat, is het geheel anders gelegen. Het doet het ligchaam te zeer op eene onaangename wijze aan, het verwekt te zeer een hinderlijk gevoel van eene ligchamelijke behoefte, dan dat de ziel daardoor niet in hare aandacht en werkzaamheden belemmerd zou worden. Bij velen zijn bij eene geheel ledige maag de krachten der ziel veel minder, dan wanneer zij matig gegeten hebben. Hunne gedachten zwerven dan rond. Hun verstand is minder scherp, hun wil is traag. Zij vinden zich meer lusteloos tot overdenking en gebeden. Met één woord, zoo hinderlijk voor de ziel de overdaad is, zoo hinderlijk is voor haar ook gebrek aan voedsel, dan, wanneer de natuur gebiedt, voedsel te nemen. Matigheid alleen is hier de

veilige middelweg, die voor de gesteldheid der ziel het meeste heilzaam is. — Daarenboven, laat het zijn, dat het vasten, dan, wanneer het geschiedt, eenig voordeel aanbrengt in het bedwingen van de bedorvene lusten, dan kan echter dit voordeel niet anders dan zeer kortstondig en onbestendig zijn. Niemand toch, die geen voorstander van den zelfmoord wil worden, zal ligt voor het aanhoudend vasten pleiten. Het moet dan slechts nu en dan geschieden. Maar dan gebruikt men ook een middel, waarvan wij ons slechts nu en dan eenige uitwerking beloven kunnen. Wat? daar het vasten den honger des te meer opwekt, en naarmate die meer gevoeld wordt, de aanleiding tot onmatigheid des te grooter is, zoo is niets meer te vreezen, dan, hetwelk ook de ondervinding leert, dat het onmatig genot, hetwelk op het vasten ligtelijk volgt, al dat nut, wat de vastendagen gesticht hebben, ras weder omver zal werpen.

Het waken.

Niet veel heilzamer uitwerking verwacht ik van *het ligchamelijk waken*, of van de opzettelijke onthouding van den slaap op den tijd, die tot slapen verordend is. Ik spreek niet van de

ma-

matigheid in het genot van den slaap, welke voorzeker, zoo wel als de matigheid in alle dingen, tot den welstand van het geestelijk leven noodig is. — Ook bedoel ik hier niet de gewoonte der genen, die in den vroegen morgenstond reeds opstaan, om zich met overdenkingen, gebeden, en andere godsdienstige oefeningen bezig te houden; eene gewoonte, die alle aanprijzing verdient, en waarover ik beneden *bij het uitkoopen van den tijd* opzettelijk handelen moet. — Gaarn geve ik ook toe, dat er buitengewone omstandigheden kunnen zijn, het zij van zware verzoekingen, die ophanden zijn, het zij van gewigtige posten en bezigheden, waartoe men geroepen wordt, waarin het noodig wordt, den nacht met waken en bidden doortebrengen. Maar buiten zulke omstandigheden zich opzettelijk of den geheelen of een gedeelte van den nacht den slaap te weigeren, ter middernacht tusschen beide opteestaan, om tot God te bidden, dan, wanneer de slaap overvalt, opzettelijk daar tegen te worstelen door opteestaan, te wandelen, iets bijtends in den mond te nemen, of met de kluizenaars PACHOMIUS en PALEMON zand van de eene plaats naar de andere te dragen, dit plaats ik onder de krachtelooze niet slechts, maar ook onder de dwaze en ongeoorloofde, middelen ter over-

winning van de zonde. Dit waken krenkt het ligchaam, verstompt de zielsvermogens, maakt den mensch op den dag, wanneer hij tot werken geroepen wordt, tot zijn werk lusteloos en ongeschikt, en keert dus de orde om, die God heeft vastgesteld, om den mensch door middel van den slaap, nieuwen lust en nieuwe krachten te doen bekomen. — Godsdienst-oefeningen, die in den nacht geschieden, en om welke te verrigten men den slaap bestrijden moet, kunnen niet anders, dan zeer lusteloos en werktuiglijk, volbragt worden, en missen even daardoor alle heilzame uitwerking. — Men maakt, door zulk eenen ongepasten tijd te kiezen, dezelfde Godsdienst-oefeningen, die anders de vreugde onzer ziel moeten zijn, tot lastige bezigheden, en men brengt, door zulke nacht-oefeningen voortefchrijven, een kwaad gerucht over den Godsdienst, als of dezelve eene pijnelijke zaak waar, die tot kwelling van den mensch moet dienen, maar die men zich echter als een noodzakelijk kwaad, om zalig te worden, getroosten moet. — Juist dit is ook de weg, dat men aan dat godsdienstig waken eene bijgeloovige waarde hecht, en in hetzelve groote heiligheid en verdiensten stelt, gelijk de kerkelijke geschiedenis ons leert, dat dit ook indedaad bij vele Christenen het geval geweest

is,

is, en nog is. — Te vergeefs beroept men zich op eenige voorschriften en voorbeelden uit den Bijbel. Wanneer de Heer Jezus (Matth. XXVI: 41) zijne discipelen vermaande: *waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt*, zoo was dit in Getsemane, in dien buitengewonen nacht, toen de gewapende bende naderde, om Jezus te vangen, en daardoor eene gevaarlijke verzoeking voor zijne discipelen op handen was. — Andere bevelen van Jezus en zijne Apostelen om te waken, zien, of op de geestelijke waakzaamheid, waarover beneden moet gehandeld worden, of op de zorgvuldige verwachting van zijne toekomst, of op de behoedzaamheid tegen slaperigheid, wanneer wij op bekwame tijden bidden. (Luc. XXI: 36. 1 Petr. IV: 7. Luc. XII: 38, 43. Eph. VI: 10.) Wanneer de Zaligmaker des morgens vroeg opstond, om te bidden, zoo moet ons dit tot een voorbeeld van navolging zijn, gelijk ik gereedelijk heb toegestemd; maar wanneer hij op eenen berg den geheelen nacht biddende doorbragt, zoo was dit bij buitengewone gelegenheden, als er iets zeer gewigtigs voor hem te verrigten, of aanstaande was, gelijk hij dus volgens Luc. VI den nacht in het gebed tot God overbleef, toen hij des anderen daags Apostelen zou verkiezen, om met hem op aarde omtewandelen,

en naderhand zijne getuigen door de geheele wereld te zijn. — De aartsvader JACOB stond, volgens Gen. XXXII, in den nacht op, om alleen tot God te bidden, gelijk hij ook met hem in den gebede worstelde, tot dat de dageraad aanbrak; maar dat deed hij in de buitengewone omstandigheid, toen het tijdstip naderde, waarop hij zijnen gehoonden broeder Ezau, wiens wraak hij duchtte, voor het eerst na twintig jaren omzwervens ontmoeten moest. — Het voorbeeld van David, hetwelk uit Ps. V: 4 en Ps. LXIII: 2 tot aanprijzing van dit godsdienstig waken wordt bijgebragt, pleit alleen voor den vroegen morgen-godsdienst. — Zegt hij, *de morgenschemering ja de nachtwaken te zijn voorgekomen, en geschrei te hebben gemaakt, of ter middernacht opteslaan, om God te loven* (*), zoo spreekt hij, niet van het gene hij gewoonlijk deed, maar van het gene hij in omstandigheden van druk en droefheid deed, of in slapelooze nachten, in welke de overdenking op zijn leger van de voortreffelijkheid van des Heeren regten hem opwekte, om opteslaan, en hem daarvoor lof en eer toetebrengen. — Zegt hij Ps. XLII: 9 *des nachts zal mijn lied bij mij zijn, het gebed tot den God mijns levens,* zoo

(*) Ps. CXIX: 147, 148, 62.

zoo verklaart hij te handelen, gelijk alle godvruchtigen in nachten van slapeloosheid gaarn handelen, en verstaat het in denzelfden zin, waarin anderen gezegd worden, *onregt te bedenken op hun leger*, en waarin wij Ps. XXXVII: 7 lezen: *in den nacht overleidde ik in mijn harte, en mijn geest onderzocht.* —

De kastijding des ligchaams.

Nog meer verwerpelijk is een derde middel tot beteugeling van zondige lusten, ik bedoel het ligchaam te pijnigen, te geeselen, hetzelve alle aangename aandoeningen en verkwikkingen te ontzeggen, en integendeel ongemakken van allerlei soort aantedoen. Behalven dat dit middel indedaad misdadig is, daar toch ons ligchaam een veel te heerlijk pronkstuk is van Gods almagt en wijsheid, dan dat wij hetzelve zouden mogen verwaarloozen, onteeren, kwetsen, en niet integendeel de zorg voor deszelfs beveiliging en welstand onder onze pligten zouden moeten tellen, zoo is daarenboven dit middel van dien aard, dat hetzelve het einde, waartoe het dienen moet, nimmer bereiken kan. Het goed gevolg, hetwelk men zich daarvan belooft, steunt op een oud valsch gevoelen, dat de ziel een deel der Godheid is, waarin

geene zonde wonen kan, maar dat die schuld van alle zonden in het ligchaam gezocht moet worden, hetwelk uit een gedeelte dier stoffe bestaat, die voor den oorsprong van al het kwaad gehouden werd. De ziel is rein en onbedorven, maar trekt uit het ligchaam zoo veel vergift der zonde na zich, dat zij in de zonde bewilligt en valt. Men moet dus, zegt men, den band tusschen ziel en ligchaam, zoo veel mogelijk, zoeken weg te nemen; men moet het ligchaam tuchtigen, en geene streelende gewaarwordingen vergunnen; men moet den kerker zuiveren, opdat de ziel, in denzelven gevangen, zoo veel onreinheid niet tot zich trekke. Dus doende zal men, door den uitwendigen mensch hard te behandelen, den inwendigen lucht en vrijheid verschaffen. — Dan hoe groot de invloed van het ligchaam op de ziel ook zij, gelijk ik § 149 heb aangetoond, zoo leeren ons echter de H. Schriften ook het bederf der *ziel* te duidelijk, dan dat wij deze voor onbedorven zouden kunnen houden, en alle onze bedorvenheid van hare woning afleiden. Ik zou dit aantoonen, indien het hier noodig waar. Maar mijne lezers zullen zelve te zeer van de dwaasheid dezer ligchaamstuchtiging overtuigd zijn, dan dat zij hier een omslagtig betoog zouden vorderen. Maar is dit

nu

nu zoo, dat het bederf zoo wel in de ziel als in het ligchaam huisvest, wat zal het dan tot wegneming van het bederf der ziel doen, of het ligchaam al verzwakt en gemarteld wordt? dan moesten zij allen de heiligsten zijn, die een zwak uitgemergeld ligchaam omvoeren, waarvan het tegendeel uit de ondervinding zoo menigmaal blijkt. Wat zullen vooral zulke middelen baten, als hier worden voorgeslagen? Konden wij de inwendige gesteldheid onzer ligchamen veranderen, en dat gene uit dezelve wegnemen, waardoor zij op de ziel eenen schadelijken invloed hebben, dan konden wij ons veel goeds beloven; maar of men nu al uitwendig het ligchaam smart verwekke, of men het den geesel doe gevoelen, of men al een gelofte doe, om geen linnen maar eene ruwe pij te dragen, of men al zijn hoofd op eenen steen, en zijne leden op een mat of op stroo ter ruste nederlegge, wat zal dit alles toch toebrengen, om de kwade geaardheden uit het ligchaam, en daardoor deszelfs schadelijken invloed op de ziel, weg te nemen? „ Niet alleen, zegt Mosheim met regt (*), dat ons alle deze soort „ van smarten niets zullen baten, maar ik kan „ ook zeggen, dat zij aan de godzaligheid en „ wa-

(*) Zedenleer, IV d. p. 766.

„ ware aandacht nadeel zullen toebrengen. De
„ smartelijke aandoeningen zijn der aandacht
„ even zoo hinderlijk, als de wellustige. En
„ ik weet bijkans niet, of niet de smart den
„ wellust in dit opzigt overtreffe. Hoe kan
„ iemand, die steeds pijn en ongemak ge-
„ voelt, zijne gedachten regt verzamelen, en
„ wanneer hij ze met moeite verzameld heeft,
„ in een geregelde orde houden? Zal niet de
„ smart, welke hem kwelt, zijnen geest beroeren;
„ zijne denkbeelden verstrooijen en het ver-
„ stand bepalen? Zullen de onaangename aan-
„ doeningen niet de heilige bewegingen van
„ geloof, liefde en vreugde storen, en ver-
„ drukken? Bij deze zaak komt mij meer te
„ binnen, dan mij noodig is; waarom ik er
„ slechts nog iets wil bijvoegen. Geen ver-
„ standig arts slaat twijfelachtige middelen voor,
„ welke mogelijk het kwaad verminderen, maar
„ mogelijk ook vergrooten kunnen. Deze
„ tuchtigingen des ligchaams nu zijn van zulk
„ een onzeker en twijfelachtig soort. De
„ geesel dempt misschien bij eenigen het vuur
„ der lusten, maar anderen maakt hij ongezond,
„ en hij verhit bij velen slechts het bloed, en
„ met hetzelve de kwade en ongeregelde lust.
„ De overige ligchaamsplagen geven geene
„ meer zekere hoop. Ik sta toe te gelooven,
„ dat

„ dat zij sommigen van de zonde terughouden, „ maar daarentegen moet ik ook gelooven, dat „ zij bij velen de natuur slechts sterker tot „ zonde aanzetten. Wij weten, dat de kwade „ lusten doorgaans slechts heftiger razen en „ woeden, wanneer zij door uitwendige mid- „ delen belet worden zich te verzadigen." Geen wonder is het derhalven, dat de Bijbel ons dit bedwangmiddel der kwade lusten nergens heeft voorgeschreven; want, dat toch die plaatsen, waarin gesproken wordt van *het vleesch te kruisigen*, *den ouden mensch te dooden*, *oogen uittehouwen*, *handen aftekappen*, niet letterlijk, maar in eenen zedelijken zin, moeten opgenomen worden, zal ik voor mijne lezers niet behoeven aantetoonen.

De onthouding van het huwelijk.

Ik kome tot een vierde middel, van hetwelk de *Asceten*, van welke ik bezig ben te handelen, zich veel goeds beloven, om hunne bedorvenheid te boven te komen, en eenen hoogeren trap van heiligheid en volmaaktheid te bereiken. Ik heb boven reeds gezegd, dat velen hiertoe zeer heilzaam oordeelden, zich niet slechts van het huwlijk te onthouden, maar zich ook tot den ongehuwden staat voor altijd

door geloften te verbinden. Moet het ligchaam naar hun gevoelen op alle wijze geplaagd en gemarteld worden, dan blijven zij zichzelven gelijk, met aan hetzelve het genot des huwelijks te ontzeggen. Men noemt dit de *eeuwige kuischheid*, of *de kuischheid der volmaakten.* — Het is gelukkig, dat alle menschen dit gevoelen niet zijn toegevallen. Dan waren wij, mijne lezers! er voorzeker nimmer geweest, en sedert de tijden van den H. ANTONIUS waar dan de aarde uitgestorven, en de hemel had opgehouden, nieuwe bewoners in zijne zalige gewesten te ontvangen. — Het is indedaad eene onbegrijpelijke zaak, dat men immer als een middel, om heiliger voor God te leven, zoodanig iets heeft kunnen aanmerken, hetwelk, wanneer het algemeen bijval vond, niets minder zou medebrengen, dan de omkeering van eene aanbiddelijk wijze instelling van God zelven, welke het menschdom in stand houden, en aan de aarde en aan den hemel derzelver bewoners moet geven. Het is onbetwistbaar, dat God zelve het huwelijk ter voortplanting van het menschelijk geslacht heeft ingesteld. Indien nu het huwelijk zonde waar, of eene aanleiding tot zonde, die vermijd moet worden, dan zou een van beide moeten volgen, of dat God den mensch tot zonde verpligt hebbe, of dat het

 mensch-

menschdom niet moet worden voortgeplant. — Het is zoo, daar kunnen gevallen zijn, waarin een Christen zich verpligt moet achten, zoo lang die omstandigheden duren, zich van het huwelijk te onthouden. Hij kan geene genegenheid tot of geene geschiktheid voor hetzelve hebben. Hij kan het moeten laten, om eene moeder, of een' vader, of een' naastbestaanden, voor welken hij zorgen moet, en voor welken hij, wanneer hij zich in den echt begaf, zoo goed niet zou kunnen zorgen. Hij kan zelve in bekrompener omstandigheden zijn, die het niet raadzaam voor hem zouden maken, zich door den echt nog grootere behoeften te verwekken. — Zij zijn buiten twijfel ook te prijzen, die, wanneer zij geroepen worden, om het koningrijk van God alom uittebreiden, en zich hierin door huwelijksverbintenis merkelijk belemmerd zouden vinden, van dezelve vrijwillig voor een tijd afstand doen, om den Heer des te vrijer in het Euangelie te dienen. Zoo deed Paulus, en wenschte in dit opzigt vele navolgers te hebben. 1 Cor. VII: 7. En daarvan spreekt de Zaligmaker Matth. XIX: 12. — Maar wie zonder zulke gewigtige redenen, en buiten den drang van zulke omstandigheden, zich tot die zoogenoemde eeuwige kuischheid verbindt, wil wijzer zijn dan God, veracht

eene

eene van zijne voortreffelijkste en weldadigste instellingen, en gebruikt dus een middel tot heiligmaking, waarop hij noch de goddelijke goedkeuring, noch den goddelijken zegen verwachten kan. Dat hij veel liever leere, zich in den echten staat overeenkomstig den wil van God te gedragen! Dat hij er naar streve, om daarin de pligten van man en vader te vervullen, en dat nut te stichten, hetwelk in die betrekking gesticht kan worden; en hij zal veel hooger trap van volkomenheid bereiken. — Wat? wel verre, dat dit middel tot heiligmaking, als beproefd, veilig zou kunnen worden aangeprezen, zoo is hetzelve integendeel voor duizenden eene treurige aanleiding geweest tot hoererij, en tot onnatuurlijke zonden, om welke de naam van Christus tallooze malen gelasterd wierd, die vrome Christenen bedroefd en geërgerd hebben, en voor welke de bedrijvers derzelve, wanneer zij liever gehoord hadden naar den raad van Paulus, 1 Cor. VII: 9, zouden zijn bewaard gebleven. — Het is zoo, men beroept zich op datzelfde hoofdstuk, in hetwelk verscheidene gezegden van den Apostel voorkomen, die toch schijnen aantedui-den, dat hij gansch geen vriend van het huwelijk was, en boven hetzelve den ongehuwden staat ver weg goedkeurde en verkoos. Maar

men

men behoeft dat hoofdstuk maar aandachtig naêtelezen, om terstond te ontdekken, dat hij daar niet spreekt van het meer of minder zedelijk goede van het gehuwd zijn of ongehuwd zijn, maar van het natuurlijk goede daarvan, wat namelijk voor de Christenen in dien tijd, met opzigt tot den aanstaanden nood, het meest veilig, raadzaam, en verkieslijk was. — Men beleefde toen een tijd van vervolging om het Christendom, en men had nog geduchter vervolgingen te wachten. — Onder zulke verdrukkingen hadden buiten twijfel de gehuwden de meeste zorgen en bekommeringen, wegens hunne vrouwen en kinderen. De rampen en droefheden van de hunnen vermeerderden hunne eigene smarten. De ongehuwden daarentegen hadden alleen voor zichzelven te zorgen. Kon het anders dan in zulk eenen geduchten tijd, zoo lang dezelve duurde, voordeelig en raadzaam zijn, zich van het huwelijk te onthouden, en betere omstandigheden aftewachten? dit bedoelt de Apostel. Gelijk men daarvoor bewijzen vindt het gansche hoofdstuk door, zoo verklaart hij zich daaromtrent duidelijk vs. 26, 27, 28: *ik houde dan dit goed te zijn, om* DEN AANSTAANDEN NOOD, *dat het goed is den mensche, alzoo (ongehuwd) te zijn. Zijt gij aan een wijf verbonden, zoekt geene ontbinding. Zijt*

gij

gij ongebonden van een wijf, zoekt geen wijf. Maar indien gij ook trouwt, gij zondigt niet. En indien eene maagd trouwt, zij zondigt niet. Doch de zulken zullen verdrukking hebben in het vleesch. En ik spare ulieden. —

De vrijwillige armoede.

Maar zal het echter niet een uitmuntend behoedmiddel tegen vele zonden, en voor de godzaligheid zeer voordeelig zijn, wanneer men alle zijne bezittingen weggeeft aan de behoeftigen, of ten dienste van deze of gene kerk, wanneer men zich dus vrijwillig in armoede stort, en zich verbindt, om van niets anders dan van gebedeld brood te leven? — Wat zijn toch de goederen dezer wereld niet menigmalen ons tot verhindering in het bewandelen van den hemelweg! Hoe vele zorgen trekken zij tot zich, die zich alleen tot de wezenlijke en onvergankelijke goederen bepalen moesten! Hoe dikwils doen zij het hart van hoogmoed zwellen! Welke strikken spannen zij tot vele andere zonden! De Zaligmaker verklaart zelve: *hoe bezwaarlijk zullen de genen, die goed hebben, in het koningrijk van God ingaan! het is ligter, dat een kemel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke in het koningrijk van God inga.*

Marc.

Marc. X: 23, 25. — Zal het dus voor hem, die den hemel in het oog heeft, geene wijsheid zijn, deze hinderpalen uit den weg te ruimen, en zich van den last van zulke schadelijke bezittingen te ontdoen? — De arme daarentegen heeft niets met dat wereldsch goed te doen, en kan zoo geheel onbelemmerd en onbezorgd voor God en voor den hemel leven. Hoe bevordert het ook de ootmoedigheid, wanneer men daar zoo onaanzienlijk in slechte en vuile kleederen henensluipt, en te vreden is met van de geringste giften van goede menschen te leven! — Welk een stap is het daarenboven; welk eene edelmoedigheid, losheid van de wereld en grootheid van ziel veronderstelt het niet, zoo op eens alle zijne goederen den armen te geven, en zelve arm te willen worden! Wat zal de weg tot volmaaktheid zijn, indien het deze niet is? —

Dan, hoeveel er ook oppervlakkig voor dezen maatregel gezegd schijnt te kunnen worden, zoo zullen wij denzelven echter niet kunnen toejuichen, wanneer wij de zaak meer van nabij beschouwen. Het is zoo, de Zaligmaker zegt, dat *de rijken bezwaarlijk het koningrijk van God zullen ingaan*; maar in welk eenen zin bedoelt Hij dit? Hij spreekt niet ten nadeele van den rijkdom zelven, maar van de ver-

kleefdheid aan den rijkdom. Hij ſpreekt niet van alle rijken in het gemeen, maar hij bedoelt zoodanigen, die aan hunne rijkdommen ſlaafachtig verkleefd waren, gelijk hij zelve zijn gezegde verklaart vs. 24: *Kinderen! hoe zwaar is het, dat de genen*, DIE OP HET GOED HUN BETROUWEN ZETTEN, *in het koningrijk van God ingaan!* — De rijkdommen verwekken menigvuldige aftrekkende zorgen; maar heeft de armoede ook hare zorgen niet, die menig een lust en zin benemen? De rijkdommen zijn niet zelden verzoekingen tot vele zonden; maar heeft de armoede minder verzoekingen tot zonden van een ander ſoort? verzoekingen, die een *Agur* met wijsheid deden bidden: *rijkdom noch armoede geef mij niet. Maar voed mij met het brood mijns beſcheiden deels, op dat ik zat zijnde u niet verloochene, en zegge: wie is de Heer? en opdat ik, verarmd zijnde, niet en ſtele, of den naam mijns Gods aantaste.* Spreuk. XXX: 8, 9. — De armoede kan aanleiding geven tot het beoefenen van edele deugden, als bij voorbeeld die van gelatenheid en vertrouwen op God ook in den hoogſten nood; maar die gelegenheid heeft *die* arme, die in den weg van Gods voorzienigheid arm is, en geenszins *hij*, die zichzelven dwaas en moedwillig in armoede geſtort heeft. En in welke gunſtige

ge-

gelegenheden is ook niet de rijke, om zich in de betrachting van gewigtige pligten te oefenen, en groot nut te doen onder de zijnen, en in de maatschappij, waarin hij leeft! — Daar dus beide deze standen met opzigt tot derzelver invloed op onze zedelijke gesteldheid hunne voordeelen en nadeelen hebben, wat is dan wijzer en betamelijker, dan in dien stand te blijven, in welken Gods wijze voorzienigheid, die onze gesteldheid kent, ons geplaatst, en welken hij voor ons den besten gekeurd heeft? Wat is daarentegen onbedachtzamer, en kan van meerder kwade gevolgen zijn, dan wijzer dan God te willen wezen, en zelve eenen anderen stand te kiezen, dien God niet voor ons gekozen heeft? — Het schijnt zoo groot te zijn, zoo op eens alle zijne goederen den armen te geven, maar dit is ook waarlijk niet meer dan schijn. Groot is het, gereedelijk het gemis derzelve zich te getroosten, wanneer God ons die ontneemt, of daarvan afstand te doen, wanneer God daartoe roept. Maar buiten noodzaak uit eigen verkiezing deze goederen wegtewerpen, dat is hetzelfde, als Gods weldaden en zegeningen ondankbaar te verachten, de armen op eene ongeregelde en onverstandige wijze weltedoen, om naderhand anderen tot last te zijn, en eindelijk zich tot eenen lagen

 stand

ſtand te vernederen, om even daarom bij de wereld des te hooger geroemd te worden. — Dat velen toch door de eerzucht zelve tot zulk een beſluit gedreven zijn, om als buitengewone heiligen bij de wereld bekend te worden, dit zal een ieder, die iets van het menſchelijk hart kent, ligtelijk gisſen, ſchoon er niet aan te twijfelen is, dat vele anderen in de daad met het godvruchtigſte oogmerk, en in de opregte meening, dat zij hierin de les van den Heiland volgden, tot zulk een ſtap gekomen zijn.

Daar is toch een bevel van den Heiland, eens aan een Joodsch jongeling gegeven, hetwelk voor *de vrijwillige armoede* ten ſterkſten ſchijnt te pleiten. Ik bedoel Marc. X: 21. *En Jezus, hem aanziende, beminde hem, en zeide tot hem: één ding ontbreekt u. Ga heen. Verkoop alles wat gij hebt, en geef het den armen, en gij zult een ſchat in den hemel hebben. En kom herwaarts. Neem het kruis op. En volg mij.* Dan dit gebod, door den Zaligmaker aan dien jongeling gegeven, was geen algemeen gebod, alle zijne volgers en ten allen tijde verpligtende, maar een bijzonder gebod, voor de omſtandigheden van dien tijd geſchikt, en wel een proefgebod, geſchikt voor de bijzondere gemoedsgeſteldheid van dien jongeling, welken de Heer volkomen kende. — Om dit in het regte

licht

licht te plaatsen, zal het noodig zijn, het volgende aantemerken. — Toen Jezus op aarde alles volbragt had, moest zijn koningrijk door de verkondiging van het Euangelie wijd en zijd worden uitgebreid. Hiertoe wilde de Heer zich van menſchen bedienen. Dit was een moeijelijke taak, waartoe veel vereischt werd. Zij, die zich hiertoe overgaven, zouden veel kruis en verdrukking moeten ondergaan. Het was hierom, dat de Heiland die genen, welke hij hiertoe wilde gebruiken, reeds bij zijne omwandeling op de aarde tot zich riep. Deze moesten op zijn bevel hunne goederen verlaten, den armen geven, onbepaald de wereld verzaken, tot hem komen, vast voornemen, om zich alle kruis en verdrukkingen, die deze bijzondere discipelen troffen, te willen getroosten, zich geheel aan zijne onmiddelijke zorge overgeven, en hem overal gedurende zijne omwandeling op aarde volgen, om door zijn onderwijs tot het gewigtig werk van de uitbreiding van het Evangelie, waartoe zij geroepen waren, te worden toegerust. Dus moest een Petrus doen, een Andreas, een Johannes, een Jacobus en anderen. Op den wenk van Jezus moest door hen en ſchip en net en tolhuis worden vaarwel gezegd. — Maar zulke ſtrenge bevelen gaf hij geenszins aan allen, maar bijzonder aan die

van zijne discipelen, welke hij tot dat groote werk van de uitbreiding van zijn koningrijk wilde gebruiken; en deze zonden dan ook, naarmate zij om den naam van Jezus meerder kruis moesten ondergaan, naar die mate des te grooter schat in den hemel hebben. — Dergelijke bevelen derhalven moeten wij aanmerken als bijzondere bevelen, welke in die eerste tijden alleen aan sommigen gegeven werden, en niet als algemeene bevelen, die ook nu nog opgevolgd moeten worden. — Zulk een bijzonder bevel nu geeft de Heiland hier ook aan dezen jongeling, wanneer hij zegt: *verkoop al wat gij hebt, en geef het den armen, en kom tot mij, neem het kruis op, en volg mij*, en in zulk een zin is het, dat hij hem hierop een schat in den hemel belooft, namelijk niet op het verkoopen en weggeven van zijne goederen zelve, maar op dien volhartigen afstand van de wereld en volkomen overgave van zichzelve aan, en het volgen van Jezus, waartoe het verlaten van zijne goederen vereischt werd. — En tot welk een oogmerk de Heiland juist dezen jongeling zulk een bijzonder bevel gaf, is uit zijn karakter, hetwelk hij hier zien liet, optemaken. De jongeling, eene Phariseeuwsche denkwijs toegedaan, en vervuld met den waan van eigene geregtigheid, had gezegd: *alle deze dingen heb ik*

ik onderhouden van mijne jeugd af aan. Jezus wil hem nu beduiden, dat, schoon hij de pligten omtrent den naasten naar zijne meening had uitgeoefend, hij echter zeer ver af was van een heilige te zijn, en dat hem het grootste en voornaamste ontbrak, dat echter de ziel is van alle deugden en goede werken, namelijk de liefde tot God. Hij stelt hem ten dien einde eene der zwaarste pligten van de liefde tot God voor, welke, gelijk wij zagen, in die tijden door velen vervuld moest worden, de pligt namelijk om alles te verlaten, om het koningrijk van God uittebreiden. Hij noopt hem hierdoor, om zichzelven te beproeven, of hij dit wel voor God over had, of hij God, zoo als hij billijk moest, met al zijn hart beminde. „ De geregtigheid, wil hij zeggen, die uw „ gedrag versiert, is niets, indien zij niet uit „ de liefde tot God haren oorsprong neemt. „ Bezit gij deze liefde? Gij kunt dit in deze „ tijden beproeven. Als men God regt be„ mint, dan zal men op zijn bevel gaarn zijne „ goederen willen verlaten, om zijn rijk uitte„ breiden. Dit moet thans geschieden. De „ Heer heeft menschen noodig, die zich daar„ aan overgeven. Voeg u bij dezen. Ver„ laat uit liefde tot Hem uwe aardsche goe„ deren. Geef ze aan de behoeftigen, opdat

„ u niets mag verhinderen in de uitbreiding „ van zijn koningrijk. Kom dan tot mij, ont- „ vang mijn onderwijs, en getroost u de ver- „ drukkingen, welke op deze loopbaan te „ verwachten zijn." Hoe geschikt was dit, om dezen jongeling zijne dwaze inbeelding te ontnemen, en hem te doen gevoelen, hoe veel hem nog ontbrak! — Het bevel van den Heiland aan dezen jongeling was dus, gelijk ik zeide, geen algemeen, maar een bijzonder gebod, overeenkomstig de omstandigheden van dien tijd, en wel een proefgebod, geschikt naar zijne gemoedsgesteldheid; waaruit dus niets ten voordeele van de vrijwillige armoede, maar alleen dit besloten kan worden, dat ware Christenen, dan, wanneer zij door God en Jezus er toe geroepen worden, gereed moeten zijn, om hunne goederen te laten varen, om dienstbaar te zijn aan de uitbreiding van zijn koningrijk.

Het Eremiten-leven.

Wat nu verder de levenswijze der *Eremiten* of *woestijnbewoneren* betreft, ik doe hulde aan derzelver vrome oogmerken, en twijfele geen oogenblik, of vele hebben indedaad uit opregte liefde tot heiligheid de zamenleving ge-

heel

heel verlaten, en in de afgelegenste oorden een verblijf gezocht. Maar met dat al was hunne afzondering van de wereld en van de bedrijven des menschelijken levens, niet slechts een krachteloos, maar ook een zeer verwerpelijk, middel tegen de verzoekingen tot de zonde. Gesteld, dat dit middel eenige heilzame uitwerking kon hebben, zoo zou het echter een onbetamelijk middel zijn. God heeft ons niet geschapen, om maar voor ons zelven alleen te leven, maar ook voor anderen, en wij moeten naar zijnen wil op zulk eene wijze onze zaligheid uitwerken, dat wij tevens voor het menschelijk geslacht nuttig zijn. De Heere Jezus heeft de menschen aan elkander willen verbinden. Werkzame liefde tot anderen maakt een voornaam deel uit der pligten, die hij ons voorschrijft. En juist tot dat oogmerk deelt hij zijne leden, een ieder zijne talenten en gaven mede, opdat een ieder zijn talent en zijne gave ten nutte van het geheele ligchaam van Christus besteden zou, en alzoo de volkomenheid van hetzelve bereikt zou worden. Rom. XII: 4, 5, 6, 7, 8. — Uit de regte beginselen dagelijks bezig te zijn in ons beroep ten nutte der maatschappij, is zoo wel godsdienst, als bidden, lezen, overdenken. Derhal-

kluizen, heiliger te willen worden, door uit de maatſchappij te vlugten, is hetzelfde, als heiliger te willen worden, door zich aan een wezentlijk deel der Christelijke heiligheid te onttrekken. —

Dit middel daarenboven, ſchoon het al iets goeds mogt kunnen uitwerken, is daarom te verwerpen, om dat men daaraan vele bevorderingsmiddelen der Christelijke heiligheid opofferen moet. Wie de maatſchappij verlaat, om in eene eenzame woestijn te gaan leven, berooft zich even daardoor van den openbaren Godsdienst, van de H. inſtellingen, van de onderrigtingen, raadgevingen, nuttige geſprekken, en goede voorbeelden van andere Christenen. Hij ſtelt zich buiten de gelegenheid, om zich in vele deugden te oefenen, die tot het gezellig leven betrekking hebben. Het is waar, hij ontvlugt voor een groot deel de verleidingen der wereld, maar, dit doende, daar hij onder de menſchen geroepen werd, ontvlugt hij tevens de gelegenheid, om op de genade van zijnen Heer te vertrouwen, en door het geloof de wereld te overwinnen. — Hij maakt zich gelijk aan eenen bloodaard, die wegloopt of zich verſchuilt, wanneer de vijand nadert, daar hij veeleer, krachtig in den Heer, en door de ſterk-

sterkte zijner magt, staan moest als een Held, en den aanvallenden vijand kloekmoedig onder de oogen zien (*).

Dit zou er reeds tegen dit verlaten van de zamenleving zijn aan te merken, schoon men zich daarvan al eenig goeds beloven kon; maar het gene dit middel nog meer verwerpelijk maakt is dit, dat het geenszins aan de ware heiligheid dat voordeel aanbrengt, dat men zich daarvan verbeeldt en verwacht. — Men meent, daar de wereldsche zorgen en bezigheden onze ziel zoo innemen, en zulk een beletsel zijn in het dienen van God, dat men in de stilte van een bosch of woestijn, door niets in zijne aandacht ge-

(*) De zoo regt Eerwaardige VAN DER ROEST, Predikant te Haarlem, in zijne uitmuntend schoone Leerredenen, die alle blijken dragen van verstand, oordeel, godsvrucht, en kieschen smaak, die in een ieders handen behoorden te zijn, drukt den inhoud dezer aanmerkingen dus in het kort uit: „ Hier (in de afgelegenste „ oorden) meenden zij meest voor God te leven, wan„ neer zij alleen leefden voor zichzelven, hier meest „ te leven voor de eeuwigheid, terwijl zij die oefen„ school verlieten, waarin wij daarvoor moeten ge„ vormd worden. Zij ontweken vele verzoekingen, die „ gevaarlijk, maar ook vele beproevingen, die nuttig „ zijn, en zij onttrokken zich aan vele pligten, welke „ een wezenlijk deel uitmaken van de Christelijke hei„ ligheid." Leerr. over de genoegens van den godsdienst, eerste stuk pag. 182.

gestoord zal worden, en onbelemmerd alle zijne gedachten en werkzaamheden op God en geestelijke dingen zal kunnen bepalen. Maar zou dit niet zijn, eene verkeerde rekening te maken? „ De geest, merkt MOSHEIM te regt „ aan (*), wordt natuurlijk moede en verdrie„ tig, wanneer hij zich steeds met één werk „ onledig moet houden. Hierom spreekt hij „ of de verbeelding aan, dat die hem iets an„ ders opgeven moge, om te beschouwen: en „ deze heeft eenen oneindigen voorraad, waar„ uit hij kiezen kan; of hij wordt met den tijd „ zoo stomp en slaperig, dat hij in het geheel „ niet meer denkt, en dan zelfs, wanneer hij „ meent te denken, slechts zijne begrippen „ zonder regel en orde laat klimmen en dalen." Zullen onze aandachtsoefeningen levendig zijn, dan moeten zij door bezigheden van een ander soort noodwendig worden afgewisseld. — Men stelt zich nog een ander voordeel voor, hetwelk deze afzondering van de wereld aan zal brengen. De zinnelijke lusten, meent men, zal men in deze afzondering veel minder bespeuren. Wij hebben te voren gezien, hoe ontelbaar vele kleine aanleidingen tot zonden ons van buiten aankomen, bijzonder door de men-

(*) Zedenl. IV d. p. 769.

menschen, in welker midden wij wonen. Ontwijkt men deze aanleidingen, door de maatschappij te verlaten, dan zullen ook de kwade en ongeregelde lusten zich stil houden, die daaruit geboren worden. Dan ik herinner mij hier de vraag van iemand aan een Eremiet, die op den top van eenen hoogen berg in eenzaamheid leefde. *Waarom hebt gij verkozen*, vroeg hij, *hier zoo eenzaam te leven?* — *Om dat de wereld daar beneden zoo boos is*, was het antwoord, *en ik hare verzoekingen ontwijken wilde*. *Maar hebt gij dan*, hervatte de eerste, *hebt gij* UW HART *mede beneden aan den berg gelaten?* De Eremiet zuchtte. — Indedaad, hij had groote reden om te zuchten. Indien ons hart wel gesteld waar, en slechts zwak in het tegenstand bieden aan de verleidingen, dan waar zijne verwachting, en die van alle zijne medevlugtelingen, niet ongegrond geweest. Maar, ons hart zelve is krank en bedorven. In ons hart zelve ligt het zaad der kwade lusten. Dat bedorven hart nemen wij mede op den top en in de holen der bergen, dat nemen wij mede in de duisternis der bosschen. Daar is het, dat de kwade begeerten zoo wel uit de onreine bron des harte opwellen, als in het midden der woelige wereld, en dat de verbeelding, die nergens krachtiger werkt, dan in de eenzaamheid, de

plaats

plaats der zinnen bekleedt, de slapende lusten wakker maakt, de ontwaakte lusten in heviger beroering brengt, en de voorwerpen der begeerten nog in veel aanlokkelijker licht plaatst, dan de zinnen zelve kunnen doen.

Het vrome doel van deze geheele afzondering van de wereld wordt dan niet bereikt, maar zelfs, en dit moet ik eindelijk nog aanmerken, doet deze geheele afzondering dikwerf eene tegengestelde werking, zoo dat zij eer de ondeugd, dan ware godzaligheid en deugd bevordert. Deze levenswijze heeft bij velen eene valsche eerzucht, die door deze afzondering zelve toejuiching zocht, geestelijken hoogmoed, verachting van anderen, vertrouwen op eigene verdiensten, snoode geveinsdheid, en eene vergaande luiheid en werkeloosheid voortgebragt. Bijgeloof vooral was daar het gevolg van. De woestijnbewooners meenden telkens gezigten te zien, stemmen te hooren, door Duivelen aangevallen, verlokt, of verschrikt te worden; en niets is natuurlijker te begrijpen, daar de verbeelding nergens meer verhit en buitensporig wordt, dan in de eenzaamheid, zoo wegens de angstvalligheid, die velen in het diepe eenzame gevoelen, als wegens het gebrek aan voedsel, hetwelk anders de zinnen haar geven. „De „verbeelding is gewend aan gezigten en ver-

„schij-

„ schijningen, die van de zinnen komen. Wie
„ den zinnen de magt beneemt, om haar ver-
„ der daarmede te voorzien, die moet duchten,
„ dat zij zichzelve oogen en ooren zal ver-
„ schaffen, en door deze verdichte zinnen veel
„ zien en hooren zal, dat nergens aanwezig
„ is (*). —

Het Klooster-leven.

Al het gene te voren is aangemerkt, zal ons in staat stellen, om ook over het klooster-leven naar waarheid te oordeelen. Men zou zeer bevooroordeeld moeten zijn, wanneer men het goede, dat daarin zijn kan, en dat daardoor ook bereikt is, niet zou willen erkennen. Ik twijfel geen ogenblik aan de goede vrome en lofwaardige oogmerken van de eerste stichters der kloosters en van het kloosterleven. Allen lof verdienden vooral ook zoodanige gestichten, die niet slechts tot heilige oefeningen, maar ook tot het helpen der ongelukkigen, het opvoeden en bezorgen van verlatene weezen, het oppassen en verkwikken van kranken, het gastvrij en minzaam ontvangen en voorthelpen van afge-

mat-

(*) Zie Mosheim Zedenl. IV. d. p. 770. En Zimmerman over de eenzaamheid, vooral het tweede deel.

matte reizigers, en wat dergelijke menschlievende hulpbetooningen meer zijn, verordend waren. — Menige bedroefde, verlatene, verdrukte vond, vooral in vroegere eeuwen van willekeurige overheersching, in deze verblijven toevlugt en hulp. — Dat sommige geestelijke orden aan Christendom en geleerdheid veel voordeels hebben toegebragt, kan ook geenszins ontkend worden. — En wanneer wij de zaak op zichzelve beschouwen, afgescheiden van de verkeerdheden en bijgeloovigheden, welke zich daarmede van tijd tot tijd vermengd hebben; wanneer wij ons eens zoodanige plaatsen van onderlinge zamenleving voorstelden, waarin oude broeders of zusters, die reeds hunne diensten aan de maatschappij hebben gedaan, en nu in stilte en voor den hemel het overschot van hunne dagen wenschen door te brengen, met elkander op eene vrijwillige voorwaarde zamenwonen, om naar zekere wetten onder het opzigt van een wijs geestelijk bestierder met elkander zich met heilige oefeningen bezig te houden, en tot onderlinge stichting te leven; of waarin ook jongere menschen, die voor als nog niet verkiezen in het huwelijk te treden, zonder gelofte van ongehuwd te zullen blijven, zonder gelofte van voor hun geheel leven de maatschappij te verla-

laten, met elkander leven, *en* tot hetzelfde Godvruchtig oogmerk, *en* tevens, om daar nuttig voor maatschappij en godsdienst werkzaam te zijn, of zich voor eenen nuttigen ſtand in de wereld te bekwamen; wanneer wij ons het klooster-leven dus voorſtelden, dan zou het niet alleen niet te veroordeelen, maar ook aan kennis en godzaligheid zeer bevorderlijk kunnen zijn. — Maar daar nu deze levenswijze, zoo als zij door het bijgeloof geworden is, zeer ver af is van die eenvoudigheid; daar zij, die zich tot dezelve begeven, de maatſchappij voor altijd vaarwel zeggen, en zich opſluiten achter hooge kloostermuren; daar zij zich tot vrijwillige armoede, tot blinde gehoorzaamheid aan hunnen Overſten of geestelijken Vader, en tot den ongehuwden ſtaat voor altijd door geloften verbinden; daar zij zich niet ſlechts met bidden, lezen, overdenken en dergelijke nuttige oefeningen, in het Euangelie voorgeſchreven, bezig houden, maar ook veel waarde hechten aan vasten, waken, ligchaamskastijdingen, en de ſtipte nakoming van geſtrenge en dikwils buitenſporige kloosterwetten; zoo gelden tegen deze levenswijze dezelfde redenen, welke te voren reeds tegen het vasten en ligchamelijk waken, als middelen ter heiligmaking, tegen de ligchaamstuchtigingen, de onthouding van het hu-

huwelijk, de vrijwillige armoede, en de verlating der maatschappij zijn ingebragt. — Het kloosterleven, op dien voet gebragt, heeft aan ligchamelijke oefeningen, die geen nut doen, de voorkeur doen geven boven echte godzaligheid en algemeen nuttige bedrijven. Het heeft dweeperij en bijgeloof aangekweekt. Het heeft het valsche vertrouwen op eigene geregtigheid versterkt. Het heeft vele ondeugden gekoesterd, en zelfs misdrijven voortgebragt, die te schandelijk om te noemen zijn; zoo dat dezelfde gestichten, die naar het vroom oogmerk van derzelver oprigters, de godzaligheid bevorderen moesten, meermalen in plaatsen van onreinheid, overdaad, wellust, luiheid, en in verblijven, waarin de snoodste ontwerpen gesmeed werden, verbasterd zijn (*). —

(*) W. Hurd, geschiedenis van alle godsdiensten, tweede deel p. 404.

§ 194.

§ 194.

Welke daarentegen de echte middelen en wapenen zijn, die het Christendom voorschrijft, om de menigvuldige aanleidingen tot het kwade te overwinnen?

Maar zijn alle deze middelen, om de menigvuldige aanleidingen ten kwade te overwinnen, verkeerd en krachteloos, welke zijn dan de ware middelen en wapenen, welke God zelve in zijn woord ons aanwijst, en in de hand geeft, om dat doeleinde te bereiken? Indedaad deze zijn zoo gepast, zoo toereikende tot dat einde, zoo geschikt voor onzen toestand en behoeften, dat er niets voortreffelijkers bedacht kan worden. De H. Schriften schrijven ons zulk eene verdedigings wijze voor, als elk verstandig mensch in het natuurlijke zal volgen, wanneer hij door magtige en listige vijanden wordt aangevallen. — Bij een oplettend onderzoek is het mij voorgekomen, dat de wijze raad, die God ons hieromtrent in zijn woord geeft, op het volgende nederkomt: „ dat wij „ het gevaar, waarin onze geestelijke vijanden „ ons brengen, moeten kennen, en vreezen, — „ dat het ons opregtelijk ernst moet zijn, over „ hen de overwinning te behalen; — dat wij

„ ons gereed moeten houden tot den ſtrijd, „ door ons bijtijds van wapenen te voorzien; — dat wij echter den ſtrijd niet opzoeken, maar aanleidingen ten kwade zorgvuldig vermijden moeten, zoo veel wij vermijden kunnen en mogen; — dat wij, op onze hoede tegen zelfsvertrouwen, afhankelijk door het gebed onze veiligheid bij God in Christus moeten zoeken; — dat hiermede omzigtige en alles omvattende waakzaamheid gepaard moet gaan; — dat wij eindelijk met onze wapenen tegen de aanleidingen ten kwade, ook tegen de geringſte, ſtandvastig en met heldenmoed ſtrijden moeten" — Ik zal dit alles tot eenige voorſchriften brengen, welke ik, elk afzonderlijk, ontwikkelen en aanprijzen moet. —

§ 195.

EERSTE VOORSCHRIFT.

Weet, dat gij in beſtendig gevaar zijt, en vreest hetzelve.

Welgelukzalig, zegt SALOMO Spreuk. XXVIII: 14, *is de man, die geduriglijk vreest;* die, gaarn naar zijnen pligt willende handelen, en echter de

de gevaren kennende, waar aan hij is blootgesteld, eene teedere bezorgdheid bezit, om niet door dezelve tot het kwade vervoerd te worden. — *Een kloekzinnig mensch*, lezen wij hoofdst. XXII: 3, een mensch van doorzigt *ziet het kwaad, en verbergt zich.* Gelijk hij uitwendige dreigende gevaren opmerkt, zoo ziet en kent hij ook de lagen, die zijne deugd gelegd worden, en ontwijkt dezelve. *Zelfs vreest een wijze, schoon hij van het kwaad afwijkt*, terwijl daarentegen de dwaas, offchoon een booswigt, zorgeloos is, Spreuk. XIV: 16. (*) — Paulus vermaant de Christenen te Rome, Rom. XI: 20, *zijt niet hooggevoelende, maar vreest;* en, na den Corintheren eenige waarschuwende voorbeelden te hebben voorgesteld, besluit hij aldus: *zoo iemand dan meent te staan, hij zie toe, dat hij niet vallet* 1 Cor. X: 12. En voorzeker, hoe zal men zich tegen de gevaren beveiligen, indien men de gevaren niet kent? Wie niet weet, dat hij op eenen weg is, op welken overal strikken voor zijnen voet gespannen liggen, zal onbedachtzaam toeloopen, en vallen. *Een onberadene loopt in het kwaad tot zijne schade*, Spreuk. XXII: 3. Hij houdt, wat er ook gebeure, zijnen gewonen tred, en moet

(*) Naar de vertaling van MUNTING en SCHULTENS.

moet maar al te veel voor deze zijne zorgeloosheid boeten (*). — En den vijand gering te achten, is voorzeker de naaste weg, om door denzelven overwonnen te worden.

De Christen kenne dus het gevaar, waarin hij is, om elk oogenblik van den regten weg te worden afgeleid. — Hij make zich bekend met de verzoekingen, waarmede de godzaligheid op deze wereld te ſtrijden heeft. § 149. Hij leere vooral die menigvuldige kleinere aanleidingen ten kwade, zoo buiten als in ons, kennen, die ik § 190, 191, en 192 heb aangewezen. Hij pasſe deze kennis toe op zijn eigen leven en omſtandigheden, en onderzoeke, wat 'er in hem zelven, en in zijne omſtandigheden bijzonder is, dat hem tot het kwade verzoeken kan (†). Hij achte deze gevaren niet ligt. Hij leve integendeel onder beſtendige en levendige indrukken van de tallooze menigte, grootheid en kracht derzelve, gelijk ook van de diepe bedorvenheid en zwakheid van zijn hart, waardoor er zoo weinig noodig is, om hem voor de verzoeking te doen zwichten. Hij ſtaroogė op zijn blijvend gevaar, en ver-

(*) Zie MUNTING en VAN VLOOTEN op deze plaats.

(†) Dit zal nader behandeld worden bij het zesde voorschrift.

vergete nimmer, dat zijne geestelijke vijanden, zoo lang hij in het ſtrijdperk van dit leven is, nooit ophouden, hem aantevallen, en zelfs dan, wanneer zij afgeſlagen zijn, ras weder hunne krachten verzamelen, om hem op nieuws te beſpringen. Hij achte het dus ten hoogſte noodig, altijd bezorgd, altijd op zijne hoede te zijn (*). —

Zelfs dan, wanneer hij meent te ſtaan, dan, wanneer hij in de beſtrijding van zijne gebreken merkelijk vordering beſpeurt, dan, wanneer zijn hart gevoelig, opgewekt, wel geſteld is, en grooten troost geniet, ook dan vergete hij het gevaar niet, waarin hij elk oogenblik leeft, noch achte zich door zijne tegenwoordige deugd veilig te zijn tegen ras hier op volgende verzoekingen. De godzaligheid beveiligt den godzaligen niet, wanneer hij uit zijne godzaligheid aanleiding neemt tot zorgeloosheid. Hoe duur kwam deze onbedachtzaamheid den Apostel Petrus te ſtaan! De vurigſte liefde tot Jezus gevoelende, meende hij, dat hij altijd zoo gelukkig

(*) „ Ik moet elken morgen, zegt Broes (peinz. „ Chr. p. 77.) ik moet elken morgen bij het ontwaken „ denken: waar ben ik? . . . in den hemel? . . . Neen! „ op aarde ben ik, in het perk van mijne beproevingen, „ omringd van gevaren van allen kant."

kig gesteld zou blijven. Banden en dood waren daarom gering in zijne oogen, en hoe getrouw de Heiland hem ook waarschuwde omtrent de gevaren, die hem dreigden, hij voerde deze stoute taal: *al wierden zij ook allen aan u geërgerd, ik zal u geenszins verloochenen.* Maar hoe zwaar moest hij voor zijne onbedachtzaamheid boeten, toen hij, met vervloekingen zijnen Heer verloochend hebbende, zijnen diepen val met heete tranen beweende! — Tegenwoordige goede gesteldheden zijn geene beveiligingen tegen de toekomstige verzoekingen. Niets is wispelturiger, dan ons hart. Zoo vurig, zoo gevoelig, zoo welgezind wij het eene oogenblik zijn, zoo laauw, zoo ongevoelig, zoo doodig, zoo kwalijk gezind zijn wij dikwils het andere. Dit hangt dikwils af van geringe omstandigheden, van onverwacht opwellende driften, van onverwacht voorkomende bekooringen en verschrikkingen. — Op eene doodelijke stilte volgt dikwerf de hevigste storm. Nimmer zijn wij nader bij onzen val, dan wanneer wij meenen, niets te vreezen te hebben. Dat houde de Christen altijd op het oog. Nooit zij het zijne taal: *ik heb mijnen berg vastgesteld. Ik zal niet wankelen in eeuwigheid.* Maar dat hij altijd vreeze en zegge: „ Bestendig gevaar! mij-

„ ne

„ne ziel! wapen u! gij zijt op des vijands
„ bodem!" (*)

§ 196.

TWEEDE VOORSCHRIFT.

Laat het u waarlijk ernst zijn, te willen staande blijven en overwinnen. —

In de H. Schriften wordt dit als noodzakelijk voorgesteld, zal men bewaard worden tegen de kracht der zonde en der verzoeking. Daarom wordt er zoo sterk aangedrongen op een vast en welberaden besluit, om des Heeren te zijn, om *opregt te zijn met den Heere onzen God, en te wandelen met volkomenheid en opregtheid des harte.* Deuter. XVIII: 13, 1 Kon. IX: 4. — *Opregt te zijn en van het kwade te wijken, opregt te zijn, en rein van groote overtredingen*, wordt daarom bij elkander gevoegd, Joh. I: 8, Ps. XIX: 14. — De heilzame uitwerking van deze opregtheid had de Dichter van den achtienden Psalm ondervonden, gelijk hij in het 12 vs. getuigde: *ik was opregt bij hem,* en

(*) Broes, *peinzende Christen*, p. 70 in zijne overdenking: *bestendig gevaar*, welke men hier vergelijke.

en wachtte mij van mijne ongeregtigheid; en daarom was zijne bede, Pſ. XXV: 21., *laat opregtheid en vroomheid mij behoeden.* — De Heere Jezus begeerde geene andere, dan vrijwillige discipelen, welken het waarlijk ernst was, hem te volgen. Hij ſtelde denzgenen, die tot hem kwamen, den ſtrijd en de bezwaren, welke zij zich getroosten moesten, ernſtig voor, opdat zij te voren de kosten mogten overrekenen, en zich onderzoeken, of zij bereid waren, zich zulke moeijelijkheden te laten welgevallen. Waren er onder zijne navolgers, die hem verlieten, hij vroeg de overigen: *wilt gijlieden ook niet weggaan?* en hij verzekerde Luc. IX: 62 *niemand, die zijne hand aan den ploeg ſlaat, en achter omziet, is geſchikt tot het koningrijk van God.* Hij vorderde die opregtheid, en dat ernſtig opzet, om hem onbepaald te volgen, niet ſlechts om dat dit betamelijk en hem welgevallig was, maar ook om dat men zonder dat gansch ongeſchikt was, om de moeijelijkheden, die zich op den weg des levens opdeden, te beſtrijden, en te boven te komen. — Niets is indedaad natuurlijker te begrijpen. Wat is er van een leger te verwachten, hetwelk heimelijk de zaak des vijands begunſtigt, hetwelk ten minſten niet uit welmeenenden ijver tegen hem, vast beſloten heeft, de bevelen des opperhoofds te

te gehoorzamen, en alles voor de overwinning optezetten? en, wat is er dan van hem te verwachten, die wel verre van een vast besluit in des Heeren kracht genomen te hebben, om aan hem en zijne bevelen getrouw te blijven, integendeel nog tusschenbeide staat, of hij aan zijne bevelen, of aan de verlokkingen zijner vijanden gehoor zal geven? — Daar het hem geen regte ernst is te willen overwinnen, wat zal dan zijn waken en strijden zijn? Hij werpt reeds de wapenen neer, eer hij nog regt wordt aangevallen. Wie dus overwinnen zal in den geestelijken strijd, moet opregt *willen* overwinnen. Geloovig, godvruchtig, met een woord geestelijk te leven, en dat leven te behouden, moet dierbaar in zijne oogen zijn. Hij moet eene hartelijke zucht bezitten tot heiligheid en deugd, eene teedere zorg, om God niet te mishagen, en een ernstig voornemen in des Heeren kracht, om zich aan een heilig en Christelijk leven geheel en al overtegeven, en tegen alles, wat hem daarvan zou willen aftrekken, met kloekheid te strijden. — Zullen dus de volgende voorschriften u van dienst zijn, mijn Christen! zoo vraag u vooraf: „ hoe is het met mijne „ opregtheid? begeer ik in ernst de overwinning? wien behoor ik? ben ik des Heeren? „ of heimelijk vijands gezind? is het waarlijk

„ mijn

„ mijn opzet, aan God en zijnen dienst getrouw „ te blijven? of is het heimelijk mijn voornemen, „ mij door mijnen vijand te laten overwinnen, „ ten minsten met hem een vergelijk te tref„ fen?" Vraag u dat, en laat uwe allereerste zorge zijn, dat alle dubbelhartigheid en onopregtigheid van u wijke, en dat uw harte volkomen zij tot den Heer, en opregt zijner vreeze toegedaan. Denk tot opwakkering van uwen ernst aan het betamelijke van die opregtigheid, hoe menigmaal gij u aan God en zijnen dienst uit overtuiging verbonden hebt, en welke gewigtige redenen er zijn, die u tot de getrouwe en standvastige aankleving van denzelven moeten dringen. Denk, dat de verzoekingen uwe geslagene vijanden zijn, die, wanneer gij hare vleistem gehoor geeft, uw hart meer en meer bederven, de zaden der boosheid, die in hetzelve gestrooid liggen, weliger doen opgroeijen, u van de eene zonde naar de andere henen voeren, u even daardoor uwe rust benemen, aan het genoegen van uw leven knagen, u van dien vrede en die kalmte, die op de paden der geregtigheid genoten worden, berooven, angst en wroeging uitgieten in uwe ziel, en u blootstellen aan alle de rampzalige gevolgen der zonde. Beschouw de treurige gevolgen van het gehoor geven aan de verzoekingen in

eenen,

eenen, door zijn misdrijf diep beangstigden, in zak en asſche zich vernederenden, klagt op klagt uitboezemenden, en in gebeden met God worstelenden DAVID. Beſchouw ze in eenen bitter weenenden, gejaagden, en uit het gewoel der menſchen naar de eenzaamheid voortgedrevenen PETRUS. Beſchouw dit. Stel het u telkens levendig voor. Bid God, dat hij het diep in uwe ziel drukke. En het zal uwen ernst verlevendigen, om u nabij God en zijne bevelen met een volkomen hart te houden, en de zonde en hare verzoekingen uwe eeuwige vijandſchap te zweeren. —

§ 197.

DERDE VOORSCHRIFT.

Houd u gereed tot den ſtrijd, door bij tijds u van wapenen te voorzien.

Zal een volk veilig blijven tegen deszelfs vijanden, dan moet het zich buiten twijfel van wapenen voorzien, en dat niet dan eerst, wanneer de vijand reeds in aanmarsch is, om aan te vallen, maar te voren reeds nog in den vredes tijd. — Het leger moet in goeden ſtaat, de vestingen moeten in orde, en er moet een genoeg-

noegzame voorraad van wapentuig voorhanden zijn. Wordt dit verwaarloosd, moet alles nog in gereedheid gebragt worden na den aanval zelven, dan kan men voorzeker den vijand wel eene gelukkige overwinning voorspellen. Zoo is het ook met den Christen. Zal hij voor de vijanden zijner Godsvrucht en deugd niet zwichten, hij moet dan niet slechts zijne gevaren kennen, niet slechts opregt de overwinning begeeren, maar zich ook wapenen, en wel, niet eerst na den aanval zelve, maar reeds te voren, „ en (gelijk Gellert zegt) in de uren van rust „ en vrijheid, zich wapenen."

Een uitmuntend voorschrift daaromtrent, hetwelk voor alle dienen kan, vinden wij Eph. VI: 13—17 *daarom neemt aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt wederstaan in den boozen dag, en alles verrigt hebbende, staande blijven. Staat dan, uwe lendenen omgord hebbende met de waarheid, en aangedaan hebbende de borstwapenen der geregtigheid, en de voeten geschoeid hebbende met bereidheid des Euangeliums des vredes; boven al aangenomen hebbende den schild des geloofs, met welken gij de vurige pijlen des boozen zult kunnen uitblusschen. En neemt den helm der zaligheid, en het zwaard des geestes, hetwelk is Gods woord.* — De Apostel spreekt hier figuurlijk.

Zijne

Zijne zinnebeelden zijn ontleend van de wijze, waarop de krijgsknechten bij de ouden zich gewoon waren te wapenen. Onze soldaten gaan slechts met Snaphaan, Bajonet, en Sabel met ongedekte borst den vijand te gemoet. Harnas en Schild zouden tegen ons Schietgeweer niet baten. Maar de soldaat bij de Romeinen moest geharnascht zijn. Gordel, voetschoeisel, schild, helm en zwaard behoorden tot zijne wapenrusting, waarvan hij te voren voorzien moest zijn, eer hij zich in den strijd begeven zou. Had hij dit alles aangedaan, dan was hij in zijne geheele of volle wapenrusting. Dit brengt de Apostel over tot de geestelijke wapenen, die God ons geeft, en met welke wij ons bij tijds toerusten moeten, om in onzen strijd tegen onze vijanden gelukkig te slagen. —

In het algemeen zegt hij: *neemt aan de volle wapenrusting Gods.* Handelt, gelijk de krijgsknechten handelen, die voor den strijd in hunne volle wapenrusting, en dus gereed zorgen te zijn, om den vijand af te wachten. Voorziet u van alle die geestelijke verdedigingswerktuigen, die God u geeft, opdat gij, zoo te voren toegerust, in den boozen dag, den dag van gevaren en verzoekingen, niet weereloos overvallen moogt worden, maar in staat moogt zijn, om tegenstand te bieden, en alles, wat in den strijd noo-

noodig is; verrigt hebbende; als overwinnaars de plaats behouden moogt. —

Hier op worden nu meer bijzonder de wapenen, waarvan zich een Christen voorzien moet, opgegeven (*). De plaats is schoon, dichterlijk, maar hier en daar duister. Over dezelve is veel licht verspreid door GROTIUS, MICHAëLIS, HAMELSVELD, KOPPE en anderen. Zij verschillen echter hier en daar van elkander. Om mijn bestek niet te buiten te gaan, kan ik slechts het resultaat van mijn onderzoek daaromtrent, en dus die uitlegging mededeelen, die mij het waarschijnlijkste is voorgekomen, en ook den meesten bijval vindt. — Vooraf merk ik aan, dat de wapenen, hier opgegeven, eigenlijk het meest geschikt waren voor die Christenen, aan welke Paulus schreef, in hunnen strijd met de menigvuldige verzoekingen tot afval van het Christendom, die van alle kanten op hen aanvielen, maar dat echter deze wapenen van dien aard zijn, dat zij ons nog tot op dezen dag in onzen strijd van uitmuntenden dienst kunnen zijn. Een zestal wapenen wordt hier aangeprezen.

Het

(*) *Staat dan*, houd u kloekmoedig gereed tot den strijd met uwe vijanden, *de lendenen omgord hebbende met de waarheid*, *etc.*

Het eerste is *de kennis der waarheid. Wij moeten onze lendenen omgorden met de waarheid.* — Door waarheid versta ik de waarheden, die het Evangelie van Christus leert, in tegenoverstelling van valsche leeringen. — Met die waarheid moeten wij onze lendenen omgorden. De gordel behoorde bij de ouden tot de wapenrusting der krijgsknechten, die denzelven om hunne lendenen deden, om van hunne ruime en lange kleederen in het strijden geen hinder te hebben. Hier op zinspeelt de Apostel. Wij moeten hier niet alles willen vergeestelijken, en bij voorbeeld niet vragen: wat zullen hier de lendenen beteekenen? en waarom moeten wij met de waarheid juist de lendenen omgorden? Het derde der vergelijking moet op het oog gehouden worden. De Apostel wil eigenlijk zeggen, dat wij de wapenen der waarheid, der geregtigheid en vervolgens moeten *aandoen*, of *ons met dezelve toerusten*, en dit drukt hij zeer welsprekend met verschillende spreekwijzen uit, overeenkomstig den aard der verschillende krijgswapenen, die hij hier tot zinnebeelden gebruikt. — Met de waarheid onze lendenen te omgorden, zegt derhalven eenvoudig, de waarheid als een wapen aantedoen of ons met dezelve tot den strijd toeterusten. Wanneer doen wij dit? dan, wanneer wij door vlijtig voortgezet

het onderzoek de waarheden van het Evangelie al meer en meer helder en grondig trachten te leeren kennen, en al vaster en vaster te gelooven. Dan ook vooral, wanneer wij die waarheden veel overdenken; dezelve gedurig voor onzen geest stellen, en ons dus met dezelve gemeenzaam maken. Met de waarheden van het Evangelie moet onze geheele ziel vervuld en als doortrokken zijn. —

Van uitmuntenden dienst is dit wapen in den geestelijken strijd. Hoe meer iemand de waarheid kent, en in de waarheid bevestigd is, hoe meer hij ook bestand is tegen de twijfelingen en bedenkingen, die in hem opkomen, of door anderen geopperd worden, terwijl de onbedrevene in de waarheid daarentegen het grootst gevaar loopt, om door allerlei wind van valsche leeringen ginds en herwaarts geslingerd te worden. — De waarheden van het Evangelie daarenboven zijn niet slechts voor het verstand maar ook voor het hart. Het geloof aan dezelve, gelijk § 175 aangetoond is, heeft den gezegendsten invloed op de verbetering van hart en wandel. De deugd neemt dus in sterkte en standvastigheid toe, naarmate de waarheid meer regt gekend en omhelsd wordt. — Eindelijk, door dezen toeleg op de kennis der waarheid kweeken wij eene gewoonte van goede gedach-

ten

ten aan, en verkrijgen wij eenen rijken voorraad van goede denkbeelden, die wij te hulp kunnen roepen, wanneer onze hartstogten zoodanige gedachten in onze verbeelding verwekken, die tot zonden vervoeren zouden. Eene ziel, aan ernſtige overpeinzingen gewoon, en met goede gedachten vervuld, wordt zoo ligt niet door zondige gedachten en driften overvallen, of wanneer deze haar verraſſen, dan worden zij ten minſte eerder uit haar plaats gedrongen, terwijl dezelve daarentegen bij anderen, die van de waarheid ledig zijn, eenen vrijen toegang en ongeſtoorde huisveſting vinden. —

Vraagt gij, mijn Christen! *welke* waarheden *boven al*, als wapenen in den ſtrijd tot gedurige overpeinzing zijn aanteprijzen? Wij moeten daartoe buiten twijfel die gene kiezen, die het geſchiktſte ſchijnen, om heerſchappij over onze ziel te voeren. Ik wil eenige tot voorbeelden aanvoeren. —

Allernuttigst is tot dat einde de *gedurige voorſtelling van God en zijne volmaaktheden. Ik ſtelle den Heer geduriglijk voor mij*, ſchrijft David in den XVI Pſalm. En in de daad de navolging van dit voorbeeld zou ons bij uitſtek heilzaam zijn. Als wij altijd aan den Hoogen wetgever, en aan zijn gezag en Majesteit dachten, als wij ons veel bezig hielden met de over-

overdenking van zijne heiligheid, regtvaardigheid, maar ook van zijne goedertierenheid, ontferming en genade, als wij altijd onder levendige indrukken zochten te verkeeren van het onwaardeerbare van zijne gunst, en van het geduchte van zijn misnoegen en straffen, als wij de gedachte aan God zamen voegden met alle onze bedrijven, tot hoe veel goeds zou ons dat opwekken! en welk eene behoedzaamheid tegen het kwaad zou ons dit niet inboezemen (*)!

In het bijzonder is *de levendige voorstelling van Gods alwetendheid en alomtegenwoordigheid* ten sterksten aantepryzen. Waar gij zijn moogt, roept altijd u zelven toe: „ hier is God! hier „ bij mij! Hij weet het, wat ik op dit oogen„ blik denk, wat mijne verbeelding mij voor„ schil-

(*) „ Niets is, om ten allen tijde en op alle plaatsen „ wel te handelen, noodzakelijker, dan dat onze ziel „ allengs en door eene herhaalde oefening leere, gedurig „ aan God te denken, en hem te vereenigen met zijne „ wetten en raadgevingen. Zoo zal iemand in zijne over„ leggingen en besluiten voorzigtiger, in zijne begeerten „ reiner, en in alle de bedrijven zijns levens regtvaardi„ ger en geschikter weten, hoe meer de gedachte aan „ God, en het gene hij bevolen heeft, in zijne ziel is „ ingedrongen, en met zijne gansche werkzaamheid zich „ vereenigd heeft." REINHARD, *kleinigheden in de Zedekunde*, p. 68.

„ schildert, wat neigingen ik koester. Die en „ die schuldige gedachten, verbeeldingen, „ driften, woorden, daden! zou ik daar aan „ kunnen toegeven, zonder voor zijn aange- „ zigt te bloozen? Hij is de heilige, de Va- „ der, die zonder aanneming des persoons oor- „ deelt, de oneindig heerlijke, die zijne Ma- „ jesteit gesteld heeft boven de hemelen!" —

Is de voorstelling van God en zijne volmaaktheden nuttig; zeer beveiligend tegen de zonde en de verzoekingen is ook *de beschouwing van het kruis van Christus*, of *de gedurige overdenking van zijn lijden en sterven tot vergeving der zonde.* — Ja, maak u met de aandoenlijke geschiedenis van zijn lijden gemeenzaam. Verplaats u veel bij uwen Zaligmaker in Getsemane, voor Cajaphas, voor Herodes, voor Pilatus en op Golgotha. Beschouw veel zijne angsten, de smaadheden hem aangedaan, de smarten en folteringen, die hij leed. Beschouw hem veel, aan het kruis genageld, tusschen twee moordenaren, door de omstanders kwaadaardig bespot, en door God zijnen Vader verlaten. Overdenk en prent het diep in uwe ziel, hoe de ontfermende Heiland dus niet voor zich zelven leed, maar onschuldig, hij regtvaardig voor ons onregtvaardigen, opdat hij ons tot God zou brengen. — *Hij, die geen zonde gekend heeft, werd zonde*

voor ons gemaakt, opdat wij zouden zijn regtvaardigheid Gods in hem: die gedachte zij u steeds levendig bij elke vernedering, die gij uwen Heiland ziet aangedaan. Beschouw dus in zijn lijden en in zijn kruis het groote kwaad der zonde, en de heiligheid en regtvaardigheid van God. — Maar beschouw daar in tevens de onpeilbare diepte van Jezus liefde, die zich dus tot een offer voor onze zonden heeft overgegeven, en den rijkdom der liefde en der genade van God zijnen Vader, die dus zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, en die nu aan één iegelijk, die in hem gelooft, uit vrije genade alle zijne zonden vergeeft. — Hoe meer de ziel met zulke denkbeelden vervuld is, hoe meer zij afkeer van de zonde gevoelen, hoe meer zij zich tot teedere wederliefde tot God en Jezus opgewekt, en tot standvastige tegenstandbieding aan de zonde en de verzoeking gedrongen zal vinden.

Voeg bij deze overdenkingen veel *de aandachtige beschouwing van de ijdelheid en wisselvalligheid van alle aardsche dingen.* Onze zinnen misleiden ons. De begucheling der verbeelding verwekt ons geheel verkeerde voorstellingen van het geen de wereld geeft. Door den oppervlakkigen schijn bedrogen, stellen wij ons onbegrijpelijk veel voor van het groot geluk en genoegen, dat in den rijkdom, de eer, en de

wel-

wellusten dezer wereld gelegen is. En deze verkeerde voorstellingen zijn ons gevaarlijke verzoekingen. Maar wanneer wij deze dingen meer van nabij beschouwen, dan zien wij het bedrog der zinnen en der verbeelding. — Wij ontdekken niet dan ongenoegzaamheid, teleurstelling, vergankelijkheid en onzekerheid in dezelfde dingen, die wij als zulke begeerenswaardige goederen beschouwden. Hier bij nu moeten wij veel met onze aandacht stil staan. Wij moeten onder gedurige indrukken van de ijdelheid van alle aardsche dingen trachten te leven. Juist dit zal de verkeerde indrukselen der zinnen en de beguicheling der verbeelding tegengaan, en ons tegen verzoekingen, welke ons van dien kant aankomen, meerdere sterkte geven. —

*) *De overdenking des doods* kan hier toe ook bijzonder dienstig zijn. Mozes bad in den XC Psalm: *Leer ons alzoo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen.* En in de daad de doodsoverdenking met betrekking tot ons zelven, is eene der krachtigste middelen, om ons een wijs hart te doen bekomen, en om ons dus ook omtrent de verzoekingen tot zonde met wijsheid en bedachtzaamheid te doen handelen. Gelukkig hij, die zoo handelt, zoo als hij in de ure des doods zal wenschen gehandeld te

 heb-

hebben! En wat is nu meer geschikt, om ons zoo te doen handelen, dan ons die ure des doods veel te vertegenwoordigen? dan ons zelven veel toeteroepen: *Gedenk te sterven!* dan de zekerheid, dat wij eenmaal sterven moeten, en tevens de onzekerheid, wanneer en op welk eene wijze wij sterven zullen, ons veel voortestellen? dan den dood veel te beschouwen als de eindpaal van den tijd der genade, van onze werkzaamheden hier op aarde, en van onze voorbereiding voor de eeuwigheid? dan te denken aan den staat, waar in de dood ons zal overbrengen, aan de verantwoording, die dan van ons gevorderd zal worden, aan de vergelding, die dan den tijd der beproeving opvolgen zal? Met één woord, wat is tot zulk een einde meer geschikt, dan zich den dood, in zijne omstandigheden en gevolgen dikmaals voortestellen, en zich met die gedachten der sterfelijkheid en der onsterfelijkheid gemeenzaam te maken?

Eindelijk, om geene voorbeelden meer bij te brengen, is er nog ééne waarheid, die de Heere Jezus aan onze gedurige overdenking, om gewapend te zijn tegen de verzoekingen, zeer heeft aanbevolen, namelijk *de onzekerheid van zijne toekomst.* Voorzeker het gedurig aandenken daar aan moet ons zoo zeer tot waak-

zaam-

zaamheid aanſporen, als een dienstknecht, door de onzekerheid van de komst van zijnen Heer zich met vlijt en getrouwheid tot zijn werk begeeft, op dat zijn Heer komende hem niet ſlapende vinde. De Heiland leert ons dat opzettelijk in de gelijkenis van de vijf wijze en van de vijf dwaze maagden, welke hij dus beſluit: *Zoo waakt dan, want gij weet den dag noch de ure, waarin de Zoon des menſchen komen zal.* En Luc. XII: 37—40 lezen wij: *Zalig zijn die dienstknechten, welke de Heer, als hij komt, zal wakende vinden.——Weet dit, dat indien de Heer des Huizes geweten had, in welke ure de dief zou komen, hij zou gewaakt hebben, en zijn huis niet zou hebben laten doorgraven. Gij dan zijt ook bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des menſchen komen.* —

Genoeg van de waarheid, met welke wij ons omgorden moeten; het eerſte wapen, het welk de Apostel ons aanprijst. Ik ga over tot *het tweede:* wij moeten *aandoen het borstwapen der geregtigheid.* Een harnas, dat de borst bedekte, behoorde mede tot de wapenen der krijgsknechten bij de ouden. Wat zulk een harnas voor de krijgsknechten was in den ſtrijd tegen hunne ligchamelijke vijanden, dat moet voor ons in den geestelijken ſtrijd *de geregtigheid* zijn. En deze beteekent hier godzaligheid en deugd,

 vroom-

vroomheid omtrent God; regtvaardigheid omtrent de menschen, en met opzigt tot ons zelven matigheid; met andere woorden, standvastige toeleg om naar het Evangelie overeenkomstig onze verpligtingen te leven. Die geregtigheid moeten wij aandoen. Wij moeten daar na streven, om met dezelve meer en meer te worden toegerust, en tot dat einde maar standvastig voortgaan in gebruik der middelen, door welke wij in de betrachting van allerlei Christelijke deugden vorderen kunnen.

Juist dit is een voortreffelijk wapen in den geestelijken strijd, niet slechts daar in, dat zulk eene vlijt tot een heilig leven den Christenen beveiligt tegen den laster hunner vijanden, en zich boven denzelven doet verheffen, maar ook daar in, dat even hier door de kracht der verzoekingen ten kwade aanmerkelijk verzwakt en teleur gesteld wordt. — Want, gelijk iemand, die zich aan zijne heiligmaking weinig laat gelegen liggen, en traag is in het gebruik der middelen tot dezelve, voor de aanvallen van tallooze verzoekingen bloot staat, en ook ligt voor derzelver overmagt bezwijken zal, zoo zal hij daarentegen, die zich bestendig oefent tot godzaligheid, eene grootere mate daarvan verkrijgen, en de aanleidingen ten kwade, hem dus toegerust en in het goede werkzaam vinden-

dende, zullen even daar door derzelver verleidend vermogen minder op hem kunnen uitoefenen. — De Christen doe dan aan het borstwapen der geregtigheid, door alle naarstigheid toetebrengen, om bij zijn geloof te voegen deugd, kennis, matigheid, lijdzaamheid, godzaligheid, broederlijke liefde en liefde jegens allen. — Hij make tot dat einde bestendig een nuttig gebruik van die middelen der genade, die God hem tot zijne vorming geschonken heeft, en over welker gebruik ik in het vorig stuk in de tweede Afdeeling van het tweede Hoofdstuk in het breede gehandeld heb. — Hij ga voort, met zich te oefenen in het Woord, met den openbaren Godsdienst vlijtig waarteenemen, met de H. instellingen regt te gebruiken, en met zich de inwoning en werking van den H. Geest ten nutte te maken. — Hij volharde in de gebeden, zoo verborgene als huisselijke en gemeenschappelijke. Hij houde zich op den duur nabij wijze en godvruchtige menschen, en nuttige geschriften. — Hij blijve opmerkzaam op Natuur en Voorzienigheid, en zoeke gedurig door hare verschillende leidingen geoefend te worden. Met één woord, *hij volëindige de heiligmaking in de vreeze Gods*; en zulk eene aanhoudende werkzaamheid in het goede zal hem een beveiligend wapen zijn, dat de

scher-

scherpe pijlen van de verzoekingen ten kwade verstompen en terug stooten zal. — Wee hem, die daar in slap en nalatig is! Hij zal zijne traagheid in het benaarstigen maar al te zeer moeten boeten. —

De Apostel prijst ons een *derde wapen* aan met deze woorden: *De voeten geschoeid hebbende, met de bereidheid des Evangeliums des vredes.* — Bij ons maken schoenen geen gedeelte der wapenrusting uit, om dat wij nooit zonder schoenen gaan. Maar bij de ouden behoorde het schoeijen der voeten ook tot de waperingen, om dat zij in de warme landen anders dikwijls zonder schoenen gingen, maar de krijgsknechten daarentegen, naar den slag gaande, hunne voeten, met voetzolen naar de gewoonte van dien tijd, of met laarzen schoeijen moesten, om onbelemmerd en gezwind op den vijand aan te kunnen vallen. — Gelijk de krijgsknechten zulk een schoeisel moesten aandoen, zoo moeten wij ons tot den strijd toerusten *met de bereidheid van het Evangelie des vredes.* — Wat dit zegt, is moeijelijk te bepalen. Verschillende zijn hier de opvattingen der uitleggers, onder welke ik geene gevonden heb, die mij volkomen voldoet. Het meest bevalt mij de uitlegging van VAN HAMELSVELD, die door deze bereidheid verstaat, *de bereidvaardigheid om de heil-*

heilleer van het Evangelie vast te houden. Dan deze opvatting bragt mij op een ander, schoon niet veel hier van verschillend, denkbeeld, het welk ik de vrijheid gebruike hier voor te stellen. Door het Evangelie des vredes versta ik mede het Evangelie des heils, het *heilvol* Evangelie, of *de zaligmakende genadeleer* van God; welke opvatting ik niet behoeve te bewijzen. — De *bereidheid*, van welke de Apostel spreekt, is mijns inziens *bereidvaardigheid tot den strijd*, en de *bereidheid van het Evangelie des heils*, is *die bereidvaardigheid tot den strijd, die het zoo heilvol Evangelie ons behoort inteboezemen.* — Hoe meer wij het uitnemende, heilzame en zaligende van de leer van het Evangelie leeren kennen, en voor onzen geest hebben, hoe meer wij bereidvaardig zullen zijn, om alles voor dezelve over te hebben, en ons den heetsten strijd voor die leer te willen getroosten. De meening van den Apostel zal dan deze zijn. „ Rust u toe, door het heilvolle van het Evan„ gelie veel te beschouwen, met bereidvaardig„ heid tot den strijd tegen alles, wat u van het „ geloof aan, en van de betrachting van deze „ genadeleer zou willen aftrekken, — met die „ bereidvaardigheid, die zulk een heilaanbren„ gend Evangelie in ons verwekken moet." — Het woord, door *bereidheid* vertaald, komt

maar

maar alleen op deze plaats in het N. T. voor. Maar woorden, die aan hetzelve nauw vermaagschapt zijn, worden van zulk eene bereidvaardigheid tot den ftrijd meermalen gebruikt. Zoo lezen wij, Luc. XXII: 33, *En hij* (Petrus) *zeide tot hem: Heere! ik ben bereid met u in de gevangenis en in den dood te gaan.* En Hand. XXI: 13, *Maar Paulus antwoordde: wat doet gij, dat gij weent, en mijn harte week maakt? want ik ben bereid, niet alleen gebonden te worden, maar ook te fterven te Jeruzalem voor den naam van den Heere Jezus.* (*)

Befchouw dan veel, mijn Christen! het Evangelie van Christus, het welk gij gelooft, en waarnaar gij wenscht te leven, van deszelfs uitnemende, troostrijke en heilaanbrengende zijde. Overpeins veel, hoe gelukkig, hoe zalig het zij, zulk eene leer te gelooven, en naar hare voorfchriften te wandelen. Diep zij het in uwe ziel gedrukt, hoe waardig dit is, daarvoor alles over te hebben. Dit vure uwe bereidwilligheid aan, om tegen alle verlokkingen niet flechts, maar ook tegen alle bedreigingen en verdrukkingen, waar door men u daarvan zou willen aftrekken, kloekmoedig te ftrijden. En wanneer die bereidwilligheid u bezielt, welk

een

(*) Vid. *Schleusneri* Lexic. ad voc. ἑτοιμος et ἑτοιμως.

een wapen zal u dit wapen zijn tegen uwe vijanden! hoe moedig, hoe vaardig, zult gij hen dan niet staan, of hen aanvallen zonder u aan moeijelijkheden op uwen weg te bekreunen! hoe gelukkig zal u deze bereidwilligheid in het strijden doen slagen! — Dan, ik behoeve dit niet verder uitte breiden, wijl deze bereidwilligheid veel overeenkomst heeft, met dien opregten ernst, om te willen staande blijven en overwinnen, waarvan ik § 196 reeds gehandeld heb. —

Een vierde wapen, waarmede wij ons moeten toerusten, is het schild des geloofs. — Boven al aangenomen hebbende het schild des geloofs. — Alle uitleggers genoegzaam verstaan hier door het geloof, het vertrouwen; — een vast toeverzigt en vertrouwen op God en op Jezus Christus zijnen Zoon. Zoo zegt de Heiland Joh. XIV: *gelooft in God, gelooft ook in mij*; dat is: vertrouwt op God, vertrouwt ook op mij. Dit is een vertrouwen op de magt, op de liefde, op de trouw, op de beloften van God en Jezus, waardoor men vaststelt: „ de „ Heer zal met mij zijn. Hij zal mij ook in „ den strijd niet begeven of verlaten. Hij, „ die in mij is, is meer, dan die tegen mij ko„ men." Dat geloof noemt de Apostel een *Schild*; een zeker wapentuig bij de ouden, geschikt

schikt om de pijlen der vijanden van zich af te weeren. — En wel noemt hij het *een schild, met hetwelk men alle de vurige pijlen des boozen zal kunnen uitblusschen.* Hij zinspeelt denkelijk op die pijlen der ouden, aan welke brandende stoffen werden vastgemaakt, en die in ledere, of van teenen gevlochtene schilden hechtende, groote verwarring en verwoesting veroorzaken konden. De aanvechtingen, de verzoekingen of de vervolgingen, die de booze, de vorst der duisternis, verwekt, vergelijkt hij bij zulke brandende pijlen. Maar het geloof, het vast vertrouwen op God en Christus, kan deze verzoekingen teleur stellen. Het is gelijk aan een schild, waarop zulke pijlen afstuiten niet slechts maar ook uitgebluscht worden. Indedaad ongeloofelijk is de kracht van dat vertrouwen in het wederstand bieden aan de verzoekingen ten kwade. Welke de kracht van dat vertrouwen zij, leert ons het elfde hoofdstuk van den brief aan de Hebreën, waar wij op helden gewezen worden, die door dat geloofsvertrouwen den magtigsten tegenstand zijn te boven gekomen. Het is ook natuurlijk te begrijpen. Wie klein van moed, en vol van vrees is, is zwak in den strijd. Weinig zal er noodig zijn, om hem de wapenen voor den vijand te doen nederwerpen. Hoe moediger daartegen iemand

is,

is, hoe ſterker hij zich ook gevoelen zal. En wat kan nu den Christen meer met moed en kracht bezielen, dan het geloofsvertrouwen op God en Jezus? dan de gedachte: „ ik zal in „ ſtrijd niet alleen gelaten worden. Vrees niet, „ mijne ziel! voor het aanzigt uwer vijanden. „ Ontzet u niet. De Heer zal aan uwe zijde „ zijn. Hij heeft u zijne hulpe toegezegd. „ Door hem zal uwe overwinning zeker zijn?" Door dat geloofsvertrouwen wordt men *krachtig in den Heer, en in de ſterkte zijner magt.* vs. 10. — Dat ſchild des geloofs nu moeten wij als een wapen aandoen, niet dan eerst, wanneer het heetſte van den ſtrijd reeds daar is, maar te voren reeds in tijden van meerdere rust en kalmte, of van kleinere verzoekingen. Dan moeten wij ons reeds in dat geloofsvertrouwen oefenen. Dan moeten wij er eene grootere mate van trachten te verkrijgen, op dat wij bereid mogen wezen tegen den boozen dag, op welken wij in den ſtrijd tegen magtiger en geduchter vijanden mogten worden ingewikkeld. —

De helm der zaligheid, ziet daar *een vijfde wapen.* — De zaligheid is hier buiten twijfel de *hope op de zaligheid*, de hope op die kroon des eeuwigen zaligen levens, die hij eens verkrijgen zal, die hier met getrouwheid tot den

einde toe zal gestreden hebben. — De Apostel verklaart zelve zijne meening dus 1 Thess. V: 6, waar hij zegt, *aangedaan hebbende tot eenen helm de hope der zaligheid.* — Een helm is een wapentuig, dat het hoofd dekt. Wat een helm voor den krijgsknecht in den oorlog is, dat is de hope op de zaligheid voor den Christen in den geestelijken strijd. Moeijelijk mag die strijd zijn; veel mag er toe noodig zijn, om zich dat lijden, die moeite en die opofferingen te getroosten, die men zich in dit strijdperk getroosten moet; maar als de hope levendig is: „ Mijn strijd zal niet altijd duren. Aan het „ einde van mijne strijdbaan is de schoonste „ prijs opgehangen. Dan zal geen bederf meer „ in mij woelen, geen verleider mij meer verzoeken, geene wereld mij meer bekooren of „ verschrikken, geen vijand mij meer vervolgen. Dan zal ik met de verrukking van een „ held, die van het slagveld wederkeert, de „ kroon der regtvaardigheid ontvangen, en „ eeuwig eene zaligheid in den hemel genieten, „ die den strijd dezer aarde niet slechts rijkelijk „ vergoeden, maar ook alle denkbeelden overtreffen zal!" als deze hope bij den Christen levendig is, wat zou hem dan meer in het strijden kunnen aanvuren? waar is dan die tegenstand zoo groot, boven welken hij zich niet

door

door het uitzigt op zulk eene zaligheid verheffen zou? — Wilt gij dan gelukkig strijden, mijn Christen! zorg dan, dat uwe hope levendig zij. Tracht daar toe te staan in het geloof, en van de goddelijkheid en zekerheid van Gods beloften aangaande het eeuwig leven meer en meer overreed te worden. Tracht in de kracht der genade nabij God en Jezus te blijven, en u voor toegeving aan de zonde te wachten, op dat gij de blijde verzekering moogt hebben van uw aandeel aan Jezus Christus en aan de zaligheid, door hem verworven. En als uwe uitzigten meer beneveld zijn, bid dan veel, dat *de God der hope u vervulle met alle blijdschap en vrede in het gelooven.*

Eindelijk is er nog één wapen, met het welk de Apostel zeer aanraadt, ons te voren toe te rusten, *het is het zwaard des Geestes, het woord Gods*. — Ik zie geene redenen, waarom wij hier alleen aan de bedreigingen, of alleen aan de beloften van het Goddelijk woord zouden moeten denken. Paulus spreekt onbepaald van het woord Gods. Ik versta er door de geopenbaarde leer van God, in haren geheelen omvang beschouwd, met alle hare onderrigtingen, lessen, bevelen, raadgevingen, waarschuwingen, bedreigingen en beloften. De geloovigen te Ephezen, aan welke Paulus schreef, hadden

 die

die geopenbaarde leer van God in de H. Schriften, die toen aanwezig waren. Die Goddelijke leer werd hun nog verder verkondigd, gelijk de Apostel hun nog deed in dezen zelfden brief. Dat woord van God noemt hij *het zwaard des Geestes*. Het zij dan, dat dit hetzelfde is, als een geestelijk zwaard, of als een Goddelijk zwaard, het zij dan, dat hij het dus noemt, om dat het woord van God door den H. Geest is ingegeven, hij beschouwt het ten minste als een wapen, dat zeer geschikt is, om de aanvallen der zonde en der verzoekingen af te keeren. En in de daad dat woord van God is vol van uitspraken, die ten sterksten geschikt zijn, om van de zonde, en van het gehoorgeven aan de stem der verzoekingen af te schrikken; en dat niet slechts van de zonde in het algemeen, maar daar kan ook bijna geene bijzondere zonde worden opgenoemd, van goddeloosheid, murmureering, hoogmoed, ontucht, nijd, wraakzucht, haat, toorn, twistgierigheid, of men vindt daar een punctige en nadrukkelijke uitspraak tegen. — Met dat zwaard des geestes moesten de Ephesische Christenen zich aangorden, en dat moeten wij ook doen met opzigt tot de geopenbaarde leer, die in alle die H. Schriften, waarmede wij thans bevoorregt zijn, begrepen is. — Dit is daar in ge-

gezegend, dat wij niet alleen met den zakelijken inhoud van den Bijbel meer en meer zoeken bekend te worden, maar dat wij ook de uitspraken zelve, de puntige spreuken, nadrukkelijke lessen, waarschuwingen en beloften van Gods woord ons zoo eigen maken, dat zij telkens in ons opkomen, en wij dezelve met vaardigheid bij de hand hebben, wanneer wij in verzoekingen komen, waar op zij toepasselijk zijn. — Dat moet derhalven veel onze bezigheid, dat moet onze gedurige oefening zijn, ook eer de verzoekingen op ons aanvallen, op dat wij als het op strijden aankomt, met dit wapen mogen zijn toegerust. (*)

Op welk eene wijze wij nu dit doen moeten, en hoe groot de nuttigheid daar van zij, behoef ik niet te ontwikkelen, wijl ik dit reeds opzettelijk gedaan heb in het eerste Stuk van dit Deel

(*) „ Het is ondoenlijk, de verleiding van aangename „ beelden, die wij door onze zintuigen of verbeeldingskracht verkrijgen, te wederstaan, ten zij er zekere lessen der deugd en korte spreuken bij ons voor handen „ zijn, met welke wij zoo gemeenzaam behooren te wezen, dat zij terstond door onze ziel aangegrepen, en „ vooraf tot onze hulp ingeroepen worden, eer nog dergelijke voorstellen en beelden te veel levendigheid en „ ingang bij ons op dat oogenblik verkregen hebben." REINHARD, *Afzigheden in de Zedekunde*, Pag. 88.

Deel § 178 Bladz. 198—203. Alleen wil ik deze heilzame oefening met twee voorbeelden aanprijzen. Het eerste is dat van David in den CXIX Psalm. Meer dan één gezegde vinden wij in dit lied, waar uit wij kunnen opmaken van hoe veel belang hij het achtte, zich van dit wapen te bedienen. In het 11 vs. zegt hij, *ik heb uwe rede in mijn hart verborgen, op dat ik tegen u niet zondigen zoude.* In het 15 en 16 vs., *ik zal uwe bevelen overdenken, en op uwe paden letten. Ik zal mij zelven vermaken in uwe inzettingen. Uw woord zal ik niet vergeten.* En vs. 24, *ook zijn uwe getuigenissen mijne vermakingen en mijne raadslieden.* Het ander voorbeeld is dat van den gezegenden Zaligmaker zelven, wiens ziel altijd met de Schriften bezig, en met de Schriften vervuld, zich van derzelver uitspraken met de grootste vaardigheid bediende, om alle aanvallen der verzoeking afteweeren. — Toen de Verzoeker, volgens het IV Hoofdst. van Mattheus, tot hem zeide: *Indien gij Gods zoon zijt, zeg, dat deze steenen brooden worden*; toen was het antwoord van Jezus: *Daar is geschreven: de mensch zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord, dat uit den monde Gods uitgaat.* — Toen hij tot hem zeide: *Indien gij Gods Zoon zijt, werp u zelven nederwaards*; toen wees Hij hem met dit zeggen af: *Daar is wederom ge-*

schreven: gij zult den Heere uwen God niet verzoeken. En toen de Verzoeker hem de koningrijken der wereld toonde, en tot hem zeide: *Alle deze dingen zal ik u geven, indien gij nedervallende mij aanbidden zult;* toen was het antwoord: *Ga weg van mij Satan! want daar staat geschreven: den Heere uwen God zult gij aanbidden, en hem alleen dienen.* — De redenen van God waren in zijn hart verborgen, en ook daardoor was de menschheid van Jezus tegen de kracht der verzoeking beveiligd. — *Daar staat geschreven*, was het wapen, waar mede de telkens op nieuw aanvallende vijand, met geheel verlies van den strijd, door hem werd terug geslagen.

§ 198.

VIERDE VOORSCHRIFT.

Zoek den strijd niet op, maar vermijd alle aanleidingen ten kwade, die gij vermijden kunt, en moogt.

Hij is de ware held niet, die, om dat hij nu met wapenen wel is toegerust, uit ijdel vertrouwen op zijne krachten, roekeloos en opgeblazen den strijd opzoekt, dien hij had kunnen en moeten ontwijken; maar hij is de ware

held, die zich niet waagt, waar hij zich niet behoeft te wagen, maar dan, wanneer hij tot strijden geroepen wordt, dan zijnen vijand kloekmoedig afwacht, en hem onverschrokken het hoofd durft bieden. Zoo is het ook met den Christen. Schoon met de wapenrusting van God aangedaan, moet hij zich nu niet zonder noodzaak wagen aan gevaren, die hem in den moeijelijksten strijd kunnen inwikkelen. Zulk eene roekeloosheid zou hij zich van achteren te laat en te zeer beklagen. Neen! hij moet den strijd ontwijken, waar hij dien, behoudens zijnen pligt en zijne roeping, ontwijken kan. Daar zijn vele aanleidingen en verzoekingen tot zonde, die vermijd kunnen worden, en die ook een Christen met de grootste zorgvuldigheid vermijden moet. Ik zal eenige derzelve noemen.

Men wachte zich in de eerste plaats voor de ledigheid. — De ledigheid is eene vruchtbare moeder van allerlei zondige gedachten, dwaze verbeeldingen, en onstuimige driften, die de ziel in wanorde brengen. De ledige schept zich verzoekingen, daar anderen die op hunnen weg ontmoeten; terwijl een werkzaam leven daarentegen de ziel geen tijd overlaat, om op die opwellende zondige gedachten te peinzen, en integendeel hare aandacht op andere

voor-

voorwerpen vestigt. — Hij is dan gelukkig, die in een nuttig beroep gesteld is, waar in hij dagelijks zijne bezigheden vindt. Hij zij daar in vlijtig. En zijn anderen in omstandigheden geplaatst, die hun ruimen tijd overlaten; dat deze dan opzettelijk vrijwillige bezigheden opzoeken, waar mede zij zich kunnen onledig houden. Een mensch van eenen werkzamen geest ontbreekt nimmer de gelegenheid, om of zijn ligchaam of de vermogens van zijne ziel eenen nuttigen arbeid te verschaffen.

Men moet zich in de tweede plaats wachten voor overdaad, en in het geheel voor eene wekelijke levenswijs. Menig een, al is hij geen dronkaard of brasser, maakt echter van spijs, van drank, van den slaap, van de gemakken en verkwikkingen, die God hem geeft, een ruimer genot, dan hij tot den welstand zijns ligchaams noodig heeft, en met het oogmerk van God overeenkomstig is. — Hij gewent zich lang te slapen, zich allerlei gemakken te bezorgen, en zijn ligchaam op allerlei wijze te koesteren en te verkwikken. — Zoo zeer die gestrenge tuchtigingen des ligchaams, over welke te voren gehandeld is, te veroordeelen zijn, zoo zeer moet zulk eene wekelijke levenswijs als allernadeeligst beschouwd worden voor den welstand der ziel. Tegen de onmatigheid in spijs en drank, als

 ook

ook in dat opzigt schadelijk, worden wij opzettelijk op meer dan eene plaats in de H. Schriften gewaarschuwd. De Heiland zegt Luc. XXI: 34. *Wacht u zelven, dat uwe harten niet bezwaard worden met brasserij en dronkenschap, en de zorgvuldigheden dezes levens, dat u die dag niet onvoorziens overkome.* Paulus vermaant de Romeinen (Hoofdst. XIII: 14) *verzorgt het vleesch niet tot begeerlijkheden.* En Eph. V: 18 lezen wij, *wordt niet dronken in wijn, waar in overdaad is; maar wordt vervuld met den Geest* En in de daad hoe verderfelijk is niet de invloed der onmatigheid! Zij is de oorzaak van vadzigheid en vele ongesteldheden des ligchaams, en even daar door van vele krankheden der ziel. Zij is het, die het verstand bedwelmt, het geheugen verzwakt, de scherpte van het oordeel verstompt, de zondige driften aanprikkelt, en de ziel vadzig, traag, lusteloos en ongeschikt maakt tot haar werk, vooral tot geestelijke oefeningen, waar toe zij geroepen wordt; terwijl de matigheid daarentegen, de vermogens des verstands onderhoudt, het geheugen versterkt, en aan den geest opgeruimdheid, levendigheid en vaardigheid tot het te verrigtene werk mededeelt. — Tegen het laatste, eene wekelijke en al te gemakkelijke levenswijze namelijk, is dit in te brengen, dat zij te veel tijd wegneemt, die tot hoo-

hooger einden besteed kon worden, dat zij aan de verzoekingen te veel kracht en voedsel geeft, dat zij ook te veel verkleefdheid aan deze aarde, en onwilligheid, om haar te verlaten, veroorzaakt, maar vooral ook, dat zij den Christen te zeer ongeschikt maakt tot die moeite, die smarten, die opofferingen, welke hij zich hier dikwerf, wegens den strijd, welken hij hier te strijden heeft, getroosten moet. — Wij worden hier tot strijden geroepen. Wij zouden ons ook verdrukkingen moeten laten welgevallen, wanneer het God behaagde, ons die om den naam van Jezus te laten overkomen. Dat geschiedt niet zonder opoffering, zonder zelfsverloochening. Wie Jezus discipel wil zijn, moet zich zelven verloochenen, zijn kruis opnemen en hem volgen. Hoe zal hij daar toe bekwaam zijn, die zich aan eene wekelijke levenswijze verwend heeft? Wij moeten in het mindere onthouding, arbeid, en opoffering leeren, op dat wij gehard mogen worden tot het ondergaan van grootere moeijelijkheden, tot welke wij als Christenen zouden kunnen geroepen worden.

3. *Men wachte zich in de derde plaats voor eenen al te grooten stoommer van aardsche bezigheden, gelijk ook voor onmatige zorgvuldigheden dezes levens.* Het is er ver van daan, dat ik hier de

le-

ledigheid weder zou aanprijzen, tegen welke ik ſtraks gewaarſchuwd heb; of dat ik mij hier tegen de naarſtigheid, de ſpaarzaamheid, de oplettendheid op, en de betamelijke zorgen voor ons tijdelijk beſtaan zou ſtellen. Neen! deze zijn juist voor den Christen ten hoogſten nodig. Hoe meenig een komt niet door luiheid, door verwaarloozing, door zorgeloosheid, door verkwisting in een kommerlijken ſtaat van armoede en verlegenheid, waar in zijne ſchoeften en ſchulden zijne ziel dermate kwellen en beroeren, dat de gedachte daar aan hem vervolgt in zijne openbare en bijzondere godsdienstoefeningen, en even daar door dezelve voor hem ongevallig en nutteloos maakt. — De Christen moet naarſtig in zijn werk, oplettend op zijne zaken, omzigtig en zuinig in zijn verteeren zijn. Dit zal den gezegendſten invloed hebben, gelijk op zijnen tijdelijken voorſpoed, dus ook op de gerustheid en opgeruimdheid van zijnen geest. — Maar daar is eene mate in alles, en die mate wordt met opzigt tot deze vlijt en zorgen niet zelden te buiten gegaan. — Velen, om hunnen tijdelijken welſtand nog meer te vestigen, ſteken zich in zoo vele aardſche bezigheden en beſlommeringen, dat dezelve hunnen geheelen perſoon vereiſchen, en hun geen tijd voor hooger bezigheden over-

laten. Wat is minder bestaanbaar met de zorg der ziel en met den dienst van God, dan dit? Wat tijd blijft er voor de vorming vóór den hemel over, indien dus al de tijd door de bezigheden der aarde verslonden wordt? Wat is meer geschikt, om ligchaam en geest af te matten, de gedachten van het onzigtbare en hemelsche af te trekken, en het hart met aardschgezindheid te vervullen? — Anderen zijn altijd vol van angstvallige zorgen over hun tijdelijk bestaan, en loopen ver vooruit met hunne gedachten, wat zij in het vervolg eten, wat zij drinken, waarmede zij zich kleeden zullen. Men begrijpt ligt, hoe nadeelig deze angstige bekommernis voor den staat der ziel moet zijn. De Godsdienst vereischt een gemoed, dat rustig en vrij is, dat dus onbelemmerd en met bedaardheid overdenken kan. Maar deze zorgen beroeren de ziel, vervullen haar met aardsche gedachten, en drukken haar dermate neder, dat zij buiten staat is, zich tot geestelijke en hemelsche betrachtingen te verheffen. Ik geloove, dat ik mij hier op de ondervinding van allen, die aan deze kwaal ziek zijn, beroepen kan. De Christen zij dan naarstig in dat gene, dat zijne hand vindt om te doen, maar geve voor het overige zijne tijdelijke belangen, en die der zijnen, aan God en zijne Voorzienigheid over. —

Des

Des te meer moet hij het van belang rekenen dezen raad te volgen, daar dezelve hem in de H. Schriften met zoo veel ernst gegeven wordt. — *Werkt*, vermaant de Zaligmaker Joh. VI: 27, *werkt niet om de spijze, die vergaat, maar om die spijze, die blijft in het eeuwige leven. — Vergadert u geene schatten op aarde. — — Maar vergadert u schatten in den hemel, — — —* WANT WAAR UW SCHAT IS, DAAR ZAL UW HART ZIJN. Matth. VI: 19, 20, 21. *Wacht u, dat uwe harten niet bezwaard worden door de zorgvuldigheden dezes levens, op dat u die dag niet onvoorziens overkome.* En, om niet meer bij te brengen, in de gelijkenis van den Zaadzaaijer, Matth. XII, vergelijkt de Heiland de zorgvuldigheden dezer wereld bij doornen, die het zaad verstikken. *Die in de doornen bezaaid is*, zegt hij, *deze is de gene, die het woord hoort, en de zorgvuldigheid dezer wereld, en de verleiding des rijkdoms verstikt het woord, en het wordt onvruchtbaar.* —

Gelijk dan al te menigvuldige bezigheden te vermijden zijn, *zoo moet men zich ook in de vierde plaats wachten voor eene al te drukke verkeering met menschen, en dezelve daarentegen veel met de eenzaamheid verwisselen.* — Altijd onder de menschen om te wandelen, zich dagelijks in het gewoel der wereld op openbare plaatsen van

ge-

gezellige zamenkomst te laten vinden, waar men veel hooren en zien kan, doorgaans de avondstonden, die zoo nuttig besteed kunnen worden, in gezelschap met anderen doortebrengen, schoon men ook de kwade gezelschappen zorgvuldig vermijdt; dit kan voor het geestelijk leven niet anders dan hoogst nadeelig zijn. Men verliest dan te veel tijd, dien men tot groot voordeel voor verstand en hart besteden kon. Men leeft dan te weinig voor God en voor zich zelven. Men geniet te weinig het zalig genoegen, dat uit de gemeenzaamheid met God geboren wordt. Men blijft dan te zeer onbekend met zich zelven. Het gewoel der verkeering is te aftrekkend, te verwilderend voor ons hart, en doet ons te zeer, zonder nadenken, als in bedwelming voortleven. „Zulk eene „bestendige drukte, gelijk BLAIR zich fraai „uitdrukt (*), mag de gedurige dronkenschap „des levens genoemd worden."

De Christen mijde dan deze al te drukke verkeering met menschen; en zoeke veel, naar gelang zijne omstandigheden toelaten, *de godsdienstige eenzaamheid.* — Hij zondere zich veel af in zijne binnenkamer, om zich daar met bidden, lezen en onderzoeken, of in zijnen hof, of

(*) Leerredenen IIe D. Pag. 4.

of in zijne wandelingen door bosch, veld en akker, om zich daar met opmerken, natuurbeschouwen, en stil overdenken over God, de wereld en zich zelven bezig te houden. Buitensporig, gelijk wij te voren zagen, was de eenzaamheidsliefde der woestijnbewoneren, die zich in de holen der bergen begaven, om zich aan de menschelijke zamenleving voor altoos te onttrekken. Maar zoo overdreven en verwerpelijk deze handelwijze was, zoo zeer is de met wijsheid bepaalde, eenzaamheid, de afzondering, die voor een tijd geschiedt, en het bezige en gezellige leven verpoost, als bij uitstek heilzaam aan te prijzen. — De Zaligmaker zelve zonderde zich dikwijls in de eenzaamheid af. Groote en godvruchtige menschen zijn altijd beminnaars van de eenzaamheid geweest. IZAK, JACOB, DAVID, ASAPH, DANIEL en anderen kunnen hier tot voorbeelden strekken.

En is het te verwonderen? In de eenzaamheid kan men in zich zelven nederdalen, en meer bekend worden met zich zelven. — In de eenzaamheid kan men lezen, onderzoeken, en zich dus een schat van kundigheden vergaderen. — Verder, de wereld ligt in het booze, en onze verkeering in dezelve verwekt niet zelden valsche denkbeelden en vooroordeelen in ons. Men hoort in de wereld hem gelukkig

noe-

noemen, die rijkdommen bezit, eenen hoogen trap van eer beklimt, en zich baden kan in een zee van vermaken, die de zinnen ſtreelen kunnen. Men ziet in de wereld ſchier elk een rondom zich ſlaven, om tot het bezit van deze zoo hoog geroemde goederen te geraken. Ongevoelig begint ons verſtand hier door de goederen der wereld op het hoogst te waarderen, en die gelukzaligheden, die de eeuwen verduren, uit het oog te verliezen. — Hoe ongelukkig is hij dan niet, die ſteeds in het gewoel der wereld voortleeft, zonder eens ſtil te ſtaan op zijnen weg, en bedaard te overpeinzen! en hoe voordeelig is dan niet de Godsdienſtige eenzaamheid! Het is daar, dat de wijze de vooroordeelen der wereld, en de waardij der dingen ernſtig overweegt, de goederen, die de wereld roemt, uit een geheel ander oogpunt beſchouwt, en zich geneest van de valſche denkbeelden, die hij uit den omgang met menſchen heeft opgedaan. „ Hij die gewoon is, zegt dezelfde „ uitmuntende Redenaar (*), zich ſomtijds in „ eenzaamheid te begeven, en met zich zelven „ te verkeeren, hoort waarheden, welke de „ menigte hem niet vertelt." En op eene andere plaats: (†) „ In de hitte en het gewoel „ des

(*) Blair, Leerr. IIe. D. Pag. 9. (†) Pag. 3.

„ des levens, terwijl de driften elk oogenblik
„ valfche kleuren werpen op de voorwerpen
„ rondom ons, kan men niets in het regte
„ licht befchouwen. Indien gij wenscht, dat
„ de rede hare natuurlijke kracht oefene, moet
„ gij uit de drukke menigte in de koele en
„ ftille fchaduw ter zijde treden. Daar is het,
„ dat zij met een bedaard en gevestigd oog
„ onderzoekt, wat goed of kwaad, wat wijs
„ of dwaas is in het gedrag van den mensch.
„ Zij ziet terug op het voorledene. Zij ziet
„ vooruit naar het toekomende; en vormt ont-
„ werpen, niet flechts voor het tegenwoordig
„ oogenblik, maar ook voor het ganfche leven."

Nog meer, door deze afzondering in de eenzaamheid krijgt men gelegenheid tot dat onderhoud met God in gebeden en dankzeggingen, het welk voor onzen geestelijken welftand zoo noodig is. „ Eenzaamheid is de gewijde grond,
„ dien de Godsdienst, in alle eeuwen, voor
„ zich verkoren heeft. Daar worden zijne
„ infpraken gevoeld, en verheffen zijne gehei-
„ me verborgenheden de ziel. Daar valt de
„ traan der zondrouwigheid; daar rijzen naar
„ den hemel de zuchten des harte; daar ver-
„ zinkt de ziel in aandacht en ootmoed; en
„ ftort zich uit voor hem die haar gemaakt,
„ en voor hem, die haar verlost heeft. Hoe

„ kan

„ kan iemand, die onbekend is met zulke be„ zigheden der ziel, voor den hemel geschikt „ zijn?" (*)

Is al te menigvuldig gezelschap nadeelig, *dan zal het ten vijfde vooral noodig zijn, zich voor* KWAAD GEZELSCHAP *te wachten.* — *Welgelukzalig*, lezen wij Ps. I: 1, *wélgelukzalig is de man, die niet wandelt in den raad der goddeloozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters.* — SALOMO zegt Spreuk. XIII: 20, *Die met wijzen omgaat, zal wijs worden, maar die der zotten medgezel is, zal verbroken worden.* En niets is waarachtiger, dan de spreuk, die de Apostel PAULUS uit den griekschen Dichter MENANDER heeft overgenomen: (1 Cor. XV: 33) *Kwade zamensprekingen bederven goede zeden.* — Dat gezelschappen van menschen van gansch bedorvene beginselen en zeden, — gezelschappen, waar in men openbaar goddeloos en ongebonden leeft, voor hart en zeden ten uiterste verwoestend zijn, zal niemand ontkennen; en ik behoef daar tegen den Christen, die over de aanleidingen ten kwade gaarn zegevieren zoude, te minder te waarschuwen, om dat elk, die eenige hoogachting voor, en liefde tot Godsdienst en deugd gevoelt, van zulke ge-zel-

(*) BLAIR, Leerr. IIe. D. Pag. 10.

zelfchappen walgt, en dezelve, als hatelijk in zijne oogen, van zelve op het zorgvuldigst mijden zal. Wie in zulke gezelfchappen met lust en vermaak duren kan, heeft even daar in een onbetwistbaar bewijs, dat hij nog van allen waren Godsdienst en deugd ontbloot is. — Maar ook andere gezelfchappen kunnen gevaarlijke verzoekingen voor ons worden, die zoo goddeloos en ongebonden niet zijn, waar in veel eer zulk een ongeregeld gedrag voor onvoegelijk zou gehouden worden. — Ik bedoele zoodanige, waar in pracht en de grootsheid dezes levens heerfchappij voeren, waar in de een boven den ander zoekt uittefteken, waar in nimmer één woord gerept wordt van den Godsdienst, of van eenig onderwerp, dat verftand en hart eenig voedfel kan geven, maar waar de kostelijke tijd of alleen met beuzelachtige nietsbeduidende gefprekken over kleederen, modes, dienstboden, het nieuws van den dag, of het geen nog erger is, met kwaadfpreken en lasteren van den naasten wordt doorgebragt. — Zulk eene verkeering vermoordt den tijd, verfchaft geene aangename uitfpanning, die regt vervrolijkt, en tot den arbeid weder bekwamen kan, laat de ziel ledig, vervult haar met een drom van denkbeelden, die haar eer fchadelijk dan voordeelig zijn, boezemt haar verkeerde

be-

begrippen en vooroordeelen in, wischt goede indrukken in haar uit, verlokt haar, om kwade voorbeelden natevolgen, met den onbedachtzamen te spreken, het geen men zwijgen moest, met den kwaadspreker kwaad te spreken, en met den beuzelaar te beuzelen; ja zulk eene verkeering verwildert het hart, verwijdert het van God en zijne gemeenschap, maakt het afkeerig van geestelijke oefeningen, en tot de wereld genegen. — „ Om u hier van te overtuigen, zoo „ let maar op uwe eigene bevinding, wanneer „ gij u eenige uren bij zulk soort van men„ schen hebt opgehouden. Vindt gij uw hart „ niet onbekwamer tot godsdienstige oefenin„ gen? Vindt gij uw hart niet, zoo al van „ langzamerhand en ongevoelig, genegener, „ om zich dezer wereld gelijkvormiger te ma„ ken, en bespeurt gij niet in u eenen heime„ lijken weerzin in al die dingen en oefenin„ gen, daar u de rede, als de edelste en beste „ toedringt?" (*)

In de zesde plaats moet een Christen zorgvuldig op zijne hoede zijn tegen de ZONDIGE *vermaken der wereld.* — Ik zeg tegen *de zondige* vermaken. Dat er toch ook onschuldige zin-

(*) DODDRIDGE, *begin en voortgang van ware Godsdienstigheid in de menschelijke ziel.* Pag. 295.

zinnelijke vermaken zijn, welker regt genot den Christen geoorloofd niet slechts, maar zelfs heilzaam, noodig, en met het Goddelijk oogmerk overeenkomstig is, heb ik reeds in het I. D. II. St. § 121 aangetoond. — Maar ik bedoel de zondige vermakelijkheden der wereld, zoodanige namelijk, die tegen de Goddelijke wetten aanloopen, en daarom vóor het weldenkendste gedeelte der menschen aanstootelijk zijn. Aan deze schuldige vermaken is dit eigen, dat zij of te veel tijd wegrooven, of te kostbaar zijn, zoo dat zij de welvaart van menig huisgezin verwoesten, of te kinderachtig, te zeer beneden de waardigheid van den Christen, te zeer strijdig met die deftigheid en ernsthaftigheid, welke met zijne verhevene roeping overeenkomstig zijn, of eindelijk, dat zij goede indrukken verzwakken, weder afbreken, het geen de Godsdienst heeft opgebouwd, van ernstige bezigheden afkeerig maken, valsche begrippen inboezemen, kwade gedachten en zondige driften opwekken, en derhalven aan het bederf onzer harten nieuwe kracht geven, en onzen strijd moeijelijker maken. Het spreekt van zelve, dat een Christen, wien het waarlijk ernst is, te willen overwinnen, en naar den wil van zijnen Heer te handelen, zulke schuldige en verderfelijke vermaken, als de pest voor den

wel-

welſtand zijner ziel, met de grootſte naauwgezetheid vermijden zal.

Maar de groote vraag is nu, welke zijn die ſchuldige vermaken der wereld? Dat mag des te meer gevraagd worden, om dat de Bijbel die niet met namen noemt, maar zich vergenoegt met algemeene voorſchriften te geven. Ik moet hier over tot beſtier van hen, die dit opregt vragen, het volgende zeggen. — De zinnelijke vermaken der wereld zijn van een drieërlei ſoort. De eerſte worden door niemand verdedigd. De andere worden door niemand veroordeeld. Maar daar zijn er ook, die *en* hare verdedigers *en* hare beſtrijders vinden.

Daar is dan vooreerst een ſoort van vermaken, dat door niemand verdedigd wordt. Van dien aard zijn de ongebondene vermaken van den wellust, der onmatigheid, der dronkenſchap, van goddelooze ongebondene gezelſchappen, het zij op openbare plaatſen of aan bijzondere huizen, van hooge ſpelen, van het dobbelſpel, en van alle hazardſpelen, die alleen uitgedacht zijn, om elkander geld aftewinnen. Niemand zal ligt de ſtoutheid hebben, om de verdediging dezer dingen op zich te nemen. — Daar is een tweede ſoort van vermaken, het welk door niemand veroordeeld wordt. — Van dien aard zijn noodige uitſpanningen, vrienden-

bezoeken, vrienden-maaltijden, wandelingen en reizen van vermaak, natuurbeschouwingen, de toonkunst, de zangkunst, de schilder- en teekenkunst, zekere spelen van kunst, als het schaken en dergelijke. Wanneer men aan zulke vermaken niet te veel tijds, en ook niet den verkeerden tijd geeft; wanneer men zich aan dezelve niet gewent, en dezelve niet tot zijne hoofdbezigheid maakt; wanneer men dezelve geniet met blijdschap, met dankbaarheid aan God, met oogmerk, om nieuwe krachten voor den arbeid op te doen, onder een levendig gevoel echter van derzelver nietigheid, en met gewilligheid, om dezelve, zoo dra God het gebiedt, af te staan; wanneer men dus deze vermaken geniet, dan gebruikt men dezelve naar het oogmerk van God, en zulk een genot kan ons zeer voordeelig zijn.

Maar daar is een derde soort van zinnelijke vermaken, die, *en* met reden bestreden worden, *en* tevens hare verdedigers vinden. Hier toe behooren bijzonder het tooneelvermaak, het kaartspel, het dansen en dergelijke. Alle ernstige zedenleeraars keuren deze vermaken af, en beschouwen dezelve als zeer nadeelig voor godsvrucht en deugd. Maar daar worden niet weinige gevonden, die deze soort van verlustigingen verdedigen, derzelver geoorloofdheid be-

wee-

weeren, en dezelve met Godsdienst en deugd zoeken over een te brengen.

Ik wil mij met dezen niet in twist begeven, noch de redenen voor en tegen beoordeelen. Dit zou mij te uitvoerig doen worden, en te zeer in het vak der zedekunde doen treden. Liever wil ik, het welk meer tot het Ascetische behoort, eenen voornamen grondregel, welken het Christendom ons aan de hand geeft, en van welken ik in het I. D. Pag. 627 even begon gewag te maken, wat nader ontwikkelen en aandringen. De regel is deze: *Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd.*

De Apostel Paulus bedient zich van denzelven bij de Christenen te Rome, in zijnen brief aan hen, Hoofdst. XIV: 5[b], bij gelegenheid, dat hij bezig is te spreken van het geschil over het onderscheid van spijzen en dagen, het welk onder hen gevonden werd. Uit dat verband blijkt het, dat de zin van dezen regel, met toepassing op het geval, waar van hij spreekt, deze is: „ Een iegelijk, het zij hij behoort tot „ de zwakgeloovigen, die het onderscheid van „ spijzen en dagen naar de Mozaïsche wetten in „ acht nemen, het zij hij behoort tot anderen, „ die dit onderscheid meenen op te houden, „ een iegelijk, hoe hij ook denke, sta daar „ slechts naar, *dat hij in zijn eigen gemoed*, in

„ zijn geweten, *ten volle verzekerd zij*, —
„ zich zelven ten volle bewust zij, dat hij het
„ opregte doel heeft, om naar den wil van
„ God en van Jezus te handelen, en dat hij
„ dus zoo denkt, en zoo handelt uit overtui-
„ ging, dat dit wel gedaan, en met den wil
„ des Heeren overeenkomftig is." — Een voortreffelijke regel voorzeker, niet alleen in het geval, dat de Apostel bezig is te behandelen, maar ook tot beftiering van ons gedrag omtrent alle zoodanige zaken, waar van ons het ware of valfche, het geoorloofde of ongeoorloofde, in Gods woord niet met ronde woorden is aangewezen.

Wanneer wij dezen regel toepasfen op de vermaken der wereld, dan fluit dezelve in zich, dat wij ons zelven volkomen bewust moeten zijn, dat wij niet onzen eigen zin en neiging willen volgen, maar het opregte doel hebben, om naar den wil des Heeren te handelen; — verder, dat wij, eenig vermaak zullende genieten, ten vollen in ons geweten overtuigd moeten zijn, dat hetzelve met den wil van onzen Heer niet ftrijdig is. Het moet ons niet genoeg zijn, het geoorloofde van deze of gene vermaken met veel fchijn te kunnen beredeneeren. Neen! dat wij door het gebruik maken van dezelve niet tegen onzen pligt handelen,

hier

hier van moeten wij in ons gemoed ten volle verzekerd zijn. Ons eigen geweten moet gerust zijn. Wij moeten dus het geoorloofde of ongeoorloofde van deze vermaken, niet los en oppervlakkig, maar ernſtig, onderzoeken. Wij moeten hier op bedaard en onzijdig letten op de ſtille inſpraak van ons geweten; en die inſpraak moeten wij volgen.

Maar, vraagt gij veelligt, waar aan kunnen wij het beproeven, of wij van het geoorloofde van vermaken, die wij nemen, wel ten volle verzekerd zijn? Ons hart toch is arglistig. Wij maken ons zelven niet zelden diets, wij dringen ons zelven niet zelden op, dat wij uit een overtuigd geweten handelen, terwijl het echter zoo niet is. Waar aan kunnen wij het dan beproeven? Laat mij u de volgende raadgevingen daar omtrent mogen mededeelen.

Vooreerst, als gij denkt, om eenig vermaak te gaan genieten, waar over onder de menſchen getwist wordt, vraag dan vooraf u zelven af: zal ik er de gedachte aan Gods alwetendheid en alomtegenwoordigheid gerust bij kunnen verdragen? Zal het mij niet hinderen, onder dat vermaak te denken: „ Ook hier is God! „ Ook hier ziet mij God! Het oog van hem, „ aan wien ik de grootſte verpligting heb, die

„ al-

„ alleen mij kan gelukkig maken, en mij oor-
„ deelen zal, is hier op mij geslagen!"

Ten tweede, vraag u zelven af: Indien Jezus Christus nog omwandelde op aarde, hoe zou ik te moede zijn, wanneer hij mij in die en die vermaken aantrof? Zou ik mij schamen; of op zijn welgevallen kunnen rekenen? — Veroorloof u geene genoegens, die u voor den gekruisten Zaligmaker zouden doen bloozen, en gedenk, dat het zelfde Goddelijk oog, dat Nathanael onder den vijgeboom zag, ook u ziet, waar gij u ook aan eene laakbare vreugde overgeeft.

In de derde plaats, of gij ten aanzien van een of ander vermaak in uw eigen gemoed ten volle verzekerd zijt, zoo onderzoek u zelven, of gij voor en na hetzelve met gerustheid bidden kunt. Bidden is een der hoofdpligten niet slechts van het Christendom, maar ook eene der hoofdmiddelen, om geestelijk te leven. Al wat dus in het bidden stremming geeft, moet als schadelijk verworpen worden. Vindt gij, dat gij geene vrijmoedigheid hebt, om God onder een vermaak om een toegekeerd hart tot hem te bidden, of om na hetzelve uwe knieën voor hem te buigen, houdt het dan vrij daar voor, dat gij u iets veroorlooft, dat hem onge-

gevallig is. — En het zelfde besluit moet gij opmaken, wanneer gij in het geheel, in wat opzigt het ook wezen mag, van een vermaak eenige nadeelige uitwerking op uw verstand, op uwe verbeelding, en op uw hart bespeurt.

Merk in u zelve op, *ten vierde*, met welk een oog gij het genot van deze en gene vermaken in anderen beschouwt. Vraag u zelven af: Wanneer ik bij voorbeeld een Leeraar van den Godsdienst aan de speeltafel zag, of op eene danspartij, of in den schouwburg, hoe zou ik over hem denken? Zou het mij niet ergeren? Zou ik hem wel regt mijn vertrouwen kunnen geven? Zou ik dat ten minsten niet meer aan anderen schenken, die zich van deze vermaken onthouden? — Maar indien dit zoo is, indien de geheele wereld, indien zelfs die genen, die zich aan deze vermaken overgeven, doorgaans veel te zeggen hebben van Geestelijken, die zich dezelve ook veroorlooven, dan moet er toch iets in deze vermaken zijn, dat met eene reine zedenleer niet te vereffenen is; dan moet het geweten van alle menschen heimelijk ook zoo oordéelen, daar toch niemand, van wat stand hij ook zij, ook de Leeraar niet, zich van vermaken, die onzondig zijn, behoeft te onthouden. —

Eindelijk, vraag u zelven af, hoe gij over de-

deze of gene vermaken denken zult in den dag des doods en der eeuwigheid. — Verbeeld u, op uw sterfbed te liggen, en dus niet lang meer af te zijn van het tijdstip, waar op gij voor al het zinnelijke en ondermaansche uwe oogen sluiten zult. Stel u voor, hoe gij dan in die ernstige oogenblikken over deze vermaken oordeelen zult, en laat dat uw oordeel ook nu zijn. Of verplaatst u met uwe gedachten in dien grooten dag, die eens zeker komen zal, waar op wij allen moeten geopenbaard worden voor den Regterstoel van Christus, en denk en handel dan omtrent dit stuk, zoo als gij in dien dag zijner toekomst zult wenschen gehandeld te hebben.

Blijft echter, niet tegenstaande dit alles, onzekerheid en twijfel bij u over, acht het dan voor u het veiligst, den weg te bewandelen, dien de vroomsten en bedachtzaamsten uwer medemenschen bewandelen, en liever wat te veel te vermijden, dan te weinig. *Al wat niet uit geloof*, uit overtuiging, dat iets geoorloofd of pligt is, geschiedt, *is zonde*. En de Heidenen hebben reeds gezegd: *Doet niets, waar aan gij twijfelt.* — En waarom zoudt gij zoo niet handelen? Bekend geworden met de hoogere vermaken van den Godsdienst, kunt gij immers vermaken, waar over gij eenigen twijfel hebt,

ge-

gemakkelijk misfen. En God geeft te veel onfchuldige zinnelijke genoegens, die gij met gerustheid genieten kunt, dan dat er eenige de minfte noodzaak zou zijn, om juist van den verboden boom te plukken. (*) —

Ik kome tot *eene zevende aanleiding ten kwade*, welke met de ftraks genoemde naauw verbonden is, en die de Christen met zorgvuldigheid vermijden moet, namelijk *eene al te groote gelijkvormigheid aan de wereld.* — Men moet zich kleeden, verfieren, wonen, met menfchen omgaan, en dergelijke. In dit alles heeft eene zekere *mode* plaats, die telkens afwisfelt. Men kan met opzigt tot dit alles zeer eenvoudig, zeer nederig en zedig leven. Maar de groote we-

(*) Men kan ook over dit onderwerp met nut lezen eene verhandeling, die ten titel heeft: *onderzoek, waar in zich een Christen naar de zeden en gewoonten van zijnen tijd voegen mag, en in hoe verre hij zich daar van onderfcheiden moet*, door CAREL STEFANUS HUREAU, Ouderling in 's Gravenhage, in de Prijsverhandelingen van het Haagsch Genootfchap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, voor het jaar 1805. — Gelijk ook de Verhandelingen van BERNARDUS VERWEIJ, thans Predikant in 's Hage, en WILLEM CHR. HOOG, in leven Predikant te Domburg, ten betooge, *dat de Godsdienst geen beletfel is van geoorloofd vermaak, met aanwijzing van de middelen om voor te komen, dat dit vermaak zondig worde*; uitgegeven door de Maatfchappij tot Nut van het Algemeen.

wereld maakt deze dingen dienstbaar aan de vertooning van wijdsche pracht en grootsheid, aan ijdelheid en vleeschelijke begeerlijkheden. De trotsheid doet hier den minderen een gretig navolger zijn van den meerderen, en den meerderen, om zich te onderscheiden, tot dwaze buitensporigheden vervallen, en een slaaf worden van de willekeurige rigtingen, die de grillige invallen van eigenbelangzoekers aan het gebruik weten te geven. — Het spreekt van zelve, dat de ware Christen deze grootsheid dezes levens niet navolgen, maar integendeel aan zijne medemenschen een voorbeeld van nederigheid en ingetogenheid geven moet. Maar van den anderen kant kan men toch ook niet tot hem zeggen: „ Volg het gebruik der we- „ reld in het geheel niet na." Want daar zijn zekere onverschillige, algemeen aangenomene, gebruiken, van welke men niet afwijken kan, zonder de wetten der welvoegelijkheid te overtreden, en zich zelven belagchelijk te maken. De standen en rangen zijn ook verschillende onder de menschen; en elke stand heeft zijne gebruiken, die aan denzelven voegen, en naar welke men zich schikken moet, zal men zich niet nutteloos maken, en achting en invloed verliezen. De Bijbel bepaalt niet juist, hoe ver men hier in gaan mag, of moet, noch kon

dit

dit ook bepalen wegens de verschillende standen en gelegenheden der menschen. — Het is daarom, dat den Christen dit voorschrift moet gegeven worden: *Volg niet te zeer de gebruiken der wereld na.* Dat is, voeg in uwe kleeding, in uwe woning, in uwe sieraden, in uwe verlustigingen, in uwe wijze van omgaan met menschen, in den staat, dien gij voert, met één woord, in de meerdere of mindere pracht van uwe levenswijze, voeg u in dit alles naar het vermogen, dat gij bezit, en naar den stand, waar in u de Voorzienigheid geplaatst heeft. Maar voeg u nimmer naar de hoogmoedigste, de ligtzinnigste, de wereldgezindste van uwen stand, maar naar de deugdzaamste, de ootmoedigste, de weldenkendste. — Kies altijd de nederigste zijde, en toon, dat gij, niet in het uiterlijke, maar in wezenlijke voortreffelijkheid der ziel, uwe waarde stelt. — Deze wijze van handelen, gelijk dezelve den Christen betaamt en past, is ook voor den welstand van zijn geestelijk leven volstrekt noodzakelijk. Verlaat hij dien veiligen weg, heeft zijne leefwijze in het uiterlijk vertoon te veel van die van wereldsche menschen, dan stelt hij zich aan vele verzoekingen bloot, die zijne bedorvenheden opwekken, en aan dezelve voedsel geven. Wie aan de wereld te veel toegeeft in hare onver-

schillige gebruiken, loopt het grootst gevaar, om haar ook te volgen in hare ondeugden en schuldige vermaken. Wie zich al meer en meer naar hare gewoonten in de wijze van leven schikt, nadert, daar men zoo ligt van het een tot het ander komt, al van trap tot trap tot die grootsheid dezes levens, waar onder men den discipel van den nederigen Jezus niet meer herkennen kan. Zijne zinnelijke driften worden daar door opgewekt. En zijne hoogmoed en ingenomenheid met de aardsche dingen, krijgen daar door geene geringe sterkte. Hoe velen zijn er, die, nu zij te veel aan den gebiedenden toon der mode gehoor geven, waarlijk dezelfde niet meer zijn in uitstekende godsvrucht, in ernst en ijver, die zij te voren waren, toen zij te voren eenvoudig, doch niet minder genoegelijk, daar henen leefden! Hoe velen, in welker harten hunne huizen, sieraden, kleederen, en hun aanzien in de wereld maar al te veel van die plaats innemen, die te voren meer onverdeeld aan hoogere en onzigtbare goederen werd ingeruimd! (*) —

In

(*) Men raadplege hier over verder de bovengenoemde Verhandeling van den Heer HUREAU, *waar in zich een Christen naar de gewoonten van zijnen tijd voegen mag, en in hoe verre hij zich daar van onderscheiden moet.*

In de achtste plaats is er eene zaak, waar voor een Christen zich zorgvuldig wachten moet, namelijk *zich in te wikkelen in twisten en verdeeldheden*. Dat is allerverderfelijkst voor den welstand der ziel. Men ziet dat niet slechts in huisgezinnen, in welke oneenigheid gevonden wordt, maar ook in twistzieke menschen, die doorgaans met hunne naasten het een of ander geschil aan de hand hebben. Men heeft dit gezien in die genen, die in de ongelukkige verdeeldheden, die ons Vaderland geteisterd hebben, en van welke wij de naweeën zoo smartelijk ondervinden, zich ingelaten, en met ijver zich voor de eene of andere partij onderscheiden hebben. Helaas! welk eene zedelijke verwoesting heeft dit niet veroorzaakt! Welke scheuringen en verwijderingen tusschen hen, die anders elkander als broeders beminden, heeft dat niet te weeg gebragt! Hoe vele opregte vrome menschen, die te voren nabij God leefden, vol ernst, en opwekkende voorbeelden voor anderen waren, hebben door hunne dwaze deelneming in de burgerlijke twisten, en door hun onverstandig ijveren voor deze of gene partij, dermate den glans van hunne godsvrucht verloren, zijn zoo zeer verachterd op den weg des levens, en hebben zich met menschen van de wereld zoo zeer gelijk gesteld,

 dat

dat men dikwijls met verbazing en diepe droefheid vragen moest: zijn deze dezelfde, die wij te voren zoo geheel anders kenden? Welk eene losheid in de plaats van vorige maauwgezetheid! Welk een rusteloos ijveren voor het bovendrijven van deze of gene partij, daar men te voren eenparig ijverde voor den naam van Jezus Christus! Welk een aanhoudend fpreken over burgerlijke gefchillen, daar de Godsdienst te voren hoofdzaak en de hoofdinhoud der gefprekken was! Men heeft daar van in de dagen, die wij beleefd hebben, zoo vele treurige voorbeelden gezien, dat men waarlijk den Christen, die in den ftrijd tegen de zonde ftaande blijven en overwinnen wil, niets ernftiger, niets met meer aandrang raden moet, dan: wikkel u toch in geene verdeeldheden en partijfchappen in, met welke gij niet noodig hebt. — De natuur der zaak leert het ons. Kan het anders, of daar, waar twist en verdeeldheid is, daar zal de ziel met dien twist geheel vervuld zijn. De belangftelling in Godsdienst en in de hoogere goederen der ziel, zal daar verflaauwen. Alle liefhebberij tot onderzoek van den Godsdienst en tot wetenfchappen gaat verloren. Op de twisten alleen fpeelen de gedachten. De hoofden worden warm, de harten koud. Allerlei booze driften van haat, toorn, wraak, worden

op-

opgewekt. Zonden worden op zonden gehoopt. De Geest wordt uitgebluscht. De vrijmoedigheid in het gebed houdt op, en godsvrucht en deugd verkwijnen. Hoe geheel anders is het met den Christen, die, zich buiten alle twisten houdende, daar maar stil en onopgemerkt henen leeft! Hoe rustig en genoegelijk rolt zijn leven daar heen! Wat kalmte is er in zijn binnenste! De vrede houdt zijne ziel in zulk eene bedaarde en effenbare gesteldheid, waar in hij voor zijn waar geluk zorgen, en de Godsdienst regt op hem werken kan. Christen! *doe dan geen ding door twisting of ijdele eer.* (*) *Waar nijd*, waar bittere ijver tegen elkander, *en twistgierigheid is, aldaar is verwarring, en alle booze handel.* Alles geraakt daar in de grootste wanorde. En uit deze ééne zonde ontstaat een onafzienelijk heir van allerlei booze handelingen. *De wijsheid, die van boven is, is ten eerste zuiver, daar na vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en goede vruchten, niet partijdiglijk oordeelende en ongeveinsd.* (†)

Eindelijk, de Christen *vermijde zorgvuldig, zoo ver het hem doenlijk is, alle gelegenheden, die bijzonder geschikt zijn, om zijne zonden, waar toe hij het meest overhelt, optewekken.*

Daar

(*) Philipp. II: 3. (†) Jac. III: 17.

Daar liggen in onze ziel allerlei zaden der boosheid, die maar op uiterlijke omstandigheden wachten, om dezelve te ontwikkelen en te doen opgroeijen. Deze omstandigheden, daar toe zoo bijzonder geschikt, noemen wij gelegenheden tot zonde. Zoo hebben de hoogmoed, de winzucht, de eerzucht, de wellust, de nijd, de toorn, de wraakzucht en andere ondeugden, ieder hare gelegenheden, die bijzonder het vermogen hebben, om deze driften te doen ontwaken. Zekere plaatsen, zekere verkeeringen, zekere ontmoetingen en gesprekken, zijn daar toe bijzonder gevaarlijk. En wijl wij wegens de verscheidenheid van zielsgesteldheid en temperamenten, de een meer tot deze, een ander meer tot eene andere zonde, overhellen, zoo zijn dezelfde omstandigheden voor den een gelegenheden tot zonden, en voor den anderen niet. De plaats, de ontmoeting, die den toornigen geen nadeel toebrengt, is dikwijls voor den wellustigen de gevaarlijkste verzoeking. — En gelijk voor den een dikwijls gezelschap eene aanleiding tot zondigen is, zoo is die voor een ander de eenzaamheid. De Christen dan, die tegen de aanleidingen ten kwade beveiligd wil blijven, onderzoeke zich zelven, welke zijne zwakste zijde zij, en tot wat soort van zonden hij het meest overhelt, en vermijde dan zorgvuldig

zul-

zulke omstandigheden van plaats, tijd en personen, welke hij weet, dat met zijne hoofdzonden in verband staan, en dus voor zijn hart bijzonder gevaarlijk zijn. —

§ 199.

VIJFDE VOORSCHRIFT.

Wel verre van hooggevoelend te zijn, zoek afhankelijk door gebeden kracht tegen de verzoekingen bij God in Christus.

Zoo ons eenige regel in de H. Schriften met nadruk en bij herhaling wordt aangeprezen, het is voorzeker deze. De Heiland heeft ons uitdrukkelijk geleerd, te bidden: *Hemelsche Vader! leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boozen.* Matth. VI: 13. En in Getsemané gaf hij zijne Apostelen deze vermaning: *Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt.* Matth. XXVI: 41. — Deze hebben hem hier in nagevolgd. Petrus schreef aan de verstrooide geloovigen: *Zijt dan nuchteren en waakt in den gebede.* 1 Petr. IV: 7. Paulus, na dat hij de gansche wapenrusting van God beschreven had, welke de Ephesische Christenen moesten aandoen, voegt er ten slotte bij:

Met alle bidding en smeeking, biddende tot aller tijd in den Geest, en tot hetzelve wakende met alle gedurigheid. Eph. VI: 18. En daar het Jezus Christus de verhoogde Middelaar is, door wiens hand de Vader de gaven van zijnen Geest wil mededeelen, zoo vermaant dezelfde Apostel de Ephesiers: *Zijt krachtig in den Heer en in de sterkte zijner magt.* Eph. VI: 10. Terwijl hij uit zijne eigene ondervinding aan de Philippiers getuigt: *Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.* Philipp. IV: 13. Wat was ook, om niet meer te noemen, het antwoord, het welk hij ontving, toen hij den Heer om ontheffing van zekere beproeving gebeden had? *Mijne genade is u genoeg. Want mijne kracht wordt in zwakheid volbragt.* 2 Cor XII: 9. —

Voorzeker moest Juda's godvruchtige koning JOSAPHAT, verschrikt door de aankomst van eene groote menigte der Moabiten en der nakomelingen van Ammon, die tegen hem ten strijde trokken, deze taal tot God voeren: *In ons is geene kracht tegen de groote menigte, die tegens ons komt, en wij weten niet, wat wij doen zullen, maar onze oogen zijn op u;* wat moeten wij ook anders, dan, bewust van onze zwakheid, en van het aantal van verzoekingen, dat zich tegen ons in slagorde stelt, deze oot-

moedige belijdenis voor God afleggen: *In ons is geene kracht tegen deze groote menigte, die tegen ons komt, maar onze oogen zien op u.* — Het is noodig — ten hoogsten noodig, de wapenen aan te gorden, die God ons geeft; maar zullen wij die gelukkig gebruiken, wij moeten het doen met een levendig gevoel van onze afhankelijkheid van, en in ootmoedig opzien tot hem. Onze veiligheid moet bij God in Christus zijn.

Zien wij toch op ons zelven, welk een bederf ontdekken wij in ons eigen hart, het welk met de verzoekingen van buiten zamenspant! Hoe groot is onze zwakheid in het tegenstand bieden! Ja hoe dikwijls beminnen wij de verzoekingen, zoeken wij de verzoekingen op, hooren wij gaarn naar hare vleijende stem! Wat zijn een David, een Petrus en anderen ons geene waarschuwende voorbeelden, die ons doen zien, wie wij menschen zijn, en hoe weinig rede wij hebben, om op ons zelven te vertrouwen! Als wij op ons zelven staan willen, hoe mislukken dan bij herhaling onze pogingen! Hoe menigmaal worden wij beschaamd en vernederd! Hoe menigmaal bezwijken wij dan, eer wij nog regt worden aangevallen! Hij moet al zeer weinig bekend zijn met zich zelven, die niet met zijn hart mede zingt:

Leid ons in geen verzoeking ooit.
Verberg voor ons uw aanzigt nooit.
Gij weet het, onze kracht is klein,
De driften veel, het hart onrein.
Wat wordt er van ons in dien staat,
O Vader! zoo gij ons verlaat?

Maar van den anderen kant, bij God en Jezus is er kracht tegen de verzoekingen door het gebed te verkrijgen. Stervende overwon Jezus de wereld en de hel. Hij verwierf den Geest, die de hevigste verzoekingen hare overwinnende kracht benemen kan. Het is God, die, daar hij alles regeert, ons ook vóór zulke omstandigheden, die voor ons hart gevaarlijk zijn, bewaren, of ons onder dezelve ondersteunen kan. Het is God, die de aanslagen onzer grootste vijanden verijdelen, en tot hen zeggen kan: *Tot hier toe, en niet verder!* Bij hem den Almagtigen is hulp tegen onze hulpeloosheid, kracht tegen onze zwakheid. — Zoo magtig hij is, om ons te beschermen, zoo gereed is hij ook, om dat te doen. Of zou hij ons hebben laten bevelen, om tot hem om kracht tegen de verzoekingen te bidden, en zou hij dat bidden niet hooren? Zou de Vader der barmhartigheid zijne hulp weigeren aan zijn weerloos kind, dat tot hem vliedt, om tegen de verzoekingen ten kwade beveiligd te worden? Zou *Hij* dat weigeren, die ons deze be-

lof-

loften heeft laten doen: *Bid en u zal gegeven worden. Indien gij, die boos zijt, weet uwe kinderen goede gaven te geven, hoe veel te meer zal de Hemelsche Vader den H. Geest geven den genen, die hem bidden?* Zou hij dat weigeren; aan wiens regtehand de ontfermende Hoogepriester staat, die voor allen, die door hem tot God gaan, bidt, *dat hun geloof niet ophoude?* Neen! *God is getrouw, en zal ons niet laten verzocht worden boven het gene wij vermogen, maar met de verzoeking ook uitkomst geven.* En Jezus Christus, door wien de gaven van zijnen Geest tot ons nederdalen, — hoe uitgestrekt is zijne magt in hemel en op aarde, die hij, op den Middelaars troon gezeten, uitoefent ten behoeve van zwakke bedorvene menschen! Door hem vermag men alle dingen. „ Zijne genade, gelijk „ zij tot het minste noodig is, zoo is zij ook „ tot het allerzwaarste genoegzaam." (*) En wat is van de liefde en hulpvaardigheid van dien barmhartigen *Hoogepriester* niet te verwachten, *die, daar hij in alle dingen, gelijk wij, uitgenomen de zonde, verzocht is geweest, weet medelijden te hebben met onze zwakheden!* —

Leef.

(*) Broes, *Peinzende Christen.* Pag. 81. Men vergelijke hier die geheele overdenking, die tot opschrift heeft: *Veiligheid bij God in Christus.*

Leef dan, Christen! onder bestendige indrukken van uwe zwakheid en afhankelijkheid, maar tevens in het geloof, dat er kracht voor u tot het tegenstand bieden aan de zwaarste verzoekingen bij God in Christus is. — *De jongelingen mogen moede en mat worden; maar die den Heer verwachten, zullen de kracht vernieuwen.* (*) Ga dan *met vrijmoedigheid toe tot den troon der genade, op dat gij barmhartigheid verkrijgen moogt, en genade vinden, om geholpen te worden ter bekwamer tijd.* (†) *Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boozen!* dat zij uwe bede, zoo dikwijls de verleidingen dreigen, of haren aanval verdubbelen; ja, dat zij uwe bede bij elken nieuwen dag, dien gij intreed, en die u weder nieuwe versoekingen bereiden zal. —

§ 200.

ZESDE VOORSCHRIFT.

Laat met uw bidden omzigtige en alles omvattende waakzaamheid gepaard gaan.

Wij zijn geneigd, in ons denken, spreken en doen, weinig bedachtzaamheid te gebruiken, on-

(*) Jez. XL: 30, 31. (†) Hebr. IV: 16.

onopmerkende te zijn op de verzoekingen, die ons van buiten aankomen, en dus zorgeloos te zijn omtrent de gevaren, die ons van alle kanten omringen. Hier in zijn wij gelijk aan menschen, die slapen op een tijdstip, waar op hunne oogen open dienden te zijn, om niet door hunne vijanden onvoorziens overvallen te worden. — Dat zulk een toestand zeer gevaarlijk is, zal een ieder ligt begrijpen Een leger, welks Opperhoofd zorgeloos is omtrent elke beweging, die hetzelve maakt, zal gevaar loopen door onvoorzigtigheid zulk eene standplaats te nemen, dat het den vijand ligt wordt, de grootste voordeelen op hetzelve te behalen. En wanneer zij, die de wacht hebben, slapen, hoe zeer zulk een leger dan ook met wapenen tot den strijd mag zijn toegerust, zal het echter aan overrompeling van den vijand blootgesteld, en niet in de mogelijkheid zijn, de wapenen tot verdediging te kunnen gebruiken. — Niets is voor hetzelve gevaarlijker, dan onoplettendheid, zoo op deszelfs eige bewegingen, als op de bewegingen en aanslagen der vijandelijke benden. Niet anders is het ook met den Christen. Laat hem met wapenen tot den geestelijken strijd wel toegerust, laat hem vol moed en ijver zijn, als hij echter slaapt op een tijdstip, waarop hij waken moest, met andere

woor-

woorden, als hij zorgeloos en onoplettend is op zich zelven en op de vijanden van zijn geloof en deugd, op een tijdstip, waar op hij naauw toeziende moest zijn op alles, wat in en buiten hem omgaat, zoo zal zijne gansche wapenrusting hem niets kunnen baten, en hij zal overvallen en reeds overwonnen zijn, eer hij tijd heeft, om aan verdediging te denken.

Het is daarom, dat het Christendom aan hem, die over de aanleidingen ten kwade zegevieren wil, vooral ook dezen regel voorschrijft: „ Laat „ met uw bidden omzigtige en alles omvattende „ de waakzaamheid gepaard gaan." — *Waakt en bidt*, was des Heilands raad aan zijne discipelen, *dat gij niet in verzoeking komt.* Matth. XXVI: 41. En Hoofdst. XIII: 37. *Het geen ik u zegge, dat zeg ik tot allen: WAAKT.* Bij Lucas in het XII Hoofdst. vs. 37 verklaart hij: *Zalig is de dienstknecht, welken de Heer, als hij komt, zal wakende vinden.* De Apostel Paulus vermaant de Corinthiers (1 Cor. XVI: 13) *Waakt, staat in het geloof*; en de Ephesiers: *Biddende tot aller tijd in den geest, en tot hetzelve wakende met alle gedurigheid.* Eph. VI: 18. Terwijl wij in den eersten brief van Petrus (1 Petri IV: 7) lezen: *Zijt nuchteren en waakt in den gebeden, want uwe tegenpartij*

de

de Duivel gaat om als een briesschende leeuw; zoekende, wien hij zou mogen verslinden. —

Deze waakzaamheid is in het algemeen eene zorgvuldige oplettendheid, zoo op ons zelven, als op het gene buiten ons omgaat, op dat wij niets onbedachtzaam verrigten, waar door wij den vijand voet zouden geven, of ons geene vijandelijke aanvallen onvoorziens overkomen.

Uit deze beschrijving blijkt het, dat deze waakzaamheid twee voorname deelen heeft, waar van het eerste omtrent ons zelven en onze eige verrigtingen, en waar van het andere omtrent de verzoekingen buiten ons verkeert. Ik moet beide kortelijk ontwikkelen.

Het eerste deel der waakzaamheid is dan gelegen in eene zorgvuldige oplettendheid op ons zelven, op dat wij niets onbedachtzaams verrigten, waar door wij de vijanden van ons geloof en van onze deugd voet zouden geven. De H. Schriften gewagen op meer dan eene plaats van dit deel der waakzaamheid. — In het Spreukboek van Salomo lezen wij deze les der wijsheid: *Behoedt uw hart boven al, wat te bewaren is, want daar uit zijn de uitgangen des levens.* Spreuk. IV: 23. En in het 26 vs. van hetzelfde Hoofdstuk: *Weegt den gang uwes voets*, welwikkend overleg bestiere uwe daden; *zoo zullen alle uwe wegen wel gevestigd zijn.* —

Het

Het is daarom, dat Hoofdſt. XIV: 15 van den kloekzinnigen in tegenſtelling van den ſlechten gezegd wordt: *De ſlechte gelooft alle woord, maar de kloekzinnige merkt op zijnen gang.* Dat is, volgens MUNTING: „ Een dwaze waagt „ zich overal, maar een kloekzinnig man geeft „ op zijne ſchreden acht." — De Dichter van den XXXIX Pſalm zeide vs. 2: *Ik zal mijne wegen bewaren, dat ik niet zondige met mijne tong. Ik zal mijn mond met een breidel bewaren.* En die van den CXLI Pſalm bad daarom tot den Heer: *Heer! zet een wacht voor mijnen mond. Behoed de deuren mijner lippen.* — Job, geeft, Hoofdſt. XXXI: 1, als een middel, waar door hij zijne kuischheid bewaard had, dit op: *Ik heb een verbond gemaakt met mijne oogen.* En Jezaïjas brengt tot het karakter van iemand, die in geregtigheden wandelt, ook dit: *Die zijne ooren ſtopt, dat hij geen bloedſchulden hoore, die zijne oogen toeſluit, dat hij het kwade niet aanzie.* Jez. XXXIII: 15. Volgens VAN DER PALM: „ Die de ooren ſtopt, om geenen bloedraad aan „ te hooren, en de oogen ſluit, om ſnoodheid „ niet te zien." — Hier toe behooren ook die plaatſen, waar in de Heiland ons beveelt, onze oogen, handen, noch voeten te ſparen, zoo zij ons tot het booze aanleiding geven, dat is, onze zinnen met de grootſte zorg en vlijt af te wen-

wenden van zulke zinnelijke dingen, welker aanprikkeling booze gedachten en driften in ons zou kunnen opwekken, en ons liever dit zinnelijk genot te onthouden, en het onaangename dezer gestrengheid te getroosten, dan naderhand in het toekomend leven ongelukkig te worden. Matth. V: 27—30. XVIII: 8, 9. Marc. IX: 43—47. — Eindelijk beveelt de Apostel Paulus de Ephesiers Eph. V: 15, 16. *Ziet dan, hoe gij voorzigtiglijk wandelt, niet als onwijzen, maar als wijzen.* —

De waakzame derhalve gaat, volgens deze trekken, uit de H. Schriften opgegeven, bij het inrigten van zijne daden niet zorgeloos en onbedachtzaam te werk. Hij houdt wacht over zich zelven. — Wat zijne daden betreft, *hij weegt zijnen gang.* Hij begint niets woest en onbezuisd, maar wikt en weegt, of het geen hij verrigten zal, geoorloofd en nuttig, dan of het zondig en in de gevolgen schadelijk zij. Indien het laatste, dan ziet hij naauwlettend toe, om zich niet in te wikkelen in daden, waar door hij zich aan zijne vijanden maar al te zeer bloot zou geven. — Niet minder is hij oplettende op zijne *woorden*, dat hij zich niets onbedachtzaams ontglippen late. — Is hij bij voorbeeld van eenen satirijken geest, heeft hij gaven en geneigdheid, om anderen door boertige

ſcherpzinnigheid en geestige ſlagen te vermaken, hij acht dat niet ongeoorloofd, maar zoekt mate te houden, en de grenzen der betamelijkheid en der welvoegelijkheid niet te overſchrijden. Hij weet, hoe de toegeving aan deze zijne neiging hem ligt een ſtrik wordt, om hem in vele zonden te doen vallen; hoe ligt hij geſtreeld wordt door het welgevallen, dat anderen in zijne geestigheid toonen te hebben; hoe dit zijne eerzucht opwekt, om al geestiger en geestiger zich te vertoonen; en hoe ligt hij eindelijk daar door, of tot gekkernijen en ſpotredenen komt, die den Christen niet betamen, of zich aan jok en boert zoo zeer verwent, dat eindelijk zijne ziel daar door verwilderd, en van het ernſtige maar al te zeer afkeerig wordt. Dit ſtelt hij zich voor oogen, en houdt daarom wacht over zijn ſpreken, met de bede tot God: *Laat de redenen mijns monds welbehagelijk zijn voor uw aangezigt.* (Pſ. XIX: 15) Zijne *zinnen* zoekt hij in bedwang te houden. Wel verre van op het verleidelijke te ſtaren, maakt hij een verbond met zijne oogen, dat zij het verbodene niet aanſchouwen. Wel verre van naar losſe, vuile, ijdele, ongezoute en verderſelijke geſprekken te luisteren, ſtopt hij zijne ooren, dat zij het kwade niet hooren. — Het toezigt over zijne zintuigen acht hij voor

zich

zich des te noodzakelijker, daar zij het zijn, waar door de uitwendige zinnelijke dingen toegang vinden tot de ziel, en in haar, naar mate zij goed of kwaad zijn, goede of kwade gedachten en begeerten verwekken. — Vooral houdt de waakzame een naauwlettend toezigt over *de inwendige bedrijven zijner ziel*, over zijne gedachten, zijne oordeelvellingen, verbeeldingskracht, hartstogten, oogmerken en voornemen. *Hij behoedt zijn hart boven al dat te bewaren is.* Hij beschouwt zijn hart als de bron, waaruit zijne uitwendige daden voortvloeijen, die derhalven goed of kwaad zijn, naar mate de bron zelve is. Geen Oosterling kan dus meer zorg hebben voor eene waterwel, die hij in dorre zandige ſtreeken ontdekt heeft, dan de waakzame voor zijn hart. — Hij let zorgvuldig op, of er kwade gedachten, dwalende oordeelvellingen, dwaze en ſchadelijke verbeeldingen, zondige begeerten, ongeregelde hartstogten, onbetamelijke oogmerken en voornemens in zijne ziel ontſtaan. Hij merkt die naauwkeurig op, met opgmerk, om het indringen van dezelve voortekomen, of wanneer zij reeds ingedrongen zijn, dan dezelve in de beginſelen tegenſtand te bieden, en terſtond weder uit de ziel te verbannen.

Ik heb eindelijk met opzet geſproken van

eene *allesomvattende waakzaamheid*. De waakzame namelijk, zoo als hij wacht houdt over zijne eigene verrigtingen, *is met de grootste zorg oplettend, zoo wel op de* KLEINERE *aanleidingen ten kwade, die in hem ontstaan, als op de grootere*. Ik heb § 192 uitvoerig ontwikkeld, hoe talloos vele kleinere aanleidingen ten kwade uit ons zelve voortkomen, die minder opgemerkt en meer veronachtzaamd worden, en echter eenen ongeloofelijken invloed hebben op ons geheel bestaan en gedrag. — De waakzame bepaalt ook op deze zijne opmerkzaamheid. Hij is oplettend niet slechts op zijne gedachten en gevoelens, van welke hij klare bewustheid heeft, maar ook op die duistere denkbeelden, en geheime oordeelvellingen, die dikwijls ongemerkt in zijne ziel liggen; niet slechts op zijne sterkere kwade begeerten en ongeregelde driften, maar ook op de geheime zondige wenschen van het hart, de eerstopkomende flaauwere begeerten naar het verbodene, die de oproerige driften voorbereiden; niet slechts op het gene hij verrigt, maar ook op de doorgaande gesteldheid, en ook op de tegenwoordige stemming zijner ziel, op dat hij wete, waar voor hij zich het meest te wachten heeft, en op het tegenwoordig tijdstip wachten moet; niet slechts eindelijk op zijne grootere overtredingen met

met woorden en daden, maar ook, of hij ook toegefelijk is omtrent geringere zonden, of hij kleinere afwijkingen dikwijls herhaalt, of hij genoeg op zijne hoede is in onverschillige en geoorloofde zaken, doch die ligt tot zonden vervoeren kunnen. In dit alles zoekt de waakzame zich zelven te kennen, en alles, wat in hem omgaat, te ontdekken, ten einde het kwade, dat in hem ontstaat, in deszelfs eerste opkomst te stuiten. —

Ik ga over tot het ander deel der waakzaamheid, het welk gelegen is in eene zorgvuldige oplettendheid op het gene buiten ons omgaat, opdat geene vijandelijke aanvallen op ons geloof en onze deugd ons onvoorziens overkomen. De Bijbelplaatsen, die ik straks voor het waken in het algemeen heb bijgebragt, hebben tot dit gedeelte der waakzaamheid voor een voornaam gedeelte betrekking. Ik behoef die niet te herhalen. Ook zal het niet noodig zijn, over deze soort van waakzaamheid veel te zeggen. Ik heb te voren § 149 van de tallooze verzoekingen ten kwade, die ons van buiten aankomen, uitvoerig gesproken. Ik heb § 191 opzettelijk ontwikkeld, hoe wij niet alleen van alle kanten omringd worden van verzoekingen, die wij ras gewoon zijn optemerken, maar ook van ontelbare kleine verzoekingen, die wij meer

veronachtzamen, en die niet te min door middel van de zinnen onze ziel op eene nadeelige wijze aandoen, en ons bederf verergeren. — De waakzame nu geeft op dit alles naauwkeurig acht. Hij kent zijne vijanden. Hij kent derzelver magt en onvermoeide werkzaamheid. Hij houdt de oogen open, op dat hij de strikken ontdekke, die hem gespannen, de lagen, die hem gelegd worden. Hij ziet rondom zich, of hij ergens eenig onraad ontdekt, en houdt zich gereed met de wapenen in de hand, om zijne vijanden bij den eersten aanval af te keeren. Hij strekt zijne waakzaamheid ook tot menigvuldige kleinigheden uit. Hij is bij voorbeeld op zijne hoede niet slechts in eene kwade, maar ook in eene goede verkeering; niet slechts bij de gesprekken der onvromen, maar ook bij die der wijzen en godvruchtigen. — Hij is op zijne hoede, niet slechts bij de verleidelijkste aanlokselen of geduchtste bedreigingen der wereld; maar ook bij die kleine omstandigheden, die zijne aardsgezindheid en zinnelijke driften kunnen opwekken, en bij die kleine vervolgingen, die hem zoo onmerkbaar tot ongetrouwheid aan zijnen Heer vervoeren kunnen. Hij is met één woord oplettende op die tallooze kleinere aanrandingen van zijne godsvrucht en deugd, van welke ik § 191 vele voorbeelden heb bijgebragt,

bragt, op dat hij niet onmerkbaar door derzelver heimelijk, maar niet minder krachtdadig werkend, vermogen tot het kwade mag worden weggesleept. —

§ 201.

ZEVENDE VOORSCHRIFT.

Strijd met uwe wapenen, tegen de verzoekingen ten kwade, ook tegen de geringste, met dapperheid.

Het was dan noodig, mijn Christen! gelijk wij tot hier toe gezien hebben, het bestendig gevaar, waar in de vijanden van ons geloof en van onze deugd ons brengen, te kennen, te vreezen, en opregt met allen ernst dezelve te willen overwinnen. — Het was dan noodig, ons te wapenen met die wapenrusting, die God ons geeft, de verzoekingen te vermijden, zoo veel wij vermijden kunnen, ootmoedig door gebeden onze veiligheid bij God in Christus te zoeken, en met ons bidden eene zorgvuldige alles omvattende waakzaamheid te paren. Nu behoort er nog ééne zaak tot de verdedigingswijze, die de H. Schriften ons voorschrijven, om de aanleidingen ten kwade gelukkig te over-

winnen; ik bedoel het *kloekmoedig ſtrijden.* — Het is den krijgsknecht niet genoeg, zich met wapenen aangegord, en in het gebruik derzelve zich geoefend te hebben; hij komt eindelijk in het geval van zijne wapenen te moeten gebruiken. De ſtrijd kan niet altijd ontweken; er moet ook ſlag geleverd worden. Zoo is het ook met den Christen. Niettegenſtaande de wacht, die hij over zich zelven zoekt te houden, komt hij echter menigmaal tot onbedachtzame ſtappen, die hem op vijands bodem brengen, van welken hij niet dan ſtrijdende terug kan wijken; en hoe vele gevaren hij ook zorgvuldig vermijdt, waar in anderen zich roekeloos wagen, hij kan echter, op deze bedorvene wereld, alle aanleidingen en verzoekingen ten kwade onmogelijk ontvlugten. Met al zijn waken en mijden ziet hij hier kwade voorbeelden, hoort hij daar nadeelige geſprekken, vallen nu de aanlokſelen, dan de bedreigingen en vervolgingen der wereld op hem aan, wellen nu kwade gedachten en driften uit de bedorvenheid van zijn hart bij hem op, en wordt hij dan weder in omſtandigheden ingewikkeld, die voor hem gevaarlijke gelegenheden tot zonden zijn. Met één woord, zijne vijanden zijn rusteloos, en trachten onophoudelijk over hem te zegepralen. In dit geval (en is dat elken dag in het

ſtrijd-

ſtrijdperk van dit leven ons geval niet?) moet hij beſluiten, of te ſtrijden, of voor zijne vijanden te bukken.

Het is daarom ten laatſten, dat het Evangelie van Christus *dit kloekmoedig ſtrijden* ten ernſtigſte aanbeveelt. De Zaligmaker beveelt Luc. XIII: 14. *Strijd om in te gaan door de enge poorte.* Hij verklaart Matth. XXIV: 13. *Als dan zullen velen geërgerd worden, en veler liefde zal verkouden. Maar wie volharden zal tot aan het einde, die zal zalig worden.* — *Die overwint*, zegt hij Openb. III: 23, *ik zal hem geven te zitten op mijnen troon, gelijk als ik overwonnen heb, en gezeten ben op den troon mijns Vaders.* De Apostel Paulus vermaande zijnen zoon Timotheus (1 Timoth. VI: 12) *ſtrijd den goeden ſtrijd des geloofs.* Aan de Corinthiers ſchrijft hij (1 Cor. XVI: 13) *Waakt, ſtaat in het geloove. Houdt u mannelijk. Zijt ſterk.* En op eene andere plaats (1 Cor. XV: 58) *Zijt ſtandvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren, wetende, dat uw arbeid niet ijdel zijn zal in den Heere.* Hoe menigmaal moedigde hij zijne geloovigen tot ſtandvastigheid aan onder zinnebeelden, die van de loopbanen en ſtrijdſpelen der Grieken ontleend waren! En zijne vermaningen deden des te meer af, daar hij dezelve met zijn voorbeeld bevestigde, en bij

 het

het te gemoet zien van zijn einde zeggen kon: *Ik heb den goeden ſtrijd geſtreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der regtvaardigheid, welke mij de Heer de regtvaardige Regter in dien dag geven zal.* 2 Tim. IV: 7.

Het is op deze en andere plaatſen, mijn Christen! dat de regel, die ik aan het hoofd van deze paragraphe heb opgegeven, gegrond is: *Strijd met uwe wapenen tegen de verzoekingen ten kwade, ook tegen de geringſte, met dapperheid.* Laat mij nu dezen regel verklaren en aanprijzen.

Strijden is dan de hoofdzaak, waar van hier geſproken wordt. In het natuurlijke zegt het, eenen aanvallenden vijand met kracht wederſtand te bieden niet ſlechts, maar ook beurtelings hem aantevallen, om hem aftematten, te overwinnen, en hem aan zich te onderwerpen. — In den geestelijken zin beteekent het ſtrijden dan, zich met kracht te verzetten tegen de verzoekingen ten kwade, en te pogen dezelve krachteloos te maken, opdat men niet door dezelve overwonnen en tot zonde vervoerd worde, maar integendeel dezelve te onderbrenge, en in ſpijt van dezen tegenſtand op den weg van geloof en deugd ſtandvastig volharde. — Hij, die ſtrijdt, heeft ten oogmerk, het eeuwig leven integaan langs dien engen

weg

weg des geloofs en der heiligmaking, die tot dit leven leidt. Hij kent den tegenstand, die men op dezen weg ontmoet, maar hij heeft in des Heeren kracht vast besloten, zich aan dien tegenstand niet te bekreunen, maar in 'spijt van denzelven op dezen weg voort te gaan, en in het gebruik der middelen, daar toe dienstig, standvastig te volharden. Is het, dat de verzoekingen der wereld, van den vorst der duisternis en van zijn eigen bederf zich tegen hem vereenigen, dan zwicht hij niet voor deze aanvallen, hij poogt dezelve manmoedig af te weeren. Verkeerde bedenkingen zoekt hij tegen te gaan, booze neigingen en driften te beteugelen, aan verleidingen onbezweken gehoor te weigeren, boven bedreigingen zich te verheffen, onder verdrukkingen om de goede zaak lijdzaam en standvastig te blijven, met één woord pal te staan voor de beste zaak; wat hem daar van ook poge af te trekken, opdat hij eindelijk eens, alle beletselen te onder gebragt hebbende, de kroon der overwinning behale.

Gij vraagt, mijn Christen! hoe biede ik dus tegenstand aan deze aanvallen der verzoeking? Ik antwoorde: *Strijd met de wapenen, waar mede gij u hebt toegerust.* Te voren § 197 is u dezen regel voorgeschreven: „ Houd u gereed „ tot den strijd, door u bij tijds van wapenen

„ te

„ te voorzien." Volgt gij dezen raad op, dan is het steeds uwe toeleg, om uwe lendenen te omgorden met de waarheid, het borstwapen der geregtigheid aantedoen, met één woord, die gansche wapenrusting, die God geeft, aantenemen, die wij daar ontwikkeld hebben. En nu, mijn Christen! bij de dadelijke aanvallen uwer vijanden, nu is het de tijd, deze wapenen te gebruiken. — Strijd dan *met de waarheid*, waar mede gij u omgord hebt. Beantwoordt de twijfelingen, die in u verwekt worden, met de gronden der waarheid, die gij hebt leeren kennen, en die ware overtuiging in u veroorzaakt hebben. Roep tegen de zondige gedachten en verbeeldingen, die in u ontstaan, dien schat van goede denkbeelden te hulp, met welke gij u gemeenzaam gemaakt, en uwe ziel vervuld hebt. Als gij op het punt zijt, om voor de verzoeking te zwichten, tracht dan het aandenken aan God, aan zijne alomtegenwoordigheid, aan alle zijne volmaaktheden, aan het kruis van Christus en zijne onpeilbare liefde, aan de ijdelheid van alle zinnelijke dingen, aan den dood, het oordeel en de eeuwigheid in u te verlevendigen. — Strijd *met het borstwapen der geregtigheid*. Tracht de verzoekingen ten kwade te verzwakken en teleur te stellen, door u maar bestendig te oefenen tot godzaligheid, en ge-

trouw gebruik te blijven maken van die middelen der genade, die God ons geeft, en waar door ware vroomheid meer vastheid en sterkte bekomen kan. Laat dus de nieuwe gezindheid, door den H. Geest in u gewrocht, bewaard en versterkt worden, en tracht *zoo door den geest de werkingen des ligchaams te dooden.* (*) — Hebt gij uwe voeten geschoeid met *die bereidvaardigheid tot den strijd*, die het zoo heilvol Evangelie ons behoort inteboezemen, wek deze uwe bereidheid op, wanneer gij dadelijk tot strijden geroepen wordt, en vernieuw dan, gelijk aan een goed krijgsknecht, uw besluit, om alles voor de goede zaak, die gij voorstaat, over te hebben, en u voor dezelve zelfs den heetsten strijd te getroosten. — Hebt gij u reeds geoefend in het geloofsvertrouwen op God en Jezus, en dus *het schild des geloofs* aangedaan, laat dan nu, nu gij dadelijk in den strijd zijt, dat schild u dienen, om de pijlen der verzoeking aftekeeren. Laat onder het strijden uw oog op God en Jezus zijn. Wek uw geloof op, dat de Heer aan uwe zijde is, en dat hij zijne beloften van hulp vervullen zal. — *De helm der hope* op de zaligheid zal u nu ook te stade komen. Hebt gij u in die hope leeren verblijden, zoek die

nu

(*) Men vergelijke hier § 150 II°. D. I. St. Pag. 53, 57.

nu in u te verlevendigen. Denk, wat gij verliezen zoudt, wanneer gij het uwe vijanden gewonnen gaaft. Zie op de kroon des levens, welke de dappere strijder verkrijgen zal; en laat die hope u sterken, om moedig door den drom uwer vijanden heen te dringen. — Hebt gij het *zwaard des Geestes, het woord van God*, aangegord, hebt gij u de puntige spreuken, lessen, vermaningen, waarschuwingen, en beloften van dat woord, die geschikt zijn de kracht der verzoeking te verbreken, eigen gemaakt, zoek u dan nu zulke uitspraken der H. Schriften te herinneren, en aantegrijpen, die op de verzoeking, waar in gij thans zijt, toepasselijk zijn, daar mede te antwoorden, zoo wel op hare vleijende verlokselen, als op hare verschrikkende bedreigingen, en zoo met dit goddelijk zwaard hare felste aanvallen aftekeeren. — Eindelijk zoekt gij altijd *in een ootmoedig gevoel van uwe afhankelijkheid van God in Christus te leven*, en dagelijks *te bidden:* „ Hemelsche Va„ der! leid mij niet in verzoeking," o dat zij vooral nu ook uwe bede in de ure der verzoeking zelve. Handel, gelijk een weerloos kind, dat in gevaren tot zijnen vader om beveiliging henen vlugt. Stil zuchte uwe ziel tot God, om nu tegen de overwinnende kracht der verzoeking bewaard te worden. Strijd, dus, met uwe

uwe wapenen *met alle bidding en ſmeekinge, biddende tot aller tijd in den geest.*

En om hier in des te gelukkiger te ſlagen, *zoo ſtrijd ook tegen de geringſte verzoekingen en tegen de eerſte beginſelen van het kwade.* — *Ik* heb dit in den regel, welken ik bezig ben te ontwikkelen, opzettelijk uitgedrukt, om dat deze zaak van het grootst belang is. — Het is niet zelden het gebrek, dat men grootere verzoekingen tegenſtand biedt, maar de kleinere ligt acht, en zich tegen dezelve niet verzet. Zoo zal men ook dikwijls geliefkoosde zondige gedachten, verbeeldingen en driften eenigen tijd huisvesting willen verleenen, met het voornemen echter, om zoo ras zij op het punt zouden komen, om tot daden te worden, dezelve dan weder uittedrijven. Maar niets is bedriegelijker niets gevaarlijker, dan met dezelve in zulk een verdrag te treden. — Zijn verzoekingen gering, zij kunnen gemakkelijker worden afgewezen. Geſchiedt dit niet, dan worden zij niet zelden voor ons gevaarlijker, naar mate wij ze ligter geacht hebben. En met de eerſte beginſelen van het kwaad, die in ons opkomen, is het gelegen, als met brandſtoffen, die vuur gevat hebben. Worden de vlammen terſtond tegen gegaan, dan zijn zij ras gebluscht; maar geven wij haar ſlechts eenigen tijd, dan

ge-

geraken zij wel ras buiten ons vermogen, om ze te blusfchen, voor dat zij fchrikkelijke verwoesting hebben aangerigt. Zoo ook de zondige gedachten, verbeeldingen en hartstogten worden in de geboorte met meerdere gemakkelijkheid tegen gegaan, door tegen dezelve onze wapenen te gebruiken, of onze gedachten tot andere voorwerpen aftewenden. — Maar zoo ras zij worden ingevolgd en met toegevendheid behandeld, dan verfterken zij zich, dan bedwelmen zij ras het verftand, dan brengen zij de ziel, eer zij het weet, onder hunne harde heerfchappij, en flepen haar voort tot daden, die haar wel ras het pijnelijkst naberouw verwekken. *Sta de beginfels tegen!* Dit kan een iegelijk, die waarlijk overwinnen wil, niet fterk genoeg worden toegeroepen. Ja Christen! *fta de beginfels tegen!* Als de verzoeking op u aanvalt onder het voorkomen van gering en bijna geene verzoeking te zijn, wees dan vooral op uwe hoede, en wederfta haar met kracht. Als er misdadige gedachten, verbeeldingen en driften zich indringen in uwe ziel, tracht ze dan op het eigen oogenblik weder uittedrijven, door uwe aandacht terftond op iets anders te vestigen, door de gedachte aan God, aan den Heere Jezus, aan uwen pligt, aan dood en eeuwigheid in u terug te roepen, en door terftond bid-

biddende tot hem op te zien, die ons tegen de menigte, die tegen ons komt, beschermen kan. (*) —

Ein-

(*) Eene schoone plaats hier toe betrekkelijk vinden wij in de overdenkingen van Broes, *Peinzende Christen*, Bladz. 77, 78. „ Ontzettend gevaar, waar in ik „ leve! Elke toegevendheid aan ongeloof en zonde-lust „ is een stap tot volslagen afval, en verschilt daar van „ wel in trap, maar niet in soort. — Elke verzoeking, „ schoon die beginne met kleinigheden, bedoelt het „ uiterste, en elke toegevendheid aan de beginselen be- „ gunstigt dien toeleg. — De verzoeking is eene van die „ dingen, die nimmer zeggen: *het is genoeg*. — De zon- „ de staat voort op een Jehu's draf, en rust niet, voor „ dat zij haren vollen eisch gekregen heeft, — De min- „ ste toegevendheid aan de verzoeking is eene bedroe- „ ving van den H. Geest; gebeurt dat dikmaals, dan „ wordt het eene uitblussing; en als het wijken van „ eenen beleedigden Geest zich voegt bij de doorbre- „ king eener ingelatene verzoeking, dan beklimt mijn „ gevaar eene afgrijselijke hoogte. — Beef dan, mijne „ ziel! en waak! de Filistijnen over U! — Treed nim- „ mer met de verzoeking in onderhandeling. Wijs ze „ vierkant af. Wees onverzettelijk. — En zijt gij in „ eenige mate verstrikt geworden, zijt gij bezig, om u „ overtegeven op het aanzoek der kwade neigingen, „ en staat gij gereed, om alles intewilligen, treed, „ treed nog terug. Uw bloedende Verlosser wenkt u. „ Zijn teeder oog vraagt u; of het u van het harte kan, „ de verzoeking in te willigen, en in de tegenwoordig- „ heid van Hem, die uw Man en Maker is, overspel

Eindelijk ſtrijd tegen de verzoekingen ten kwade *met dapperheid*. Meermalen wordt er op deze hoedanigheid in het ſtrijden aangedrongen. De Apostel Paulus ſchrijft aan de Corinthiers (1 Cor. XVI: 13) *Waakt, ſtaat in het geloove. Houdt u mannelijk. Zijt ſterk.* En in het XV Hoofdſtuk vs. 58. *Zijt ſtandvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren.* Aan de Epheſiers ſchrijft hij (Eph. VI: 10) *Zijt krachtig in den Heere, en in de ſterkte zijner magt.* Den Christen wordt in zijnen ſtrijd het zelfde toegeroepen, wat door Mozes op laſt van Jehova tot Israel en Joſua in hunnen ſtrijd gezegd werd: *Weest ſterk en hebt goeden moed. Vreest niet en verſchrikt niet.* Deuteron. XXXI: 6.

Waar in is die dapperheid in het ſtrijden gelegen? Zij is die hoedanigheid in het ſtrijden, waar door men de vrees, die het ſtrijden verwekt, beteugelt, goeden moed op de overwinning behoudt, en daar door in het wederſtand bieden aan de verzoekingen ſtandvastig voortgaat. —

De dappere, vooreerst, beteugelt de vreeze, die het

„ te doen? — O mijne ziel! verſcheur de banden!
„ roep: ik breek mijn woord aan u gegeven! ik breek
„ het, om dat ik mijnen Verloſſer getrouw wil blijven."

het ftrijden in hem verwekken moet. Het ftrijden is op zich zelven niet aangenaam. Het baart opzien, vooral, wanneer men zich, om pligt en geweten, groote opofferingen en zware verdrukkingen getroosten moet. De lafhartige vreest voor dezelve boven mate. Hij geeft aan deze vreeze toe, door deze zwarigheden in zijne verbeelding te vergrooten, en alleen op deze zwarigheden te zien, en niet op het gene zijne vreeze verminderen moet. De dappere daarentegen beteugelt deze vreeze. Ik zeg met opzet, dat hij deze vreeze *beteugelt*, en niet, dat hij *zonder vreeze* is. Natuurlijk is het toch, dat groote zwarigheden, die wij te beftrijden hebben, vrees en opzien verwekken, en men heeft meermalen aangemerkt, dat de dapperfte krijgslieden, die op het flagveld wonderen deden, met kloppende harten derwaarts henen gingen. Tot de dapperheid behoort dus niet, zonder vreeze te zijn, maar de vreeze te beteugelen. Dat doet ook de Christenheld. Hij zoekt zijne vreeze voor en zijnen afkeer van het ftrijden te bedwingen en te boven te komen, door te zien op de noodwendigheid van het ftrijden, op de kroon der overwinning, op alles, wat hem onverfchrokkenheid moet inboezemen, bijzonder door zich, gelijk David, *te fterken in den Heere*

 zij-

zijnen God. 1 Sam. XXI: 6. Wat is toch meer geschikt, om de vreeze te beteugelen, dan de belofte: *Vreest niet en verschrikt niet; want het is de Heere uwe God, die met u gaat. Hij zal u niet begeven, of verlaten?* Deuteron. XXXI: 6.

De dappere, ten tweede, behoudt goeden moed op de overwinning, die hij strijdende behalen zal. — Wie met getrouwheid strijdt, behaalt zekerlijk overwinningen op zijne gebreken; maar ook dikmaals ziet hij zich teleur gesteld en op nieuws verrast. Het gebeurt nu niet zelden, dat velen hier door veel van hunnen moed verliezen, onder het oog van God en Jezus niet durven komen, aan hunne verbetering wanhopen; en welligt daar toe zouden komen, om van alle pogingen hier toe aftezien. — De dappere, daarentegen, geeft aan deze moedeloosheid nimmer toe. — Hij verwondert er zich niet over, dat hij valt, om dat hij weet, dat aan deze zijde van het graf geene volkomene heerschappij over het bederf onzer natuur verkregen wordt. Hij bemoedigt zich daar mede, dat men door getrouw te strijden trapswijze al meer en meer overwinning over dat bederf behaalt, en dat de volkomene overwinning naar de Goddelijke beloften eens ten zekersten behaald zal worden. Dat hij nu niet overwonnen heeft, denkt

denkt hij, dat zal hij in het vervolg overwinnen. Ligt hij nu onder, als hij maar niet ophoudt te ſtrijden, dan zal hij ras weder zijnen vijand zich voor hem doen bukken. Hij houdt goeden moed door het geloof aan de vergevende en genezende genade, die er gedurig op nieuws bij God in Christus is, en aan de Vaderlijke ontferming van hem, die zijne opregtheid, maar tevens zijne zwakheid kent, die weet, wat maakſel hij is, gedachtig zijnde, dat hij ſtof is. —

Deze onverſchrokkenheid en moed, *ten derde*, hebben die uitwerking bij den dapperen, *dat hij in het wederſtand bieden aan de verzoekingen ten kwade met onbezwekene ſtandvastigheid voortgaat.* — Hij ſtrijdt niet ſlechts nu en dan, maar bij aanhoudendheid, zoo lang hij in het ſtrijdperk van dit leven is. Hij ſtrijdt niet ſlechts dan, wanneer hem dat minder opoffering en verloochening kost, maar ook in ſpijt van den grootſten tegenſtand en gedurig opkomende zwarigheden en hinderpalen. De ſatan mag hem door list of door geweld van het pad van geloof en godzaligheid pogen aftetrekken, de wereld mag hare ſtrikken ſpannen of hem bedreigen, zijn eigen bederf mag in hem woelen; hij geeft het echter niet op voor zijne vijanden, hij gaat moedig voort, gelijk iemand,

 die

die vast besloten heeft, te overwinnen of te sterven. Hij gaat door eer en oneer, door kwaad en goed geruchte. Hij bekreunt zich noch aan beloften noch aan bedreigingen. Zijn post niet te verlaten, van God niet te wijken, aan het geloof en aan een goed geweten geen schipbreuk te lijden, schoon hij ook om zijne getrouwheid kruis, verdrukking, ja den dood moest ondergaan, hier toe is hij bereid, en dat wenscht hij, in afhanging van Gods genade, wanneer het er op aan kwam, in de gevallen met de daad te toonen. — Is het dat hij valt, hij blijft niet liggen, maar hij staat weder op. Hij vestigt het oog op het bloed der verzoening. Hij vlugt tot God in Christus om vergeving heen. Hij hervat op nieuws den strijd met kloekmoedigheid en in opzien tot God, om dat gene te herwinnen, wat hij verloren heeft. En kan hij niet overwinnen, gelijk hij wel wenschte, hij wil echter het strijdperk niet verlaten, maar het uithouden tegen zijne vijanden, tot dat hij door den dood zal worden afgelost. —

Zie daar, de dapperheid, mijn Christen! met welke er gestreden moet worden. Hoe noodig is zij! Hoe zullen anders zoo groote zoo talloos vele beletselen, zwarigheden, en verzoekingen, die ons in den loop der godzaligheid

ver-

verhinderen, worden beteugeld en te boven gekomen? Hoe voordeelig is deze dapperheid! Hoe vreesselijk voor uwe vijanden! En wat kracht geeft zij niet tot strijden! *Vertoont gij u slap ten dage der benaauwdheid, uwe kracht is naauw. Maar wacht op den Heer en zijt sterk, en hij zal uw hart versterken.* Spreuk. XXIV: 10. Psalm XXVII: 14. — Niet minder voegt en betaamt u deze heldenmoed. Des Christens roeping is veel te verheven, er is te veel aan hem gedaan, dan dat hij zich door zwarigheden van het edelst doel zou laten afschrikken, en voor zijne vijanden zwichten. Veel eer moest de taal van Nehemia steeds de zijne zijn: *Zou een man, als ik, vlieden?* — En als wij van aanmoedigingen zullen spreken, die u met dapperheid in het strijden bezielen moeten, kunt gij dan grootere en krachtiger aanmoedigingen verlangen, dan die het Evangelie van Christus u predikt? — Ja moeijelijk is wel uwe strijd, maar denk, dat de Heer naar dat Evangelie beloofd heeft *met u te zullen zijn; dat hij u niet zal laten verzocht worden boven het geen gij vermoogt, maar u met de verzoeking uitkomst zal geven; dat die Geest door Christus verworven is, door welken men met kracht versterkt wordt naar den inwendigen mensch, en dat God dien Geest geeft allen, die*

 hem

hem bidden. Hij, die in u is, is meerder, dan die in de wereld is. En hoe zwak ook de geloovige in zich zelven is, *hij vermag echter alle dingen door Christus, die hem kracht geeft.* — Moeijelijk is wel uwe ſtrijd, maar denk terug, hoe menigmalen God u reeds geholpen heeft; en zou de vorige bevinding zijner hulpe u geene hope inboezemen, dat hij ook in het vervolg, ook in het heetſte van den ſtrijd, u niet alleen zal laten, maar met en voor u ſtrijden zal? — Moeijelijk is uwe ſtrijd, maar denk aan de rust, die het verwekt, wanneer onze booze begeerlijkheden niet worden toegegeven, aan het onuitſprekelijk genoegen, dat men gevoelt, wanneer men in het overwinnen van eene zonde bij zich eenige vordering beſpeurt, aan al den troost, die een Christen te midden van zijnen ſtrijd geniet. — Denk, dat de moeijelijkheden van het ſtrijden in het begin de grootſte zijn, maar naderhand afnemen en verminderen, wijl door aanhoudend ſtrijden onze vijand verzwakt en onze kracht grooter wordt. — En welk eene kloekheid moet het niet in u verwekken, daar uwe vijanden door den Heere Jezus, dien gij als uwen Verloſſer hebt aangenomen, reeds overwonnen zijn, en dus de zegepraal niet twijfelachtig, maar eens ten zekerſten aan uwe zijde zal zijn. —

Moei-

Moeijelijk is uwe ſtrijd; maar hoe zeer moet gij u aangewakkerd gevoelen, wanneer gij het oog ſlaat op zoo vele voorbeelden van dapperheid, die u worden voorgeſteld, om uwe navolgingszucht optewekken? Zie op een PAULUS, die aan het einde van zijne loopbaan zeggen kon: *Ik heb den goeden ſtrijd geſtreden;* en die in het achtſte Hoofdſtuk van zijnen brief aan de Romeinen deze groote en manmoedige taal kon voeren; *Wie zal ons ſcheiden van de liefde van Christus? verdrukking? of benaauwdheid? of vervolging? of honger? of naaktheid, of gevaar? of zwaard? — Maar in deze allen zijn wij meer dan overwinnaars, door hem, die ons heeft lief gehad. Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden noch magten, noch tegenwoordige noch toekomende dingen, noch hoogte noch diepte, noch eenig ander ſchepſel ons zal kunnen ſcheiden van de liefde Gods, die in Christus Jezus is.* Zie op een MOZES, *die weigerde een zoon van Pharaos dochter genaamd te worden, verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben; achtende, daar hij op de vergelding des loons zag, de verſmaadheid van Christus meerderen rijkdom, dan de ſchatten van Egypte.* — Zie op alle die geloofs-

helden, die in het elfde Hoofdſtuk van den brief aan de Hebreën ons ten voorbeelde worden voorgeſteld. — Zie op den overſten Leidsman en Voleinder des geloofs Jezus Christus zelven, *die voor de vreugde, die hem voorgeſteld was, het kruis heeft verdragen, en de ſchande veracht, en is gezeten aan de regtehand des troons Gods.* — Zouden deze voorbeelden uwen ijver niet opwekken, om dezelve in kloekmoedig ſtrijden natevolgen? Zou de gedachte: „ Mijn Overſte Leidsman ziet mij „ ſtrijden. Hij heeft in dapper ſtrijden welge„ vallen. Hij aanſchouwt mijnen moed of mij„ ne bloohartigheid. Hij ziet het, of ik voor „ anderen zwichte, of anderen achter mij late!" zou die gedachte u niet aanvuren, om u loffelijk onder zijn oog te houden, en zijne goedkeuring wegtedragen? — Eindelijk, moeijelijk is uwe ſtrijd; maar hoe heerlijk is ook de prijs, die aan het einde van uwe loopbaan is opgehangen! *Gij loopt niet als op het onzekere. Gij kampt niet als in de lucht ſlaande*, maar gij kampt, *om eene onverderfelijke kroon te ontvangen.* (*) Wanneer gij *ſtandvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijt in het werk des Heeren, dan weet gij, dat uw arbeid niet ijdel zijn*

(*) 1 Cor. IX: 25, 26.

zijn zal in den Heere. (*) Hoe heerlijk hoe aanmoedigend zijn de beloften: *Die volharden zal tot aan het einde, die zal zalig worden. Die overwint, ik zal hem geven, met mij te zitten op mijnen troon, gelijk als ik overwonnen heb, en ben gezeten met mijnen Vader in zijnen troon.* (†) O die heerlijke kroon, die voor allen, die hier den goeden ſtrijd geſtreden hebben, is weggelegd! Die rust na zoo veel vermoeijing! Die vreugd na zoo vele droefenisſen! Dat vlekkeloos onbelemmerd dienen van God zonder tegenſtand, zonder ſtrijd! Die rijke, die eeuwige vergoedingen van zoo vele zelfverloocheningen en opofferingen op deze aarde! Tot welk eene aanmoediging moet dat hemelsch geluk u niet zijn, om in ſpijt van de grootſte moeijelijkheden, die gij ontmoeten moogt op het pad des geloofs en der godzaligheid, met onbezwekene ſtandvastigheid voort te gaan!

(*) 1 Cor. XV: 58. (†) Openb. III: 21.

VIER,

VIERDE AFDEELING.

REGELEN, OM IN HET GEBRUIK DER MIDDELEN TOT ONZE VORMING, EN DER WAPENEN TEGEN DE AANLEIDINGEN TEN KWADE, DES TE GELUKKIGER TE SLAGEN.

---

§ 202.

Herinnering.

Het tweede Hoofdstuk van dit tweede Deel handelt van de algemeene middelen, om tot de volkomenheid, die op aarde bereikbaar is, te geraken, of in de beoefening van het Christendom standvastig te volharden en gelukkig te vorderen. — Tot ontwikkeling van dit onderwerp heb ik, na eenige voorbereidende aanmerkingen in de eerste Afdeeling van dit Hoofdstuk, § 177 Bladz. 175 gezegd, dat ik *eerst* wilde overwegen, welke middelen God al gebruikt, om ons te vormen en tot rijpheid te brengen, en hoe wij dezelve gebruiken moeten, om door dezelve gevormd te worden; dat ik *in de tweede plaats* wilde nagaan, welke

waar-

waarschuwingen en wapenen God ons geeft tegen het kwaad in de wereld, dat zich tegen onze volmaking aankant, en hoe wij door dezelve op onze hoede moeten wezen; dat ik *ten derde* nog eenige heilzame regelen zou voordragen, om in beide deze zaken des te gelukkiger te slagen. — Het eerste en tweede heb ik nu in de tweede en derde Afdeeling afgehandeld. Ik ga dus nu voort tot het derde en laatste, het welk mij in dit Hoofdstuk nog te behandelen overig is. —

§ 203.

Algemeen overzigt van deze stoffe.

De Regelen, die ik hier heb voortedragen, zijn de volgende. De eerste: *Zoek door bestendigheid in het gebruik der opgegevene middelen en door herhaalde oefening eene gewoonheid in goed doen te verkrijgen.* — De tweede: *Koop daar toe den tijd uit, en laat er orde in uw gedrag zijn.* — De derde: *Heilig u zelven meermalen op eene plegtige wijze aan God en zijnen dienst.* — De vierde: *Begin elken dag met de herinnering aan deze uwe plegtige verbintenis, en onderzoek u des avonds, hoe gij aan dezelve beantwoord hebt.* — Eindelijk: *Beproef u zelven met eene meer doorgaande oplettend-*

tendheid omtrent uwen zedelijken grondstaat en uwe vorderingen in het Christendom.

§ 204.

Over de gewoonheid van goed doen door bestendig gebruik der middelen en herhaalde oefening.

De eerste regel is dan deze: *Zoek door bestendigheid in het gebruik der opgegevene middelen; en door herhaalde oefening eene gewoonheid in goed doen te verkrijgen.* — Men is *gewoon*, iets te doen, wanneer men niet slechts nu en dan maar wanneer men iets op den duur met eene zekere van zelfheid, uit een standvastig beginsel verrigt. Voor het ligchaamsgestel van SEMNON is de beweging volstrekt noodig. Zijn Geneesheer heeft hem voorgeschreven, dagelijks eene goede wandeling te doen. Daar hij dit niet gewoon was, kostte het hem in het eerst moeite, dit voorschrift van zijnen Arts op te volgen. Hij had daar toe telkens noodig, zich de wijze redenen, die daar voor waren, onderscheidenlijk voortestellen. Maar door den drang van deze redenen is hij met zijne wandeling begonnen. Hij heeft dezelve sedert eenigen tijd dagelijks herhaald, en nu is hij aan zijne wandeling *gewoon* geworden. Dat is, dage-

gelijks te wandelen is nu een vast artikel in zijne levenswijs. Hij ſtaat niet eerst in beraad, of hij het wel doen zal. Hij behoeft er zich niet toe aantezetten. Neen! hij wandelt dagelijks als van zelve gewillig, met genoegen, en is veel eer te onvrede, wanneer hij daar in gehinderd wordt. Zoo dra zijne klok geſlagen is, ziet gij hem uit zijne woning treden, om zijnen gewonen taak aftedoen. En echter handelt SEMNON niet werktuigelijk, niet redeloos. Neen! hij handelt uit een ſtandvastig beginſel. Dat zulk eene ligchaamsbeweging voor zijne gezondheid nuttig en noodig is, heeft hij zich meermalen ernſtig voorgeſteld; en nu is deze reden zoo klaar voor zijnen geest, en zoo diep in zijne ziel gedrukt, dat hij overeenkomſtig dezelve dadelijk handelt, zonder dat hij bijna zelve weet, daar aan te denken. — Dit voorbeeld, dunkt mij, maakt het zeer duidelijk, waar het in gelegen is, wanneer men eene gewoonheid in het goed doen verkregen heeft. — Men verrigt dan het goede (het geloof, de dagelijkſche bekeering, de pligten omtrent God, ons zelven, en onze medemenſchen) niet ſlechts nu en dan bij vlagen, maar meer op den duur. Men is daar in meer eenparig en aan zich zelven gelijk. — Men neemt het in geene bedenking, of men het goede doen en het kwade la-

laten zal. Neen! het vast besluit is genomen. Men is in het goede gewillig en met eene zekere van zelfheid bezig. Men bezit vaardigheid en hebbelijkheid, om het met veel meer gemakkelijkheid te doen, dan te voren. Men vindt er genoegen in, en men bedroeft zich, wanneer men daar in gestoord wordt. — Het is er echter ver van daan, dat men zoo handelen zou, alleen om dat men zich aan zulke goede bedrijven gewend heeft door menschelijk gezag, of in navolging van anderen. Neen! de ware gewoonheid in goed doen is niet werktuigelijk. Zij is niet die nietsbeduidende sleurgodsdienst en deugd, die in de zedekunde met reden berispt wordt. Zij heeft haar grondslag in een standvastig beginsel, waar door men gedreven wordt. Men handelt uit geloof in en uit gehoorzaamheid aan God en zijnen Zoon. Men wordt tot zulk eene handelwijze door gewigtige redenen van betamelijkheid, nuttigheid en dergelijke gedrongen. Men heeft zich dat alles dikwijls opzettelijk voorgesteld, toen men nog aan het goed doen niet gewoon was, en dit nog meer strijd en zelfoverwinning kostte. Maar die beginselen en redenen, zijn aan hem, die gewoonheid in goed doen verkregen heeft, zoo eigen geworden, dat zij hem telkens voor den geest zijn, en dikwerf, zonder dat hij het

bij-

bijna zelve weet, of ten minsten zich onderscheidenlijk voorstelt, zijn gedrag besturen. (*)

Deze gewoonheid in goed doen, die buiten twijfel als een' aanmerkelijken trap van vordering in het Christendom beschouwd moet worden, wordt nu verkregen, deels door bestendigheid in het gebruik der middelen tot betrachting van het goede, deels door herhaalde oefening in het goede zelve.

Ik zeg, *deels door bestendigheid in het gebruik der middelen.* Gij moet u aan die genen niet gelijk maken, mijn Christen! die nu eens naauwgezet zijn in hunne verborgene en huisselijke godsdienstoefeningen, dan eens dezelve eenen geruimen tijd verzuimen; die nu eens voorbeelden zijn in den openbaren Godsdienst, dan weder denzelven onbetamelijk verwaarloozen; die op dezelfde wijs in het gebruik der overige genademiddelen hunne veranderlijkheid laten blijken. Wat nut, wat bestendig nut kan dit aanbrengen? Dus doende zal uwe godsvrucht zelve en uwe vruchtbaarheid in goed doen, tel.

(*) Over deze gewoonheid in het goed doen, en hoe dezelve van andere menschelijke gewoonten onderscheiden is, gelijk ook over deze geheele stoffe, kan men breeder gehandeld vinden in een voortreffelijk Vertoog van den eerwaardigen HUMLOPEN in zijne *Overdenkingen*. Pag. 215.

telkens rijzen en dalen, nu toe- en afnemen, en meer in eenige voorbijgaande daden, of godsdienstige vlagen bestaan, dan wel in eene meer bestendige gewoonte van goed doen. — Neen! volhard in de aanwending van deze middelen met bestendigheid. Lees de H. Schriften niet slechts nu en dan, maar dagelijks, eenen korteren of langeren tijd, naar mate uwe omstandigheden zijn. — Dagelijks moet gij u afzonderen in het verborgene, en de huisselijke Godsdienst moet buiten noodzaak nimmer verzuimd worden. Den openbaren Godsdienst moet gij niet bijwonen, wanneer zich dat best schikt, en gij daar toe lust hebt; neen! vlijtige waarneming van den openbaren Godsdienst, van den dag des Heeren, van de H. instelling des Avondmaals, moet eene vast bepaalde regel in uwen levenstrein zijn, waar aan gij u bestendig houdt, en waarvan gij nimmer, zonder gewigtige redenen, afwijkt. Op dezelfde wijze moet gij handelen met de overige middelen, die God u tot uwe vorming geschonken heeft. — Regt gebruik te maken van de inwoning en werking van den H. Geest; op goede voorbeelden acht te geven; opmerkende te zijn op het gene u omringt, en rondom u voorvalt; u door de wegen der Voorzienigheid omtrent u te laten oefenen; gevaar van verzoeking buiten

ten en in u te vreezen; zu met wapenen aantegorden; mijden, bidden, waken, ſtrijden; deze alle zijn oefeningen, tot welke wij ons niet ſlechts ſomwijlen te begeven hebben, maar die wij als onze dagelijkſche bezigheden, tot welke wij elken morgen op nieuws geroepen worden, beſchouwen moeten. Daniel hield zich aan zijne gewoonte, om driemaal daags zich voor God te vernederen, niettegenſtaande het verbod van Darius. Van den Zaligmaker teekent LUCAS aan, (*) dat hij, *naar zijne gewoonte*, op den dag des Sabbats in de Sijnagoge ging. En van Paulus getuigt hij hetzelfde, toen hij te Theſſalonica was, volgens Hand. XVII: 2. — Door zulk eene beſtendigheid in het gebruik der middelen, wordt men niet alleen aan deze middelen zelve gewoon, zoo dat men dezelve gemakkelijk en als van zelve aanwendt, er zijn genoegen in vindt, en eindelijk dezelve bijna niet zou kunnen nalaten, maar ook door deze beſtendigheid ondervindt men ook meer op den duur den gezegenden invloed van deze middelen, waar uit eene gewoonheid in goed doen geboren wordt.

Maar *deze gewoonheid in goed doen ontſtaat daarenboven ook uit eene herhaalde oefening in het*

(*) Luc. IV: 16.

het goede zelve. — Al doende leert men. — Door duizend kleine en gedurig herhaalde pogingen, om te leeren ſtaan en gaan, verkrijgt het kind eindelijk eene hebbelijkheid daar van. — Is het ons in het eerst bij uitſtek moeijelijk, eenig ſpeeltuig te behandelen, wij worden echter met den tijd vaardig daar in door aanhoudende oefening. — Door eenig opſtel gedurig bij ons zelve te herhalen, krijgen wij het eindelijk in ons geheugen, en verſterken daar door ons geheugen tevens. Wat kunst wordt niet door arbeid verkregen? Wat ligchaams- en zielsvermogens worden niet door gebruik en oefening grooter en vaardiger? — *Al doende leert men;* dit past dan ook volkomen op het zedelijk goede. De H. Geest vernieuwt ons hart door het Evangelie. Wij krijgen daar door licht, lust en kracht tot goede werken. Maar de hebbelijkheid, om het goede te doen, bezitten wij dan nog niet Die verkrijgen wij door voortgezette oefening. Gij gevoelt u tot dankbaarheid en onderwerping aan God opgewekt. Zoek gedurig dankbaar en onderworpen te zijn, de gewigtige redenen, die u daar toe dringen moeten, u gedurig voor den geest te ſtellen en geheel eigen te maken, en uwe dankbaarheid en onderwerping zullen toenemen. — Gij wilt uwe liefde tot uwe medemenſchen toonen door

weldoen, leeren, ſtichten, troosten, weduwen en weezen te bezoeken in hunne verdrukkingen. Wel aan, tracht in deze verrigtingen gedurig bezig te zijn, gij zult eene gewoonheid in dit goed doen verkrijgen. — Gij hebt met zondige driften van haat, nijd, toorn, of wraakzucht te ſtrijden. Waak, bid en ſtrijd tegen dezelve, maar doe dit bij gedurige herhaling, en het zal u met den tijd gemakkelijker worden deze driften te overwinnen. — „ Voornamelijk (*) moet „ men zich hier wachten van niet te dikwijls „ aftebreken, of bij tusſchenpozen het te doen. „ Ook moet men niet naderhand met eene „ grootere inſpanning weder beginnen en voort„ varen, maar veel eer behoort deze oefening „ altoos effen, ſteeds geſtadig en vlijtig voort„ tegaan. Want, even gelijk in de ganſche „ natuur nergens eene vrucht door ſnelle on„ geſtadige ſchokken op eens wordt voortge„ bragt, maar alles allengs door langzame ont„ wikkeling en aanhoudende werkzaamheid rijp „ wordt en voltooid, ook alzoo is het met de „ vruch-

(*) Het zijn de woorden van F. V. Reinhard in zijne Verhandeling over de waarde der kleinigheden in de zedekunde. Bladz. 190. Welke verhandeling bijzonder ook over deze oefening in het goede, vooral wat kleinigheden betreft, verdient gelezen te worden. Men zie vooral § 42, 43, 44.

„ vruchten van 's menfchen geest. Zij rijpen „ niet in één oogenblik zonder moeite. Elke „ wetenfchap en elke deugd moet alleen door „ vlijt, geduld en herhaling verworven worden, „ waar toe duizend pogingen behooren, welke „ allen, op zich zelve genomen, alleen in klei- „ nigheden gelegen zijn." . . .

Te meer worden wij door deze herhaalde oefening in het goede verfterkt, om dat wij daar door *ondervinden*, met welk eene goedkeuring van ons geweten en met welk eene kalmte en vreugde ons volharden in goed doen beloond wordt. — „ Het gelukkig gevolg van onzen „ pligt, (*) het geen ons genoegen in ons „ zelven doet nemen, vermeerdert onzen fmaak „ voor de deugd, geeft ons lust en moed tot „ nieuwe deugdelijke ondernemingen, en ver- „ wekt tevens onzen afkeer van het booze. — „ Hier door groeit ons vermogen, om naar „ behooren te handelen; de moeite wordt ge- „ durig aan minder, en de pligt, die ons met „ de goedkeuring van ons eigen hart beloont, „ hoe langer hoe aangenamer. Wij ondervin- „ den, dat de weg van onzen pligt, de weg „ tot gerustheid, en even daarom een God- „ delijke weg is; en door deze overtuiging „ wordt

(*) GELLERT Zedekundige lesfen. I St. Bladz. 228.

„ wordt in onzen boezem het oparet, om dien
„ weg altoos te bewandelen, gedurig door
„ nieuwe drangredenen versterkt. Eene booze
„ neiging onderdrukt, eene hartstogt beteu-
„ geld, eene ongeoorloofde handeling te heb-
„ ben nagelaten, en dan de vreugd over dien
„ triomf te smaken, en het schandelijke, het
„ welk door alle bekoorlijkheden der ondeugd
„ heen steekt, in de ziel te gevoelen; dit over-
„ tuigt ons op de ontegenzeggelijkste wijze,
„ dat de deugd van God afkomstig is; en dit
„ doet ons het besluit vernieuwen, om nimmer
„ eenige strafbare neigingen, het zij door in-
„ beelding, het zij door oefening, bij ons te
„ laten huisvesten."

§ 205.

Over tijdsbezuiniging en orde.

Intusschen, er wordt tijd toe vereischt, om de middelen der genade, welker bestendig gebruik ik daar heb aangeprezen, te kunnen aanwenden. Maar van waar bekomen wij dien tijd? Van waar bekomen wij dien, daar wij toch ook onze aardsche bezigheden hebben, welke wij verpligt zijn met getrouwheid te verrigten? Hoe menig man moet van den mor-

gen tot den avond arbeiden voor zich zelven en de zijnen! Hoe menige vrouw heeft dagelijks de drukste bezigheden in haar huisgezin en onder hare kinderen! Hoe vinden deze tijd tot die heilige oefeningen, die de Godsdienst vordert? — Dan, behalven dat een ieder in het korter of langer gebruik van deze middelen met zijne omstandigheden moet raadplegen, en iemand, die door de Voorzienigheid in eenen werkelijken kring geplaatst is, van een kortdurender gebruik dezer middelen zoo veel nut en zegen kan hebben, als een ander, die uren daar toe overig heeft, zoo zal men ook meer tijd vinden, dan men denkt, wanneer men dezen *tweeden* regel in acht neemt, die ik nu ga behandelelen: *Koop den tijd uit, en laat er orde in uw gedrag zijn.*

Wat de tijdsbezuiniging betreft, ik blijve dezelve uitdrukken met de spreekwijs *den tijd uit te koopen*, om dat dezelve mij eigenaardig voorkomt, hoe wel dezelve mij toeschijnt, in de plaatsen Eph. V: 15, 16, en Coll. IV: 5 eenen anderen zin te hebben. (*) — Men koopt den tijd uit, wanneer men op alle wijze tijd zoekt uittewinnen, en daar voor gaarn veel van zijn ge-

(*) Zie J. SCHARP Leerred. II. D. Pag. 530 en vervolgens.

gemak en genot geven en opofferen wil. — Wie den tijd uitkoopt, zorgt, dat de tijd, dien God hem geeft, niet nutteloos verloren gaat. Hij zoekt daarentegen van den tijd, dien hij leeft, zoo grooten voorraad te maken, als mogelijk is. Hij doet dit, door denzelven met wijsheid aanteleggen, en alle onnutte tijdverspillingen aftesnijden, al moet hij daarom veel van zijn gemak en zinnelijk genot overgeven. Hoe dat op de beste wijze geschiedt, kunnen wij zien uit de verstandig ingerigte leefwijze van den volijverigen SIJPHON.

SIJPHON, *vooreerst*, zoekt den dag te verlengen, *door vroeg in den morgenstond opteslaan.* Den slaap acht hij voor zich noodig; maar langer te slapen, dan tot herstelling van zijne krachten vereischt wordt, beschouwt hij zoo wel als eene onmatigheid, als het overdadig gebruik van spijs en drank. — Door één uur te laat opteslaan, weet hij, wordt de geheele dag in verwarring gebragt. Men moet dan later aan de bezigheden van zijn beroep beginnen. En zullen deze daar bij niet al te veel lijden, zoo moet de verborgene afzondering in den morgenstond, gelijk ook de huisselijke Godsdienst worden nagelaten, of ten minsten zoo ter loops en overhaast geschieden, dat het hart daar van geene wezenlijke nuttigheid hebben kan. Het

is zoo, sommigen zoeken dit te verhelpen door laat in den nacht op te blijven, maar Sijphon beschouwt dit als voor de gezondheid nadeelig, en als eene omkeering van de orde der natuur. Hij verkiest dus liever vroegtijdig te bed te gaan, om dus geschikt te zijn, om al het bekoorlijke van den vroegen morgen te genieten, en voor den aanvang zijner dagelijksche bezigheden eenen genoegzamen tijd in Godsdienstige afzondering doortebrengen. Hoe nuttig werkzaam is hij dus reeds, terwijl de tijd van anderen, die nog in de armen van den slaap liggen neergezonken, zonder dat zij daar van eenige bewustheid hebben, als een schaduw voorbij vliegt! —

Sijphon heeft een *tweeden* maatregel om tijd te winnen. *Hij besteedt tot het voldoen aan zijne behoeften, en tot die pligtplegingen, van welke wij ons in het maatschappelijk leven niet ontslaan kunnen, zoo weinig tijd, als hem doenlijk is.* — Wij moeten eten, drinken, ons kleeden. Er zijn dagelijks, vooral op volkrijke plaatsen, zekere beleefdheden en pligtplegingen in acht te nemen. Dat alles vordert tijd. Maar hoe velen offeren daar aan een al te groot gedeelte van hunnen tijd op! Hoe velen zitten uren lang aan den maaltijd, verspillen maar al te veel tijd tot hunne kleeding, en maken van pligtple-

gingen, van bezoeken te ontvangen en te geven, gewigtige bezigheden, die hun geen gering gedeelte van den dag ontrooven! — SIJPHON is hier tegen op zijne hoede, snijdt hier alles af, wat hij kan, en toont in den korten tijd, dien hij voor zijne behoeften afzondert, dat hij denzelven geleerd heeft te waardeeren.

Op dezelfde wijze gaat hij *ten derde* te werk *omtrent zijne gezelschappen en uitspanningen.* Rust, ontspanning, gezellige verkeering zijn voor ons noodig, zullen wij krachten tot werkzaamheid behouden. Maar SIJPHON handelt niet, gelijk zoo vele anderen handelen, die een aanmerkelijk gedeelte van hunnen dag toewijden aan de gewone gezelschappen der wereld; die menig kostelijk uur met praten over nietsbeduidende dingen doorbrengen; die zoo veel vermaak genieten, dat dit bij hen niet als middel, om nuttig te leven, schijnt beschouwd te worden, maar als hoofdzaak en hoofddoel; die gestadig bedacht zijn op middelen om den tijd te verdrijven, en zich de ongelukkigsten aller menschen zouden rekenen, indien zij het weldadig *Spel* niet te baat hadden, om den eeuwig langen tijd overtekomen. Gewigtige schalmen voorzeker in den schakel der dingen! Belangrijke persoonaadjen, wier aanmerkenswaardige levensbeschrijving ook in deze korte woorden

be-

begrepen zou kunnen worden: *Hij werd geboren, — en hij stierf!* — Overtuigd, dat de verlorene oogenblikken nooit wederkeeren, is SIJPHON veel te gierig op zijnen tijd, dan dat hij zulk eene verwaarloozing van denzelven zich zou kunnen vergeven. Hij zondert tot zijne uitspanning en verkeering met menschen, zoo veel het van hem afhangt, alleen zoo veel tijd af, als hij noodig heeft, om weder met nieuwen lust en kracht zijnen arbeid te hervatten, en als men verwachten kan van hem, die het hoofdoogmerk, waar toe hij hier is, voor den geest heeft, en zoekt te bereiken. — En deze uitspanningen zelve worden met wijsheid dus door hem gekozen en genomen, dat de tijd, daar toe besteed, nog niet geheel voor hem verloren is. —

Veel tijd wint SIJPHON ook, *in de vierde plaats, door alles, wat zijne hand vindt om te doen, niet traag, maar met doorzetting en ijver te verrigten.* Velen gaat de arbeid zoo lusteloos, zoo kwijnend af. Van levendigheid en ijver ontbloot, laten zij zich telkens door allerlei beuzelingen ophouden, en verrigten alles langzaam, zoo met de houding van iemand, die het liever niet deed. Den wakkeren SIJPHON ziet gij daarentegen lustig bezig in zijn werk, met die drift, die voortvarendheid, die inspanning van

van alle krachten, die geboren worden uit eene gloeijende zucht, om veel gewigtigs aftedoen. Zijn eigenlijk werk is het, daar hij zich mede bezig houdt, en niet die nietige verrigtingen, aan welke een beuzelaar groote drukte heeft, zonder echter iets wezenlijks te verrigten. — Hoe voorſpoedig gaat dan ook zijn werk! Hoe ras heeft hij het, in vergelijking van anderen, ten einde gebragt! Hoe veel tijd behoudt hij over voor zijn verſtand en hart, welke den tragen beſtendig ontvlugt! En om altijd zoo lustig en voorſpoedig in zijn werk te zijn, heeft SIJPHON het als een beproefd middel bevonden, zijne beroepsbezigheden met het gebed tot God te beginnen. O hoe heilzaam is dit middel! Hoe moesten wij hem hier in navolgen! „ Ik durf „ mij," ſchrijft iemand, (*) en ik ſchrijve het met hem, „ ik durf mij omtrent dit ſtuk op „ de ondervinding van alle godvruchtigen be- „ roepen, of niet, over het gemeen genomen, „ die dagen, die met gebeden en dankzeggin- „ gen zijn begonnen, de gelukkigſte, en in „ het een of ander opzigt de voorſpoedigſte „ waren."

Daar

(*) Evangelieſche Schatkamer III. D. II. St. Bladz. 125 in een nuttig vertoog, het welk men hier ook kan nalezen: *Eenige regelen voor hen, die den tijd willen uitkoopen.*

Daar is nog een *vijfde* maatregel van tijdsbezuiniging, welken SIJPHON in acht neemt, en waar in hij alle navolging verdient. *Hij heeft zich namelijk gewend, om de tusschen-oogenblikken, die anders ongemerkt verloren gaan, zich ten nutte te maken.* — Daar zijn in een ieders dagelijksch leven zekere tusschen-oogenblikken, die eigenlijk noch tot werk noch tot uitspanning bestemd zijn, maar tusschen die beide verloopen. De maaltijd is nog niet gereed. Men wacht op de komst van een vriend. Men heeft zijnen taak afgedaan, en echter moet er nog een weinig tijds verloopen, eer men iets anders beginnen kan, of eer het uur, tot eenige uitspanning bestemd, daar is. De meeste menschen achten doorgaans zulke oogenblikken niet, voor welke zij dus ook ongebruikt voorbij gaan. Maar de altijd bezige SIJPHON, die de luiheid en ledigheid met zijne geheele ziel haat, en nimmer vadzig en traag daar nederzit, weet ook met zulke oogenblikken winst te doen. Tot dezelve bespaart hij het lezen der nieuwspapieren. Of hij leest een weekblad, of iets uit die kleine schriften, die korte overdenkingen en vertoogen tot eene lectuur in verlorene oogenblikken in zich bevatten. Of hij kiest het een of ander onderwerp tot overdenking. Hij verrigt ten minste altijd het een of ander. Ongeloof-

loofelijk is het, welk eene ruimte van tijd door zulk eene zorgvuldige bijéénzameling van kleine deeltjes van denzelven gewonnen wordt. —

Eindelijk SIPHON koopt den tijd uit door eene gewigtige zaak, van welke ik in deze paragraphe nog spreken moet, *door orde in zijn gedrag*. — Hij neemt deze orde in acht, niet slechts daar in, dat niets bij hem overhoop, maar alles aan zijn eige plaats gesteld is, waar door het tijd verspillend zoeken wordt voorgekomen; niet slechts ook daar in, dat hij zijne bezittingen en inkomsten geregeld en spaarzaam bestuurt, waar door hij zich bewaart tegen die tijdverslindende bezigheden en zorgen, die de man van verwarring zich veroorzaakt; maar ook daar in is hij een man van orde, dat hij eene juiste verdeeling van zijnen tijd maakt. — Gelijk hij meer in het algemeen, schoon met gevoel van zijne afhankelijkheid van God, naar vaste plannen zoekt te handelen, en daar naar de bezigheden van elk jaar, van elke maand, van elke week geregeld te schikken, zoo is hij ook gewoon, bij den morgen van iederen dag zich een ontwerp der bezigheden, op dien dag te verrigten, voor te stellen. Hij overziet, wat zijne hand te doen zal vinden. Hij schift zijnen tijd in gepaste gedeelten, van welke hij het eene voor die bezigheden, het ander

voor

voor andere, een ander gedeelte wederom vóor zijne behoeften of uitspanningen verordent. Voor elke bezigheid kiest hij de bekwaamste tijdstippen, en laat dezelve die ruimte beslaan, die dezelve vereischen. — Zoo veel het van hem afhangt, houdt hij zich standvastig aan dit ontwerp zijner verrigtingen, wanneer geene voorkomende omstandigheden en gelegenheden het noodig en nuttig maken van deze bepaling aftewijken. Hij is daarbij vaardig om terstond te verrigten, wat te verrigten is, nimmer tot morgen uitstellende, wat heden geschieden moet, op dat hij den dag van morgen niet bezware met eenen last, die hem niet toebehoort. Groot is het voordeel, dat uit deze verstandige tijdsbesturing geboren wordt. Menschen, die zich daar aan niet bekreunen, weten naauwelijks, waar zij in hun werk zullen beginnen of eindigen, verliezen hunnen tijd met in beraad staan en overleggen, maken zich de volgende dagen moeijelijker, en schijnen het altijd druk, altijd haast te hebben, schoon zij echter niet veel wezenlijks uitvoeren, om dat hunne bezigheden niet behoorlijk en met overleg worden ingerigt. „ Maar hij, (*) die in de verdeeling van zijnen „ tijd

(*) BLAIR Leerred III. D. eerste Leerr. over 1 Cor. XIV: 40. *Laten alle dingen met orde geschieden.*

„ tijd met orde te werk gaat, hij vangt en
„ houdt de uren vast, terwijl zij vliegen. Hij,
„ die elken morgen de verrigtingen van den
„ dag ontwerpt, en dat ontwerp ter uitvoer
„ brengt, volgt eenen draad, welke hem door
„ den doolhof van het bezigste leven geleiden
„ zal. — De geregelde verdeeling van zijnen
„ tijd is als een lichtstraal, die door alle zijne
„ zaken schijnt. — Maar, daar geen plan be-
„ raamd, daar de verdeeling van den tijd aan
„ den wisselenden kans van toevallige gebeur-
„ tenissen wordt overgelaten, daar liggen alle
„ zaken onder elkander als in een bajert ver-
„ ward, welke voor geene schikking of her-
„ ziening vatbaar is." (*)

(*) Een uitmuntend voorbeeld in het uitkoopen van den tijd was de altijd bezige MARTINET, die daar door ook veel gewigtigs op deze wereld heeft afgedaan. Juist is dit geteekend door zijnen vriend, weleer mijnen vaardigen Ambtgenoot, A. VAN DEN BERG, in leven Predikant te Arnhem, *in zijne Levensberigten van* J. F. MARTINET. Bladz. 61 en volgende. —

§ 206.

Over de plegtige toeheiliging van zich zelven aan God en zijnen dienst.

Om in dit alles des te ijveriger te zijn, kan de inachtneming van den *derden* regel, die ik heb opgegeven, van grooten dienst zijn: *Heilig u zelven meermalen op eene plegtige wijze aan God en zijnen dienst.* — Dat een Christen onverdeeld God tot zijnen God in Christus klezen, en zich aan hem onderwerpen moet, dat hij het volkomen besluit moet nemen, om voortaan tegen alle zonden te strijden, en integendeel God te dienen, en naar zijnen wil, overeenkomstig pligt en geweten, te handelen, dit is te voren reeds overvloedig aangetoond. Maar het geen in dezen regel bedoeld wordt, is eene *meer plegtige overgave en verbintenis van zich zelven aan God.* Waar in is die gelegen? Hoe moet die geschieden? En om welke redenen is dezelve aanteprijzen? —

Waarin is dan vooreerst zulk eene plegtige toeheiliging van ons zelven aan God gelegen? — Zij is daar in gelegen, dat men het voornemen, om God te dienen, niet slechts in het hart heeft, maar ook uitdrukkelijk aan God verklaart op eene zekere zinnelijke wijze, die geschikt is

is, de gedachtenis daar van levendig te houden. Op verschillende wijze kan dit geschieden. — De meest gewone is, dat men dit doet in het verborgene in eene plegtige aanspraak aan God. Men begeve zich in zijne binnenkamer of in deze of gene eenzame plaats. Men trachte zich onder levendige indrukken te brengen van de Goddelijke tegenwoordigheid. Men buige zijne knieën voor den Alwetenden Hartenkenner. Men legge voor hem de gevoelens en gezindheden van zijn hart open, en betuige hem uitdrukkelijk, geheel intestemmen met alle zijne verklaringen en aanbiedingen, hem als zijnen God te kiezen, en tot het volkomen besluit te zijn gekomen, om zich in zijne kracht, met al wat men is, wat men bezit en vermag, geheel aan zijnen dienst te heiligen. — Meer plegtig nog geschiedt deze verbintenis van zich zelven aan den Heer, wanneer iemand voor zich zelven in geschrift brengt, dat hij na een ernstig overleg op zulk een tijd, op zulk eene plaats, bij zulke omstandigheden zich plegtig verbond, om, wat ook anderen mogen doen, den Heer te zullen dienen, wanneer hij zijn naam en zegel daar onder zet, wanneer hij daar bij met eene bedaarde ziel voor God verklaart, dat dit hem volkomen ernst is, en dus als met de hand

schrijft: *Ik ben des Heeren!* (*) — Ook het Avondmaal is zeer geschikt voor den Christen, om zich zoo plegtig aan God te heiligen. Terwijl het brood gebroken en de wijn vergoten wordt, terwijl de heilige panden hem worden toegereikt, en hij eet en drinkt, zij deze de stille taal van zijn hart: „ Heden betuig ik u, „ Alwetende Kenner der harten! in uwe heili- „ ge tegenwoordigheid, dat ik mijne toestem- „ ming geve aan die genaderijke voorslagen, „ die gij u verwaardigt, mij onwaardigen te „ doen. Ik erken, zoo misdadig, zoo straf- „ waardig, zoo ellendig te zijn, als het bitter „ lijden en sterven van uwen grooten Zoon „ mij herinnert, dat ik ben. Maar hebt gij „ hem ter verzoening der zonde in den dood „ overgegeven; hebt gij lust, om mij alle mij- „ ne zonden te vergeven, mij te heiligen, en „ mijn God en Vader in eeuwigheid te zijn, „ wilt gij dat doen uit genade om en door „ Christus, verzegelt gij mij dit op dit oogen- „ blik; Amen! o God! mij geschiede naar uw „ woord! — Dat ik de heilige teekenen aan-

„ ne-

(*) Wat DODDRIDGE daaromtrent aanraadt, kan men zien in zijn *oorsprong en voortgang van ware godsdienstigheid in de menschelijke ziel.* Hoofdst. XVII; waar hij ook een ontwerp van zulk een geschrift opgeeft.

„ neme en gebruike, wil ik thans als eene
„ plegtige verklaring hebben aangemerkt, in
„ uwe tegenwoordigheid en voor de gemeente
„ geschied, dat ik niets heb tegen den weg,
„ langs welken gij mij wilt zaligen, dat ik
„ dien met mijne geheele ziel goedkeur, en
„ mij overgeve, om mij op dien voet te laten
„ behouden. — Op dit oogenblik reik ik u
„ ook de hand van trouw en onderwerping toe.
„ Het is mijn volkomen besluit, geheel afstand
„ te doen van den dienst der zonde en der
„ wereld, en van alles, wat mij tot denzelven
„ zoo ligt verlokt. U den Heer alleen wil ik
„ dienen. Omtrent u, omtrent mij zelven,
„ omtrent mijne medemenschen, wil ik mij
„ zoo gedragen, als ik weet, dat gij begeert.
„ Aan U wijde ik alle de krachten van mijn
„ ligchaam en van mijne ziel, terwijl ik tevens
„ wensch te vrede te zijn met alle uwe schik-
„ kingen. Dat deze teekenen getuigen zijn
„ tusschen mij en tusschen U! Zoo dikwijls ik
„ den naam des Avondmaals zal hooren, zoo
„ dikwijls ik terug denken zal aan het brood,
„ waar van ik nu gegeten, aan den drinkbe-
„ ker, uit welken ik nu gedronken heb, dat
„ ik zoo dikwijls mij met gevoel de plegtige
„ verbintenis herinnere, die ik heden met u
„ heb aangegaan!"

Maar HOE *moet zulk eene plegtige verbintenis*, dit was de *tweede* vraag, *door ons geschieden?* Ik antwoorde: *volkomen*, — *opregt*, — *welberaden*, — *afhankelijk* en *kloekmoedig*. — Zulk eene plegtige verbintenis moet door ons *volkomen* geschieden. Wij moeten niet alleen dat gene instemmen, dat ons het meest bevalt, niet alleen daar gehoorzaamheid willen bewijzen, waar ons dat het gemakkelijkst is; wij moeten welgevallen hebben in den ganschen raad van God tot onze zaligheid. Wij moeten ons verbinden, om ook daar aan hem ons te zullen onderwerpen, waar dit het meest tegen onze hoofddriften strijdt, en alles, wat wij zijn, bezitten en kunnen uitwerken, moet door ons aan hem worden toegeheiligd. — Deze verbintenis moet door ons *opregt* geschieden, niet slechts met de lippen, maar blijmoedig met de bewilliging van ons gansche hart. — En op dat dit zoo zijn moge, moeten wij dit *welberaden* doen; niet in eenen eenstigen luim, niet in een vlaag van hartstogtelijkheid, of in een oogenblik van geestvervoering. Hoe kortstondig zijn verbintenissen van dezen aard! Wij moeten te voren alles rijpelijk hebben overwogen, de bezwaren zoo wel als de aanmoedigingen en hulpmiddelen ons hebben voorgesteld, en dan met eene bedaarde ziel ons aan God

overgeven uit volle overreding van pligt en belang. — Vooral moet dit ook door ons *afhankelijk* geschieden. Geene hooge gedachten van ons zelven, geen vertrouwen op onze eigene krachten moeten ons daar bij bezielen. Vol van ootmoedige besessens, dat wij op ons zelven staande, onze verbintenis zoo ras zullen verbreken, als wij die hebben aangegaan, moet ons oog alleen geslagen zijn op dien magtigen bijstand van den H. Geest, dien God beloofte, en die zijn werk kan staande houden. — Maar dat dan ook met den Heer die verbintenis *kloekmoedig* geschiede; zoo dat onze keus welgevestigd zij, en wij, krachtig in den Heer en in de sterkte zijner magt, door de bezwaren en tegenkantingen, die wij te gemoet zien, geenszins worden terug geschrikt. —

Om welke redenen nu, ten derde, is zulk eene plegtige toeheiliging van ons zelven aan den Heer ten sterksten aanteprijzen? Om dat dezelve niet alleen onze opregtheid kenbaar maakt, maar ook zeer geschikt is, om onze naauwgezetheid en gehoorzaamheid te bevorderen. — Wanneer wij niet alleen in ons hart voornemen, om God te dienen, maar dit ook op de plegtigste wijze aan hem verklaren, zoo zal dit ons van de opregtheid en den ernst onzer gezindheden en bedoelingen overreden; daar wij ons toch,

zonder de bewustheid hier van, aan zulk eene plegtige verbintenis niet ligt zullen wagen. — Zonder een volkomen besluit daarenboven te hebben genomen, en voor het aangezigt van den Alwetenden God te hebben opengelegd, zullen wij ons altijd vrijheden voorbehouden, ongestadig zijn in onze wegen, en ligt gevaar loopen, om tot die dubbelhartigheid te vervallen, die gedeeltelijk God, gedeeltelijk de wereld dient. — En kan het anders zijn, of zulk eene plegtige overgave van ons zelven aan den Heer zal ons gedurende ons volgend leven tot een band verstrekken, die ons in teugel houdt, en ons tot hem terug leidt, zoo dikwijls wij dreigen af te zwerven. Als het vuur van onze liefde, van onzen ijver, en van onze godsvrucht verdooft, als het uur der verzoekingen nadert, als wij niet alleen meer toegevende worden omtrent heerschende verkeerdheden, maar ook gevaar loopen, om tot zonden te vervallen, die met den stand van een Christen onbestaanbaar zijn, kan het dan anders, of deze gedachte: „ Op dien tijd, op die plaats, „ onder die omstandigheden gaf ik na een rijp „ beraad den Heer de hand van trouw en on„ derwerping!" kan het anders, of die gedachte zal dan vermogen op ons hart hebben, ons boetvaardig voor God doen nedervallen, en

on-

onze verbintenissen met hem met verdubbelden ijver doen vernieuwen en beleven? —

Het is daarom ook, dat zulk eene plegtige verbintenis aan God in den Bijbel wordt aangeprezen. Tot een voorbeeld verstrekke de handelwijze van den godvruchtigen JOSUA. (Jos. XXIV: 22—27) JOSUA, oud geworden zijnde, hield eene voortreffelijke redevoering, waarin hij de Israëliten nadrukkelijk opwekte, om de afgoden te verlaten, en den levendigen God te dienen. Deze redevoering maakte op het volk zulk eenen indruk, dat het plegtig verklaarde, niet tegenstaande de zwarigheden, die hij hun voorwierp: *Ook wij zullen den Heere onzen God dienen.* Toen Josua hier op zeide: *Gij zijt getuigen over u zelven, dat gij den Heere uwen God verkoren hebt, om hem te dienen;* toen was het antwoord des volks: *Wij zijn getuigen.* — Nu had de vrome veldheer geen vuriger wensch, dan dat de uitwerking van deze onderhandeling bij het tegenwoordig, en bij het nakomend geslacht bestendig mogt zijn. Hij verkoos daarom dezelve zoo plegtig mogelijk te maken. De gansche redewisseling tusschen hem en het volk schreef hij in de rolle, waar in Mozes de wetten geschreven had, en die bij de Verbondsark bewaard werd. Hij deed meer. Na de plegtige betuigingen, door het volk af-

 ge-

gelegd, rigtte hij onder eenen achtbaren Eik, over welken misschien reeds eene eeuw was heen gegaan, op éen Godgeheiligde plaats, eenen grooten steen op, tot een statig gedenkteeken van het verbond, door den volke op dezen plegtigen dag zoo vrijwillig vernieuwd. „ Deze steen" zoo sprak hij, het volk op denzelven wijzende „ deze steen zal ons tot een „ getuigenis zijn — tot een herinnerend getui„ genis, wat de Heer op dezen dag tot ons „ gesproken heeft. Hij heeft gehoord, indien „ hij hooren kon, alle de redenen des Heeren. „ In zijne tegenwoordigheid zijn zij gespro„ ken. — Deze steen zal ook tot een getuige„ nis tegen uliedén zijn, wanneer gij immer „ den Heere uwen God verlaat. Hij heeft ge„ hoord de redenen, die ook gij gesproken „ hebt. Hij heeft gehoord uwe vrijwillige taal: „ *Neen! maar wij zullen den Heere dienen, en* „ *zijne stemme gehoorzaam zijn.* — Daar staat „ hij dan voor uwe aangezigten opgerigt, op dat „ gij uwen God niet liegt, op dat gij u wach„ ten moogt, van immer leugenachtig in uwe „ beloften aan hem, en ontrouw in uwe ver„ bintenis te worden. — Zoo dikwijls gij dan „ naderhand het oog op dezen steen zult slaan, „ gedenkt dan, wat de Heer hier tot u sprak, „ en wat gij hier betuigdet. — En als de na-

„ komeling in volgende eeuwen deze heilige
„ plaats zal naderen, dan zal hij zeggen: „ Dit
„ „ is de steen, die opgerigt is, toen Josua
„ „ tot onze vaders sprak: *Gij zijt getuigen,*
„ „ *dat gij den Heere verkoren hebt, om hem*
„ „ *te dienen*; en toen onze vaders antwoord-
„ „ den: *Wij zijn getuigen!*

§ 207.

Over de dagelijksche herinnering aan onze plegtige verbintenis aan God, bij het begin en het einde van den dag.

De regel, in de vorige paragraaf voorgedragen, zal van des te meer uitwerking zijn, wanneer hier bij deze vierde wordt in acht genomen: *Begin elken dag met de herinnering aan deze uwe plegtige verbintenis, en onderzoek a des avonds, hoe gij aan dezelve beantwoord hebt.* — Ons plegtig aan God verbonden te hebben, is heilzaam en prijsselijk; maar, daar het nu vooral op aankomt, is dit, elken dag in alle onze verrigtingen overeenkomstig deze verbintenis dadelijk te handelen. Zal dat kunnen geschieden als wij aan dezelve niet gedenken? Onze ziel mogt vol zijn van de opregtste en heiligste voornemens in de ure, waar op zij zich aan

God

God in Christus overgaf; zal echter de uitwerking daar van op ons doorgaand bestaan en gedrag niet zeer kortstondig zijn, wanneer wij deze onze verbintenis vergeten, of wanneer zij ten minste niet levendig voor onze aandacht zij, en blijve? Zal zij ons dan van dienst zijn, als wij op het tooneel der wereld zelve treden, als wij tot pligten geroepen worden, als de verzoekingen aanvallen, en onze opwellende begeerlijkheden met dezelve zamenspannen? Zullen wij dan niet het grootst gevaar loopen, om regelregt tegen onze verbintenis aan te handelen? Hoe meer daarentegen de herinnering aan dezelve bij ons levendig is, hoe meer wij ons de redenen, die ons tot zulk een besluit bragten, en die nog van dezelfde kracht zijn, ons voorstellen, hoe meer invloed wij daar van bespeuren zullen op onzen dagelijkschen levenswandel. — En wat is nu daar toe meer geschikt, dan des morgens, bij het intreden van eenen nieuwen dag, het aandenken aan onze toeheiliging aan God in ons te verlevendigen, en het voornemen, om daar aan ook nu getrouw te blijven, in ootmoedig opzien tot zijnen genadigen bijstand te vernieuwen? — Als gij dan ontwaakt, mijn Christen! denk dan: „ Wiens ben ik? Aan wien behoore ik? Heb „ ik mij niet aan God toegewijd, om voor „ hem

„ hem te leven, en alle mijne krachten van „ ligchaam en geest in zijnen dienst te beste„ den? Ja plegtig deed ik dat, en ook dezen „ dag ben ik dan schuldig, mij als een verbon„ dene aan God te gedragen. Heb ik rede „ om hier in mijn woord te breken? Bevond „ ik mij immer kwalijk bij deze keuze? Is er „ ook *nog* iets betamelijker, iets edeler, iets „ zaliger, dan naar den wil van God te han„ delen? Neen! alles dringt mij, om ook de„ zen dag aan hem te wijden. Dezen morgen „ vernieuw ik dan mijn besluit voor zijn aan„ gezigt, om hem te dienen. Schenk mij maar „ o God de hulp van uwen Geest! Ik ben „ uwe! och! dat mijne wegen ook dezen dag, „ gerigtet wierden, om uwe inzettingen te be„ waren!" — Herinner u dus Christen! uwe verbintenis aan God, en vernieuw dezelve. En vraag u dan verder: „ Wat zal mijn pligt der„ halve dezen dag van mij vorderen? Wat „ werk zal ik te verrigten hebben? Wat gele„ genheden zullen mij voorkomen, om goed „ te doen? Wat verzoekingen ten kwade heb „ ik te verwachten? Hoe zal ik mij best, zoo „ in het een als in het ander, gedragen?" Zulke overwegingen, wanneer de dag met dezelve wordt aangevangen, zullen indrukken in uwe ziel verwekken, die u gedurende zijnen loop,

te

te midden van de bedrijven des levens, niet geheel verlaten zullen.

Gelijk dit vooruitzien op den dag, dien wij intreden, met regt wordt aangeprezen, zoo kan het ook niet anders, dan nuttig zijn, bij den avond op den afgeloopen dag terug te zien, en zich dan te onderzoeken, hoe men gedurende denzelven aan zijne verbintenissen met God beantwoord heeft. — De Heidensche wijsgeeren hebben dit reeds zeer aangeprezen. SENECA zegt: men moet van zijn gedrag dagelijks aan zich zelven rekenschap geven. Hij prijst dit aan met het voorbeeld van *Sextius*. — PIJTHAGORAS leerde, dat men zijne oogen geenen slaap vergunnen moet, eer men alles, wat men op dien dag gezegd en verrigt had, naauwkeurig had overwogen, om af te keuren het geen kwaad, en goed te keuren, het gene goed bevonden werdt. — Schrijven de H. Schriften ons voor; *kent, wat gij gedaan hebt; zet uw hart op uwe wegen*, wat is gepaster, dan dit vooral ook bij den avond van eenen dag te doen, waar op wij weder eene afdeeling van onzen levenstijd op aarde hebben ten einde gebragt? Zulk een onderzoek zal ons het goede doen opmerken, dat wij door Gods genade gedaan hebben, onze blijdschap vermeerderen, en ons opwekken, om aan God de eer en de dank-

zeg-

zegging daar voor toetebrengen. Zulk een onderzoek zal ons tevens bij onze zonden bepalen, ons de grootheid derzelve doen gevoelen, ons met onze bedorvenheid meer bekend maken, en ons opwekken om belijdenis van onze zonden voor God te doen, en bij hem vergeving en genezing in het bloed en door den Geest van zijnen Zoon te zoeken. Zulk een onderzoek eindelijk zal ons doen opmerken, welke onze voornaamste gebreken en krankheden zijn, ons het afzigtelijke derzelve doen gevoelen, en onzen ijver aanwakkeren, om tegen die bedorvenheden met meerder ernst en aanhoudenheid te strijden. De Christen vrage zich zelven dan af, eer hij zich ter ruste begeeft: „ Hoe heb ik dezen afgeloopen dag „ doorgebragt? Heb ik getoond, aan mijne „ plegtige verbintenis aan God getrouw te wil„ len zijn? Welke waren mijne daden, mijne „ woorden, mijne gedachten, mijne hartstog„ ten, mijne oogmerken? Welke was over het „ geheel mijne gemoedsgesteldheid gedurende „ dezen dag? Heb ik den dag met God be„ gonnen? Hoe was het gesteld met mijn bid„ den, mijn lezen, mijn overdenken, met mij„ nen verborgenen en huisselijken Godsdienst? — „ Heb ik den dag niet verbeuzeld, den tijd „ wel uitgekocht? Ben ik ijverig geweest in

„ mij-

„ mijne tijdelijke bezigheden? Was ik in mijn „ beroep bij God? Hoe heb ik mij gedragen „ omtrent mijne medemenschen? Heb ik nie- „ mand rede gegeven, om zich over mij te „ beklagen? Hoe heb ik mij gedragen onder „ mijne huisgenooten? Was ik voor hen nut- „ tig, aangenaam, voorbeeldig? Welke uit- „ spanningen heb ik dezen dag genomen? Heb „ ik aan dezelve niet te veel tijd gegeven? „ Heb ik ze genoten op de regte wijze? Hoe „ heb ik verkeerd in de eenzaamheid? Hoe „ in gezelschap met anderen? Waren mijne „ gesprekken wel ingerigt? Waren zij niet ijdel, „ kwaadsprekend, onbedachtzaam? Was mijn „ woord met zout besprengd? — Hoe heb „ ik mij gedragen onder de weldaden en zege- „ ningen, die God mij dezen dag geschonken „ heeft? Hoe onder de droefheden en bezwa- „ ren, die hij voor mij noodig achtte? Heb ik „ mij mannelijk gehouden omtrent de verzoe- „ kingen, die mij zijn voorgekomen? Heb ik „ van de aanleidingen en gelegenheden ten „ goede gebruik gemaakt? Hoe was mijn ge- „ drag omtrent dit alles? Wat goeds heb ik „ verrigt, dat mij met dankzegging aan God „ verheugen moet? Wat kwaads heb ik bedre- „ ven, dat mij treurige stof tot schaamte en „ verootmoediging geeft? Het goede, dat ik

„ ver-

„ verrigtte — welke waren mijne oogmerken „ bij 'hetzelve? Wat was het onvolkomene „ daar in? Het kwade, dat ik bedreef, welke „ waren de omstandigheden, die het verzwaar- „ den? Welke de aanleidingen tot hetzelve?" Zulke of dergelijke vragen doe de Christen zich zelven, en het antwoord, dat zijn binnenste hem hier op geven zal, zal hem genoeg aanwijzen, hoe hij den dag besluiten, en met welke gedachten en voornemens hij zich ter ruste moet nederleggen.

§ 208.

Over de zelfsbeproeving omtrent onzen zedelijken grondstaat en onze vorderingen in het Christendom.

Het zelfsonderzoek bij den avond van eenen afgeloopenen dag leidt mij van zelve tot de *zelfsbeproeving*, in een ruimer zin genomen. Het eerste ging slechts over onze daden, en wel over ons doen en laten op eenen dag, dien wij ten einde gebragt hebben; de laatste betreft onzen zedelijken grondstaat, of wij namelijk Christenen in waarheid zijn, en welke vorderingen wij in het Christendom maken. Het

eerste is eene oefening voor den avond; de laatste is meer eene doorgaande oplettendheid op ons zelven, ook gedurende onze bezigheden van den dag zelven.

Het is er toch ver van daan, dat de zelfsbeproeving, die des avonds geschiedt, toereikende zou zijn, om ons die kennis van ons zelven te doen verkrijgen, die ons tot onze vordering in het Christendom ten hoogsten noodig is. — Zeer juist zijn daaromtrent de aanmerkingen van REINHARD in zijne Verhandeling *over de waarde der kleinigheden in de Zedekunde*, bladz. 48: „ Of zulk een onderzoek (des avonds na-
„ melijk) ook van die genen met een goed ge-
„ volg kan ingerigt worden, welke, door veel-
„ vuldige bezigheden bezet, hun leven, of in
„ ligchamelijke verrigtingen, of in eene geduri-
„ ge inspanning hunner ziel moeten doorbrengen,
„ daar aan twijfel ik met reden. Want deze
„ komen na hunne dagelijksche verrigtingen,
„ met een vermoeid ligchaam, en eene ver-
„ moeide ziel, afgemat tot dit onderzoek, en
„ zullen geen lust hebben, om hetzelve te be-
„ ginnen, gelijk bij de meesten het geval is; of
„ zullen het, zoo zij het al in het werk stellen,
„ door hunne vermoeidheid niet zoodanig ver-
„ rigten kunnen, dat zij daar van de gewensch-
„ te vruchten plukken." En bladz. 50: „ Die
„ da-

„ dagelijksche zelfsbeproeving, welke tot het
„ laatste van den dag uitgesteld wordt, is dik-
„ wijls niet toereikende, om alle de schuilhoe-
„ ken van het hart te doorzoeken. Want hoe
„ verbazend snel ijlt niet onze ziel van de
„ eene gedachte naar de andere, van de eerste
„ neiging harer begeerte tot overleg, en van
„ overleg tot besluit! Hoe menigmaal wordt
„ niet hare geheele gesteldheid op eenen dag
„ veranderd! Hoe groot is niet de rij van denk-
„ beelden, dien zij dagelijks doorloopt, en
„ waar van de meeste altijd eenigen indruk op
„ haar maken, offchoon zij ook bij dezelve zich
„ niet ophoudt! Wanneer men nu tot die da-
„ gelijksche zelfsbeproeving gekomen is, wie
„ zal dan toch in staat zijn, om zich dat alles
„ levendig te herinneren, zoo als het verrigt
„ en voorgevallen is? Wie zal zich alles voor
„ den geest kunnen brengen, wat hem aanlei-
„ ding gaf, om zoo en niet anders te denken,
„ te spreken en te handelen? Men behoort veel
„ eer dit alles op heeter daad te overwegen,
„ wanneer de ziel er werkelijk mede bezig is;
„ en zal men eene goede uitwerking daar van
„ verwachten, zoo moet men, geheel zijn leven
„ door, deze oplettendheid behartigen."

Het is daarom, dat ik bij het vorige einde-
lijk nog dezen vijfden regel voege: *Beproef u*

zelven, met eene meer doorgaande oplettendheid op u zelven, omtrent uwen zedelijken grondſtaat, en omtrent uwe vorderingen in het Christendom. — Ter verklaring en aanprijzing van dezen regel moeten wij het volgende onderzoeken: *Waaromtrent* wij ons zelven beproeven moeten? — *Waarin* deze ſoort van zelfsbeproeving gelegen zij? — *Hoe* zij geſchieden moet? — En eindelijk, *waarom* zij geſchieden moet? —

Waaromtrent wij ons zelven beproeven moeten? was dan de eerſte vraag. — Wij moeten ons beproeven, hoe het met ons ſtaat met betrekking tot het Christendom? Of wij Christenen in waarheid zijn? En of wij vorderingen in het Christendom maken?

Om te beoordeelen, of wij ware Christenen zijn, of, gelijk de Apostel Paulus (2 Cor. XIII: 5) zich uitdrukt, of *wij in het geloove zijn*, of *Jezus Christus in ons is*, zoo is het vooraf noodig, dat wij ons duidelijk en onderſcheiden voorſtellen, wat er naar het woord van God tot den waren Christen behoort. Het is dat woord van God alleen, dat ons hieromtrent onfeilbaar onderrigten kan, en het welk dus alleen de regel van ons onderzoek moet zijn, zonder ons aan kenmerken des geloofs, door menſchen uitgevonden, en niet in dat woord van God gegrond, eenigzins te bekennen.

nen. — Tot den waren Christen behoort naar den Bijbel, dat hij in Christus gelooft, en wel zulk een geloof in hem uitoefent, dat eene krachtige uitwerking heeft op zijn hart en wandel. Wij kunnen derhalven weten, of wij Christenen in waarheid zijn, *en* aan onze beoefening van het geen tot het geloof zelve behoort, *en* aan de kracht, die dat geloof doet op onze harten en wandel, zoo dat het blijke, dat Jezus Christus in ons is.

Wij kunnen het weten, zeide ik, *aan onze beoefening van het geen tot het geloof zelve behoort.* — Wanneer wij in Christus gelooven, dan houden wij in het gemeen alles voor waarachtig, wat God ons door Christus geopenbaard heeft, maar in het bijzonder, om een en ander hoofddenkbeeld te noemen, dan nemen wij het getuigenis van God in zijn woord aan, dat Jezus is de Zoon van God, de ware Messias, de eenige, de algenoegzame, de gewillige Zaligmaker van zondaren, gekruist ter verzoening der zonde, en verhoogd aan de regtehand van God, die niemand, die tot hem komt, uitwerpen zal. Dan nemen wij het Goddelijk getuigenis aan, dat in dien Zoon het eeuwig leven is, en dat God, om dien Christus, den goddeloozen regtvaardigt, alle zijne zonden uit genade om niet vergeeft, en tot in eeuwigheid

een God van heil zich zal betoonen aan allen, die door Christus zich aan hem toebetrouwen. Deze Goddelijke getuigenissen houden wij dan voor waar. Wij verlaten er ons op, ook met betrekking tot ons zelven. — Is er nu zulk eene denkwijs, zijn er zulke overtuigingen, is er zulk een aannemen van de Goddelijke getuigenissen in onze ziel, het is een bewijs, dat wij in het geloof zijn; terwijl daarentegen het geheel gemis van dezelve het tegengestelde zou te kennen geven.

Maar vooral kunnen wij weten, of wij Christenen in waarheid zijn, *aan de kracht, die dat geloof doet op onze harten en op onzen wandel.* Om dus te beoordeelen, wat er van ons Christendom zij, komt het vooral neer op de vraag: Welke is de kracht of de uitwerking van ons geloof op ons hart en onzen wandel? — Het waar geloof heeft invloed op het hart. Waar echt geloof in Jezus is, daar is ook belangstelling des harte in hem uit inzien van zijne onontbeerbaarheid. Daar is diep besef van eigene schuld, onwaardigheid, bederf en onvermogen, om zich zelven te zaligen. Daar is verloochening van alle gronden buiten hem, vurige begeerte, om in de verlossing van Christus te deelen, instemming met God, om zich op grond van die verlossing uit genade te laten behou-

houden, toevlugt tot Jezus, en gedurige gebruikmaking van hem, als Middelaar, Leeraar en Koning. Daar is het, dat men, op Jezus den gekruisten ziende, vertrouwend tot God, als tot een Vader gaat, en alles goeds van hem verwacht. — Het is nog in andere uitwerkingen, dat de kracht van het geloof zigtbaar is. — Het geloof bekeert en heiligt hart en wandel. Het geloof doet ons onze zonden betreuren, onze zonden boetvaardig voor God belijden, over onze zonden vergeving en genezing vragen in het bloed en door den geest van Christus. — Het geloof wekt liefde tot God, liefde tot Jezus, en van hier afstand en vaarwelzegging van den zondendienst, en het ongeveinsd besluit in de kracht der genade, om naar Jezus voorschriften Gode te leven. — Niet dat het geloof volmaakte menschen vormt, verre daar van daan. Hier is strijd tusschen vleesch en geest, en helaas! telkens nieuwe stof, om zich ten diepsten voor God te verootmoedigen. Maar het geloof verwekt opregten zin en ernst, om naar alle Gods geboden te leven. Het doet met kloekheid strijden tegen de zonde. Het doet den gevallenen den strijd weder hervatten, en krachtig in den Heere en in de sterkte zijner magt, alle naarstigheid toebrengen, om bij het geloof te voegen deugd, kennis, matigheid,

 lijd-

lijdzaamheid, godzaligheid, broederlijke liefde, en liefde jegens allen. —

Zoo moet de boom uit de vrucht gekend worden. Zoo moet het geloof uit de werken blijken. Allerwegen prenten ons de H Schriften dit ten sterksten in. Men kan in het bijzonder niet genoeg aanprijzen, over dit stuk den eersten brief van den Apostel JOHANNES met alle oplettendheid te lezen en te herlezen. Daar is het: *Indien wij zeggen, gemeenschap met hem te hebben, en in de duisternis wandelen, zoo liegen wij, en doen de waarheid niet. Maar indien wij in het licht wandelen, gelijk hij in het licht is, zoo hebben wij gemeenschap met malkanderen, en het bloed van Jezus Christus reinigt ons van alle zonden.* Daar is het: *Hier aan kennen wij, dat wij hem gekend hebben, zoo wij zijne geboden bewaren.* En wat zeer vele dergelijke uitspraken, in dien brief voorkomende, meer zijn. — Hebben nu bij iemand zulke uitwerkingen plaats, zij zijn bewijzen van zijn geloof. Mist iemand daarentegen dezelve, blijft hij onverschillig omtrent Jezus, dien hij belijdt, blijft hij leven in zijne zonden naar het goeddunken van zijn hart, het is een onbedriegelijk teeken, dat hij een onecht Christen is, tegen de proefneming niet bestand. Het is dan daaromtrent, dat wij, om te weten, of wij

wij Christenen in waarheid zijn, ons zelven beproeven moeten (*).

Maar wij moeten ons ook beproeven, of wij in het Christendom vorderingen maken, en welke? — Men vordert in het Christendom, wanneer men toeneemt in kennis, in geloof en in heiligmaking. — Wij nemen toe in kennis, wanneer onze kennis van de waarheden van het Evangelie uitgebreider, meer helder en gegrond, meer levendig en vruchtbaar wordt; ook wanneer wij meer ondervindelijke kennis verkrijgen, en ons verstandelijk vermogen zelve meer en meer versterkt en opgescherpt wordt. — Wij vorderen in het geloof in het algemeen, wanneer wij meer geloofsvastigheid verkrijgen omtrent de waarheid en goddelijkheid van het Christendom, en ten opzigt van de leer zelve, die God ons geopenbaard heeft, wanneer ons geloof meer opgeklaard en zuiver, meer vast en sterk, meer eenvoudig en kinderlijk, meer zegevierende over tegenstand, meer standvastig onder beproevingen, meer toeëigenend, meer levendig en krachtig wordt. — Wij vorderen in hei-

(*) Wat er mijns inziens naar den Bijbel tot den waren Christen behoort, heb ik breeder opgegeven I. D. I. St. Bladz. 21—55. Men onderzoeke, of die opgave met Gods Woord overeen komt, en beoordeele zich zelven.

heiligmaking, wanneer de liefde tot God in ons aanwast, en daar door onze afkeer van de zonde, en onze lust tot het goede grooter wordt; wanneer dit die uitwerking op ons heeft, dat wij meer het kwade laten en het goede doen; wanneer wij meer uitmunten in zoodanige deugden, die door de reine leer en het voorbeeld van Jezus bijzonder worden aangeprezen, en van eene veranderde regt Christelijke gemoedsgezindheid met nadruk getuigen, wanneer wij onze pligten meer leeren beoefenen uit zuivere beginselen en tot de regte oogmerken; wanneer onze bedorvenheden, die ons in den weg zijn, meer hare kracht verliezen, en wij meer hebbelijkheid verkrijgen, om tegen de verzoekingen, die op ons aanvallen, met een gelukkiger uitslag te strijden; eindelijk, wanneer wij over onze zonden ootmoediger en boetvaardiger worden, en, ter nedergeworpen zijnde, met meer moed den strijd hervatten. — Ik heb dit alles in het breede ontwikkeld II. D. I. St. Bladz. 72—104. — Ziet daar dan de voorname punten, waaromtrent wij ons zelven onderzoeken moeten, wanneer wij, of wij in de beoefening van het Christendom vorderen of niet vorderen, beoordeelen willen. —

En nu *de zelfsbeproeving zelve daaromtrent*, *waar in is die gelegen?* Dit was de *tweede*

vraag.

vraag. — Zij is daar in gelegen, dat men oplettend zich zelven gadeslå, om grondig te weten, wat men van zich zelven, van zijn Christendom, en van zijne vordering in hetzelve denken moet. — Hij, die deze zelfsbeproeving te werk stelt, daalt in zich zelven neder. Hij let op zijne begrippen, overtuigingen, heerschende gezindheden, najagingen, en doorgaande levenswijze. Hij vergelijkt die bij die bewijzen des geloofs, die hij uit het woord van God heeft leeren kennen, en vraagt zich zelven af: of nu die bewijzen in hem gevonden worden, of niet? Of die beoefening van het geloof zelve in hem plaats heeft, van welke ik straks gewaagde? Of dat geloof kracht doet op zijn hart en wandel? Of er belangstelling in Jezus, vertrouwende toevlugt tot hem, in hem is? Of die uitwerkingen van boetvaardigheid, van liefde tot God en Jezus, van wederkeering tot God en zijne geboden, en van strijd tegen de zonde bij hem gevonden worden, die de noodwendige gevolgen des geloofs zijn? — Zoo ondervraagt hij zich zelven ook omtrent die blijken van vordering in het Christendom, die hier boven zijn opgegeven.

Vooral moet ik hier met betrekking tot deze zaak opmerken, dat het buiten twijfel zijne nuttigheid kan hebben, in een eenzaam uur zich

op-

opzettelijk daar toe aftezonderen, dat de zelfsbeproeving des avonds, van welke ik te voren gesproken heb, daar toe ook dienen kan, maar dat het echter veel meer dienstig zijn zal, om ons zelven wel te beoordeelen, eene meer doorgaande oplettendheid, ook gedurende de verrigtingen en ontmoetingen van den dag, op ons zelven te gebruiken. Wij moeten handelen omtrent ons zelven, zoo als een wijs opvoeder omtrent zijnen kweekeling handelt, wiens karakter hij wil leeren kennen. Hij slaat hem gade van den morgen tot den avond. Hij bespiedt hem in zijn werk, in zijne uitspanningen, in gezelschap, in eenzaamheid, in vreugd en droefheid, onder opleidingen ten goede, en bij den aanval der verzoeking, met één woord in alle omstandigheden en ontmoetingen. Hij let op zijn spreken, handelen, gelaat en houding. Ook kleine bijzonderheden daaromtrent zijn hem niet onverschillig. En uit eene verzameling van dergelijke kleine waarnemingen maakt hij zijn heerschend karakter op. Zoo moeten wij ook omtrent ons zelven handelen. Wij moeten onze waarnemingen over ons zelven niet tot den avond uitstellen, maar over ons zelve maken, *terwijl* wij werkzaam zijn, en ons in verschillende omstandigheden doen kennen. Met een naauwziend oog moeten wij ons zelven be-

begluren midden onder onze bezigheden, onder menschen, onder het genot onzer vermaken, en in allerlei omstandigheden. Dan zullen wij aan ons zelven, wie wij zijn met betrekking tot het Christendom, het beste kenbaar worden. (*)

Vooral, wanneer wij hier in op de regte wijze te werk gaan. *De zelfsbeproeving toch* (dit strekke ter beantwoording van *de derde vraag*) moet *naauwkeurig*, *onpartijdig*, en *als onder het oog van God* geschieden. — Zij moet, zeide ik, *naauwkeurig* geschieden, door namelijk ons zelven niet met een oppervlakkig, maar met een scherp en doordringend oog te beschouwen. Wij moeten ons zelven toetsen aan zekere bijzonderheden, waar uit de opregtheid vooral kennelijk is; bij voorbeeld: Neem ik door het geloof Christus geheel aan, zoo als het Evangelie hem voorstelt, niet slechts als Leeraar en Voorbeeld, maar ook als Verzoener der zonde, en niet slechts als Verzoener, maar ook als Leeraar en Voorbeeld? als gekruist niet slechts, maar ook als het verheerlijkt, en dadelijk in kracht regerend, Hoofd der Gemeente? Wil ik mijne zonden slechts bekennen, of ook laten?

(*) Ik heb de zelfsbeproeving uit dit belangrijk oogpunt leeren beschouwen door REINHARDS *Verhandeling over de waarde der kleinigheden in de zedekunde*, bl. 45—51.

ten? — Bestrijde ik slechts die zonden, die ik gemakkelijk laten kan, of ook mijne geliefkoosde zonden, welke te verlaten mij de meeste verloochening kost? Is het mij waarlijk ernst, voor God en Jezus zoo wel in het verborgen, waar geen schepsel mij ziet, als in het openbaar te leven? Wanneer ik God in het verborgene zoeke, komt dan mijn handel en wandel onder de menschen, mijn spreken en doen, daar mede over een? — Om ons zelven naauwkeurig te beproeven, is ook zeer heilzaam de gewigtige lessen in acht te nemen, welke HERMES hier omtrent geeft in zijn *Godsdienstig Handboek*, V. Hoofdst. *derde overweging*: „ Zie ook niet zoo „ zeer, schrijft hij, op de uitwendige werken, „ welke andere menschen zoo wel zien als gij; „ maar sla vooral uw hart gade. Beschouw de „ geheime bewegingen in de ziel, de opwel- „ lende begeerten, de oogmerken uwer daden. „ Misschien hebt gij heden een aalmoes gege- „ ven; vraag u zelven: wat heeft mij hier toe „ bewogen? Was het menschlievendheid en „ overtuiging van mijnen pligt; of was het eer- „ zucht, of deed ik het zonder eenige bedoe- „ ling, alleen in navolging van anderen of wel „ uit gewoonte? — Let naauwkeurig op uw „ hart, wanneer gij alleen zijt, en niets doet, „ ten einde daar door te leeren, tot welke

„ on-

„ onderwerpen de minder werkzame ziel eerst
„ overhelt. — Doe hetzelfde in de verkeering
„ met anderen. Let hier, welke gesprekken u
„ de aangenaamste zijn, of welke aansporin-
„ gen tot zonden meest op uwe begeerten wer-
„ ken; welke tijdkortingen en uitspanningen u
„ het meest bekooren, maar ook tevens, welke
„ voor u de gevaarlijkste zijn. — — Onder-
„ zoek, welke zonden en zwakheden gij in
„ den loop van uw leven het meest hebt be-
„ dreven? Wat gij liefst doen zoudt, wanneer
„ gij volkomen vrijheid had, om naar uwe
„ wenschen te handelen? Wat u meer bekoort,
„ tijdelijk gewin, geld en goed, of lof en eer-
„ namen; wijn en liefde, of gemak en rust?
„ Welke goede daden de meeste inspanning
„ van uwe krachten, uwe bijzondere oplettend-
„ heid, en overwinning van u zelven verei-
„ schen? Welke deugden gij integendeel zon-
„ der moeite kunt beoefenen, en welk goed
„ werk u best gelukt?"

Deze naauwkeurigheid in het beproeven van ons zelven zal door *onpartijdigheid omtrent ons zelven* zeer bevorderd worden. — De opregte en onopregte Christen zijn beide geneigd, om in het beproeven van zich zelven partijdig te handelen; de laatste in zijn eigen voordeel, de eerste in zijn nadeel. De onopregte laat zich

door

door verkeerde eigenliefde verblinden. Hij wil van zich zelven gunftig denken, en denkt ook gunftig. Hij geloofc ligt, dat alles wel met hem is, en meent vele goede dingen in zich te ontdekken, die hem grond geven tot zulk een gunftig befluit. De opregte daarentegen befchouwt ligt zijne zonden en bedorvenheid in een vergrootend licht. Hij vreest zich zelven te zullen bedriegen. Van hier, dat hij bijna niets goeds in zich meent te kunnen vinden, en de bewijzen van eene opregte Christelijke gemoedsgezindheid, die waarlijk in hem zijn, ligtelijk over het hoofd ziet, of betwijfelt. — Wie zich zelven op de regte wijze beproeven zal, moet beide deze uiterften vermijden. Hij moet getrouw met zich zelven handelen, zonder te geftreng te zijn, en zich zelven billijk beoordeelen, zonder toegevendheid te gebruiken. Hij moet noch zich zelven willen goedkeuren, noch verwerpen. Het moet hem alleen te doen zijn om onzijdig kennis te nemen van zijnen zedelijken ftaat, hoedanig die dan ook bevonden worde. — Het is daarom, dat het eindelijk zoo noodig is, zich zelven als *onder het oog van God* te beproeven. — Men ftelle zich de Alwetendheid en Alomtegenwoordigheid van God levendig voor, men bidde hem om het ontdekkend licht van zijnen Geest, men be-

proe-

proeve zich dus voor des Heeren aangezigt, en even daar door zal men des te onpartijdiger in het beoordeelen van zich zelven te werk gaan, en des te zekerer weg inslaan, om met den waren toestand zijner ziel grondig bekend te worden. —

En *waarom nu*, dit was de *vierde* vraag, *moet deze zelfsbeproeving geschieden?* In wat opzigten is zij nuttig en noodig, en daarom onder de bevorderingsmiddelen van de betrachting des Christendoms zoo zeer aanteprijzen? — Ik zal niet veel omslag behoeven te gebruiken, om u, die dit vraagt, van het nuttige en noodige van deze oefening te overtuigen. — In het algemeen zult gij mij moeten toestemmen, dat dit zelfsonderzoek een stuk is, het welk de bedachtzaamheid van ons vordert. Is het niet wijs en voorzigtig, dat een koopman zijne rekenboeken naga, om den staat zijner zaken gedurig te weten? Is dat niet noodig, op dat hij noch zich zelven bedriege, noch anderen benadeele? En is het dan niet nog van oneindig grooter aanbelang voor een ieder onzer, den staat onzer zielen naauwkeurig te onderzoeken, op dat wij ons in de gewigtige zaak, die voor ons van een eeuwig belang is, niet bedriegen mogen? — Maar meer bijzonder, het zij gij een Christen in waarheid, het zij gij dat niet zijt, in beide

gevallen zal het zelfsonderzoek u groote diensten bewijzen. — Gesteld eens het laatste, gesteld, gij waart Christen in naam, in uwe verbeelding en niet in de daad, hoe geschikt is dan een naauwkeurig zelfsonderzoek, om u dit te ontdekken, en u nog in tijds te regt te brengen! Leefdet gij daar heen zonder een oplettend oog op u zelven, ach! dan bleeft gij in den bedriegelijken waan, van een Christen te wezen, zonder het in waarheid te zijn. Dan vleidet gij u met den hemel, schoon het grootste gevaar loopende, om eens, voor eeuwig te laat, te ontdekken, dat gij u te jammerlijk bedroogt! — Het getrouw onderzoek van u zelven zal u op den weg brengen, om te zien, wat u ontbreekt, en uwe oogen voor het zelfsbedrog te openen. Dat zal u eene aanleiding zijn tot nadenken, en tot een ernstig streven, om, nu het nog tijd is, dat gene *deelachtig te worden*, dat gij valschelijk meende, *reeds deelachtig te zijn*. — Gesteld daarentegen, dat uw hart opregt is voor den Heer, dat gij een waar Christen zijt, die in de daad bewijzen van zijn geloof heeft en geeft, dan zal de zelfsbeproeving onder medewerking van Gods Geest geschikt zijn, om u dit te doen opmerken, u hier van te overtuigen, en u te doen *weten*, *dat Jezus Christus in u is*. — En weet gij dit, welk eene

bron van troost zal u dit niet zijn! en welk eenen ſpoorſlag tot dankbare godzaligheid! (*)

De zelfsbeproeving zal u nog andere voordeelen aanbrengen. Zij zal uwe zelfskennis bevorderen; en deze zal u in meer dan een opzigt nuttig zijn. — Beproeft gij u zelven naauwkeurig, gij zult hoe langer zoo meer uwe zonden, uwe bedorvenheden, uwe onwaardigheid en den ellendigen toeſtand, waar in wij van nature zijn, ontdekken; en naar mate gij daar van meer ontdekt, zult gij niet naar die mate des te meer werkzaam zijn omtrent uwe eeuwige behoudenis? Zult gij er niet des te meer belang door leeren ſtellen in de genade Gods en in de verloſſing, die in Christus Jezus is? Zult gij er niet boetvaardiger, ootmoediger, meer kleingevoelende van u zelven, door worden? Zal die zelfskennis u niet vergenoegder maken, om dat gij al meer en meer ziet, alles onwaardig te zijn? en meer onderworpen en gebogen onder de Goddelijke kastijdingen, om dat gij telkens reden vindt om te zeggen: *Gij doet mij niet naar mijne zonden!?* Ook niet nederiger in den omgang met menſchen, liefderijker in het beoordeelen van anderen, zachtmoedi-

(*) Beneden zal er gelegenheid zijn, dit breeder te ontwikkelen.

diger, mededoogener, verzoenelijker? — Beproeft gij u zelven naauwkeurig, gij zult dan al meer en meer bekend worden met uwe hoofdverkeerdheden, met uwe meest nabijliggende zonden en kwade neigingen. Gij zult de gelegenheden en verzoekingen, die voor u het meest gevaarlijk zijn, meer en meer leeren kennen. En hoe nuttig en noodig is dit niet, om meer van uwe hoofdverkeerdheden afgebragt te worden, en in den ſtrijd tegen de zonde gelukkiger te ſlagen! Hoe zal de hoogmoedige zijnen hoogmoed beſtrijden, indien hij blind voor zijnen hoogmoed is? Hoe zal de ondankbare de ontevredene zijne ondankbaarheid en ontevredenheid beſtrijden, indien hij zijne ondankbaarheid en ontevredenheid niet kent? Hoe zullen wij ons voor onze gevaarlijkſte verzoekingen wachten, indien wij ze niet kennen? Hoe zullen wij tegen eenen vijand, die voor ons verborgen is, op onze hoede zijn? — Eindelijk beproeft gij u zelven naauwkeurig, dan zult gij ook het goede, dat in u is, uwe goede hoedanigheden, uwe deugden, uwe vorderingen in het Christendom, gelijk ook, wanneer gij verachterd mogt zijn op den weg des levens, klaar ontdekken. Indien het laatſte, indien gij ten duidelijkſte gewaar wordt, dat gij terug gegaan zijt op den weg des geloofs en der godzalig-

heid,

heid, dat gij verkoelt zijt in liefde, verflaauwd in ijver, hoe zal dit u kunnen opwekken, om te gedenken, van waar gij uitgevallen zijt, u te bekeeren, en uwe eerste werken te doen! Maar indien het eerste, indien gij ook veel goeds in u opmerken zult, indien gij al meer en meer vruchten van den Geest in u ontdekken zult, welke zijn liefde, vrede, blijdschap, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, matigheid, indien gij bespeuren zult, dat gij over het kwade meer overwinning behaald, in het goede meer vastigheid verkregen hebt, met één woord in het een en ander gevorderd zijt, met welk eene blijdschap zult gij dit dan niet opmerken! En welk een krachtige spoorslag zal dit u niet zijn, niet om opgeblazen te worden over uwe vorderingen, waar tegen gij u op het zorgvuldigst wachten moet, maar om den Heer zelven de eer, die hem daar voor toekomt, nederig en dankbaar toe te brengen, en dus het voorbeeld van Paulus natevolgen, wiens taal het was: 1 Cor. 15: 10. *Door de genade Gods ben ik, die ik ben.* En in zijnen eersten Brief aan Timotheus (Hoofdst. I: 17) *Den koning nu der eeuwen, den onverderfelijken, den onzienelijken, den alleen wijzen God zij eer en heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen!*

DERDE HOOFDSTUK.

OVER DE KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN, DIE HEN VAN DE VOLKOMENHEID, OP AARDE BEREIKBAAR, NOG VERWIJDEREN; BESCHOUWD IN DERZELVER NATUUR, OORZAKEN, EN GENEESMIDDELEN.

§ 209.

Overgang tot deze stoffe.

Ik heb nu in het *eerste* Hoofdstuk van dit tweede Deel den Christen voorgesteld in zijne meeste volkomenheid op aarde, of zoo als hij in de beoefening van het Christendom standvastig volhardt, en gelukkig vordert. — Ik heb in het *tweede* Hoofdstuk de algemeene middelen voorgedragen, om aan deze volkomenheid te naderen, of deze volharding en vordering, in de beoefening van het Christendom, gelukkig te bereiken. — Thans moet ik volgens mijn gemaakt bestek (§ 145 Bladz. 4) tot het *derde* Hoofdstuk overgaan, waar in ik de krankheden van geloovige Christenen, die hen van deze vol-

volkomenheid nog verwijderen, in derzelver natuur, oorzaken en geneesmiddelen, zou te beschouwen geven.

§ 210.

Voorafgaande aanmerkingen.

Gelukkig ware het, wanneer allen, die in waarheid in Christus gelooven, en zich tot God bekeeren, die volkomenheid in kennis, geloof, heiligheid en daar uit voortvloeijende blijdschap, troost en hope, bereiken mogten, welke ik te voren geschetst heb. — Dat dit mogelijk, betamelijk, en hoogst begeerlijk zij, is te voren (I Hoofdst. III. Afdeeling) opzettelijk aangetoond. Hen hier toe te brengen, is het doel van al den arbeid der genade, die gedurig aan hen geschiedt. — Dat echter de een den ander hier in ver vooruit streeft, dat vele, anders welmeenende vrome, Christenen van deze volkomenheid zeer ver af zijn, dat er ook onder hen vele krankheden der ziel gevonden worden, die hen van deze volkomenheid nog verwijderen, dat zelfs het geestelijk leven der meestgevorderden hier op aarde nog aan vele toevallen onderworpen zij, dat alles leeren ons de H.

Schriften en de ondervinding, gelijk de inhoud van dit Hoofdstuk ons aanwijzen zal. — Onder de groote menigte der belijders van het Christendom heerfchen (gelijk wij te voren zagen I. D. II. Hoofdftuk) vele ziekten der ziel, die zoo vele hindernisfen zijn, om tot de ware beoefening van het Christendom te komen; maar zoo worden er nu ook, onder de menigte der ware vereerers van Christus, vele gebreken en zedelijke krankheden gevonden, die hen verhinderen, in de beoefening van het Christendom, die gelukkige vordering en volkomenheid te bereiken, die zij echter bereiken konden.

Ook deze krankheden der geloovigen naauwkeurig en onderfcheiden te kennen, is ten hoogften nuttig en noodig. Dat is noodig voor hen zelven, om bekend te worden met hunne eigene gebreken en ongefteldheden, om hen te doen zien, waar in zij nog van de volkomenheid verwijderd, welke daar van de oorzaken, en welke geneesmiddelen voor hunnen toeftand gepast zijn. Dat is ook vooral noodig voor dienaars van het Evangelie, die immers zonder deze kennis niet in ftaat zijn, om aan hunne vrome Medechristenen wijzen raad en gepast beftuur, overeenkomftig hunnen verfchillenden toeftand en behoeften, toetedienen.

Ik ga dus thans tot de befchouwing van deze krank-

krankheden over. Eer ik dit echter doe, moet ik vooraf het volgende aanmerken.

Vooreerst, ik moet ſteeds in het oog houden, en mijne lezers moeten het ook doen, dat de krankheden, die ik ga beſchrijven, krankheden zijn van *ware* geloovige Christenen, van menſchen dus, die in den grond *opregt zijn* voor God. Ik moet derhalven deze krankheden altijd zoo ſchetſen, dat zij met opregtheid en vroomheid beſtaanbaar zijn. Bij voorbeeld, onder de gebreken van ſommigen onder hen behoort ook het gebrek, uit misvatting geboren, *te weinig ijver in het behartigen der heiligmaking.* Hoe moet ik deze krankheid teekenen? Buiten twijfel niet als *eene geheele veronachtzaming van heiligheid en deugd.* Dit toch zou met ware vroomheid onbeſtaanbaar zijn. Zij, die zich aan heiligheid en deugd in het geheel niet laten gelegen liggen, zijn geene vromen. Zij kunnen, noch mogen er, volgens den Bijbel voor gehouden worden. Ik moet dus liefde tot heiligheid en deugd veronderſtellen, maar dezelve ſchetſen, zoo als zij bij ſommigen door verſchillende oorzaken veel te flaauw en ijverloos is. — Sommigen handelen anders. Zij teekenen dit en andere gebreken met zulke ſterke kleuren, dat zij met het karakter van den echten Christen

 ſtrij-

ſtrijden, en plaatſen dezelve dan op rekening der vromen. Dit is in de daad de onbillijkheid zelve, zeer beleedigend voor opregte godvruchtigen, en juist geſchikt, om wereldgezinde menſchen vooroordeelen tegen hen inteboezemen. Nog eens, zij, welke aan zulke, met echt Christendom zoo regelregt ſtrijdige, gebreken krank zijn, zijn geene vromen; en zulke gebreken behooren tot die krankheden van Christenen in naam, welke ik in het eerſte Deel behandeld heb. —

Hier uit volgt *ten tweede*, dat hij, die deze gebreken beſtrijden wil, dit doen moet met den geest der gematigdheid, der beſcheidenheid en der liefde, op eene wijze, die niet aanloopt tegen die zedigheid en dien ootmoed, welke het bewust zijn van onze eigene menigvuldige gebreken ons behoort inteboezemen, noch met die hoogachting en liefde, welke wij voor ware godsvrucht altijd behooren te gevoelen. Wee den ſcherpen beſtraffer der vromen, die, terwijl hij hunne gebreken doorſtrijkt, niet onduidelijk verraadt, tegen de ware vroomheid zelve met haat en vijandſchap te zijn ingenomen! Waar toe prediken wij anders, dan om de menſchen vroom te maken? en als zij het dan geworden zijn, hen te haten, dit is boos niet

ſlechts,

flechts, maar ook de handelwijs van één dwaas, die arbeid, zonder vrucht van zijnen arbeid te willen inoogsten. —

Ten derde, wij moeten zedelijke krankheden gaan beschouwen, die onder opregte veréerers van God en Jezus gevonden worden; maar niemand denke, dat elk Christen, zal het wel met hem zijn, alle deze krankheden bij de ondervinding kennen moet. — Dat is de ongelukkige misvatting van sommigen, wanneer men gebreken schetst, die helaas! onder godvruchtigen plaats hebben, dat zij dan meenen, dat dezelve van deze zoo onafscheidelijk zijn, dat men, zonder ook dergelijke krankheden te ervaren, zich voor geenen godvruchtigen houden, of volkomenheid in het Christendom bereiken kan. Verre daar van daan! De een zal meer aan deze, een ander meer aan eene andere ongesteldheid ziek zijn. De een zal van vele krankheden bevrijd zijn en blijven, die anderen doen kwijnen. Hoe minder van deze krankheden, hoe beter. Spoedige toeneming in kennis, geloof, en deugd, zonder daarin door tusschenkomende wanbegrippen, vooroordeelen, of zondige neigingen, te worden opgehouden, is overeenkomstig het oogmerk en den wil van God.

Eindelijk *ten vierde*, het spreekt van zelve, dat ik van alle bijzondere gebreken, die in god-

godvruchtigen vallen kunnen, niet gewagen kan; ik moet mij noodwendig tot eenige algemeenheden bepalen. — Laat mij duidelijker fpreken. Wij hebben te voren (§ 172) gezien, dat de *middelen*, tot bevordering van de volkomenheid eens Christens, of *algemeene* of *bijzondere* zijn. *De algemeene*, hebben wij gezien, zijn zoodanige, welke dienen ter bevordering van de volkomenheid eens Christens in het algemeen, dat is, niet flechts om geoefend te worden in deze of geene bijzondere deugd, maar om te vorderen in de heiligmaking in het gemeen, en niet flechts in de heiligmaking, maar ook in de kennis, in het geloof, met één woord in alles, wat tot de volkomenheid eens geloovigen gebragt moet worden. *Bijzondere* middelen daarentegen zijn zoodanige, welke tegen deze of gene bijzondere zonde worden aangewend, of de uitoefening van deze of gene bijzondere deugd bevorderen. De laatfte heb ik voor de zedenleeraars overgelaten; de eerfte behoorden mijns inziens tot dit *Afcetisch* onderwijs. — Dezelfde onderfcheiding maak ik ook hier, met opzigt tot de krankheden der geloovigen. Zij zijn bijzondere of meer algemeene. De bijzondere hebben haar opzigt tot deze of gene bijzondere pligten, en beftaan in bijzondere ondeugden en zondige neigingen; bij voorbeeld

gie-

gierigheid, murmureering, wraakzucht, ondankbaarheid en dergelijke. Indien ik van alle deze bijzondere zedelijke krankheden afzonderlijk wilde handelen, zoo zou ik zeer uitvoerig moeten zijn, en ook in het vak der zedekunde treden. — Maar daar zijn zekere hoofdkwalen, zekere krankheden, die niet flechts tot de betrachting van deze en gene bijzondere pligten, maar meer algemeen tot geloof en deugd, en alles, wat tot de beoefening eens Christens behoort, haar opzigt hebben; als bij voorbeeld zwakgeloovigheid, traagheid in het goede, overhelling tot het lijdelijke, onzekerheid omtrent onzen eigen zedelijken ftaat, neergedruktheid, wankele hope; en dergelijke; deze algemeenere krankheden, die vele andere in zich fluiten, of ten gevolge hebben, deze zijn het, die onder het gebied der *Afcetiek* behooren, en die ik nu in dit Hoofdftuk in derzelver aard, oorzaken en geneesmiddelen ontwikkelen moet. —

§ 211.

Verdeeling.

Om met orde voorttegaan, en tevens op den langen weg, welken wij hier moeten afleggen, op bekwame afftanden rustplaatfen te hebben, bij

bij welke wij verpozen kunnen, zal ik de zedelijke ongesteldheden, waar aan vele godvruchtigen, de een aan deze, een ander aan gene, nog krank zijn, tot zekere hoofdsoorten brengen, die haar opzigt hebben tot de hoofdgemoedsgesteldheden en werkzaamheden, die tot den waren Christen behooren.

Tot de beoefening van den waren Christen namelijk behoort *kennis* (§ 10); *geloof* (§ 11—16); en *heiligheid*, of wederkeering tot God, blijkbaar in voortgezette betrachting van godsvrucht en deugd (§ 17, 18). Bij menschen, in welke deze dingen aanvankelijk in der waarheid plaats hebben, kan echter ten opzigt van dezelve veel gebrek gevonden worden. Dit geeft reeds aanleiding, om van drie hoofdsoorten van krankheden, met betrekking namelijk tot deze stukken: kennis, geloof, en heiligmaking, te handelen. — Verder, een Christen moet in deze dingen *volharden* en *vorderen* (§ 152—157). Dit brengt ons een vierde hoofdsoort van geestelijke ziekten in geloovigen voor den geest, van zulke namelijk, die tot deze volharding en vordering betrekking hebben. — Uit deze vordering in het Christendom vloeijen voor den Christen heilrijke *vruchten* voort (§ 167); vruchten, die men derhalven, wanneer men in het Christendom stil staat of terug gaat, missen,

ſen, of in veel minder mate genieten moet. Ziet daar de gelegenheid, om van een vijfde ſoort van ongeſteldheden te ſpreken. — *Eindelijk*, ook de meer gevorderden in het Christendom komen hier echter tot de volmaaktheid niet. Hun geloof en deugd hebben hier altijd met veel tegenſtand te worſtelen (§ 147—151). Van hier, dat *ook meer gevorderden in omſtandigheden en gevallen* kunnen komen, door welke wederom zedelijke krankheden van een ander ſoort veroorzaakt worden. —

Ik zal derhalven van de krankheden van opregt geloovige Christenen handelen *vooreerst* ten aanzien van *kennis*; *ten tweede* met opzigt tot *geloof*; *ten derde*, met betrekking tot *de heiligmaking*; *ten vierde* met opzigt tot *volharding* en *vordering* in deze dingen; *ten vijfde* ten aanzien van *de vruchten*, die hier uit voortvloeijen; en *eindelijk* met betrekking tot eenige *bijzondere omſtandigheden en gevallen*, waar in Christenen, ook de *meergevorderden* onder hen, komen kunnen. —

EER-

EERSTE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN, DIE TOT DE KENNIS VAN DEN GODSDIENST BETREKKING HEBBEN.

§ 212.

Algemeen overzigt van deze stoffe.

Tot deze soort van geestelijke krankheden breng ik *eene sobere mate van godsdienstige kennis*; — *kleinachting van zoogenoemde letterkennis*; — en, het welk eene tegenovergestelde ziekte is, *kwalijk bestuurde ijver voor kennis, waar bij de beoefening zelve meer verliest, dan wint.*

§ 213.

Eene sobere mate van godsdienstige kennis.

Een mensch, die het Christendom dadelijk beoefent, moet noodwendig eenige kennis van hetzelve hebben (§ 10). Wij kunnen dus aan geene vromen denken, zonder eene zekere mate

van godsdienstige kennis in hen te veronderstellen. Ware vroomheid geeft lust tot godsdienstig onderzoek. Van hier is het te verwachten, dat men onder de vromen de meest kundigen in den Godsdienst zal vinden, gelijk wij ook in de daad niet weinige godvruchtigen overal aantreffen, die door hunne uitgebreide kundigheden het Christendom tot luister en sieraad verstrekken. — Dan, dat het met alle opregte vereerers van Christus in dit opzigt zoo wel niet gesteld, dat de mate der godsdienstige kennis bij velen hunner zeer gering en sober is, leert ons de droevige ervaring maar al te duidelijk. — Hoe velen worden er onder hen niet gevonden, die slechts eenige kennis hebben van de leer der ellende, der verlossing en der dankbaarheid, en van de gemoedelijke werkzaamheden, welke op den weg des geloofs en der bekeering ondervonden worden! Hoe velen laten het bij deze eerste beginselen, houden er zich hun leven lang mede te vreden, en blijven altijd op dezelfde hoogte, zonder hun onderzoek verder uit te breiden, zonder zich eenigzins in te laten in de uitlegging van den Bijbel, en in een naauwkeuriger onderzoek van den belangrijken inhoud van denzelven, van de leerrijke geschiedenissen, gewigtige geloofswaarheden, en aangelegene levenspligten, die daar in voorkomen! Hoe velen

weten weinig of niets van de gronden, waar op de Goddelijkheid van den Bijbel steunt, of ook van de bewijzen, die voor de gewigtigste waarheden, die zij gelooven, pleiten! Hoe velen bemoeijen zich niets met de kennis van de werken van God in de natuur en in de Voorzienigheid, welke zulk eene schoone, en tot verheerlijking van God opleidende, stof tot onderzoek opleveren! — En zelfs die kennis van de eerste beginselen van den Godsdienst, tot welke zij zich bepalen, hoe oppervlakkig is dezelve bij velen hunner! Hoe weinig gezuiverd en opgeklaard! Welke verkeerde, verwarde, duistere en ruwe denkbeelden, zelfs van de gewigtigste zaken en leerstukken, treft men niet zelden bij hen aan! —

De oorzaken van deze kwaal zijn niet ver te zoeken. — Men moet erkennen, dat zij bij sommigen van dien aard zijn, dat wij hunne onkunde met een toegevend oog beschouwen moeten. Of is er niet veel tot verschooning te zeggen van eenvoudige lieden onder hen, die met geene groote natuurlijke vermogens begaafd zijn, die weinig schranderheid in het bevatten, en een klein en ongetrouw geheugen bezitten, en even daar door in uitgebreidheid van kennis voor anderen moeten wijken? — Of van die genen, bij welke de bron

van hunne achterlijkheid in kunde reeds voor hunne bekeering in de verwaarloosde opvoeding hunner jeugd gezocht moet worden, toen zij dat godsdienstig onderwijs en die beschaving misten, die anderen te beurt vallen? — Of van anderen wederom, die, zullen zij zich zelven en hun gezin onderhouden, of op hunne huishouding en kinderen goede acht hebben, altijd in zulke drukke huishoudelijke of beroepsbezigheden zijn ingewikkeld, dat men waarlijk erkennen moet, dat hun bijna geene oogenblikken tot hunne oefening in waarheidskennis overblijven?

Is de sobere mate van kennis bij vrome menschen, wanneer zij uit zulke oorzaken ontspruit, meer te verontschuldigen, de oorzaken van die van anderen zijn van een ander soort. Zij zijn gelegen in *misbegrippen* en *vooroordeelen*. — Velen beseffen noch het aangename, noch het nuttige, noch het noodzakelijke van eene uitgebreidere meer opgehelderde godsdienstkennis; en kunnen dus voor eene zaak, van welke zij de waardij niet kennen, bij mogelijkheid niet met ijver bezield zijn. — Anderen schatten zelfs de kennis in den Godsdienst van gering belang, en zien uit de hoogte met verachting op dezelve neder; of worden natuurlijk nalatiger en onverschilliger omtrent dezelve, wanneer zij an-

dere godvruchtigen van de kennis laag hooren spreken, en de stelling: *Kennis genoeg, indien maar praktijk genoeg*, bij alle gelegenheden hooren beweeren en inscherpen. — Bij anderen (het smart mij, dit er bij te moeten voegen) is de oorzaak van hunne geringe kennis in waanwijsheid gelegen. Daar zij nu verlichte oogen des verstands hebben ontvangen, om aanvankelijk zich zelven, God en Christus te leeren kennen, zoo meenen zij, nu reeds genoeg te weten. Zij zijn van den Heere zelve geleerd, en waar toe zou dan vordering in kennis voor hen noodig zijn? Anderen mogen dit behoeven, zij zijn in kennis en wijsheid ver boven hen verheven. Wat is meer hinderlijk, om wijs te worden, dan de waan, van reeds wijs te zijn? O hoe treurig is het, sommigen, die nog jong zijn in het Christendom, binnen korten tijd eene groote verandering, zeer tot hun nadeel, te zien ondergaan! Als zij eerst ontwaken, en tot ernstig nadenken komen over hunne eeuwige belangen, dan zijn zij regt ootmoedig, eenvoudig, kinderlijk. Zoo gaarn willen zij leeren; en getrouwe Leeraren kunnen met zoo veel vrucht op hen werken. Maar als zij eenige begrippen gekregen hebben van den weg des geloofs en der bekeering, en daar over met vlotheid spreken kunnen, dan zijn zij binnen kort

kort wijzer dan hunne Leeraren. Zij meenen, grooter doorzigt in zaken te hebben. Zij ſpreken op eenen beſlisſenden toon, en werpen zich nu als ſtrenge beoordeelaars op van die zelfden, aan wier voeten zij kort te voren leergierig nederzaten! Ongelukkige menſchen! *Is iemand wijs in zijne oogen, van een zot is meer verwachting, dan van hem.* —

Bij deze misbegrippen en vooroordeelen voegen zich, als oorzaken der onkunde in ſommige vrome menſchen, zekere bedorvenheden van het hart, die niet genoeg door hen beſtreden worden. — Dat zij zich onderzoeken, of er niet maar al te veel overblijfſels bij hen gevonden worden van die traagheid en lusteloosheid tot onderzoek, van die liefde tot het gemak, die van alle moeite en inſpanning afkeerig is, en van die zinnelijkheid, waar door men zich zoo moeijelijk tot het bovenzinnelijke verheffen kan, die in onbekeerde menſchen zoo veel verwaarloozing van godsdienſtige kennis te weeg brengen? Dat *zij* vooral zich daar op onderzoeken, die nooit, ook voor hunne bekeering niet, grooten leeslust bezaten. Men ontmoet toch onder de menſchen een groot aantal van zoodanigen, die geen den minſten ſmaak in *lezen* hebben, al geeft men hun ook boeken in handen, die over geene godsdienſtige onder-

werpen handelen. Is het te verwonderen, dat menschen van dit soort, al worden zij tot God bekeerd, van dien afkeer van *lectuur* altijd iets over behouden, en dit hen dan op verren afstand laat van die hoogte van godsdienstige kennis, die leesgierigen bereiken?

Ik moet nog van ééne oorzaak van de geringere kennis van sommige godvruchtigen melding maken. Zij is in hunne levenswijze te vinden. Velen toch verwikken zich mede te veel aardsche bezigheden. Velen verwaarloozen te zeer die regelen, om den tijd uit te koopen, en nuttig aan te wenden, die te voren zijn opgegeven. Velen zoeken te weinig de eenzaamheid op, en houden te veel verkeering met menschen aan de hand. Zelfs moet ik hier gewag maken van een groot gebrek in sommigen, dat zij te veel stichtelijke gezelschappen bijwonen, en dus dat gene, dat hun, ook voor de verlichting van hun verstand, nuttig zou kunnen zijn, tot hun nadeel misbruiken. Omgang met ware vromen is ten sterkste aan te prijzen. Een enkel vast stichtelijk gezelschap over den Bijbel of over bepaalde onderwerpen te hebben, kan bij uitstek leerzaam en nuttig zijn. Maar dit te overdrijven, zich op allerlei stichtelijke gezelschappen te laten vinden, ook op die, waar de gesprekken telkens al weder

den

den zelfden kring van onderwerpen rond loopen, avond op avond daar aan overtegeven, dit is in de daad niet anders, dan het oud gebrek, *al te druk verkeer met menschen*, schoon met eene andere wending, en onder een stichtelijker voorkomen, aan de hand te houden; en men berooft zich hier door al te zeer van die kostelijke stille avondstonden, die men zoo regt genoegelijk en nuttig, in het eenzame, of met zijn huisgezin, tot het onderzoek van den Bijbel, en het lezen van zoo vele goede en uitmuntende boeken, als er thans voor handen zijn, besteden kan.

Dat intusschen, mijne waardste Medechristenen, die zelve erkennen moet, van de ziekte, die ik hier beschreven heb, niet vrij te zijn! dat deze sobere mate van kennis waarlijk als eene ziekte der ziel zij aantemerken, behoeve ik u immers niet te bewijzen, daar ik te voren reeds betoogd heb, dat kennis tot de beoefening van den waren Christen behoort, en dat in het opwassen in deze kennis door de H. Schriften een gedeelte van die volkomenheid gesteld wordt, waar naar een Christen streven moet (§ 10. § 155.). Is het volkomenheid in een Christen, uitgebreide en opgehelderde kennis te bezitten, wordt bij daar door, in de H. Schriften aangemerkt, als tot de volwassenen,

tot de mannen en vaders in Christus te behooren, wat is dan die kleine en oppervlakkige kennis bij tegenstelling? Wat anders dan gebrek, krankheid, onvolkomenheid? — Maar ik wilde u zoo gaarn het zware en verderfelijke van die krankheid doen gevoelen, zoo dat gij vurig verlangdet, en ook dadelijk zocht, daar van genezen te worden — Zegt mij, is eene geestelijke krankheid gering te achten, die op uw geloof, troost, en heiligmaking den schadelijksten invloed heeft? Immers neen! En dien schadelijken invloed heeft echter de geringe kennis van den Godsdienst. Wat dunkt u? Kan men eene waarheid regt met vastheid gelooven, indien men dezelve niet kent, indien men de bewijzen niet kent, die daar voor pleiten? Zal men zulk eene waarheid niet met meerdere of mindere vastheid gelooven, naar mate men met de waarheid en hare bewijzen meer of minder bekend is? En kan het anders, of ons geloof aan het Evangelie, aan God en Jezus Christus zijnen Zoon, zal des te vaster en levendiger zijn, naar mate onze kennis van het Evangelie, deszelfs inhoud en gronden uitgebreider en helderer is? Maar kan het dan ook anders zijn, of eene sobere mate van kennis zal eene vruchtbare moeder zijn van kleingeloovigheid, onvastheid, twijfelingen, dwalingen, ja van de

scherp-

ſcherpſte aanvallen en bedenkingen des ongeloofs? Ziet men het niet bij de ondervinding in die genen, die altijd met zoo veel ongeloof en bedenkingen te worſtelen hebben, dat gebrek aan genoegzame kennis eene voorname oorzaak daar van is? (*) — Op dezelfde wijze is het ook met ónzen troost gelegen. Het Evangelie is vol van troost en opbeuring voor allen, die troost en opbeuring zoeken. Maar als men nu van dat Evangelie en de troostgronden, daar in vervat, ſlechts eene kleine mate van kennis heeft, en zich daar mede vergenoegt, hoe zal men dan toch de vertroostingen, die dat Evangelie aanwijst, regt genieten kunnen? O indien vele opregte verëerers van Christus, die in druk en droefheid nederzitten, meer kennis van, meer helder doorzigt in het Evangelie hadden, tegen hoe vele kwellingen en benaauwende bedenkingen zouden zij bewaard blijven! Hoe vele bezwaren zouden hun worden opgelost! Hoe gelenigd zou hunne droefheid zijn! Hoe vertrouwend hoe hopend zou hun hart zijn! Welke vrolijke uitzigten, die nu dikwerf voor hen donker zijn, zouden zich dan voor hen openen! — Eindelijk op de heiligheid van hart en wan-

(*) Men vergelijke § 174 ten opſchrift hebbende: *de kennis, het groote middel om toe te nemen in het geloof.*

wandel heeft eene geringe kennis van den Godsdienst den schadelijksten invloed. *Die uwen naam kennen*, zegt de Dichter van den IX Psalm, *zullen op u vertrouwen.* En voorzeker, er is een onafscheidelijk verband tusschen de kennis van God en zijne deugden, en tusschen de gevoelens, die ons omtrent hem behooren te bezielen. Uit de kennis van God wordt liefde, ontzag, vertrouwen, en zucht, om hem te verheerlijken en natevolgen, geboren. Hoe meer men Jezus kent, hoe meer men hem zal liefhebben en dierbaar achten. Hoe meer men godsvrucht en deugd in hare betamelijkheid, voortreffelijkheid, en beminnelijkheid kent, hoe meer hart en wandel daar aan zullen zijn toegewijd. Maar dan volgt ook van zelve, dat hoe geringer deze kennis is, zoo veel geringer en zwakker ook de godvruchtige gezindheden en werkzaamheden moeten zijn, die uit de kennis geboren worden?

Ik moet nog meer zeggen. — Door u met eene sobere mate van Godsdienstige kennis te vergenoegen, handelt gij tegen het verhevene van uwen rang, en van uwe bestemming. Gij zijt boven de dieren der aarde verheven. Gij zijt redelijke schepselen. Gij zijt Christenen, verlosten door Jezus, aanvankelijk verlichten door zijn Evangelie en zijnen Geest, en die

door

door hem, die het licht der wereld is, meer en meer verlicht kunt worden. Gij zijt hier geplaatst, om op te merken, en God in zijne heerlijkheid te leeren kennen en bewonderen. En echter zoudt gij u met de eerste beginselen van kennis willen vergenoegen! en echter zoudt gij kinderen in het verstand willen blijven, en dus den beuzelgeest van aardschgezinde menschen navolgen! Gevoelt gij niet, hoe zeer gij u zelven daar door vernedert, en den aanzienlijken rang vergeet, tot welken God u onder de millioenen zijner schepselen verheven heeft? — Gij vernedert hier door niet slechts u zelven, maar gij berooft u zelven hier door ook van het onbedenkelijk genoegen, het welk aan het opwasschen in kennis verbonden is, en waar aan zij, die eenmaal voor dat soort van geneugten geestelijken smaak verkregen hebben, zich nooit verzadigen kunnen. — Ja! gij maakt u, door op zulk een lagen trap van godsdienstige kennis te blijven staan, te weinig vatbaar voor den hemel, waar immers God te kennen een voornaam deel van de zaligheid, die daar genoten wordt, zal uitmaken, en waar voor men zich hier bereiden moet, door in deze kennis hier reeds zijnen lust en grootst genoegen te stellen, en dus ook in dit opzigt hier reeds voorsmaken van hemelsche vreugde te hebben. — Bedenkt ook

ook de nadeelige gevolgen van deze uwe krankheid voor anderen. Bedenkt, hoe kleinwetende Christenen weinig nut kunnen doen tot onderrigt en bestuur van hunne medemenschen; hoe hunne onkunde een slecht voorbeeld geeft voor anderen, die daar door niet zelden de hunne verontschuldigen; en hoe niet slechts deze onkunde hun zelven tot oneer verstrekt, maar ook deze oneer van hunne personen op het Christendom zelve nederdaalt, en tegen de ware Christelijke godzaligheid, als of dezelve slechts voor eene onkundige menigte geschikt waar, vooroordeelen inboezemt. —

Mogten deze aanmerkingen u het erge van uwe krankheid doen gevoelen, en u ernstig het besluit doen nemen, om u aan de genezing derzelve te laten gelegen liggen. Komt, hoort dan naar deze en dergelijke vermaningen der Apostelen: *Broeders! wordt geen kinderen in het verstand, maar zijt kinderen in de boosheid, en wordt in het verstand volwassen* (*). *Wast op in de genade en in de kennis onzes Heeren Jezu Christi* (†). *Daarom, nalatende het beginsel der leere van Christus, laat ons tot de volmaaktheid voortvaren* (§).

De

(*) 1 Cor. XIV: 20. (†) 2 Petri III: 18. (§) Hebr. VI: 1.

De middelen tot verkrijging van, en tot vordering in kennis, zijn u bekend. Zij zijn de openbare Godsdienst, het bijzonder onderwijs, het vlijtig onderzoek van den Bijbel, het lezen van goede boeken, de opmerking, de overdenking, en het gebed (*). Omtrent het onderzoek van den Bijbel, en het lezen van goede boeken heeft de meeste nalatigheid plaats. Dat dus hier in de noodige verbetering moge komen, en dit op zulk eene wijze gefchiede, als van welke men zich de meeste vrucht beloven kan (§ 178, § 183). En op dat gij hier toe, niettegenftaande drukke bezigheden van uw beroep, tijd moogt uitwinnen, zoo zoekt die regelen van tijdsbezuiniging en orde in acht te nemen, die ik te voren § 205 heb voorgedragen. Laat de gezellige verkeering u niet te veel van uwen tijd ontrooven. Zelfs, wanneer het ook uwe gewoonte mogt geworden zijn, om dagelijks ftichtelijke gezelfchappen te bezoeken, zoo maakt hier in de noodige verandering, door één vast, nuttig en wel ingerigt gezelfchap op bepaalde tijden boven vele andere te verkiezen. Hier door zal die ftille afzondering, in welke men ware wijsheid zoekt, ook haar tijd over be-

(*) Zie § 75. En mijne Leerr. over de Zedenleer I. D. Pag. 127 en vervolgens.

behouden, die aan haar met zoó veel regt, en met zulke heilzame vruchtgevolgen wordt toegewijd. — Voornamelijk zal het noodig zijn, dat de traagheid en lusteloosheid tot godsdienstig onderzoek in u meer en meer gedood worden. — Ontstaat die traagheid uit liefde tot gemak en zinnelijkheid; hoe veel reden hebt gij dan als Christenen, om u over dezelve diep te schamen, dezelve te verfoeijen, voor God te belijden, hem om genezing daar van te smeeken, en u met kracht daar tegen aantekanten! — Ontstaat die traagheid uit wanbegrippen en vooroordeelen, als of godsdienstige kennis juist zoo veel waarde niet had, en zelfs van gering belang waar voor den Christen; zoekt dan het ongegronde van zulke wanbegrippen en vooroordeelen intezien. Ik heb u daar straks eene sobere mate van godsdienstige kennis in haren schadelijken invloed op geloof, troost en heiligheid van hart en wandel voorgesteld. Ik heb u geschetst, hoe zij den mensch vernedert, van de edelste genoegens berooft, en onvatbaar voor de bezigheden van den hemel maakt. Denkt daar over na, of gij aan dit alles uwe toestemming weigeren kunt. Bedenkt daarentegen, hoe door uitgebreidere kennis van het Evangelie het geloof gesterkt, de troost bevorderd, de liefde tot heiligheid en deugd aangevuurd

vuurd wordt; hoe zij onze natuur veredelt, de streelendste vermaken verwekt, en hier op aarde reeds het werk van den hemel vervroegt, en voor de zaligheden van den hemel voorbereidt. Prent die belangrijke en voortreffelijke van godsdienstige kennis diep in uwe harten. Dit zal haar bekoorlijk in uwe oogen maken, uwen ijver opwekken, en uwe traagheid en lusteloosheid verbreken. — Waant nooit, dat gij wijs en verlicht genoeg zijt, en geene verdere oefening in kennis noodig hebt. Niets is dwazer, niets, dat meer strijdig is met de denkwijs en het gevoelen van den waren Christen. Deze is nederig en kleingevoelend van zich zelven. Hij ontvangt het koningrijk van God gelijk een kindeke. Ook de ware verstandige, die in de daad uitgebreide kundigheden bezit, zal nooit wijs en kundig genoeg in zijne oogen zijn. Alleen halfgeleerde of kleinwetende menschen zijn in staat, zoo over zich zelven te denken. Hoe meer men weet, hoe meer men ziet, dat men weinig weet, in vergelijking van dien schat van wetenswaardige dingen, die voor ons onderzoek overblijven. Wees dan niet hooggevoelende van uw doorzigt en kennis, maar denkt zedig van u zelven. Dat nederig gevoel zal u aansporen, om naar vordering in kennis met allen ernst te streven. Daar door

zult

zult gij gaarn van anderen leeren. Van den dienst uwer leeraren zult gij regt gaarn gebruik maken, en die zal u nuttig zijn. Uwe harten zullen voor onderrigtingen, vermaningen en waarschuwingen geopend, en elke opheldering van uwe begrippen, elke teregtbrenging van misvattingen zal u welkom zijn. O welke vorderingen in kennis van den Godsdienst zijn en langs dezen weg niet te maken! En (dit kan men u met vertrouwen verzekeren) wanneer gij eens het genoegelijk genot van deze oefening in kennis hebt leeren smaken, zult gij deze genoegens al hooger en hooger waardeeren. *De wijsheid zal u begeerlijker worden, dan het fijnste goud. Gij zult naar haar graven, als naar verborgene schatten.* — Schoon uwe opvoeding u weinig verstandsbeschaving gegeven mogt hebben, langs dezen weg zult gij het verlies, daar door geleden, ras u vergoed zien. En, schoon gij over kleinere verstandsvermogens te klagen hebt, gij zult met blijdschap ervaren, dat door deze herhaalde oefening in kennis deze uwe redelijke vermogens zelve; uw verstand, oordeel en geheugen, van tijd tot tijd meer en meer vatbaar, opgescherpt, en versterkt zullen worden.

§ 214.

Kleinachting der zoogenaamde letterkennis.

Onder de oorzaken van de fobere mate van kennis bij fommige godvruchtigen, heb ik ook bijgebragt *de kleinachting, waar mede fommigen op godsdienftig onderzoek, en op de kennis, die daar uit geboren wordt, als uit de hoogte, neder zien.* En in de daad, dit is eene krankheid, van welke het noodig is, afzonderlijk te fpreken; eene krankheid echter, die voornamelijk bij den zoogenoemden gemeenen man gevonden wordt, en welke ik bij vromen uit den meer befchaafden middelftand, of uit de aanzienlijken, zelden heb waargenomen.

Daar zijn namelijk eenvoudige vromen, die op uitgebreidere en opgehelderde kundigheden in den Godsdienst, door onderzoek van den Bijbel en het gebruik van nuttige boeken verkregen, zeer weinig prijs ftellen, ja zelfs wel eens met afkeuring en verfmading daar van fpreken. Zij ftellen zeer wel prijs op verlichting van het verftand, maar willen flechts verlicht worden door den Geest, en niet door het Woord van God en deszelfs gebruik, even als of deze din-

gen tegen elkander ſtonden, en de H. Geest niet door middel van het Woord verlichtte. Dit verlicht worden door den Geest noemen zij van den Heere zelve geleerd te worden, en de dingen bij zijn eigen licht te leeren kennen. De kennis daarentegen, die men door middel van Gods Woord verkrijgt, is ſlechts letterkennis, en het woord zelve een doode letter; even als of dan het woord van God ook niet zijn eigen licht waar, waar van zijn Geest zich tot verlichting van ons verſtand bedient. — Vlijtig onderzoek van den Bijbel, ijverige toeleg op godsdienſtige kundigheden door middelengebruik, achten zij gevolgelijk van weinig waarde. Wat zal het u baten, zeggen zij, indien gij van den Heere niet geleerd wordt? En indien wij van den Heere zelven geleerd worden, waar na wij meer en meer reikhalzen, dan hebben wij al die letterkennis uit den Bijbel niet noodig. Laat derhalven, zoo gaan zij voort, al dat vermoeijend onderzoek, al dat ſtreven naar kennis maar varen. Zij maakt maar opgeblazen, en laat het hart ledig. Kennis genoeg, indien maar praktijk genoeg. Laat het u dus maar te doen zijn, om door den Geest verlicht te worden, en naar die verlichting te handelen. — Gelukkig, dat deze menſchen het doorgaans zeer wel

mee-

spreken, (*) maar slechts uit misverstand zoo denken en spreken, en dat hunne eigen praktijk met hunne theorie niet overeenkomstig is. Hoe zeer zij toch geene vrienden zijn van doorzettend onderzoek, zoo lezen zij toch zelve den Bijbel, zorgen, dat die in hunne huisgezinnen met eerbied gelezen wordt, zijn doorgaands vlijtig in den openbaren Godsdienst, en gezet op Bijbelsch prediken; een blijk, dat zij over het Bijbelsch onderzoek toch zoo erg niet denken, als zij in hunnen ijver zich dikwijls uitlaten.

Mijne lieve Christenen, die zoo denkt, komt, laat mij eens over dit stuk eenige oogenblikken gemeenzaam met u spreken. Ik geloof, dat uwe bedoeling welmeenend en goed is. Laat mij het u zeggen. Gij kent menschen, die door vlijtig onderzoek het zoo ver gebragt hebben, dat zij zeer kundig zijn, maar die er intusschen niet naar leven. Zij onderzoeken den Bijbel en goede boeken, maar zij doen dat niet met gebeden tot God om de verlichting van zijnen Geest. Zij willen wel gaarn hun verstand met kennis vervullen, maar laten zich niet gelegen lig-

(*) Ik spreek van de gebreken van opregte godvruchtigen, en niet van trotsche waanwijze menschen, die zich zeer ten onregt in de kringen der ware vromen begeven. Deze zouden op eenen anderen toon behandeld moeten worden.

liggen aan die kennis, die levendig en krachtig is, en invloed heeft op hart en wandel. Nu daar hebt gij tegen. Gij ziet er het gevaarlijke en ongenoegzame van in. Gij vindt u verpligt, anderen daar tegen te waarschuwen. En hier in hebt gij groot gelijk. De Zaligmaker zelve heeft er ons tegen gewaarschuwd, wanneer hij zeide: *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zoo gij dezelve doet.* In dezen zin kan men tot kundigen met grond zeggen: *Kennis genoeg, indien maar praktijk genoeg.* De kennis verkrijgt dan eerst hare regte waarde, wanneer dezelve het hart vernieuwt en de daden regelt. En hier toe is het onderwijs van het Woord niet genoegzaam, maar daar toe hebben wij ook de verlichting van den H. Geest ten hoogsten noodig. — Tot dus ver hebt gij dus gelijk; maar nu, door dit uiterste tegen te willen gaan, vervalt gij in uwen welmeenenden ijver tot een tegenovergesteld uiterste, dat niet minder schadelijk is. Laat mij u dit aanwijzen. Gij zegt met het grootste regt: de H. Geest moet ons verlichten, en om die verlichting moeten wij bidden. Maar gij tast hier in mis, dat gij dit verlicht worden door den Geest overstelt tegen het verlicht worden door het Woord van God; even als of deze dingen met elkander niet bestaanbaar waren, ja zelfs

met

met elkander ftreden. Gij tast hier in mis, dat gij het eerfte, *door den Geest verlicht te worden*, bij uitfluiting noemt door den Heere geleerd te worden, zijn eigen licht te genieten, even als of de Heer ook door zijn Woord niet leerde, en dit Woord ook zijn eigen licht niet waar. — Duidelijk komt uwe denkwijs voort uit eene misvatting van de leer van de verlichting van den H. Geest. Gij ftelt u deze leer voor, als of de H. Geest onmiddelijk het verftand verlichtte, onmiddelijk nooit te voren gehoorde denkbeelden en waarheden in de ziel ftortte, zonder zich hier toe van het Woord te bedienen. Wat is intusfchen onwaarachtiger, wat ftrijdiger met den Bijbel, dan dit? Zoo zeker dezelve leert, dat de H. Geest het verftand moet verlichten, om de waarheden regt met invloed op het harte te leeren kennen, zoo zeker leert dezelve ook, dat de H. Geest dit doet *door middel van het Woord*, en dat de H. Geest geene nieuwe waarheden aan het verftand ontdekt, maar het dus beftuurt, en het verftand dus bewerkt, dat *de waarheden, die reeds in zijn Woord ontdekt zijn*, door hetzelve, in derzelver belang, met invloed op het hart, regt helder begrepen worden. Ik heb dit te voren opzettelijk aangetoond § 130 I. D. II. St. Bladz. 708, 709. En hoe zeer onze Hervormde

Kerk, op grond van den Bijbel, deze leer vast houdt, kan aan die genen niet onbekend zijn, die 's jaarlijks de vijfentwintigste Afdeeling van den Heidelbergschen Catechismus hooren prediken. — Waar dus verlichting door den Geest plaats heeft, daar is ook verlichting door het Woord, om dat de Geest door middel van het Woord verlicht. — Wordt iemand door den Heer geleerd, zoo wordt hij, zoo wel door zijn Woord, als door zijn Geest geleerd. Gevolgelijk laag te vallen op het Woord van God, is het zelfde, als laag te vallen op het groote middel, waar door de Heer vastgesteld heeft, ons onderwijs toetedienen. Het is laag te vallen op dat Woord, dat in de H. Schriften wordt voorgesteld, als *het zaad der Wedergeboorte*, als *een kracht van God tot zaligheid*, als *een bron van troost*, en als *een licht voor onzen voet, een lamp op ons pad.* — En nu ziet gij ten duidelijksten, dat het onderzoek van den Bijbel, het vlijtig toeleggen op uitgebreide kennis van den Godsdienst uit denzelven, wanneer dat gepaard gaat met ootmoedige gebeden om het licht van Gods Geest, en met oogmerk geschiedt, om eene vruchtbare kennis te verkrijgen, die invloed op het hart heeft, dat dit onderzoek, zeg ik, wel verre van laakbaar te zijn, integendeel ten sterksten aanteprij-

zen,

zen, ja zelfs volstrekt noodzakelijk en het verordende middel is, om door God zelven geleerd te worden. Door dit biddend onderzoek plaatst men zich in den vastgestelden weg daar toe. Hoe meer men dat doet, hoe meer men verwachten kan, door den Heer geleerd te zullen worden, die zelve dit middel vastgesteld, ons aan hetzelve gebonden, en op hetzelve zijnen zegen beloofd heeft. Maar wie zich aan dit Goddelijk middel, het *Woord*, onttrekt, onttrekt zich aan den Geest zelven, en snijdt zich de gelegenheid af, om Goddelijk onderwijs te bekomen. — Gelukkig dan ervarene Christenen, die geoefende zinnen in het woord gekregen hebben, en meer en meer verkrijgen, door dat onschatbaar Woord dagelijks tot het onderwerp van hun biddend onderzoek te stellen.

Ik hope, mijne waardste Christenen, tot welke ik thans bijzonder spreke! dat deze onderscheiding, waar in uwe bedoeling goed is, en waar in gij mistast, u van het verkeerde van uwe denkwijs overtuigd zal hebben. En dan dunkt mij zult gij nog des te gereeder dezelve willen verlaten, wanneer gij nadenkt, van waar deze dwalende denkwijs tot ons overgekomen is, welke de verderfelijke gevolgen daar van zijn, en hoe zij regelregt inloopt tegen het gene ons de Bijbel met allen aandrang inboezemt. —

Bedenkt dan in de eerste plaats, van waar deze dwalende denkwijs, deze kleinachting der kennis, die men uit het Woord van God verkrijgt, tot ons is overgekomen. Zij is afkomstig van de dwalende secten der Dweepers, onder de Christenen, van welke ik te voren (I. D. I. St. Pag. 152 en II. St. Pag. 707, welke plaatsen men hier bij naleze) reeds gesproken heb, en tegen welke onze Hervormde Kerk zich altijd met kracht en nadruk verzet heeft. — Deze dwalenden zijn het, welke het Woord van God kleinachten, hetzelve als den regel van ons geloof verwerpen, met verachting daar van als van eene doode letter sprekende. Zij zijn het, die daarentegen stellen, dat een inwendig en Goddelijk licht het eenigste en volmaakte grondbeginsel is, om al dat gene te kennen, het welk voor ons zondaren noodzakelijk is tot zaligheid, en dat hetzelve of een iegelijk mensch aangeboren is, of door eene onmiddelijke openbaring in hem ontstoken wordt. — Deze dooling heeft hare besmettende dampen ook over ons Kerkgenootschap verspreid. Eenvoudige, niet doordenkende, lieden hebben derzelve gretig ingeademd. De gevolgen niet doorziende, werden zij misleid door het uiterlijk voorkomen van deze meening, als of de genade daar door verhoogd werd, en des te meer eere

ont-

ontving. Aan trage, tot het lijdelijke overhellende, en van onderzoek afkeerige menschen moest deze dwaling gansch niet ongevallig zijn. Terwijl dezelve ook door de leer en predikwijze van sommige Leeraren, die zekere waarheden niet op de regte wijs, ontijdig, en niet genoeg in verband met andere waarheden, die daar aan de regte rigting geven, gewoon waren voortestellen, niet weinig voedsel ontving. (*)

Beschouwt in de tweede plaats de verderfelijke gevolgen, welke uit deze kleinachting van kennis uit Gods Woord voortvloeijen, en dat de beschouwing van deze gevolgen u van deze krankheid des te meer geneze! Menschen van deze denkwijs, (en wat is natuurlijker?) benemen zich zelven alle aanmoediging, lust en

ijver

(*) Omtrent dit stuste, hoe de leer en predikwijze van sommigen deze kleinachting van schriftuurlijke kennis, en schriftuurlijk onderzoek begunstigde, en hoe er daarentegen met betrekking tot dit stuk gepredikt behoort te worden, vindt men zeer goede aanmerkingen *in de zedige gedachten over eenige volksbegrippen in de Gereformeerde Kerk, derzelver bronnen en geneesmiddelen.* Pag. 23—42. Men vergelijke het geheele vertoog over de kleinachting van onderscheidene kennis, daar voorkomende Pag. 14 en vervolgens. De toon, waar op het gesteld is, moest naar mijn wensch menschkundiger zijn, meer geschikt, om menschen, die ter goeder trouw dwalen, doch het wel meenen, te winnen, en te regt te brengen.

ijver tot oefening in kennis, worden nalatig in het lezen van den Bijbel, verwijderen zich dus al meer en meer van de ware bron van licht, en blijven dus op eenen lagen trap ſtaan van godsdienſtige kennis en beſchaving. — En evenwel, daar zij ſommige waarheden van Gods Woord, door de verligting van zijnen Geest, met invloed op hun hart hebben leeren kennen, en verkeerdelijk hier uit beſluiten, dat zij nu genoeg weten, alles regt inzien, zoo als het ingezien moet worden, en geen verder opwasſen in kennis door middel van het Goddelijk Woord meer noodig hebben, zoo zijn zij hier door wijzer in hunne oogen, dan anderen, ſtaan onverzettelijk op hunne eenmaal aangenomene begrippen, maken zich onvatbaar voor verſtandig onderrigt en overtuiging, bedroeven hunne Leeraars, maken zich hunnen dienst, en alle hunne pogingen, om hun niet ſlechts tot ſtichting maar ook tot leering te zijn, onnut, en ſluiten zich dus den weg toe, om immer van verkeerde bevattingen in den Godsdienst te worden afgebragt. — Het kan niet anders, of hunne praktijk zelve moet hier door in vele opzigten verkeerd en gebrekkig zijn. En wie zal hen daar van te regt brengen, daar zij zoo weinig vertrouwen in anderen ſtellen, en veel eer geneigd zijn, om Bijbelſche Christenen, die

ge-

geoefende zinnen in het Woord gekregen hebben, te veroordeelen, en op hen, als op menschen, die niet meer dan letterwijzen zijn, met minachting nedertezien? — Maar dat nog het ergste van allen is, door hunne kleinachting van zoogenoemde letterkennis en door smadelijk daar van te spreken, geven zij maar al te veel aanleiding, dat de onkunde in den Godsdienst, waar over met rede zoo zeer geklaagd wordt, zoo langer zoo meer toenemen moet, daar toch onkundigen, wanneer zij de godvruchtigen zelve zoo laag en smadelijk van kennis en onderzoek hooren spreken, alle aanmoediging tot dit onderzoek moeten verliezen, en tragen tot het leeren zich noodwendig moeten verblijden, in het voorbeeld der vromen zelve eene verontschuldiging voor hunne traagheid te vinden.

Ziet daar de nadeelige gevolgen, Broeders! wanneer men de kennis uit het Woord van God kleinacht, en zich van de verlichting door den Geest verkeerde denkbeelden vormt. Mij dunkt, dit moet u van deze denkwijs nog meer afkeerig maken. En zal niet eindelijk alles bij u afdoen, dat de H. Schrift zelve zich tegen deze denkwijs ten sterksten verklaart, en daarentegen kennis en onderzoek op de nadrukkelijkste wijze aanprijst? Hoe vol zijn de Spreuken van SALOMO van den lof der wijsheid, der

we-

wetenschap en des verstands! Welke lessen en bevatten de psalmen niet in zich, zoo op de voortreffelijkheid der Goddelijke openbaring, als op het geluk der genen, die dezelve steeds tot het voorwerp van hun onderzoek en overdenking stellen, gelijk in den I, XIX en CXIX Psalm! Hoe zeer heeft de Heiland het onderzoek der Schriften door leer en voorbeeld aangeprezen! Hoe zeer deden de Apostelen het zelfde, nu, door de genen, die hier in anderen overtroffen, gelijk de *Bereërs*, te prijzen; dan, door anderen te bestraffen, *dat zij, daar zij leeraars behoorden te zijn van wegen den tijd, weder van nooden hadden, dat men hen leerde, welke de eerste beginselen zijn der woorden Gods*; (*) dan weder door te vermanen, om ook in kennis *naar de volmaaktheid voort te varen*; om *optewassen in de kennis*, om daar toe *als nieuwgeborene kinderkens zeer begeerig te zijn naar de redelijke en onvervalschte melk*, om niet langer *kinderen in het verstand te blijven, die nog melk van nooden hadden*, maar *mannen in het verstand te worden, volwassenen, die vaste spijze verdragen kunnen*! Maar waar toe meer bijgebragt? Men leert bij de ondervinding, dat er geen gebrek zoo groot is, of de bedorvene mensch

(*) Hebr. V: 12.

mensch, is er helaas! verbaar voor; maar anders zou men moeten zeggen: het is in de daad onbegrijpelijk, dat men immer tot eene denkwijs heeft kunnen vervallen, die zoo regelregt met de uitspraken des Bijbels strijdt, als immer eenige denkwijs met dezelve strijden kan. —

§ 215.

Kwalijk bestierde ijver voor kennis, waar bij de beoefening zelve meer verliest, dan wint.

Ik ga over tot eene tegenovergestelde ziekte, die wel eens andere ware vrienden van God en Godsdienst aantast, wanneer zij tegen de twee vorige krankheden, die straks behandeld zijn, op hunne hoede willen zijn. — Ik bedoel *eenen kwalijk bestierden ijver voor toeneming in kennis, waar bij de regte gesteldheid des harte, en de beoefening van den Godsdienst meer verliezen dan winnen.*

Daar zijn Christenen, die, de onkunde van sommigen hunner medegodvruchtigen met reden met ongenoegen en afkeuring opmerkende, zich van dezelve willen onderscheiden, door zich met allen ijver op de uitbreiding van hunne godsdienstige kennis toeteleggen. Tot hier toe prijsselijk; maar op welk een soort van kundigheden leggen zij zich toe? Sommigen oefenen

zich

zich in eene fchoolfche godgeleerdheid met alle hare wijsgeerige afgetrokkenheden, ftellingen en gefchillen. Zij willen niet flechts waarheden leeren kennen, maar houden zich gaarn bezig met nuttelooze onderzoekingen en nieuwsgierige vragen omtrent het gene niet geopenbaard is. Zij vullen hun hoofd op met de fpitsvondige onderfcheidingen en haarkloverijen der fchoolgeleerden. Zij trachten zich voor de waarheden van den Godsdienst eene menigte van bewijzen eigen te maken, die zij meer tellen, dan wegen. En terwijl zij bekend zoeken te worden met alle ketterijen, die immer hebben plaats gehad, en met alle gefchillen, die de Godgeleerden verdeeld hebben, zoo trachten zij vooral wel afgerigt te zijn, om allerlei foort van dwalingen, ook van die, die reeds lang zijn uitgeftorven, bondig te wederleggen. — Anderen achten het nuttiger, zich met de uitlegkunde van den Bijbel bezig te houden; maar met welk foort van uitlegkunde? Is het met eene meer doorgaande oefening in het regt verftand van den Bijbel, vooral daar, waar dezelve waarheden en voorfchriften voor het hart in zich bevat, en met behoorlijk gebruik van hulpmiddelen gemakkelijk verftaan kan worden? O neen! hunne keus valt juist op de moeijelijkfte plaatfen, fchoon zij ook niets van be-

lang

lang voor de praktijk in zich bevatten, of op de donkerste prophetien, en derzelver vervullingen; of zij kunnen nog smaak vinden in het tijpizeren, allegorizeren en vergeestelijken van vroeger dagen. Intusschen bij al deze wetenschap maakt de praktijk van deze menschen geene vorderingen. Hunne harten blijven niet zelden ijskoud bij den aanwinst van zoo veel kundigheden. En behoeft men te vragen, van waar dit toekome? Van waar toch anders, dan van het soort van kundigheden, waar op zij zich beijveren; die toch van dien aard zijn, dat zij het hart koud en ledig laten, en onvruchtbaar zijn in heilzame uitwerkingen op den levenswandel? En niets is derhalven dezen kranken meer aanteraden, dan dat zij van keus in het soort van kundigheden, die zij najagen, verwisselen, en voor dorre wetenschap, die uitnemende kennis van regt belangrijke zaken trachten te verkrijgen, die levendig en vruchtbaar is.

En echter is ook dit niet genoeg, om uit onze kennis voordeel voor de beoefening te trekken. Wij moeten met ons streven naar belangrijke kundigheden ook het regte oogmerk hebben. Daar aan ontbreekt het velen! Men zie dit in het voorbeeld van LUCIUS. — LUCIUS legt zich niet slechts met vlijt op kennis toe, maar

maar men kan ook zeggen, dat het ware belangrijke kundigheden zijn, die hij zoekt aan te winnen. — Bijbelkennis, godsdienstleer, beoefenings- en zedeleer, menschkunde, de natuur, de godsregering, geschiedenissen; deze zijn de belangrijke vakken, in welke hij zich oefent. En hoe welkom zijn hem nuttige boeken, die hem in dezelve meer licht kunnen geven! — Indedaad zijne kennis neemt aanmerkelijk toe. Zijne begrippen worden meer juist en helder, en zijne verstandelijke vermogens zelve zijn meer opgescherpt. Van menige godsdienstwaarheid, van menig gewigtig stuk in de beoefenings- en zedenleer heeft hij thans de opgeklaardste denkbeelden, die hij te voren niet dan ruw en oppervlakkig verstond. Menig vooroordeel heeft hij afgelegd, en zijne denkwijs is met opzigt tot verscheidene punten meer gezuiverd en te regt gebragt. Met de taal der H. Schriften is hij meer bekend. Hij is veel juister en oordeelkundiger in het treffen van den zin derzelve. Hoe veel is hem nu duidelijk, dat hem te voren duister was! En hoe veel verstaat hij thans regt, dat hij te voren verkeerd begreep! Menigwerf schaamt hij zich over sommige niets afdoende bewijzen, die hij voor waarheden van den Godsdienst te voren in zijne eenvoudigheid heeft bijgebragt, terwijl hij daarentegen de overtui-

tuigende kracht van andere bewijzen veel dieper inziet, en vaardiger ontwikkelen kan. Met nuttelooze geschillen houdt hij zich niet op; maar echter in geschillen, van welker beslissing veel in de dadelijke beoefening afhangt, toont hij geenszins een vreemdeling te zijn, door over dezelve met de meeste juistheid te oordeelen. En, wat de dwalingen van den tegenwoordigen tijd betreft, hij is noch onbekend met dezelve noch tegen dezelve ongewapend. — Met één woord, men kan Lucius geenszins den lof betwisten, dat zijne vorderingen in de kennis van den Godsdienst aanmerkelijk zijn. —

Maar hoedanig is nu zijne praktijk? Is die geëvenredigd aan zijne kennis? Helaas! in dezelve is zijn toenemen niet alleen niet openbaar, maar ook zou men veeleer zeggen, dat er verflaauwing en verachtering in het goede in hem waar optemerken. Te voren, toen hij nog weinig kundigheid bezat, en minder helder dacht, was hij de ernstige gemoedelijke man, die steeds betoonde, het teederste geweten te bezitten, en niets meer tot zijn toeleg stelde, dan in alles den Heere te behagen. En nu? Zijn hart schijnt nu minder vervuld te zijn met die godvruchtige gevoelens, die hij te voren in zijn spreken en doen openbaarde. Hij is minder stichtelijk in zijn verkeer, meer los in zijn

ſpreken, minder naauwgezet in zijn handel en wandel, meer gelijkvormig aan de wereld. Daar kan nu veel bij hem door, waar van te voren de teederheid van zijn geweten hem zou hebben terug gehouden. Het is, als of het hem thans minder ernst is, voor God te leven. — Van waar dit toch? Is dan de kennis ſchadelijk voor de beoefening? Neen! voorzeker, dit kan zij niet zijn. Maar van waar dan toch meer kennis en minder godsvrucht en deugd? Ik wil wel gelooven, dat LUCIUS meer de Christelijke vrijheid heeft leeren gebruiken, naar mate hij meer doorzigt in zaken verkregen heeft, en dus nu geen bezwaar meer vindt in ſommige dingen, die hij te voren in zijne zwakheid als zonden beſchouwde; zoo dat hij dan in deze opzigten in het wezen der zaak niets minder godvruchtig is, dan te voren, maar ſlechts eenige uiterlijkheden, die veel voorkomen van vroomheid geven, en waar aan hij ook te voren hechtte, heeft afgelegd. Maar echter het is hier in alleen niet, dat men verandering in zijn gedrag beſpeurt. Er is kwijning in zijne godsvrucht zelve, en hij zelve zal niet ontkennen, in vorige dagen veel meer nabij God, en (gelijk men het noemt) nabij zijn hart geleefd te hebben, dan nu. — Van waar dan dit? Ik zou de oorzaak daar van hier in zoeken, dat hij bij

het

het streven naar godsdienstkennis het regte einde, dat hij daarbij bedoelen moest, heeft begonnen uit het oog te verliezen. — De regte kennis, reeds voortreffelijk op zich zelve, is vooral voortreffelijk wegens haren heilzamen invloed op hart en wandel. Uit dien hoofde vooral moet zij ons dierbaar zijn. En dien heilzamen invloed te genieten, moet bij onzen toeleg op kennis ons voorname doel zijn. LUCIUS had in het begin zulk een edel doel. Hij dorstte naar meerdere verlichting van zijn verstand, om des te vromer van hart te worden. Maar van tijd tot tijd dit doel vergetende, begon hij de kennis, meer om haar zelve, dan om hare uitwerking, te beminnen. Zijne smaak viel zoo zeer op de uitbreiding zijner kundigheden, dat zijne geheele ziel daar mede werd ingenomen, en dat de zorg voor zijn hart en wandel, welke te voren bij hem hoofdzaak was, daar bij noodwendig lijden moest. — Ook begon hij zich zelven in zijne kennis te behagen. Het streelde hem niet weinig, boven vele anderen kunde en doorzigt te bezitten, en als zoodanig bij anderen bekend te worden. Roemzucht werd hier door bij hem mede de heimelijke drijfveer, tot het najagen van eene kennis, die meer opgeblazen maakt, dan levendig en krachtig is. — Veelligt kwam hier bij nog dit. — Meer

kunde en doorzigt verkrijgende, verwisfelde hij vorige ftijve begrippen met die *liberale* manier van denken, die op zich zelve te waardeeren is, en, wel aangewend, ons groote dienften kan bewijzen. Maar, wanneer roemzucht zich daar bij paart, dan komt men er zoo ligt toe, om altijd van anderen te willen verfchillen, altijd van het oude en gewone, om dat het oud en gewoon is, te willen afwijken, en het nieuwe, en meer ongewone, om dat het nieuw en meer ongewoon is, te willen omhelzen, om even daar door eene meer verlichte denkwijs aan den dag te leggen. Veelligt was dit ook het geval van LUCIUS. En hoe gemakkelijk is van hier de overgang tot het betwijfelen ook van waarheden, die de meest vaste fteunfels zijn van godsvrucht en deugd! — LUCIUS! *Al ware het, dat ik de talen der menfchen en der Engelen fprake, en de liefde niet hadde, zoo ware ik een klinkend metaal of luidende fchel geworden. En al ware het, dat ik de gave der Profetie had, en wist alle de verborgenheden en alle wetenfchap, en de liefde niet hadde, zoo waar ik niets.* Zoo fprak PAULUS. (*) En dat deze taal u met nadruk herinnere, dat de kennis van geene waarde is, wanneer zij van geene uitwerking is op

(*) 1 Cor. XIII: 1, 2.

op hart en wandel; dat de ware kennis levendig en krachtig moet zijn, en dat zonder dit ook de grootste geleerdheid u niet baten kan. (*) *Indien gij deze dingen weet*, zegt de Heiland (Joh. XII: 17) *zalig zijt gij, zoo gij dezelve doet.* En zijn Apostel Jacobus vermaant daarom: (in zijnen Brief Hoofdst. I: 22) *Zijt daders des Woords en niet alleen hoorders, u zelven met valsche overleggingen bedriegende.* Bedenk, *dat de dienstknecht, die den wil des Heeren geweten, maar niet gedaan heeft, met vele slagen geslagen zal worden;* (†) en dat niets waarachtiger is, dan het welk Jacobus zegt: *Wie weet goed te doen, en niet doet, dien is het zonde.* (§) Ja van u, die meer geweten hebt Lucius! zal ook des te meer geëischt worden. (**) — O denk terug aan de vorige dagen, toen uwe grootste zorg was, om met alles, wat gij kennen leerdet, voordeel voor uw hart te doen. Vraag u zelven af, of gij niet rond uit verklaren moet: *toen was het mij beter, dan nu!* en of er dus voor u wel iets meer noodig is, dan tot dat eenvoudig doel, waar mede gij te voren naar uitbreiding van uwe kennis gestreefd hebt, om namelijk daar door des

(*) II. D. I. St. Bladz. 76.
(†) Luc. XII: 47, 48. (§) Jacob. IV: 17.
(**) Men vergelijke hier I. D. I. St. § 90 en 97.

des te vromer en deugdzamer te worden, terug te keeren? —

TWEEDE AFDEELING.

OVER EENIGE KRANKHEDEN VAN GODVRUCHTIGEN MET OPZIGT TOT HET GELOOF.

---

§ 216.

Algemeen overzigt van deze stoffe.

Niet slechts met opzigt tot de kennis, maar ook met opzigt tot de beoefening des geloofs vindt men onder godvruchtigen veel ongesteldheid. — Ik bepaal mij hier bij drie voorname krankheden, waar mede niet weinigen onder hen te worstelen hebben. De eerste is *onvastheid des geloofs*, of *bestrijdingen omtrent de waarheid als waarheid*; de tweede *kleingeloovigheid omtrent de Goddelijke waarheden met betrekking tot zich zelven*, of *gebrek aan verzekerd vertrouwen*; en de laatste *onzuiver geloof*, of *verkeerde voorstellingen en misbegrippen, die zich met het geloof vermengen*. —

§ 217.

§ 217.

Onvastheid des geloofs, of bestrijdingen omtrent de waarheid als waarheid.

In een waar Christen wordt niet alleen kennis maar ook geloof verondersteld, geloof aan de waarheden van den natuurlijken Godsdienst, aan de Goddelijkheid van den Bijbel, en aan die waarheden, die daar in duidelijk geleerd worden. Dat dit geloof aan twijfelingen onderhevig is, dat zelfs de meest vaste Christen oogenblikken heeft, waar in bedenkingen bij hem opkomen, zal niemand bevreemden, die weet, hoe moeijelijk het voor ons zinnelijke menschen is, het onzigtbare te gelooven. Maar daar worden nu opregte discipelen van Jezus gevonden, die meer dan anderen met zulke twijfelingen te kampen hebben, die krank zijn aan *onvastheid des geloofs*, of „ aan die ongesteldheid der ziel, waar door zij van de „ waarheden van den Godsdienst niet diep genoeg overtuigd zijn, en zeer dikwijls door „ allerlei bedenkingen omtrent dezelve geschud „ en bestreden worden." —

Bij sommigen van hen komen dikwijls twijfelingen op omtrent de waarheden, die in den Bijbel geleerd worden, bijzonder omtrent die,

 wel-

welke tot de herftelling van den zondigen mensch betrekking hebben. „ Zou het wel zoo zeker „ zijn, dat er een Jezus is? Dat hij Gods „ Zoon is, de Zaligmaker der wereld? Dat hij „ ftierf ter verzoening der zonde? Dat hij aan „ de regtehand des Vaders is, en dadelijk re„ geert? Dat er om zijnent wil bij God ver„ geving uit genade is? Dat de H. Geest ver„ licht en vernieuwt? Dat Jezus de dooden „ zal opwekken, eens ten oordeel wederkomen, „ en den zijnen het eeuwig leven zal fchen„ ken?" Deze en dergelijke gedachten vliegen nu eens fnel door hunne ziel heen, en vatten dan eens meer post in dezelve, daar zij onderfteund worden door bedenkingen des ongeloofs, die zij niet genoegzaam in ftaat is te wederleggen. — Andere Christenen worden wel eens beftreden omtrent de Goddelijkheid van den Bijbel zelve. „ Waar op verlaat ik mij? den„ ken zij wel eens. Ik houde den inhoud der „ H. Schriften voor het Woord van God. Ik „ erkenne Mozes en de Profeten, Jezus en „ zijne Apostelen voor gezanten van God, die „ in zijnen naam gefproken hebben. Maar „ wie weet, of dat wel zoo zeker is? Of ik „ niet voor Gods Woord houde, het geen „ flechts der menfchen woord is! Hoe moeije„ lijk is voor mij, ongeleerden, dat te beoor-

„ dee-

„ deelen? Hoe veel omflag, hoe veel geleerd-
„ heid is daar toe noodig! Hoe ligt kan men
„ misleid worden! Hoe vele zwarigheden en
„ tegenbedenkingen tegen de Goddelijkheid van
„ den Bijbel worden mij voorgeworpen, en
„ komen in mijne ziel op, die ik niet in ftaat
„ ben optelosfen!" — In anderen wederom
ftijgt deze ziekte tot zulk eene hoogte, dat er
allerlei Atheïstifche en Deïstifche gedachten in
hen opwellen. „ Is er wel een God? eene
„ Voorzienigheid, die het heelal regeert? Is
„ mijne ziel wel onfterfelijk? Is er wel vergel-
„ ding na dit leven te verwachten? Is maar
„ niet alles, wat ik hier van geloove, inbeel-
„ ding en bijgeloof?" Velen zullen met droef-
heid erkennen, dat zij met deze en dergelijke
invallende gedachten maar al te zeer bekend
zijn, die dan of korter of meer langdurende,
met meerder of minder kracht hunne ziel ver-
ontrusten, en haar den moeijelijkften ftrijd ver-
wekken.

Dat intusfchen deze krankheid allerjammer-
lijkst is, en ten fterkften om genezing roept,
kan men ligt nagaan, wanneer men in aanmer-
king neemt, dat het geloof aan de waarheden
van den Godsdienst de grondflag is van alle
geloofsvertrouwen op God en Christus, van
alle troost en heiligheid, welke zonder het

eerste niet kunnen plaats hebben, en dus ook, naar mate het geloof door twijfelingen geschud wordt, naar die mate afnemen moeten. Hoe zijt gij te moede, Christen! wanneer zulke twijfelingen uwe ziel bestormen, en haar voor een tijd onder haren invloed houden? Verspreidt zich dan over uw verstand geene donkerheid, die den weg tot rust voor u verbergt? Kunt gij dan vertrouwend uwe toevlugt tot den Heiland nemen, en door hem tot God gaan? Wordt dan uw gebed niet gestremd, of ten minste geesteloos en zonder kracht? Wordt dan het Woord van God u niet onnut, het zij gij het hoort, of leest? Kunt gij u dan wel met eenige belofte uit hetzelve troosten? Mist gij dan niet allen troost onder rampspoeden, vooral wanneer nog zwaardere rampen u dreigen? Wordt de dood u dan niet een koning der verschrikking? Verliest uwe godsvrucht dan niet haar kracht en steunsel? Gevoelt gij u niet lusteloos tot het goede? Krijgt uwe inwendige bedorvenheid, krijgen de verzoekingen ten kwade dan niet grooter kracht? O hoe zeer is dan de rust en vrede uit uwe ziel verbannen! Hoe zeer wordt zij heen en weder geslingerd! Wat onzekerheid, wat droefheid en vrees kwelt en foltert haar! Gij hebt te veel gevoel van behoefte aan God en Jezus, dan dat gij een God

voor

voor uw hart en éénen Zaligmaker tot uwe hulpe zoudt kunnen misſen. Elke twijfeling dan aangaande hen verſchrikt u, ontroert u. Uw hart lijdt er ontzettend onder, wanneer de twijfelingen u met herhaalde aanvallen beſtormen. En niets verlangt gij vuriger, dan van eene krankheid als deze is, genezen, of daar van genezen zijnde, daar tegen in het vervolg behoed te worden.

Gij gevoelt derhalven, het is eene belangrijke vraag: welke zijn de beste *middelen* tegen deze krankheid? En om dit aantewijzen, is het noodig, *de oorzaken* van deze krankheid opteſporen, welke ons van zelve de middelen daar tegen zullen aanwijzen.

Daar de H. Schrift van den nadeeligen invloed ſpreekt, welke booze geesten op het verſtand der menſchen kunnen hebben, om hetzelve te bedwelmen, te verblinden, te misleiden en het geloof der godvruchtigen te ſchudden, (*) zoo is het mogelijk, dat zulke invallende gedachten en beſtrijdingen tegen de waarheid ook van den Vorst der duisternis komen; maar of dit nu dadelijk bij u het geval is, Christen, die thans met zulke beſtrijdingen te kampen hebt! wie zal u dit met zekerheid kun-

(*) Zie II. D. I. St. § 149.

kunnen zeggen? Wie zal vooral dit kunnen doen, daar wij dezelve uit andere oorzaken overvloedig genoeg verklaren kunnen? Wie zal u op Bijbelsche gronden kenteekenen opgeven, waar aan gij kwade gedachten, die uit u zelven voortkomen, van inwerpingen van den duivel onderscheiden kunt? Evenwel, daar volgens de gezegde leer de mogelijkheid daar is, dat zulke bestrijdingen u ook van dezen kant aankomen, zoo blijve u steeds aanbevolen, om volgens de les van den Heiland veel te bidden: *Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boozen;* en de vermaning van Jacobus (*) optevolgen: *Wederstaat den duivel, en hij zal van u vlieden.* Dit wederstaan geschiedt door dezelfde middelen, die wij tegen deze bestrijdingen uit andere oorzaken moeten aanwenden, en welke ik thans ga opgeven.

Eene *eerste oorzaak* van deze krankheid is die zelfde *sobere mate van Godsdienstige kennis*, over welke wij in de vorige Afdeeling geklaagd hebben. Vele godvruchtigen hebben zich nooit toegelegd op een doorzettend onderzoek der waarheid, hetwelk vooral ten doel heeft, de gronden van de Goddelijkheid van den Bijbel, en van de waarheden, daar in begrepen, te

(*) Hoofdst. IV: 7.

te leeren kennen. Als men nu de gronden van zijnen Godsdienst niet kent, dan kan het niet anders zijn, of men moet telkens aan allerlei bedenkingen en twijfelingen zijn blootgesteld. Het *eerste middel* tegen deze krankheid is derhalven dit: „ Leg u met allen ernst, door, „ een vlijtig gebruik der middelen, op eene „ grondige kennis der waarheid toe."

Eene *tweede oorzaak* is *het vormen van verkeerde denkbeelden van de waarheden, die men geloofs.* Sommige opregte discipelen van Jezus weten meer dan anderen, maar hebben hunne denkwijs niet genoeg gezuiverd. Welke ruwe en onbeschaafde begrippen hebben er omtrent sommige leerstellingen van den Godsdienst wel eens plaats! Hoe verkeerd hoe menschelijk stelt men zich bij voorbeeld de leer der verzoening, der genadewerkingen van Gods Geest, der besluiten, en dergelijke wel eens voor! Welke wondere begrippen vormt men zich wel eens van de verborgenheden des geloofs, door in dezelve nieuwsgierig intedringen, en meer te willen weten, dan ons geopenbaard is. Als men dan daarbij een goed natuurlijk verstand bezit, dan moet hetzelve noodwendig daar tegen aandruisschen. Maar dit zijn dan geene aanvallen tegen de waarheid zelve, maar tegen de valsche voorstellingen en onzuivere begrippen, die men zich

zich gevormd heeft. — Ziet daar dan een *tweede middel*: „ Leg u niet slechts op eene „ grondige, maar ook op eene zuivere kennis' „ van de waarheid toe." Hoe meer onze begrippen helder, met den Bijbel overeenkomstig, en van alle bijbegrippen ontdaan zijn, hoe meer de bedenkingen en twijfelingen wijken zullen.

In *de derde plaats* is bij anderen de *oorzaak* van deze ongesteldheid daar in gelegen, *dat zij hunne kennis, die zij van den Godsdienst verkregen hebben, niet genoeg onderhouden.* — Zij hebben zich te voren op eene grondige kennis tot hunne volkomene overtuiging toegelegd. Dan, zij zijn nalatig geworden in hunne verkregene kundigheden gedurig weder te overzien, en zich door overdenking te verlevendigen. Zij zijn zuimachtig in het lezen van den Bijbel en in hunne gezette oefeningen en gebeden. Natuurlijk worden daar door hunne verkregene kundigheden, van tijd tot tijd, al minder en minder levendig voor hunnen geest. De gronden van hunne overtuiging, die zij zich te voren klaar voorstelden, en vaardig bij de hand hadden, vertoonen zich nu meer geheel in de verte; en even daar door moet hunne overtuiging wankelen, en allerlei bedenkingen des ongeloofs moeten hunnen geest bestormen. — Als een *derde middel* moet ik dus ten sterksten

aan-

aanprijzen, „ de kennis, die men verkregen „ heeft door overdenking en voortgezet onder„ zoek te onderhouden en zich dikwijls te „ verlevendigen." Ja overzie veel, mijn Christen! de gronden van uw geloof. Zet uw onderzoek voort. Lees dagelijks den Bijbel, op dat gij met denzelven regt gemeenzaam moogt zijn. Stort dagelijks uwe gebeden uit voor den Vader der lichten, dat hij u door zijnen Geest in alle waarheid leide, in de waarheid bevestige en versterke, en u beveilige tegen de aanvallen der twijfeling en des ongeloofs.

Eene *vierde oorzaak* is te zoeken *in de schriften en gesprekken van ongeloovige menschen.* Welk een heirleger van geschriften er vooral in den tegenwoordigen tijd gevonden wordt, die, of de voornaamste waarheden van den Christelijken Godsdienst, of de Goddelijkheid van den Bijbel, of zelfs de waarheden van den natuurlijken Godsdienst, van alle zijden en op allerlei wijzen aantasten, is overvloedig bekend. Zulke boeken komen ligt in handen van onze geloovigen. Sommigen lezen dezelve uit nieuwsgierigheid, anderen, om alle dingen te onderzoeken, en het goede te behouden. Lezen zij zelve deze schriften niet, dan zijn er altijd anderen, die met dezelve zijn ingenomen, de dwalende gevoelens, daar uit opgedaan, gaarn

aan anderen mededeelen, en dus eenvoudige vromen aan het twijfelen helpen. — Men kan derhalven *ten vierde* niet genoeg aanbevelen, „ om tegen den invloed van deze schriften en „ gesprekken de noodige behoedmiddelen te „ gebruiken." En welke zijn deze? — Het veiligst is, zulke schriften niet te lezen, en het gezelschap van ongeloovigen, die het zaad van twijfeling rondom zich strooijen, zorgvuldig te vermijden. Dit is vooral te raden aan eenvoudigen, die niet genoeg met eene grondige kennis der waarheid voorzien zijn, en aan een ieder, wie hij ook zij, ten opzigt van zulke schriften, waarin spotternijen het voornaamste wapen zijn, waarmede de ware Godsdienst bestreden wordt. — Zoo ligt toch blijft er van dezelve iets hangen in de ziel, het welk naderhand dikwerf te voorschijn komt, en in het gerust geloof aan de waarheid niet weinig kan hinderen. Zoo ligt worden minkundigen, of die niet genoeg doordenken, door geestige boert, door magtspreuken, of tegenwerpingen, die voorkomen van nieuwheid hebben, weggesleept. Ons bedorven hart is genegen, naar de inboezemingen van het ongeloof te luisteren; en de bedenkingen van hetzelve worden dikwerf met zoo veel schijn voorgesteld, en zoo listig aangedrongen, dat menig een tegen dezelve niet genoeg be-

stand

ſtand is. — Wil men echter deze ſchriften lezen, en meent men daar toe pligt en roeping te hebben, dan begeve men zich daar toe niet, voor dat men zich met de kennis der gronden, waar op de waarheid ſteunt, en van de krachteloosheid der gewone tegenwerpingen der ongeloovigen en der dwalenden, wel heeft toegerust. — Men begeve zich tot deze lezing niet, dan met opregte waarheidsliefde, en met bede tot God, om altijd juist te oordeelen, en niet door den oppervlakkigen ſchijn misleid te worden. — Men leze dan deze ſchriften niet, zonder tevens dat gene, dat tegen dezelve geſchreven wordt, met dezelfde naauwkeurigheid en onpartijdigheid te lezen. — Vindt men tegenbedenkingen, die men zelve niet beantwoorden kan, men beſluite daar uit geenszins, dat ze niet te beantwoorden zijn. Men wachte zich voor in het oordeelen voorbarig te zijn. Men bedenke veel eer, dat, als men een gevoelen op goede gronden heeft aangenomen, men hetzelve om eene tegenwerping, waar van men de oploſſing niet weet, niet aanſtonds verwerpen moet. Men bedenke, hoe de oorzaak daarvan in ons zelve, en de kleine mate onzer kennis, kan gelegen zijn. Men zie dus, eer men zich door tegenwerpingen laat ſlingeren, naar alle mogelijke gronden van oploſſing

om. Men raadplege deskundigen, en die verdedigschriften, waar in deze gronden van oplossing te vinden zijn. — Men verzuime vooral ook niet, optemerken, wie zij, die tegen den geopenbaarden, of zelfs wel tegen den natuurlijken Godsdienst hunne pennen scherpen, in het zedelijke zijn; of hunne schriften blijken dragen van hunnen ernst, braafheid, en waarheidsliefde, van de zuiverheid der bronnen, waar uit hunne denkwijs voortvloeit, en van de reinheid der oogmerken, die zij met hun geschrijf bedoelen; dan of integendeel hun zedelijk gedrag, niet maar al te veel vermoeden verwekt, dat het hun meer, om gerust het kwaad te bedrijven, dan om de waarheid te doen is; en of niet het zelfde vermoeden in ons versterkt moet worden door de wijze, waar op zij hunne gevoelens zoeken voortteplanten, daar zij, in plaats van zich van duchtige bewijzen te bedienen, integendeel zoo menigmaal tot geestige kwinkslagen, met veel vertrouwen voorgedragene magtspreuken, listige kunstgrepen, snoode verdraaijingen, de zwakste redeneeringen, de onbestaanbaarste uitlegregelen, en het gedurig herhalen, of anders inkleeden van honderdmalen wederlegde tegenwerpingen, hunne toevlugt nemen. —

Eene *vijfde oorzaak* van de ziekte, die wij be-

bezig zijn te behandelen, is gelegen *in de bedorvenheid van ons hart, waar door wij tot dwaling wel genegen zijn, wanneer zij onze driften en neigingen begunstigt.* — Wij gelooven ligtelijk dat gene, wat onze driften en begeerlijkheden vleit en aangenaam is. Wij verwerpen even ligt stellingen, die niet strooken met onze neigingen; en tegen welke de stem van onze geliefkoosde begeerlijkheden zich hooren laat. De hoogmoedige gelooft niet gaarn waarheden, die voor zijnen hoogmoed te vernederend zijn. Wie eene geneigdheid bezit, om alles te willen begrijpen, twijfelt ligt aan de geopenbaarde verborgenheden. Hij, die aan zekere geliefkoosde zonden verkleefd is, beschouwt ligt de genade van God in Christus uit een verkeerd oogpunt, en acht de heiligmaking niet zoo noodzakelijk, alleen, om meer naar zijnen zin te kunnen leven, en den moeijelijken strijd tegen zijne hartstogten te ontwijken. Menig een, wien het nieuwe en vreemde bijzonder bekooren kan, is ligt genegen, om het geen nieuw en vreemd is, voorbarig toetejuichen, en de geliefkoosde begrippen van den tijd te volgen. Deze verkeerdheden beheerschen wel den geloovigen en vernieuwden Christen met zulk een onbepaald gezag niet als anderen, maar zijn echter in hem niet zoo geheel overwonnen, of zij laten zich

 nog

nog telkens zien, en wenden alle pogingen aan, om de verlorene heerschappij terug te krijgen. Ziet daar eene gereede aanleiding tot een aantal bedenkingen en twijfelingen, en tevens tot eene treurige overhelling, om aan derzelver influisteringen het oor te leenen. — Wat is er, dat tegen dit kwaad opwegen kan? Wat anders dan *opregte waarheidsliefde?* — die waarheidsliefde, waar door het iemand ernstig om waarheid te doen is, waar die ook gevonden wordt; met andere woorden, waar door hij op hoogen prijs stelt, en vurig begeert, zoo te leeren denken en oordeelen, als hij overeenkomstig den aard der zaken denken en oordeelen moet? — De opregte waarheid-minnaar vraagt niet, wat hij begeert of niet begeert, wat hij het liefst zou gelooven of niet gelooven; hij vraagt alleen, wat waarheid is, en wat hij dus gelooven *moet*, het zij het dan zijne geliefkoosde neigingen begunstigt of niet begunstigt. — Hij acht de waarheid, of de overeenkomst zijner begrippen met den aard der zaken zelve, van zoo veel gewigt, en tot zijne volmaking zoo noodig, dat hij die waarheid liever bezit, dan aan zijne zinnelijke begeerlijkheden voldoening geeft, en dus onzijdig en onbevooroordeeld de waarheid tracht te ontdekken, schoon ook die ontdekking tegen den wensch zijner driften en

nei-

reigingen uit mogt vallen. Aan waarheid moeten zijne begeerten en neigingen onderworpen zijn, en van alle dwaling heeft hij afkeer, hoe veel bijval dezelve ook bij zijne zondige driften en begeerlijkheden mogt vinden. — Ziet daar *in deze reine waarheidsliefde*, Christen! *een vijfde middel tegen de bestrijding der dwaling*. Tracht van die opregte waarheidsliefde, door gebeden tot God om dezelve, en door ernstig nadenken over het gewigt en belang der waarheid, meer en meer te verkrijgen. Juist daar door zal uw verstand meer geopend zijn, om het licht der waarheid te ontvangen, en gij zult tegen de schadelijke kracht van opwellende twijfelingen en bedenkingen, hoe schoon zij zich oppervlakkig mogen voordoen, meer beveiligd zijn. (*)

Eindelijk kome ik tot eene *zesde oorzaak* van de

(*) Men vergelijke de aanspraak van den Hoog Eerwaarden Heer H. ROIJAARDS, Hoogleeraar te Utrecht, *over de liefde der waarheid, als het zekerst behoedmiddel tegen de dwalingen in de leer van den Godsdienst.* — In de prijsverhandelingen van het Haagsch Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst voor het jaar 1793. — Gelijk ook het Godsdienstig Handboek van J. A. HERMES III. D. Pag. 423 enz. twee en drieëntwintigste Overweging: *Voorschriften en regelen voor denkende Christenen, die eene zekere overtuiging van hunnen Godsdienst zoeken te verkrijgen.*

de bedenkingen en twijfelingen, waar mede geloovige Christenen te ſtrijden hebben: zij is namelijk *de moeijelijkheid voor ons zinnelijke menſchen, om het onzigtbare te gelooven.* Ik heb daar van te voren reeds gewag gemaakt. (*)
„ Onze ziel is gewoon, door de zinnen onderrigt te worden van het geen buiten haar omgaat. Hier door is zij geneigd, al het geen niet door derzelver getuigenis bevestigd wordt, met eene zwakke en onbeſtendige toeſtemming aantenemen. Alle geloofswaarheden zijn betrekkelijk tot dingen, waar van de oogen, de ooren en de overige zinnen niet getuigen kunnen. Het geloof verkeert omtrent de onzigtbare dingen, Hebr. XI: 1. Hier van daan is het zoo moeijelijk voor onze ziel, aangaande derzelver zekerheid zoo vast overtuigd te zijn, dat zij alle twijfeling verbant. Daar blijft zoo ligt (vooral bij menſchen, die in hun aard twijfelzuchtig zijn, of bij eenvoudigen, die niet in ſtaat zijn, zich in een breedvoerig onderzoek, waar toe geleerdheid noodig is, te begeven) daar blijft zoo ligt eene zekere natuurlijke vrees over, of zij zich op het getuigenis des Bijbels, aangaande de onzigtbare din-

„ gen,

(*) II. D. I. St. Pag. 84.

„ gen, wel zoo volkomen verlaten kan."

Als een *zesde en laatste middel* om van de krankheid, die wij thans behandelen, genezen of tegen dezelve behoed te worden, zou ik daarom voorschrijven: „ Zoek u het geloof „ aan de onzigtbare dingen gemakkelijker te „ maken, deels door de overweging, hoe re„ delijk het zij, het onzigtbare te gelooven; „ deels door vooral op *de proefondervindelijke „ bewijzen* voor de waarheid acht te slaan, en „ u met dezelve gemeenzaam te maken."

Ik zeg: *deels door de overweging, hoe redelijk het zij, het onzigtbare te gelooven.* — Bedenk toch, mijn Christen! dat wij kennis en zekere overtuiging van de waarheid verkrijgen niet slechts door middel van *de zinnen*, maar ook door middel van *de redeneering*, en van het geloofwaardig *getuigenis van anderen.* — Indien gij niet anders voor zeker houden moest, dan het gene gij met uwe ooren hoort, met uwe oogen ziet, of met uwe overige zintuigen gewaar wordt, hoe veel zoudt gij dan moeten verwerpen, het welk gij thans ontwijfelbaar voor waarheid houdt. — Gij maakt zelve door redeneering, uit het kunstige van eenig werktuig, het verstand en de bekwaamheid van den werkmeester op. En, indien men dus van het een tot het ander niet veilig besluiten kon, dan moet

gij toegeven, dat alle wijsgeerige wetenſchappen vervallen. — Gij gelooft zonder twijfeling op het geloofwaardig getuigenis van anderen, dat Amerika zoo wel aanwezig is, als de plaats, in welke gij woont, en die gij met uwe oogen ziet; dat de tegenwoordige oorlog zich wijd en zijd uitgeſtrekt en in verſchillende landen velerlei omwentelingen veroorzaakt heeft; dat onze voorvaderen zich van het juk van Spanje hebben vrijgevochten, en wat des meer is. Gij gelooft dus afwezige en voorledene dingen, dingen, die gij immers met uwe oogen niet ziet; en dat met het grootste regt, om dat geloofwaardige getuigenisſen u daar van overtuigd hebben. Maar is dit nu redelijk, dan is het immers even redelijk, ook met opzigt tot den Godsdienst, het afwezige, het voorledene, het toekomende, het onzigtbare te gelooven, zoo ras wettige redeneering en geloofwaardige getuigenisſen u daar van overtuigen moeten. (*)

Ik zeide tevens: zoek u het geloof aan de onzigtbare dingen gemakkelijker te maken, *door vooral op de proefondervindelijke bewijzen voor dezelve acht te ſlaan, en u met dezelve gemeenzaam te maken.* — Dit moet ik u vooral raden, wanneer gij tot die genen behoort, welken het

aan

(*) Vergelijk hier bij I. D. I. St. Pag. 353. —

aan tijd, gelegenheid of vatbaarheid ontbreekt, om zich met omflagtig en diepzinnig onderzoek bezig te houden. Er is geen omflag van geleerde onderzoekingen noodig, om van de waarheid overtuigd te worden. Daar zijn zekere bewijzen, die als onder de zinnen vallen; bewijzen, die uit de fchoone natuur, uit de ondervinding, uit de gefchiedenisfen der wereld en van den Bijbel ontleend, en voor de vatbaarheid ook van de eenvoudigften gefchikt zijn. Tracht dit foort van bewijzen meer en meer te leeren kennen, en veel voor de aandacht te hebben. Ik moet u dit door een en ander voorbeeld duidelijker maken. —

Om van het aanwezen van God, van zijne volmaaktheden en van zijn voorzienig beftuur over de wereld, meer en meer overtuigd, en tegen opwellende bedenkingen beveiligd te worden, zoo houdt u minder bezig met afgetrokkene, fijngefponnene, overnatuurkundige bewijzen, maar volg veel eer den raad, welken de Bijbel geeft: *Hef uwe oogen omhoog, en zie, wie alle deze dingen gefchapen heeft.* Zie wat boven, onder en rondom u is. Let op al het fchoone, groote en nuttige, dat in de natuur gevonden wordt, op de heerlijke kenteekenen, die dezelve draagt van het beftaan van een oneindig wijs, goedertieren en almagtig Opper-

wezen. Tracht uwe ziel door opmerken, lezen en raadplegen met heldere begrippen van dat alles te vervullen, en uw geloof aan God zal vast ſtaan, ook bij het opwellen van bedenkingen en twijfelingen. Let op de ſtandvastige orde in de natuur, op den loop der gebeurtenisſen, en op uwe eige lotgevallen. Maak u de proeven van het beſtuur der Voorzienigheid, die daar uit verzameld zijn, ten nutte, en het zal u zoo langer zoo meer onmogelijk worden, aan haar beſtaan te twijfelen. (*)

Hebt gij beſtrijdingen omtrent de Goddelijkheid van den Bijbel, en de gewigtige waarheden, die daar in begrepen, en de grond uwer hope zijn, zoo zoek, zoo veel mogelijk, alle bewijzen voor de Goddelijkheid des Bijbels, en derzelver bewijzende kracht regt te leeren kennen, wijl dit een ſtuk van het grootſte gewigt is; maar zoek echter, om uwe zinnelijkheid te gemoet te komen, vooral die proefondervindelijke bewijzen, die als onder de zinnen vallen, u geheel eigen te maken. — Let bij voorbeeld, wat het bewijs, uit de voorzeggingen ontleend,

be-

(*) Ik heb mij van dit ſoort van *populaire* bewijzen bediend in mijne *Leerredenen over Gods deugden*. Uitgegeven te Amſterdam en Arnhem bij M. de Bruin en J. Troost.

betreft, vooral op die voorspellingen, welker vervulling gij nog dagelijks voor uwe oogen ziet. Hier toe behooren de voorzeggingen van Jeremia, dat, terwijl Babel en andere volken, die de Israëliten bestreden hadden, te gronde zouden gaan, zonder immer weder optekomen, het Israëlitisch volk daarentegen ten allen dagen een volk zou blijven. Jerem. LI: 36, 37, 60—64. XXX: 11, 16, 18. XXXI: 35, 36. Hier toe behoort de voorspelling van den Heiland aangaande de verwoesting van Jeruzalem, en de verstrooijing der Joden onder allerlei volkeren der aarde. Wij zien de vervulling van deze voorspellingen, en dus het bewijs derzelve voor de Goddelijkheid des Bijbels, nog in het blijven voortbestaan des Joodschen volks, en in iederen Jood, die van Canan verwijderd, in een toestand van afzondering en vernedering, onder ons leeft. (*). — Let op de uitmuntende leer, in den Bijbel begrepen. Vergelijk die met den toestand des menschdoms, met uwen eigenen toestand, en merk op, hoe die leer juist voor de behoeften van zondige menschen, als wij zijn, gepast is. — Let op de

(*) Deze bewijzen zijn op eene overtuigende en tevens voor het volk vatbare wijze ontwikkeld in een ongemeen schoon werkje *de Zuidbevelandsche Dorpsleeraar*, het welk zoo wel het hart als het verstand en den smaak van den Edelen DE PERPONCHER alle eer aandoet.

de krachtige uitwerking van deze Bijbelleer op de verſtanden en harten der menſchen, op de verbazende zedelijke omwenteling, die zij onder Joden en Heidenen heeft te weeg gebragt tot verlichting, vertroosting en verbetering. Let op de duisternis, die nog de Heidenſche natien omringt, en op het helder licht van kennis omtrent de gewigtigſte waarheden, dat de openbaring voor ons ontſtoken heeft. Zie, wie die genen in het zedelijke zijn, die den Bijbel verwerpen, of de ware Evangelieleer verdonkeren, en welk eene kracht van godzaligheid daarentegen, welk eene onderworpenheid in het lijden, welk een troost in de ure des doods, bij die genen beſpeurd wordt, die zich op den Bijbel verlaten, en deszelfs leeringen en uitſpraken met een waar geloof omhelzen. Herdenk, welk eene gezegende uitwerking gij zelve meenigmaal van het lezen en overdenken van den Bijbel ondervonden hebt, hoe gij niet ſlechts het licht, dat in uwe ziel is opgegaan, maar ook de rust van uw hart, uwe nieuwe gezindheden, uw veranderd gedrag, uwen troost en uwe hope, aan het Evangelie van Christus, dat een kracht van God tot zaligheid is een iegelijk, die gelooft, te danken hebt. (*) Hoe zeer moet

(*) Over deze krachtige uitwerking van het Evangelie heb ik opzettelijk gehandeld in eene Leerrede over 1 Cor.

moet dit u sterken in het geloof aan hetzelve! (*) Wanneer de geneeskunde tegen deze of gene ziekte des ligchaams een middel heeft uitgevonden, dat bij herhaalde proefnemingen bevonden is, van kracht te zijn, en de gunstige ondervinding van vele eeuwen voor zich heeft, dan zal men niet aarzelen, dat middel als het ware te erkennen en hoog te schatten. En daar nu de leer des Evangeliums, in den Bijbel begrepen, proefondervindelijk gebleken is, het krachtig middel in de hand van God te zijn, om zondige menschen te verlichten, te bekeeren, tot rust, tot blijdschap, tot den omgang met God, tot ware ernstige godzaligheid en naauwgezette deugd te brengen, daar dezelve dus dat gene uitwerkt, wat het voortreffelijkste, dat de menschelijke wijsheid ooit heeft uitgedacht, niet heeft kunnen doen; zou dan die leer niet uit God zijn? (†)

§ 218.

I: 25 in het II D. van mijne Leerredenen *over de Zedeleer des Christendoms.* Pag. 264.

(*) „De beste en gelukkigste overtuiging, dat eene „leer waarheid is op zich zelve, en waarheid voor „ons, is de ondervinding van hare uitwerkselen." NEWTON Cardiphonia II. D. Pag. 17.

(†) Voor het overige moet ik aan ongeleerde Christenen, die aan onvastheid des geloofs krank zijn, en met bestrijdingen omtrent de waarheid als waarheid te worstelen

§ 218.

Kleingeloovigheid omtrent de Goddelijke waarheden met betrekking tot ons zelven, of gebrek aan verzekerd vertrouwen.

Door het verzekerd vertrouwen, waar van ik hier fpreke, bedoel ik niet het vast vertrouwen van een gevorderd Christen, dat hij in den ftaat der genade, met andere woorden, een geloovig en bekeerd mensch is, aandeel aan Christus heeft, en zeker zalig zal worden. Over dit foort van verzekering, en over het gebrek daar aan in vele geloovigen, zal ik eerst beneden moeten fpreken. Maar ik bedoel dat verzekerd vertrouwen, wàar van wij gewaagd vinden Hebr. X: 19—23: *Dewijl wij dan, Broeders!*

len hebben, zeer aanbevelen twee Verhandelingen in het Haagsch Genootschap voor het jaar 1787, beide in zich behelzende *behoedmiddelen tegen den fchadelijken invloed van de fchriften der hedendaagfche beftrijderen van den Christelijken Godsdienst;* de eerfte van H. J. Beuzekamp, Krankbezoeker te Zutphen; de laatfte van A. Ledeboer, A. L. M. Phil. Doct. in leven Predikant te Haastrecht. — Zeer is ook den zoodanigen aantepríjzen *geloofsvastigheid van een waar, fchoon ongeletterd Christen tegen de hedendaagfche gevaarlijke verleidingen &c.*, door W. Peiffers, Predikant te Amfterdam.

ders! vrijmoedigheid hebben, om integaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, — — zoo laat ons toegaan met een waarachtig hart IN VOLLE VERZEKERDHEID DES GELOOFS. Eph. III: 13. *Wij hebben vrijmoedigheid en den toegang met vertrouwen, door het geloof in hem.* En om niet meer te noemen, Hebr. IV: 16. *Laat ons met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade.* — Aan Abraham wordt dit vertrouwen toegekend Rom. IV: 20, 21. *Abraham heeft aan de beloften van God niet getwijfeld door ongeloof, maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer, en tenvolle verzekerd zijnde, dat hij, het gene beloofd was, ook magtig was te doen.* Dit zeker vertrouwen verkeert dus niet omtrent iets, dat *in ons* is, maar omtrent voorwerpen *buiten ons*, omtrent Goddelijke verklaringen en beloften, omtrent God en Christus zelve. Het is een eigenschap van dat geloof, dat de verklaringen en beloften van God aanneemt, en God en Jezus tot zijne toevlugt stelt. Het geloof behoort dat niet wankelend, maar vrijmoedig, met vast vertrouwen, en volle verzekerdheid te doen. Wij moeten de getuigenissen en beloften, die God ons in zijn Woord doet, niet slechts voor waarheid houden, maar ook met de volste overtuiging voor waarheid houden, niet slechts derzelver vervulling wen-

wenschen en hopen, maar ook vertrouwend verwachten, op dezelve vastelijk staat maken, verzekerd zijnde, dat God getrouw is, en dat hij, het gene beloofd is, magtig is te doen. Wij moeten Jezus Christus als den Middelaar tusschen God en menschen niet slechts erkennen, aannemen, en tot hem komen; maar wij moeten dat doen met al dat vertrouwen, dat hij verdient, zoo dat wij op hem en zijne verlossing ons geloovig verlaten, en ons rustig aan hem overgeven. — Wij moeten door Christus tot God gaan, niet als tot een wezen, waar van wij niets te hopen, maar veel te vreezen hebben, maar als tot eenen ontfermenden God en Vader, die om Christus wil zondaren genadig is, en ons alles goeds wil schenken. Wij moeten tot hem naderen, niet angstig, niet twijfelende aan zijne goedertierene gezindheid, niet wantrouwende, als of het vruchteloos zijn zou, op hem te hopen; maar wij moeten dat doen met aflegging van alle vrees, met die edele stoutmoedigheid, waar mede men tot eenen medelijdenden helper nadert, die ons vrijen toegang tot hem gegeven heeft. Wij moeten dat doen in het vast vertrouwen, van verhoord te zullen worden, gerust alle onze belangen in zijne handen stellen, goed toeverzigt op hem hebben, ook in het donkere op hem hopen, en zijn heil verwach-

wachten, ten volle verzekerd, dat hij alle zijne toezeggingen vervullen zal. — Dit vertrouwen steunt op de beloften en verklaringen van God in het Evangelie, en op zijne waarheid en onwankelbare trouw.

Maar nu worden er onder opregte Christenen velen gevonden, welken het aan die volle verzekerdheid des geloofs maar al te zeer ontbreekt. Men noemt dezelve *zwakgeloovigen*. (*) De Zaligmaker geeft hun doorgaans den naam van *kleingeloovigen*. Bij voorbeeld Matth. VI: 30, waar hij zijne discipelen tegen vooruitloopende zorgen waarschuwt: *Zal hij niet veel meer u kleeden? gij kleingeloovigen!* — Dus ook Matth. VIII: 26. *Wat zijt gij vreesachtig? gij kleingeloovigen!* En Matth. XIV: 31. *Gij kleingeloovigen! waarom hebt gij gewankeld?* — Menschen van dit karakter gelooven wel de waarheid als waarheid, maar niet met betrekking tot zich zelven met dat volkomen geloof, dat de twijfeling uitsluit. De verklaringen en beloften van God in het Evangelie nemen zij wel als waarheid aan; maar

(*) Door zwakken in het geloof verstaat de Bijbel meer zoodanigen, die in hunne zwakheid meenden, aan de wetten van Mozes, met opzigt tot het onderscheid van spijzen en dagen, nog gehouden te zijn, en zich daar naar te moeten gedragen. Zie Rom. XIV.

maar zoo dra zij die toepassen op zich zelve, ontbreekt hun die volle verzekerdheid der overtuiging, waar door zij zich op die Goddelijke verklaringen gerust verlaten. Dat er bij voorbeeld vergeving bij God in Christus voor den zondaar is, stellen zij buiten twijfel. Maar zoo dra zij zich zelven vragen: *Is er ook voor mij vergeving?* ja dan gelooven zij het ook, zoo dat zij dadelijk tot God in Christus om vergeving komen; maar echter is het, als of er iets aan hunne volledige overtuiging daaromtrent ontbreekt, en als of zij zich van eene heimelijke vreeze, dat het veelligt zoo niet zijn mogt, niet ontdoen kunnen. — Zij gelooven in Christus, als den eenigen en volkomenen Zaligmaker, maar hunne werkzaamheden omtrent hem bestaan meer in hem te erkennen, en tot hem de toevlugt te nemen, in begeeren, wenschen, zoeken, bidden, smeeken, hopen, dan wel in vastelijk op hem te vertrouwen, zich op zijne verlossing, magt en liefde gerust te verlaten, en van hem de zaligheid te verwachten. — Zij naderen tot God in Christus, maar meer met vreeze, bekommering en heimelijk wantrouwen aan zijne genadige gezindheid jegens hen, dan wel met die vrijmoedigheid en dat vertrouwen door het geloof in Christus, welke Paulus van de Ephesiers vordert, en met dien kinderzin, die

die ons tot God doet zeggen: Abba! lieve Vader! — Aan God dragen zij dagelijks in het gebed alle hunne belangen op, maar hun gansche lot kinderlijk aan zijne vaderlijke wijsheid en goedheid overtegeven, dit is eene hoogte, die zij niet bereiken. Zij hopen in de omstandigheden, waar in zij komen, op de Goddelijke voorzorg en hulpe naar de beloften daar omtrent, waar op zij biddend pleiten, maar wanneer hun geloof beproefd wordt, wanneer de omstandigheden zich zoo voordoen, dat de vervulling der Goddelijke beloften naar menschelijke berekening onwaarschijnelijk wordt, dan bezwijken zij onder die beproeving, en met grond kan tot hen gezegd worden: *o gij kleingeloovigen! waarom hebt gij gewankeld?*

De oorzaken van deze krankheid zijn verscheidene: de vreeze, van zich zelven te zullen bedriegen; de verbeelding, dat het ootmoediger is, niet ruim geloovig te zijn; gebrek aan eene genoegzaam vaste overtuiging van de Goddelijkheid van den Bijbel; gebrek aan regte indrukken van Gods waarheid en trouw; vooral gebrek aan helder doorzigt in den waren aard van het Evangelie, uit welk gebrek allerlei dwalende en terug stootende denkbeelden en moedbenemende bedenkingen geboren worden. Te weten, geloovigen van dit soort

 heb-

hebben maar al te veel nog over behouden van die geestgesteldheid en moedbenemende bedenkingen, welke menschen, die begeerig zijn naar God in Christus, nog verhinderen, om tot de ware rust en kracht te komen, en die ik te voren, I. D. II. Hoofdst. VII. Afdeel. I. St. Pag. 167 en vervolgens, in het breede geschetst heb. — Hunne ziekte, hoewel meer tot staan gebragt, is echter in den grond dezelfde. Even dit zou het ten eenenmaal overtollig maken, aan deze kranken nog afzonderlijk geneesmiddelen voortefchrijven, en hunne moedbenemende bedenkingen optelosfen. Ik wijze hen hier geheel naar het I. D. III. Hoofdst. VII. Afdeel. II. St. Pag. 732 tot 904, waar alle de moedbenemende bedenkingen van kleingeloovigen breedvoerig opgelost, en hun tegen hunne krankheid raadgevingen en geneesmiddelen worden medegedeeld. — Alleen voeg ik er dit voor hen bij. Houdt u toch niet te vreden met uw klein geloof. Laat het begeerlijk in uwe oogen, laat het u waarlijk ernst zijn, tot dat ootmoedig vertrouwen, tot die volle verzekerdheid des geloofs te komen. Bedenkt, hoe dit God de eer geeft, de blijdschap uwer ziel bevorderen, en aan uwe godzaligheid de ware kracht zou geven. Bid daarom veel, om door den Geest des geloofs tot dien trap des vertrouwens te

ko-

komen. Tracht den waren aard van het Evangelie door onderzoek en gebeden te leeren kennen, en den weg tot God en de zaligheid, zoo als die door Christus voor zondaren geopend is, helder intezien, van de ontfermende liefde van God en Jezus u de uitgebreidste begrippen te vormen, en dus de gewigtige gronden van vrijmoedigheid en vertrouwen te ontdekken, om telkens, zoo onwaardig en ongesteld van hart gij ook wezen moogt, tot den Zaligmaker, en door hem tot God te gaan, en alle uwe belangen hem toetevertrouwen.

§ 219.

Onzuiver geloof, of geloof, het welk met verkeerde voorstellingen en misbegrippen vermengd is.

Ik kome tot eene derde krankheid, welke met opzigt tot het geloof bij vele godvruchtigen kan worden opgemerkt, namelijk *onzuiverheid des geloofs*, waar door verkeerde bevattingen zich met hun geloof aan het Evangelie vermengen. Nemen zij toe in het Christendom, dan moet hun geloof meer en meer opgeklaard en zuiver worden. Zij moeten meer en meer den waren zin van Gods getuigenissen in het Evangelie treffen. Hunne denkwijs moet zoo langer

zoo meer met de echte leer van het Evangelie overeenkomstig, en van verkeerde opvattingen en wanbegrippen gezuiverd worden. (*) Hieraan ontbreekt het velen. Eigenlijk gesproken, zal niemand hier op aarde van deze krankheid geheel vrij zijn. Wie zal durven beweren, dat hij alle dwalingen en misvattingen ten eenenmaal heeft afgelegd, en dat hij nu in alles zoo geheel overeenkomstig het Evangelie denkt, als hij denken moet? — Maar echter is de een hier meer ziek, dan de ander. Ik zal hier van eenige verkeerde begrippen met opzigt tot het geloof gewag maken, die onder sommige godvruchtigen in zwang gaan, en op hunne rust en praktijk eenen nadeeligen invloed hebben.

Wanbegrip omtrent den aard van het opregt geloof zelve.

Onder deze schadelijke begrippen tel ik allereerst de gedachte, dat het geloof gelegen is „ in eene bewustheid of vaststelling, dat wij „ reeds aandeel aan de verlossing van Christus „ hebben, en zeker zullen zalig worden." Deze meening treft men bij velen aan. *Hij is tot geloof gekomen*, zegt men, en men verstaat er dan

doorz

(*) Zie II. D. I. St. Pag. 83.

door: „ hij is tot eene blijmoedige bewustheid „ gekomen, dat hij in den staat der genade is, „ en zeker zalig zal worden." — *Ik kan niet gelooven*, zegt bij menschen van deze denkwijs zoo veel, als: „ ik kan mij zulk een vertrou- „ wen niet geven, dat ik zoo groot een geluk „ deelachtig ben." Misschien is dit denkbeeld onder de hervormden veroorzaakt door eene verkeerde opvatting van het antwoord op de 21 vrage in den Heidelbergschen Catechismus. — Het kan niet anders, dan bij de genen, die deze dwaling koesteren, veel verwarring veroorzaken, en van schadelijken invloed op hunne praktijk zijn. (*) Dat intusschen het geloof, waar door wij zalig worden, in zulk eene vaststelling niet bestaat, moet ons uit het volgende ten duidelijkste blijken.

De H. Schriften gebieden ons allerwegen te *gelooven aan het Evangelie, te gelooven in God, te gelooven in Christus*. De voorwerpen van ons geloof zijn dus, niet wij zelven, en ons aandeel aan de zaligheid, maar het zijn voorwerpen buiten ons, het zijn waarheden, het zijn God-

(*) Zie een van de schadelijke gevolgen van dit misbegrip bij den WelEerw. Heer R. SPEELMAN, Predikant te Hardinxveld, in zijne uitgewerkte Verhandeling over de onschadelijkheid van de leer der onmagt. Pag. 10.

Goddelijke getuigenisfen aangaande God en Christus, die wij moeten aannemen, en waaromtrent wij op de regte wijze moeten werkzaam zijn. Toen Paulus en Silas tot den Stokbewaarder zeiden: *Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden*, toen was voorzeker hunne meening niet: „ houdt het daar „ voor, dat gij door Jezus Christus reeds ge„ lukkig zijt," maar „ erken Jezus voor den „ waren Zaligmaker en Heer, en handel om„ trent hem overeenkomſtig die erkentenis" — Verder, voor dat wij gelooven in Christus hebben wij geenen den minſten grond, om vast te ſtellen, dat wij aandeel aan zijne verlosſing hebben, en zeker zalig zullen worden. Wat zegt ons toch het Evangelie, het welk wij gelooven moeten? Het zegt ons niet: „ alle menſchen „ zullen zalig worden." Ook niet: „ deze en „ die bij naam zal zalig worden." Maar het zegt ons: *Een iegelijk, die gelooft, zal zalig worden*. Zullen wij dus kunnen vastſtellen, dat wij reeds aandeel hebben aan de verlosſing van Christus, en zeker zalig zullen worden, zoo moeten wij ons eerst bewust zijn, dat wij gelooven. Het vertrouwen dus, dat wij reeds aandeel hebben aan Jezus, en zalig zullen worden, is een *gevolg* van het geloof, en niet het geloof zelve. — Nog meer, indien het waar

ge-

geloof daar in bestond, dat wij vertrouwden aandeel aan Christus te hebben, en zeker te zullen zalig worden, hoe ongerijmd zou dan de leer van het Evangelie niet zijn! Deze leer zou dan hier op neder komen: „ Wij kunnen de „ zaligheid, door Jezus te weeg gebragt, alleen „ verkrijgen door middel van het geloof. Het „ geloof nu is een vast vertrouwen, dat wij „ het deelgenootschap aan de zaligheid reeds „ verkregen hebben. Dus verkrijgen wij de „ zaligheid, door te vertrouwen, dat wij het „ aandeel daar aan reeds verkregen hebben. „ Dus verkregen wij iets, door vastteftellen, „ dat wij het reeds hebben!!" — Vervolgens, indien het zaligmakend geloof in zulk eene vastftelling bestond, dan zou volgen, dat God van vele menschen zou eischen, aan dat gene, dat onwaarachtig is, of geen aanzijn heeft, geloof te slaan. Immers, het is zeker, dat allen, die onder het Evangelie leven, verpligt zijn te gelooven. Het is tevens zeker, dat niet allen zullen zalig worden, maar dat er ook zullen verloren gaan. Indien dus het geloof bestond in een vastftellen, van door Christus zalig te zullen worden, dan zouden velen dat gene moeten gelooven, dat bij de uitkomst zou blijken, onwaarheid te zijn. — Een voorbeeld zal dit alles nog nader ophelderen. Toen de Zaligmaker

ker op deze aarde verkeerde, werden vele blinden, stommen en kranken door hem genezen. Deze worden gezegd in Jezus geloofd te hebben, en hier door de genezing van hunne kwalen door Jezus te zijn deelachtig geworden. Bestond nu het geloof van deze menschen hier in, dat zij maar vertrouwden, dat hunne kwalen genezen waren, dat zij reeds hoorende, ziende en sprekende waren geworden? Dat waar immers ongerijmd geweest. Maar hun geloof bestond hier in, dat zij het voor waarachtig hielden, dat Jezus magtig en bereidwillig was, om hunne kwalen te genezen, en zij *hem* uit dien hoofde tot het voorwerp van hun vertrouwen en toevlugt stelden. ——

Eene wettische denkwijs.

Het tweede, waar van ik hier moet gewag maken, is eene *wettische manier van denken*, welke nog bij sommige vromen bespeurd wordt, schoon men met blijdschap en dankzegging erkennen moet, dat zij weinigen zijn in vergelijking van hun aantal in vorige dagen, en dat er in dezen tijd veel meer eene opgehelderde Evangelische denkwijs allerwege, ook onder de godvruchtigen, is doorgedrongen. — Eene wettische denkwijs is eigenlijk die denkwijs, waar

door

door men meent, de wetten van Mozes nog te moeten betrachten, ten einde door de betrachting van de werken der wet voor God geregtvaardigd te worden, en het leven te verkrijgen, en waar door men ook tot zulk een oogmerk zich op de betrachting van de geboden der wet toelegt, en bij overtreding van dezelve de vloeken en straffen vreest, die door de wet bedreigd zijn. Zulk eene grove wettische denkwijs zal voorzeker bij ware godvruchtigen, die onder het Evangelie leven, niet gevonden worden, van welke men veel eer veronderstellen moet, dat zij zich aan die wijze van geregtvaardigd te worden, welke God in het Evangelie heeft bekend gemaakt, namelijk, geregtvaardigd te worden door het geloof uit genade door de verlossing van Christus, van ganscher harte onderwerpen. — Maar echter zijn er sommigen, bij welke van den ouden zuurdeesem van het wettische nog maar al te veel is overgebleven; en dit laten zij blijken, deels door hunne overhelling tot harde, gestrenge, onëvangelische begrippen, deels door, wel geene werken der wet, maar echter zekere werkzaamheden der ziel, of, gelijk men het noemt, gemoedsgestalten als gronden aantemerken, waar op aan menschen het Evangelie verkondigd wordt; en waar op zij regt en vrijheid verkrijgen,

gen, om van de genade van God in Christus gebruik te maken. — Ik moet deze denkwijs wat nader befchrijven. ——

Wettifche Christenen vormen zich harde affchrikkende gedachten van God en Jezus. Zij beperken hunne liefde binnen zeer enge palen. Zij blijven veel meer ftaan bij de heiligheid en regtvaardigheid van God, dan bij zijne barmhartigheid en genade, in het Evangelie geopenbaard, en hechten veel meer op de ftrenge eifchen, vloeken en bedreigingen der wet, dan op de groote verlosfing door Christus, en op de troostrijke beloften van genadige vergeving der zonde, in het Evangelie aan zondaren gedaan. — Zij willen het Evangelie niet gepredikt hebben aan alle creaturen, gelijk echter het uitdrukkelijk bevel van Jezus was, maar alleen aan (gelijk men het noemt) behoedanigde zondaren, aan zoodanige namelijk, die in waarheid over hunne zonden bekommerd en verbrijzeld zijn geworden. Te weten, zij vermengen de leer der Goddelijke befluiten onder het voorftel van het Evangelie. Het geen de Bijbel van Gods eeuwige voornemens leert, trekt boven alles hunne aandacht tot zich. In dit verborgene willen zij diep indringen. En, hoe zeer Gods eeuwige befluiten onder de diepten Gods behooren, van welke wij, hoe zuiver wij

ook

ook overeenkomſtig Gods Woord daar over mogen denken, echter wegens onze eindigheid en kortzigtigheid altijd nog verkeerde denkbeelden vormen, (*) zoo ſtellen zij echter op hunne begrippen des aangaande zoo veel vertrouwen, dat zij meenen, veilig daar uit gevolgen te kunnen trekken, en deze hunne wijsgeerige redeneeringen en gevolgtrekkingen als de regelmaat te kunnen ſtellen, waar naar het Evangelie moet gepredikt worden. Schoon dan Jezus en zijne Apostelen het Evangelie aan zondaren onbepaald verkondigd hebben, gelijk ons ſchier op ieder bladzijde van het N. Testament blijken kan, ſchoon zij zich daar mede behoorden te vereenigen, en wanneer dit ſchijnt te ſtrijden met de Bijbelleer aangaande de Goddelijke beſluiten, dan eenvoudig hunne onwetendheid en kortzigtigheid behoorden te belijden, zoo moet echter het Evangelie naar hun oordeel op zulk eene bepaalde wijs worden voorgeſteld, dat wij in ſtaat zijn alle ſchijnſtrijdigheden tusſchen hetzelve, en tusſchen de leer der Goddelijke beſluiten uit den weg te ruimen. — Hunnes inziens raakt het Evangelie dan, eigenlijk gezegd, alleen de uitverkorenen. Maar wie zijn nu die uitverkorenen? Hoe zal de Bedienaar van

(*) Zie I. D. II. St. Pag. 531.

van het Evangelie die van anderen onderscheiden? Hoe zullen zij zich zelven onderscheiden, voor dat zij in Christus gelooven? Het antwoord is: aan zekere kenmerken van genade. Men moet blijken zien, dat God zijne zaligmakende genade aan iemand te koste legt. En welke zijn deze blijken? Het zijn blijken hier van, als iemand ontdekt wordt aan zich zelven, en eene groote mate van bekommering over zijne zonden gewaar wordt. En op dat men hier in niet door den schijn bedrogen worde, zoo geeft men eene menigte van merkteekenen op, waar aan eene ware ontdekking en bekommering van eene valsche onderscheiden kan worden. Sommigen zijn hier in nog meer gestreng dan anderen, en eischen zulke hooggaande gewetensangsten en helsche verschrikkingen, die aan de wanhoop en aan de vertwijfeling naderen. Menschen nu, die zich zelven met zulke hevige gemoedsaandoeningen als zondaren en als verlorenen hebben leeren kennen, zoodanigen zijn het, die dit als het werk van God in hen kunnen beschouwen, en als blijken van hunne verkiezing kunnen aanmerken. Zoodanige bekommerde zondaren zijn het, aan welke het Evangelie der genade Gods mag gepredikt worden, en die in deze hunne gemoedsgesteldheden de gronden van hun regt en vrijmoedigheid

heid moeten vinden, om tot Christus te komen, en door hem met vertrouwen tot God te gaan. —

Ziet daar eene wettische denkwijs van sommigen; eene denkwijs, die zoo regelregt aanloopt tegen de verklaringen van God in zijn Woord niet slechts, maar ook tegen de wijze, waar op Jezus en zijne Apostelen predikten, dat iemand, die gewoon is den Bijbel te lezen, en met de voorstellingswijze, die daar in voorkomt, gemeenzaam is, in de daad versteld moet staan over zulk eene afwijking van het eenvoudig Evangelie, en daar in een treurig voorbeeld ziet, wat er van wordt, wanneer men aan wijsgeerige redeneeringen en gevolgtrekkingen meer gehoor geeft, dan aan de duidelijke uitspraken van Gods onfeilbaar Woord. Ik behoef intusschen deze denkwijs niet meer te wederleggen, daar ik dit reeds gedaan heb, I. D. II. St. III. Hoofdst. VII. Afdeeling, bijzonder § 137 en § 140, waar ik de bedenkingen, uit zulk eene wettische denkwijs ontstaande, heb opgelost, en werwaarts ik mijne lezers, die van zulk eene denkwijs nog niet gezuiverd zijn, heenen wijze. Ik bidde hen die beide paragraphen, I. D. II. St. Pag. 761 tot 788 en Pag. 818 tot 838, met aandacht en onbevooroordeeld te lezen.

De

De misvatting, waar door men zijne vrijmoedigheid op gemoedsgesteldheden en vorige bevindingen grondt, en niet op het Evangelie.

De wettische denkwijs, die wij daar beschouwden, kan niet anders, dan schadelijke gevolgen hebben; als daar zijn, dat men de ondervinding van zoodanig eene hooggaande bekommering over zijne zonden, in dien trap en mate, en in alle die kenmerken, die men daar in vereischt, tot den waren bekeeringsweg brengt, zoo dat een ieder, die in waarheid bekeerd zal zijn, langs dezen weg tot Christus moet gekomen zijn; dat men derhalven allen veroordeelt, die door vroeger inzien in het bemoedigend Evangelie van zulke hevige gemoedsangsten niet weten te spreken; hoe zeer zij alle blijken geven van ootmoedig geloof en ongeveinsde godzaligheid; en dat men dikwijls al te gunstig oordeelt over menschen, die met veel gemoedsberoering en gewetensangsten zich als verlorene zondaren erkennen, hoe zeer zij blijven, die zij zijn, en er niet door tot de ware bron van troost en heiligheid gebragt worden. — Maar een van de nadeelige gevolgen van eene wettische manier van denken, is ook de misvatting, van welke ik *in de derde plaats* spreken moet, *waar door sommige vromen hunne vrijmoedigheid*

heid tot geloofsvertrouwen op God en Christus op hunne gemoedsgesteldheden of op vorige bevindingen, en niet op de verklaringen en beloften van het Evangelie gronden. Hoe meer hunne zonden hen drukken, hoe meer de begeerte naar vergeving en genezing in hen levendig is, hoe meer zij daarbij hartstogtelijke aandoeningen gevoelen, hoe meer zij om vergeving en genezing tot Christus, en de genade Gods in hem, met vertrouwen de toevlugt nemen. Zij beschouwen (gelijk men het noemt) deze gemoedsgestalten heimelijk als de gronden van hun regt en vrijmoedigheid daar toe. Ontdekken zij in zich deze goede gesteldheden voor het tegenwoordige minder, dan pogen zij zich hunnen bekeeringsweg in vorige dagen, en al het gene toen in hunne ziel is omgegaan, te herinneren, en uit die vorige bevindingen hunne tegenwoordige vrijmoedigheid te ontleenen. —

Natuurlijk moet zulk eene misvatting voortvloeijen uit die wettische denkwijs, die wij straks beschouwden. Raakt toch het Evangelie alleen bekommerde zondaren, en wel alleen zoodanigen, bij welken echte kenmerken van ware ontdekking en verbrijzeling des harte zich opdoen, hebben deze alleen regt en grond van vrijmoedigheid, om in Christus te gelooven, en door hem vertrouwend tot God te gaan,

dan volgt van zelve, dat het regt en de vrijmoedigheid, om dit op den weg des levens bij gedurige hervatting te doen, ook in de goede gemoedsgesteldheden, die men gewaar wordt, gegrond moet zijn, en dat het geenszins te verwonderen is, dat menschen van zulke begrippen, wanneer zij voor het tegenwoordige niet veel goeds in zich ontdekken, tot de herinnering van vorige bevindingen, en van de bekeering, die eenmaal bij hen heeft plaats gehad, hunne toevlugt nemen.

Intusschen is het in de daad eene groote misvatting, op zulke gronden zijne vrijmoedigheid te vestigen. Laat ons evenwel hier behoorlijk onderscheiden. Wanneer de vraag is: heb ik reeds aandeel aan de vruchten van de verlossing van Christus? Kan ik met vrijmoedigheid vaststellen, dat ik reeds een waar geloovig bekeerd Christen ben? Ja dan komt het aan op de gemoedsgesteldheden, die wij in ons gewaar worden; dan komen er kenmerken te pas, waar aan wij ons geloof moeten beproeven. Want de Bijbel geeft eene veranderde gemoedsgezindheid, en een gedrag naar Jezus voórschriften, als de kenmerken op van echt geloof in hem. Wij kunnen ons dus, zonder deze verandering van hart en wandel in ons te bespeuren, met geene vrijmoedigheid voor geloovigen houder.

den. (*) Maar is de vraag: heb ik grond van vrijmoedigheid, om Christus als mijnen Verlosser aantenemen, en door hem met vertrouwen te naderen tot den troon der genade? dan komen er noch bij den bekeerden, noch bij den onbekeerden, eenige gemoedsgesteldheden te pas of kenmerken van genade, waar uit zij het regt en de vrijheid hier toe zouden moeten opmaken. De bekeerde Christen zoo wel, als de onbekeerde, moet als een zondaar komen, en alles, wat hij behoeft, bij voortgang zoo wel, als bij den eersten aanvang, uit genade ontvangen. De verklaringen toch en beloften van God in het Evangelie zijn onbepaald. Het Evangelie zegt niet: alle de genen, die zoo en zoo gesteld zijn, en, met zulke gemoedsgesteldheden voorzien, in Jezus gelooven, zullen het eeuwig leven hebben. Maar het Evangelie spreekt onbepaald, zonder van eenige hoedanigheden, als vooraf gaande vereischten en voorwaarden, gewag te maken: DIE *tot mij komt, zal ik geenszins uitwerpen.* EEN IEGELIJK, *die in mij gelooft, zal het eeuwig leven hebben.* Paulus trad de Synagoge te Antiochien in, en sprak daar tot de gansche gemengde menigte: *Het zij u bekend, mannen broeders! dat in de-*

zen

(*) Gelijk beneden zal worden aangetoond.

zen (Jezus) u vergeving van zonden verkondigd wordt, en dat van alles, waar van gij niet kunt geregtvaardigd worden door de wet van Mozes, een iegelijk, die gelooft, geregtvaardigd wordt. — Ziet daar den vasten grond tot gelooven, en betrouwen op God en Jezus. Ziet daar den grond, waar op een zondaar, wie en hoedanig hij ook zij, bouwen moet, en waar op de vernieuwde Christen moet blijven bouwen, alle zijne vrijmoedigheid, om vertrouwend tot God te gaan, niet uit zijne goede gesteldheden, maar uit die verklaringen en beloften van het Evangelie, aan zondaren gedaan, ontleenende. — Christenen! hoe noodig is het, dat dit ook uwe beoefening zij! Ondervindt gij het niet, op welk eenen onzekeren en wisselvalligen grond gij bouwt, als gij op uwe eigene gesteldheid en werkzaamheden uwe vrijmoedigheid wilt gronden? Is uw hart welgesteld, levendig, opgewekt, gevoelig aangedaan; o ja, dan hebt gij veel hope en vertrouwen. Maar is het ook anders, houden deze levendige indrukken en aandoeningen op; ziet daar ontzinkt u dan ook de grond van uwe vrijmoedigheid. Zoekt gij u dan op te beuren door de herinnering aan uwe vorige bekeering, dit gelukt u soms, maar dikwijls ook zult gij in zulk eenen toestand de echtheid uwer vorige bekeering betwijfelen, en ziet daar ligt dan

al-

alles, wat u, naar uw begrip, bemoedigen moest. Verlaat deze wankelbare gronden, en houdt uw oog liever altijd gevestigd op de onbepaalde noodiging en verklaring van het Evangelie, die tot zondaren, en dus ook tot u als zoodanig, gefchiedt. Deze is, gelijk voor elk en een iegelijk, dus ook voor u, onder allerlei gefteldheden, een vaste en altijd blijvende grond, waar op gij u, zoo bedorven als gij u dan ook bevindt, tot den Heiland wenden, en u aan de genade Gods in hem kunt toebetrouwen. (*)

Vertrouwelijker denkbeelden van den Zoon van God, dan van God den Vader.

Ik moet in de *vierde plaats* hier gewag maken van een vooroordeel, het welk, hoe zeer het geenen den minften grond heeft, echter in vele opregte vereerers van God en Jezus is optemerken. Het gebeurt namelijk niet zelden, dat zij veel goedertierener denkbeelden van den Heere Jezus Christus hebben, dan van God den Vader, met veel meer vertrouwen tot den Zoon naderen, dan tot den Vader, welken zij meer

(*) Men vergelijke hier bij, het gene ik over dit ftuk, tot wegneming van eene moedbenemende bedenking reeds gezegd heb, I. D. II. St. Pag. 781 tot 787.

meer uit het oogpunt beschouwen van eenen Regter, die nimmer uit zich zelven zich zou ontfermd hebben, maar die als ter naauwer nood door tusschenkomst van zijnen Zoon tot barmhartigheid bewogen is. Hoe verkeerd! hoe menschelijk! Ja! Jezus — de beminnelijke Jezus, die gekomen is, om verlorenen te zoeken en te zaligen, en niet schroomde voor schuldigen te sterven, verdient onze vurige liefde en het vertrouwen van ons hart. Dat hij, de Zoon van God, door de aanneming van de menschelijke natuur, onze broeder is geworden, boezemt ons met grond vrijmoedig vertrouwen op hem in. 'Maar zullen wij daarom geringer denken van de liefde Gods des Vaders? Jezus heeft door het verlossingswerk te weeg gebragt, dat 'God omtrent zondaren overeenkomstig *de oneindige liefde, die zijne natuur eigen is*, zonder krenking van zijne volmaaktheden konde handelen; maar hij heeft hem geenszins tot liefde bewogen. Hij zelve was een gave van God, een geschenk van de liefde des Vaders. De liefde van God den Vader wordt in de H. Schriften als de eerste bron aangemerkt van al het heil, dat door Jezus Christus voor zondaren is aangebragt. Al wat Jezus tot behoud van zondaren verrigt heeft; heeft hij verrigt, gelijk de Apostel Paulus onder anderen Gal. I: 4, 5 zich

zich uitdrukt, *naar den wille onzes Gods en Vaders.* Het werk, dat Jezus als Verlosser verrigtte, stelde hij steeds voor als een volbrengen van den wil des Vaders, en zelve zegt hij uitdrukkelijk Joh. III: 16. *Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat hij zijnen eenniggeboren Zoon gezonden heeft.* — Jezus is daarenboven het beeld des onzienelijken Gods, en met regt kon hij zeggen: *de Vader en ik zijn één.* — De liefde, de ontferming des Zoons is ook de liefde, de ontferming des Vaders. In al het beminnelijke, dat wij in den Zoon ontdekken, zien wij het beminnelijke van den Vader. Al het vertrouwen, dat de Zoon verdient, verdient ook de Vader. —

Misvatting van die genen, die met hunne gebeden in den Zaligmaker eindigen, zonder door hem tot den Vader te gaan.

Deze misvatting, van welke ik eindelijk nog spreken moet, is uit de vorige voortgevloeid. Vele godvruchtigen namelijk, goedertierener begrippen zich vormende van den Heiland, dan van God den Vader, stellen hem meest alleen tot het voorwerp van hunne godsdienstige werkzaamheden. Tot Jezus naderen zij in hunne gebeden; bij Jezus zoeken zij vergeving en

genezing; aan Jezus bevelen zij het bestuur van alle hunne lotgevallen aan; Jezus brengen zij den lof en de dankzegging toe voor de verlossing, door hem aangebragt; maar ook in Jezus eindigen zij met hunne gebeden en dankzeggingen. Zij gaan niet door hem, den Middelaar, tot God den Vader. Zij bidden niet tot den Vader in den naam van den Heere Jezus Christus. Zij oefenen geen geloof en vertrouwen op God den Vader in het overgeven van hunne belangen aan zijn Vaderlijk bestuur. Zij danken God niet door Jezus Christus. — Sommigen, ook in ons Kerkgenootschap, hoort men daar nooit van spreken; bij anderen wordt meestal alleen het eerste, en weinig het laatste gevonden; en het heeft mij dikwijls gejammerd en verwonderd tevens, in schriften, die van de achtingwaardige Evangelische Broeders afkomstig zijn, en in welke anders zoo veel waar Christendom en hartelijke godsvrucht doorstraalt, dit gebrek maar al te veel aan te treffen. ——

Buiten twijfel dwalen zij ver af van den regten weg, die tot God naderen zonder eenig opzigt tot den Middelaar Jezus Christus, of ook die genen, die zich vergenoegen met alleen in vertrouwen op zijne verdiensten en beloften tot God te gaan, zonder immer Jezus

zel-

zelven tot het voorwerp van hunne godsdienstige vereering te stellen. Dit is weder een ander uiterste, dat geheel aanloopt tegen het onderwijs, het welk het Evangelie ons geeft. Hoe ongelukkig is het, dat de mensch zoo geneigd is, tot het een of ander uiterste te vervallen! Zeer zeker moet Jezus, onze Middelaar en Heer, het voorwerp van onze toevlugt en aanbidding zijn. — De Goddelijke natuur, die wij in hem, als den Zoon van God eerbiedigen, vordert dit. — Het vloeit van zelve voort uit de erkentenis van de magt en heerschappij, die hij als Middelaar bezit in hemel en op aarde. — De natuur van het geloof in hem, dat toch niet slechts in de aanneming van zijne leer, maar ook in het *vertrouwen op hem* gelegen is, brengt dit van zelve mede. Wij moeten toch in hem gelooven, *gelijk wij gelooven in God:* Joh. XIV: 1. Wij moeten zoo in hem gelooven, dat *de aanroeping van zijnen naam* daar op gegrond zij. Rom. X: 13, 14. — En wat twijfel kan toch hier omtrent plaats hebben, daar de voorbeelden van aanbidding van Christus, in de H. Schriften voorkomende, dit volkomen beslissen? Men denke aan de eerste Christengemeente bij de verkiezing van eenen nieuwen Apostel, Hand. I; aan de taal van Stephanus: *Heere Jezus! ontvang mijnen geest;*

aan Paulus, die van den inhoud en van de uitwerking van zijne gebeden tot den Heere Christus berigt geeft, 2 Cor. XII: 8; die in zijnen Brief aan Timotheus (1 Tim. I: 12) *Jezus Christus zijnen Heer dankte, dat hij hem in de bediening gesteld had*; die den Thessalonicensen (1 Thesf. III: 11) toebad: *Doch onze God en Vader en onze Heer Jezus Christus rigte onzen weg tot u*, en die doorgaands gewoon was, zijne Christenen in zijne brieven alle noodige gaven toetebidden *van den God en Vader en van onzen Heer Jezus Christus.* — De Christenen werden daar mede van Joden en Heidenen onderscheiden, dat zij *den naam onzes Heeren Jezus Christus aanriepen in alle plaatsen.* Jezus liet zich meer dan eens, met duidelijke blijken van zijne goedkeuring, aanbidden, op eene wijze, die, wel verre van niets meer te zijn, dan eene Oostersche eerbewijzing omtrent menschen, integendeel van dien aard was, dat de Apostel Petrus, en een Engel volstrekt weigerden, die hulde te ontvangen. Matth. XV: 25. Joh. IX: 38. Hand. X. Openb. XXI. Men bedenke eindelijk, om niet meer te noemen, dat zelfs de Engelen hem moeten aanbidden, en dat de hemellingen voor God en voor het Lam aanbiddend nedervallen. — De aanbidding van Jezus Christus is derhalve eene

hul-

hulde, die, als in de daad aan hem toekomende, niet alleen ten volle goed te keuren is, maar waar van ook het verzuim zeer onevangelisch en ten sterksten te bestraffen zou zijn. — Zoo dra men in Jezus, als in den Zoon van God, in waarheid gelooft, zoo dra men gelooft, dat Jezus niet slechts op aarde de zaligheid verworven heeft, maar ook nog dadelijk ten goede van zondaren werkzaam is, dat hij alle magt heeft in hemel en op aarde, en daar bij alwetend is. zoo dra men dat in waarheid gelooft, kan ik mij niet begrijpen, hoe men zich dan zou kunnen terug houden, van biddend tot den Middelaar tusschen God en menschen op te zien, tot zijnen persoon zich dadelijk te wenden, om hem als Middelaar aantenemen, onze nooden, die wij als zondige menschen hebben, aan hem voortedragen, en hem voor zijne ondoorgrondelijke liefde te danken.

Dit staat dan volkomen vast. Maar nu van den anderen kant, met onze gebeden en dankzeggingen in den Zaligmaker te eindigen, zonder door hem tot God te gaan, hem doorgaands en genoegzaam alleen tot het voorwerp van godsdienstige eer en aanbidding te stellen, met ter zijde stelling van den Vader, dit is zoo strijdig tegen de leer van het Evangelie, en zulk eene zonderlinge afwijking van dezelve, dat men

men zich over zulk een begrip, en de daar uit voortvloeijende praktijk, waarlijk niet genoeg verwonderen kan. — *Vooreerst* toch, bevat het Evangelie getuigenisfen in zich aangaande den Heere Jezus Christus, die geloofd moeten worden, en ons tot aanbidding van hem bewegen moeten; het bevat niet minder menigvuldige getuigenisfen in zich aangaande God, den Vader, als den Schepper en Regeerder der wereld, en als den genadigen in Christus, die in hem de God en Vader van den zondaar wil zijn; — getuigenisfen, die niet minder geloofd moeten worden, en ons tot de eerbiedigfte vereering en aanbidding van den God en Vader van onzen Heere Jezus Christus verwekken moeten. Het geloof derhalven, dat niet omtrent den Vader, maar alleen omtrent den Heiland werkzaam is, en zich tot hem bepaalt, is zeer gebrekkig. — *Ten tweede*, aan Jezus Christus hebben wij de verlosfing door zijn bloed te danken, en Hij regeert op den Middelaarstroon, maar nimmer moeten wij uit het oog verliezen, *dat alle deze dingen uit God zijn, en ook tot hem wedergebragt moeten worden.* — 2 Cor. V: 18. Rom. XI: 31. De gansche verordening van zaken, met betrekking tot de verlosfing van zondaren, is van God afkomftig. Hij is het, die zijnen Zoon gezonden, en

en hem overgegeven heeft. Hij is het, die hem verhoogd heeft aan zijne regtehand. Christus regeert niet zonder den Vader, maar in den naam en op gezag van den Vader. Hij is het, door wien de Vader alle dingen regeert. — *God de Vader zegent ons met allerlei geestelijke zegeningen in Christus.* Eph. I: 3. Hij is in hem de algenoegzame bron van allerlei heil. Gelijk alles dan uit en door God is, zoo moet alles ook eindigen in hem, of uitloopen tot zijne heerlijkheid. De eer, die wij Christus toebrengen, moet zijn tot heerlijkheid Gods des Vaders. Door Christus moeten wij tot den Vader bidden. Door Christus moeten wij den Vader danken. Collosſ. III: 17. *Den alleen wijzen God moet*, naar de taal van Paulus Rom. XVI: 27 en op vele andere plaatſen, door Jezus Christus de heerlijkheid tot in eeuwigheid worden toegebragt. — *Ten derde*, de misvatting die ik bezig ben tegen te gaan, is des te grooter, om dat het gene Jezus tot heil van zondaren verrigt heeft, en nog verrigt, juist dat oogmerk en die ſtrekking heeft, om ons tot God te brengen. *Hij, regtvaardig, leed voor de onregtvaardigen, op dat hij ons tot God zou brengen.* 1 Petri III: 18. Door het bloed van Jezus is de weg tot den genadetroon geopend. Hebr. X: 19—22. *God heeft Christus van de doo-*

dooden opgewekt, en heeft hem heerlijkheid gegeven, op dat ons geloof en onze hope op God zou zijn. 1 Petr. I: 21. *Door Christus hebben daarom beide* Joden en Heidenen *den toegang door eenen Geest tot den Vader.* Eph. I: 18. Christus komt telkens voor als onze Hoogepriester, onze voorspraak bij, en onze toeleider tot den Vader. — Wie derhalven met zijne geloofswerkzaamheden, gebeden en dankzeggingen in den Heiland eindigt, beantwoordt niet aan het oogmerk van den Heiland zelven, en is gelijk iemand, die wel het middel ombelst, maar zich aan het einde, waar toe het dienen moet, niet laat gelegen liggen, of gelijk iemand, die zich wel vervoegt bij den toeleider tot eenen koning, maar zich niet door hem tot den koning zelven in laat leiden. — Behoef ik nu nog *ten vierde* te spreken van zoo vele uitdrukkelijke bevelen, om tot den Vader te bidden, gelijk Jezus zelve ons dit in het allervolmaaktste gebed geleerd heeft? Of ook van zoo vele heiligen, die ons daar in met hun voorbeeld zijn voorgegaan, gelijk de Apostel Paulus onder anderen, die in zijne brieven zoo menigmaal van zijn bidden tot God den Vader spreekt, en zijne lofverheffingen tot den Vader rigt, daar van ten bewijze verstrekken kan. — Ik breide dit alles niet verder uit, om dat dit onderwerp op-

opzettelijk en uitvoeriger behandeld is in *twee Brieven*, tot welke ik mijne Lezers henen wijze, gewisseld tusschen KRISPUS en GAJUS *over de eigenlijke vorm van aanbidding in den Evangelischen Godsdienst*; te vinden *in de Evangelische Schatkamer*, uitgegeven door C. BRAM I. D. Bladz. 405. Men vergelijke ook mijne Beoefeningsleer I. D. II. St. § 143. Bladz. 855—873.

DERDE AFDEELING.

OVER EENIGE KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN MET OPZIGT TOT DE HEILIGMAKING.

---

§ 220.

Algemeen overzigt van deze stoffe.

Heb ik tot hier toe over de geestelijke krankheden gehandeld, waar voor geloovige Christenen vatbaar, en aan welke velen van hen ook dadelijk ziek zijn, met opzigt tot de kennis van den Godsdienst, en tot het geloof, thans moet ik, volgens mijn gemaakt bestek, tot een

an-

ander foort van ziekten overgaan, tot die namelijk, welke tot deugd en heiligmaking, of tot de betrachting van Gods zedelijke geboden betrekking hebben. — Ik brenge hier toe vooreerst *laauwheid omtrent de heiligmaking;* ten tweede *overhelling tot het lijdelijke in de beoefening van dezelve;* en ten derde, *gebrekkige beoefening der ware heiligheid, uit verkeerde begrippen daar van geboren.* — Tot het laatfte wederom behoort *meerdere gezetheid op eene gevoelige gefteldheid des harte, dan op godvruchtige daden*; vervolgens *vlijt tot heiligheid, die zich meer tot het algemeene bepaalt, dan wel tot de bijzondere beftrijding van onze meest geliefkoosde zonden*; en eindelijk *affcheiding van den Godsdienst van onze dagelijkfche, huisfelijke en maatfchappelijke pligten.* — Laat ons elk van deze ziekten afzonderlijk befchouwen. —

§ 221.

Laauwheid omtrent de heiligmaking.

De eerfte ziekte, die ik hier dan behandelen moet, is *de laauwheid omtrent de heiligmaking*, met andere woorden, omtrent onze vorming tot ware Evangelifche deugd, of omtrent de dadelijke betrachting der pligten, welke wij naar het

Evan-

Evangelie omtrent God, ons zelven, en onze medemenschen te volbrengen hebben. — Ik spreek hier opzettelijk van *laauwheid* omtrent dit stuk, en niet van eene *geheele onverschilligheid*. — Onverschilligheid toch omtrent heiligheid van hart en wandel is met ware godsvrucht onbestaanbaar. Tusschen geloof en deugd is een onafscheidelijk verband. Het waar geloof reinigt het hart, en doet zich uit de werken kennen. Wie dus omtrent deze zaken onverschillig is, heeft daar in een beslissend bewijs, dat hij tot de ware geloovigen en vromen niet behoort. Hij kan, hij mag er zich volgens den Bijbel niet onder plaatsen. *Indien wij zeggen*, schrijft Johannes (I. Brief I. Hoofdst. vs. 6, 7) *dat wij gemeenschap met hem hebben, en wij in de duisternis wandelen, zoo liegen wij en de waarheid is in ons niet.* En (Hoofdst. II: 3, 4) *hier aan kennen wij, dat wij hem gekend hebben, zoo wij zijne geboden bewaren. Die daar zegt, ik kenne hem, en zijne geboden niet bewaart, die is een leugenaar, en in dien is de waarheid niet.* — Maar *laauwheid omtrent heiligmaking*, gebrek aan genoegzame warmte en ijver omtrent dit aangelegene stuk, kan ook in anders opregte en welmeenende vrome menschen vallen; en wie is er zelfs, die deze ziekte geheel te boven is? —

Er zijn dan vromen, bij welken deze laauwheid in eenen aanmerkelijken graad gevonden wordt. Het is ook wel hun toeleg, bij hun geloof deugd te voegen; maar dat geschiedt door hen niet met die ernstige belangstelling, en met dien doorzettenden ijver, die het gewigt der zaak vereischt, en die hen omtrent andere gedeelten van de Christelijke beoefening bezielen. Aan zelfskennis, aan opregt geloof in Christus, aan verzekering van de Goddelijke gunst en van hunne zaligheid, laten zij zich ernstig gelegen liggen; maar heiliger en reiner te worden, meer het beeld van God en Christus gelijkvormig te worden, meer het kwade te leeren laten, en het goede te doen; daar omtrent zijn zij koeler en minder bezorgd. Het eerste trekt haast al hunne aandacht en belangneming tot zich; omtrent het laatste zijn zij achteloozer. Het is minder gewigtig in hunne oogen. Het is, als of het daar zoo niet op aan kwam, en dit tot den weg der zaligheid zoo niet behoorde. Van hier, dat zij zich veel te weinig benaarstigen, om getrouw in hunne pligten te zijn, hunne zonden met eene veel te zachte hand behandelen, en over dezelve veel te weinig verdriet en kommer gevoelen. —

Dat zij aan deze ziekte krank zijn, laat zich aan verscheidene kenteekenen onderkennen. —

He:

Het eerste kenteeken is *het weinig spreken over deze dingen*. Gaarn zullen zij zich met u onderhouden over de kennis der ellende, over den weg der verlossing, over de gronden van troost in allerlei omstandigheden; maar wat de pligten der dankbaarheid betreft, hoe men wandelen moet en Gode behagen, daar over zullen zij zich met u minder bezig houden. Over de natuur des geloofs zullen zij u vragen, maar over de liefde, en hoe een Christen in bijzondere gevallen verpligt is te handelen, zullen zij u minder raadplegen. Gesprekken van dit soort zullen hun minder geestelijk voorkomen, en hun ligt vervelen. Liever zullen zij dezelfde onderwerpen, tot de kennis der ellenden, en tot het geloof behoorende, al weder herhalen, en denzelfden kleinen kring van gesprekken al weder van voren af aan rond gaan, dan zich in het gewigtig vak van de pligten der godzaligheid begeven, en zich dus de aangenaamste verscheidenheid in hunne gesprekken verschaffen. Daar nu uit den overvloed van het hart de mond spreekt, zoo kan men hier uit ligtelijk besluiten, dat er bij zoodanigen al vrij wat laauwheid omtrent het aangelegen stuk der heiligmaking moet gevonden worden. —

Een tweede kenteeken van deze laauwheid is *de afkeerigheid van het regte zedenprediken*. —

Ik zeg met opzet *van het regte zedenprediken.* Daar is toch een ellendig soort van zedenprediken, waar van elk kenner en beminnaar van het ware Evangelie van Christus met het hoogste regt allen afkeer gevoelt. Wanneer men slechts over uitwendige zeden handelt, en het bestier des harte verzuimt; wanneer men altijd pligten predikt, en van de leerstellingen van het Evangelie zwijgt; wanneer men de pligten slechts met zulke beweegredenen aandringt, en tot dezelve slechts zulke hulpmiddelen voorschrijft, die de natuurlijke zedekunde aan de hand geeft; wanneer men de menschen inboezemt, dat zij zich door de betrachting van hunne pligten de vergeving van zonde en het leven verwerven moeten; met één woord, wanneer men zoo zeden predikt, dat daar in niet alleen weinig of niets van Christus en zijne verlossing in komt, maar dat men ook in de daad eenen anderen weg tot de zaligheid aanwijst, dan God ons in het Evangelie geopenbaard heeft; dan is het met het hoogste regt, dat men van zulk prediken zeer afkeerig is, en ik twijfel er geen oogenblik aan, of de vooroordeelen tegen het zedenprediken zijn juist door deze ellendige wijze, waar op dit door sommigen geschied is, of nog geschiedt, ten sterksten gevoed geworden. Ook is het bekend, dat stoffen van dit

soort

foort wel eens zoo droog, met zoo weinig levendigheid en bevalligheid kunnen behandeld worden, dat vele menfchen niet door de zaken zelve, maar door de drooge wijze van behandeling, worden afgefchrikt. Dit is dan nu nog geen bewijs van laauwheid omtrent de heiligmaking zelve. — Maar, wanneer Dienaars van Christus, getrouw aan hunne roeping, het geheele Evangelie verkondigen, en dus met allen ijver het geloof in Christus, en niet alleen dit, maar ook de bekeering tot God, en de pligten, die daar in liggen opgefloten, elk op zijnen tijd, behandelen; wanneer zij de pligten niet flechts verklaren, maar ook afleiden uit de ware Evangelifche beginfelen, met de drangredenen, die het Evangelie voorftelt, aandringen, en den waren weg, en de regte hulpmiddelen aanwijzen, waar door men volgens het Evangelie in de betrachting dezer pligten gelukkig flagen kan; wanneer zij de pligtsbetrachting uit het regte oogpunt voorftellen, niet als middel tot vergeving der zonde, maar als dankbare beantwoording aan de Goddelijke genade, en als middel van vorming voor het genot der ware gelukzaligheid; wanneer zij hunne voorftellen over deze onderwerpen zoo veel mogelijk zoeken te verlevendigen, en aan dezelve, door een gelukkig gebruik van voorbeelden uit de

 ge-

geschiedenissen, alle droogheid zoeken te benemen; wanneer Leeraars van den Godsdienst op deze wijze zedenprediken, en er dan echter menschen zijn, die daar in maar in het geheel geen smaak hebben, die daar laag op vallen, en met minachting zeggen: *het was maar over een pligt!* o dan is dit een treurig bewijs, dat het niet wel met hen staat, dat er nog geene ware belangstelling in heiligheid van hart en wandel bij hen plaats heeft, ten minste, dat zij aan eene zeer zorgelijke laauwheid omtrent dit stuk krank zijn, waar van zij ten hoogste noodig hebben, genezen te worden. —

Een derde kenteeken van laauwheid omtrent de heiligmaking is *een slordig gedrag.* Is het te ontkennen, dat er op het gedrag van sommigen, die in andere opzigten blijken van ernst en vroomheid geven, maar al te veel is aantemerken? dat er niet weinige verzuimen en overtredingen in hen zijn aantewijzen, van welke men echter niet zien kan, dat zij merkelijk terug komen? Is het te ontkennen, dat zij hier in op eenen lagen trap staan ver beneden andere godvruchtigen, die hun licht laten schijnen voor de menschen? Ja zelfs, dat zij wel eens, wat het uitwendige deugdzame betreft, daar in door andere menschen ver overtroffen worden? Wat is toch de oorzaak van dit treurig

rig verschijnsel, dat zoo zeer tot oneer van den Godsdienst verstrekt? wat anders, dan die zelfde laauwheid omtrent de heiligmaking, waar over ik thans bezig ben te handelen, waar door zij zich aan de betrachting van hunne pligten niet ernstig genoeg laten gelegen liggen, en waar uit dan noodwendig slordigheid in den wandel moet geboren worden? ——

Verleen mij, mijn Vriend! die uit deze beschrijving en kenteekenen opmerkt, dat deze laauwheid omtrent de heiligmaking ook uwe ziekte is! verleen mij eén toegenegen oor, daar ik u van het erge van deze kwaal, en van de noodzakelijkheid van hare genezing, zal trachten te overtuigen. Ik moet u dan zeggen, dat uwe laauwheid omtrent zulk een aangelegen punt *en* zeer onbetamelijk en strafbaar, *en* tevens voor u zelven zeer verderfelijk is. — Ik zal echter, om niet te wijdloopig te zijn, de zaken, waar op ik u hier opmerkend moet maken, slechts aanstippen, en dezelve aan uwe eigene diepere overpeinzing aanbevelen.

Kunt gij ontkennen, dat God u in zijn Woord, niet alleen het geloof in Christus, maar ook de bekeering tot hem en tot zijnen dienst, uitdrukkelijk beveelt? dat de Bijbel vol is van de ernstigste lessen en vermaningen tot godsvrucht en deugd? Lees de redevoeringen der

Profeten; lees de gesprekken, die ons van Jezus zijn opgeteekend; lees de brieven der Apostelen; en getuig, of gij niet door allen op het ernstigste vermaand wordt, *om het kwade te laten, het goede te doen, uw licht te laten schijnen voor de menschen, de heiligmaking na te jagen, waardig het Evangelie te wandelen, heilig te zijn, gelijk God heilig is, al wat waarachtig, wat eerlijk, wat rein is, zoo daar eenige lof, zoo daar eenige deugd is, hetzelve te bedenken?* Waar toe staan toch deze en honderd andere dergelijke vermaningen in uwen Bijbel? Waar toe anders, dan op dat er naar dezelve dadelijk gehandeld zou worden? Wat zijn zij anders, dan bevelen van den hoogen God, ook aan u gegeven, om hem in deze dingen gehoorzaam te zijn? En wat is dan onbetamelijker, wat vooral onbetamelijker voor een Christen, dan omtrent de betrachting van dat gene, dat God zelve zoo uitdrukkelijk, met zoo veel aandrang, en bij herhaling voorschrijft, met flaauwen ijver bezield te zijn? — Is dit nog niet te misdadiger, daar alles, wat God u voorschrijft, op onveranderlijke gronden van billijkheid steunt; daar het alles even wijs en weldadig is; en daar Hij, die het u voorschrijft, uw Schepper, uw Heer, uw Weldoener is, aan wien gij de stiptste gehoorzaamheid verschuldigd zijt? — Zijn er

er niet nieuwe en allerduurste verpligtingen op u gelegd door het werk der verlossing en der genade? Is het mogelijk, dat gij zoo laauw zoo achteloos kunt zijn omtrent heiligheid en deugd, daar het geheele oogmerk der verlossing is, *op dat wij heilig en onberispelijk voor God in de liefde zouden zijn*, en daar in het plan der verlossing alles ook ingerigt is, om zondige en bedorvene menschen tot dat einde te brengen, niet slechts hunne zonden te verzoenen, maar ook om hunne harten en wandel door het Woord, de leiding en den Geest van Christus te vernieuwen, en het verloren beeld van God in hen te herstellen? U te vormen, te louteren, tot rijpheid voor den hemel te brengen, dat is het doel en het werk van God en Jezus. Daar toe moeten alle leidingen der Voorzienigheid omtrent u dienen. De Heer kastijdt u, *op dat gij zijner heiligheid zoudt deelachtig worden*. En dan omtrent die heiligheid laauw en achteloos te zijn, wat is dat minder, dan wederstreeving der groote oogmerken van God, ten minste eene koelheid van ijver omtrent dezelve, die alle bestraffing waardig is? — Zoo laauw zoo achteloos te zijn omtrent de betrachting der pligten, die u met zoo veel aandrang worden voorgeschreven, is dit dan betamelijk beantwoorden aan die liefde, die genade van God,

 die

die u zijnen eigen Zoon gegeven, hem voor u niet gespaard heeft, en u om zijnent wille alle uwe zonden tot prijs van zijne ontferming vergeven wil? Is dit dan betamelijk beantwoorden aan de liefde van Christus Gods grooten Zoon, die u zoo uitnemend heeft lief gehad, en zich zelven voor u tot eene offerhande voor de zonde heeft overgegeven? Is dit dan betamelijk beantwoorden aan al dat onderwijs, dat licht, die invloeden van den H. Geest, waar mede gij bevoorregt zijt, aan al dien arbeid der genade, die aan u geschied is, en nog geschiedt? Is het dan daar toe, dat God u de oogen geopend heeft, om u op uwe gewigtigste belangen opmerkend te maken, op dat gij hem met koelheid en ijverloosheid omtrent zijne zoo heilzame en billijke voorschriften vergelden zoudt? — O mijn vriend! de zonde is in elk mensch te veroordeelen, maar in niemand kan zij minder verschoonelijk, in niemand strafbarer zijn, dan in een Christen. In de zonde van een Christen vereenigt zich alles, wat zonde verzwaren kan. Zij is in hem des te erger, daar zijne kennis grooter is, daar er meer aan hem gearbeid is en wordt, en daar ook zijn opgewekt zedelijk gevoel, en de inspraak van zijn geweten hem duidelijker en met meer nadruk zeggen, wat hij doen en laten moet. — De zonde is

in

in den Christen des te erger, en des te meer te veroordeelen, om dat zij de grootste ondankbaarheid is, niet slechts aan weldoende liefde, maar ook aan vergevende genade, en om dat zij de onedelmoedigste liefdeloosheid is omtrent den liefdevollen Heiland, die voor hem zijn dierbaar bloed vergoten heeft, om hem aan de zonde en hare heerschappij te ontrukken. — Wat geeft ook meer aanleiding, dat de naam van God en Jezus gelasterd wordt, dan het slordig gedrag van den Christen? Wat is meer geschikt, dan dit, om zijnen naasten te verderven, tegen den Godsdienst in te nemen, of hem in het kwade te stijven? Terwijl daarentegen, door zijn voorbeeldig gedrag, God verheerlijkt, de eer van den Godsdienst van Christus bevorderd, en menig een voor Christus gewonnen wordt. Nog eens, mijn Vriend! de zonde is in elk te veroordeelen, maar in niemand is zij onverschoonelijker, in niemand strafbarer, dan in een Christen. En oordeelt dan, met welk een oog God, die een licht is, uwe laauwheid omtrent de heiligmaking beschouwen moet. (*)

De-

(*) De zwaarheid van de zonden van godvruchtige menschen is uitvoerig aangetoond door den, thans nog met regt hooggeachten godzaligen J. VAN LODENSTEIN in eene opzettelijke Verhandeling over dit onderwerp, uitgeko-

Deze laauwheid omtrent de heiligmaking is niet slechts onbetamelijk en strafbaar, maar ook voor u zelven zeer verderfelijk. Denk toch niet, dat zij geen schade toebrengt aan uwe zaligheid; zij doet dat zeer zeker in meer dan een

komen A°. 1664, en den tijtel hebbende LODENSTEINS *Weegschale der onvolmaaktheden, of bedenkingen nopens het gewigtige of de regtmatige achting te maken van de gebreken en struikelingen der geheiligden op der aarde.* De kwaal der laauwheid omtrent de heiligmaking, gevoed door misbruik van de leer der regtvaardiging, en van de onvolmaaktheden der heiligen, was reeds eene kwaal van zijnen tijd. Maar niémand kan in den tegenwoordigen tijd dezelve moediger en nadrukkelijker te keer gaan, dan LODENSTEIN deed. Zijn stijl is stroef, duister, en verouderd. Men wordt verward door de menigte zijner onderscheidingen, deelen, onderdeelen, en onderönderdeelen, waar door men ook vele herhalingen aantreft. Met één woord, de verhandeling laat zich, in dezen tijd vooral, niet met aangenaamheid lezen. De uitwendige vorm is zeer onbevallig en vereischt veel geduld. Maar wat de zaken betreft, men vindt in deze verhandeling zeer vele goede, schoone en juiste denkbeelden en inzigten, en daar onder juist zulke denkbeelden en inzigten, als men in dezen tijd met rede bijvalt en toejuicht. Men ontdekt in hem den manmoedigen bestrijder van de volksvooroordeelen van zijnen tijd, en den ijverigen handhaver van dadelijke beoefening van deugd en godsvrucht tegen de misbruikers van verscheidene leerstellingen van den Godsdienst. Hij toont in deze Verhandeling, de heiligmaking uit het regte oogpunt te beschouwen,

een opzigt. — Het is zoo, wij worden om Christus wil, om niet uit genade geregtvaardigd door het geloof; maar het is u bekend, dat dat geloof geen dood geloof is, dat den mensch in de zonde doet volharden, maar een levend geloof, dat het harte reinigt, en zich uit de werken doet kennen. De verlossing niet slechts, maar ook het heilig doel der verlossing moet worden ingesteld. Die den naam van Christus noemt, moet afstaan van ongeregtigheid. Wie dus door koelheid en achteloosheid omtrent dit stuk slordig in zijnen wandel is, heeft alle reden, om de echtheid van zijn geloof te mistrouwen, en dus zijn aandeel aan de verlossing van Christus in twijfel te trekken. — Daarenboven, door achteloosheid omtrent de heiligmaking, en toegeving aan de zonde verwekt gij u die bittere gevolgen, die van zondige daden onafscheidelijk zijn, en die stellige blijken van Gods ongenoegen ook over het wangedrag zijner kinderen, waar door hij,

hoe-

wen, niet slechts als een punt van dankbaarheid, maar ook als volstrekt noodzakelijk tot de zaligheid, als het middel van vatbaarwording voor het genot van ware zaligheid, ja als een deel der zaligheid zelve, die hij (van dit denkbeeld toont hij vol te zijn) niet slechts in de gunst van God, maar ook in zedelijke volmaking of in gelijkvormigheid aan God oordeelde gelegen te zijn.

hoe wel vergevende, echter wrake doet over hunne daden. Door de eene zonde met toegevendheid te begaan, maakt gij u krachteloozer in het ftrijden tegen andere. Uw hart veroordeelt u in het naderen tot God. Gij bant de rust en den hemel uit uw hart. Gij mist de genoegens, voordeelen en zaligheden, aan een heilig en deugdzaam leven verbonden. Gij mist de blijken der Goddelijke goedkeuring daar over. Gij mist de belooningen, daar op genadelijk toegezegd. En hoe onvatbaar blijft gij voor de zaligheden van den hemel! De gevolgen van achterlijkheid in de heiligmaking ftrekken zich uit tot in de toekomende wereld. *Die hier rijkelijk zaait, zal daar rijkelijk maaijen, maar die ook hier fpaarzamelijk zaait, zal fpaarzamelijk maaijen.* —

Wat de oorzaken van deze laauwheid omtrent de heiligmaking betreft, zij zijn de volgende: dwalende begrippen omtrent ellende en zaligheid; dwalende begrippen van den aard en het eigenlijk oogmerk der verlosfing; het afleiden van valfche gevolgtrekkingen uit de leer van de regtvaardiging uit het geloof; het misbruik van fommige andere leerftellingen van het Christendom, als, dat Jezus gekomen is, om zondaren zalig te maken, dat geloovige Christenen hier onvolmaakte zondige menfchen blij-

blijven, dat de voorbeelden van vele Bijbelheiligen die bevestigen, en dat de heiligheid voor den hemel bewaard is. Dan, ik vergenoege mij, met dit alles slechts genoemd te hebben. Alle deze oorzaken, met de daar tegen over staande geneesmiddelen, heb ik reeds opzettelijk en in het breede behandeld in het II. Stuk van het I. Deel §. 118. Pag. 579 en vervolgens. — Daar worden dezelve opgegeven en behandeld, als oorzaken van de ongelukkige denkwijs van die genen, die de genade misbruiken, en Christus tot een dienaar van de zonde maken. De laauwheid omtrent de heiligmaking in opregte Christenen is in de daad niet anders, dan een treurig overblijfsel van die ongelukkige denkwijs. En het geen dus daar ter plaatse omtrent en tegen die laatste is aangemerkt, geldt ook omtrent en tegen die laauwheid omtrent de heiligmaking, die wij hier behandelen. Ik verzoeke dus mijne lezers, die aangehaalde plaats § 118 hier bij na te lezen, en in ernstige overweging te nemen.

Alleen moet ik het volgende hier nog bijvoegen. — Onder de oorzaken van flaauwen ijver omtrent de heiligmaking moet ook geteld worden *eene al te hooge prijsstelling op het eerste werk der bekeering*. Men is tot ernstig nadenken, tot groote bekommering over zijne zonden, en

en tot een gerustftellend geloof in Christus gekomen. Men heeft daar bij vele aandoeningen ondervonden. Men is met boetvaardige belijdenis zijner zonden tot God wedergekeerd, en men heeft, zoo men niet beter weet, opregt zijnen dienst gekozen. Nu, meent men, heeft het werk der bekeering zijn volle beflag gekregen. Nu is men wedergeboren, veranderd, vernieuwd, zoo, als of men nog niet meer en meer veranderd en vernieuwd moest worden. Natuurlijk wordt men door dit denkbeeld laauwer en trager, in zijne heiligmaking te voleindigen in de vreeze Gods. Men is toch eens in waarheid bekeerd. Men is uit den dood overgegaan in het leven. Daar heeft men genoeg aan, en men maakt daar door meer werk, van zich dien vorigen weg van bekeering, langs welken men geleid is, gedurig te herinneren, dan wel, om op dien weg in des Heeren kracht ijverig en moedig voort te gaan. Wat is intusfchen ftrijdiger met den Bijbel, dan dit? *Bekeering* fluit naar den Bijbel de geheele verbetering des levens in zich, waar in de Christen tot aan zijnen dood toe volharden moet. Bekeering wordt wel (*) in eenen naauweren zin ook

(*) Gelijk ik heb aangemerkt in eene noot I. D. I. St. Pag. 45 van den tweeden druk.

ook genomen van dat gene, waar mede de echte verbetering des levens begint, en het welk in opregt berouw, in wederkeering tot God enz. gelegen is; maar de bekeering, in dezen zin genomen, moet dan ook altijd beschouwd worden, als de aanvang van het gene nu verder beoefend, als het eerste treden op dien weg van godsvrucht en deugd, die nu verder bewandeld moet worden. De ware bekeering moet tot aan het einde van ons leven worden voortgezet, door dagelijks, wanneer wij gezondigd hebben, tot God in Christus weder te keeren, en door ons te blijven oefenen tot godzaligheid, om dus al meer en meer tot die volkomenheid te geraken, die wij najagen moeten. — Leerde men de bekeering meer uit dit oogpunt beschouwen, het welk een ieder zij aangeprezen, men zou dan omtrent de heiligmaking, zoo laauw en achteloos niet kunnen zijn.

Ik moet nog van eene oorzaak van deze laauwheid melding maken. Ik bedoel *het uit het oog verliezen van de leer, zoo van de genadige belooning der goede werken, als van Gods heilig ongenoegen ook over de wangedragingen zijner geloovige kinderen; een uit het oog verliezen van deze leer, uit vrees voor misbruik van dezelve geboren.* — „ Het gebeurt niet zelden (zoo

„ ſchrijft de godzalige Vader Hinlópen (*))
„ onder ons menſchen, dat het misbruik van
„ eene goede zaak ons vervoert, om dezelve, of
„ geheel buiten gebruik te ſtellen, of ten min-
„ ſte, dezelve niet, dan met eene huiverigheid
„ en zelden tot ons nut te bezigen. Ligt vallen
„ wij, door de zwakheid van ons verſtand en de
„ ſterkte van onze drift, van het eene tot het
„ andere uiterſte, en kunnen den veiligen mid-
„ delweg, welke het vermijden en verbeteren
„ van misbruiken, om uit goede zaken voor-
„ deel te trekken, aanwijst, niet houden. —
„ Het dwaas, en den hoogen algenoegzamen,
„ vrijmagtigen God onwaardig, ſteunen en re-
„ kenen op zijne eigene verdienſten, het welk
„ het Christendom misvormd, en veel ſchade
„ toegebragt heeft, deed anderen, die dit mis-
„ bruik zagen, betreurden, en zich zelven
„ daar van, zoo ver mogelijk, wilden verwij-
„ deren, tegen hunne eigene leer van de ge-
„ nadige belooninge der goede werken aan,
„ den troost, welke daar in ligt, uit het oog
„ verliezen, of ook niet, of ſchoorvoetende,
„ gebruiken." Het zelfde kunnen wij zeggen
van

(*) In zijne Overdenkingen Pag. 181 *over het zien op Gods belooning in het goed doen*; welke uitmuntende overdenking men hier vergelijke.

van de leer des Bijbels aangaande Gods ongenoegen over, en de daar uit voortvloeijende kastijdingen van de zonde zijner geloovige kinderen. — Intusschen welk eene laauwheid omtrent de heiligmaking uit dit uit het oog verliezen van deze waarheden, of uit zwakke denkbeelden van dezelve, moet geboren worden, kan men ligtelijk nagaan. De gedachte, dat de vruchten der geregtigheid door Jezus Christus Gode aangenaam, en hem tot heerlijkheid zijn, en het uitzigt op belooningen, uit genade op dezelve toegezegd, moedigen tot deugd en goede werken ten sterkste aan. Gelooft men, dat God ook in zijne opregte vereerers het kwade niet overzien kan, maar daar op blijken van zijn ongenoegen geeft, men wordt daar door van hetzelve afgeschrikt. Maar alle deze aansporingen tot deugd verliest hij, die deze waarheden ter zijde stelt; het welk veel laauwheid en traagheid in het benaarstigen moet ten gevolge hebben. Men wachte zich derhalven daar zorgvuldig voor, en men stelle geene gewigtige aanmoedigende waarheden, die de Bijbel ons leert, buiten gebruik, alleen om dat zij door anderen misbruikt zijn, of om dat zij ons toeschijnen, met andere waarheden te strijden. —

Dat God de goede daden zijner opregte vereerers met goedkeuring beschouwt, en hen tot de-

dezelve door belooningen aanwakkert, dat hij integendeel hunne zonden afkeurt, en hen daar over met kastijdingen tuchtigt, heb ik te voren reeds aangetoond. (*) Alleen moet ik hier mijne Lezers opmerkende maken op eene plaats, die wij vinden in den eersten Brief van Petrus (Hoofdst. I: 17) *Indien gij tot een Vader aanroept den genen, die zonder aanneming des persoons oordeelt naar een iegelijks werk, zoo wandelt in vreeze den tijd uwer inwoning.* De Apostel wilde, dat de Christenen, aan welke hij schreef, zich heilig en in diep ontzag voor God hunnen overigen levenstijd zouden gedragen; en dat wel uit dien hoofde, om dat hun hemelsche Vader, welken zij als Vader aanriepen, niet een onheilig, laf toegevend Vader is, wien het onverschillig is, hoe zijne kinderen zich gedragen, maar een Vader, die over een iegelijk, ook over zijne geloovige kinderen, naar hunne werken een oordeel naar waarheid velt, en daarna met de grootste onzijdigheid zijne handelingen omtrent hen inrigt. — Eene waarheid, welke met de leer der vergeving der zonde uit genade door het geloof, geenszins strijdig is. De volgende gelijkenis zal dit

(*) II. D. I. St. § 186. Men vergelijke de straks aangehaalde Overdenking van HINLÓPEN.

dit ophelderen. Stelt eens, een Vader van bekende vroomheid en ijver voor het goede heeft eenige kinderen, onder welke er ook zijn, die tegen hem opstaan, hem en zijn huis verlaten, en zich aan een flecht gedrag overgeven. — In dezen staat kunnen zij, zoo blijvende, geen genot meer hebben van de vaderlijke liefde in het huisgezin, en hebben onterving, verlies van hunne kinderlijke voorregten, en andere straffen verdiend. Dan zij komen, gelijk de verlorene Zoon, boetvaardig tot den Vader terug. De Vader vergeeft hun alles, en neemt hen weder als zijne lieve kinderen in genade aan. Maar even daar door komen zij weder onder het opzigt en bestier van eenen vromen Vader, die het goede lief heeft, die het kwade haat, en dat bij alle gelegenheden toont. Strijdt het nu wel tegen de genadige vergeving, die zij van hem ontvangen hebben, en tegen hunne vriendschapsbetrekking met hem, wanneer hij zijne kinderen, als zij kwalijk doen, bestraft en kastijdt, als zij weldoen, aanmoedigt en beloont; wanneer hij, zonder aanneming des persoons, aan deze zijne kinderen, of bewijzen van goedkeuring, of van afkeuring geeft, en hen dus oordeelt naar hunne werken, naar gelang zij zich als zijne kinderen gedragen? Immers neen! Even zoo min strijdt het

nu ook met de leer van de vergeving der zonde uit genade, dat wij tot eenen Vader aanroepen den genen, die zonder aanneming des persoons oordeelt naar eens iegelijks werk. En daarom, Christen! zij deze gedachte diep in uwe ziel geprent, en doe u in diep ontzag voor God heilig wandelen gedurende uwen ganschen levenstijd!

§ 222.

Overhelling tot het lijdelijke.

Daar zijn er onder de opregte vereerers van God en Jezus, die minder krank zijn aan de straks overwogene ziekte, die integendeel ernstig verlangen, heilig te zijn, gelijk God heilig is, maar die aan dit hun verlangen minder voldaan zien door den schadelijken invloed van eene andere ziekte, die ik nu behandelen moet, en die ik, in navolging van anderen, *de overhelling tot het lijdelijke* noeme.

Het lijdelijke, met opzigt tot de beoefening van het Christendom, drukt eigenlijk uit die ongelukkige denk- en handelwijs, waar door men Christelijke gemoedsgesteldheden, en daar uit voortvloeijende gedragingen overeenkomstig het Evangelie, geheel werkeloos van God afwacht,

in

in plaats van tot dat einde, in opzien tot hem, dadelijk werkzaam te zijn, en alle naarstigheid toe te brengen. Ik kan dit lijdelijke in den volsten nadruk bezwaarlijk in ware vrome menschen veronderstellen. Ik spreek daarom opzettelijk van OVERHELLING *tot het lijdelijke*, waar door men met zulk eene denkwijs in eene meerdere of mindere mate besmet, en geneigd is, zich door dezelve te laten bestieren.

Kranken van dit soort stellen zich de Bijbelleer van des menschen onmagt, van de bewerking van den Geest, en van de bewaring der geloovigen in den staat der genade, verkeerd voor, op zulk eene wijze, dat eene lijdelijke denk- en handelwijze daar uit noodwendig moet geboren worden. — Zij gelooven, en met regt, dat de mensch, aan zich zelven overgelaten, onmagtig is tot het ware goede, en dus de bewerking van Gods Geest ten hoogste noodig heeft; maar zij gelooven dit met opzigt tot zich zelven dus, dat zij, *en* het geen hun tot een godzalig leven reeds geschonken is, *en* den Goddelijken bijstand, die hun beloofd is, en die zij geloovende, biddende, en werkende verkrijgen zullen, uit het oog verliezen. — Zij gelooven, en met regt, dat de H. Geest al, wat Gode welbehagelijk is, in de geloovigen werken moet, en dadelijk werkt, zoo dat wij

al het goede, dat in ons is, en dat wij verrigten, aan Gods genade te danken hebben; maar zij vormen zich daar van zulk een verkeerd begrip, als of de H. Geest dat alles onmiddelijk in hen werkte, als of hij met hen als met werktuigen, en niet als met redelijke menfchen te werk ging, als of hij hen aan geene middelen bond, en hen zelven niet werkzaam maakte, om door het gebruik dier middelen hunne heiligmaking te bevorderen. — Zij gelooven, en met regt, dat godvruchtige menfchen in de kracht Gods door het geloof bewaard worden tot de zaligheid; maar zij ftellen zich dat dus voor, als of God hen bloot door zijne almagt bewaarde, zonder zich hier toe van middelen te bedienen, of zonder dat zij zelve de door God gefchonkene middelen zouden moeten aanwenden, en dus in het goed doen volharden — Met één woord, zij ftaren alleen op het gene God aan den mensch doet, terwijl hunne aandacht van het gene de mensch naar de Goddelijke voorfchriften te verrigten heeft, wordt afgetrokken. Zij befchouwen het geheele beoefenend Christendom meer als eene rij van goede gemoedsgeftalten, die men van God ontvangt, en waar onder men lijdelijk is, dan als eene dadelijke betrachting in zijne kracht, van het gene hij als pligt heeft voorgefchreven. —

Na-

Natuurlijk hebben menschen van deze denkwijs door dezelve weinig aanmoediging tot werkzame pogingen, om in het goede te volharden en te vorderen, Zich met allen ijver te benaarstigen, om bij hun geloof deugd te voegen, in het gebruik der geschonkene middelen getrouw te zijn, te waken, te strijden, zich dadelijk te oefenen tot godzaligheid; dit alles wordt minder bij hen gevonden. Liever leggen zij de handen in den schoot, en wachten goede gesteldheden en genadegaven van den Geest werkeloos af. Is het niet goed met hen gesteld, zij klagen, zij treuren daar over, maar berusten ook in dat klagen. Zij beuren zich dan op, door zich te herinneren, wat God hen te voren deed ondervinden. Zij wenschen, zij verlangen, zij hopen, dat eens weder te mogen ondervinden; maar in den Godsweg werkzame pogingen daar toe aantewenden, dit heeft minder in hen plaats. Zij worden niet gaarn vermaand, bestraft, aangespoord, maar wanneer zij zelve het billijke van deze vermaningen gevoelen, en niet ontkennen kunnen, dan is wel eens het antwoord: „ *het moet gegeven worden;* " in plaats van in Gods kracht het reeds gegevene te gebruiken, en ootmoedig, maar ook vertrouwend, steunende op zijne beloofde hulp, dadelijk handen aan het werk te slaan. —

De naaste oorzaken van deze krankheid zijn dan dwalende begrippen van de leer der onmagt, der genadewerkingen van den H. Geest, en van de bewaring der geloovigen in den staat der genade. — De meer afgelegene oorzaken, die deze dwalende begrippen zelve verwekt hebben, zou ik *vooreerst* daar in stellen, dat deze leerstukken, wanneer zij niet doorgedacht, en niet behoorlijk in verband met andere waarheden beschouwd worden, vatbaar zijn, om verkeerd opgevat, en misbruikt te worden; *ten tweede* in de godgeleerde twisten over deze waarheden, waar door men in den ijver, waar mede men dezelve verdedigde, dezelve wel eens overdreven heeft, en dus, om het eene uiterste te vermijden, wel eens tot een ander uiterste vervallen is; (*) *in de derde plaats* in het daar uit

(*) „ In het verdedigen (het zijn de woorden van den „ godzaligen HINLÓPEN in zijne Overdenkingen Pag. 133) „ in het verdedigen van de waarheden des Christelijken „ geloofs moeten wij wel op onze hoede wezen, dat wij, „ om de ééne waarheid vast te houden, de andere niet, „ geheel of voor een gedeelte verliezen. Het is met de „ waarheden van het Christelijk geloof gelijk met de „ Christelijke deugden: de eene bepaalt en verklaart de „ andere menigmaal zoo, dat de eene waarheid, zonder „ de andere, zoo weinig waarheid, als de eene deugd, „ zonder de andere, deugd wezen konne." Hij merkt hier op aan, hoe menigmaal het echter gefchiedt, dat men de

uit voortgevloeid onoordeelkundig, en fteil voordragen van deze leerftellingen op den predikftoel buiten verband met andere waarheden, het welk in vorige dagen niet zelden het geval was, en, terwijl de voordragt van deze Bijbelwaarheden thans door de Evangeliedienaars over het algemeen veel juister en oordeelkundiger gefchiedt, zoo blijft er eene *vierde oorzaak* over in eenige overgeblevenen fchier in alle gemeenten, die nog met zulke lijdelijke begrippen geheel vervuld zijn, die ze, van anderen overgeërfd hebbende, nu ook bij anderen verbreiden, en hun dezelve ten diepften zoeken inteprenten, die hun tegen hunne Leeraars, die getrouw aan hunnen last volgens het Evangelie een iegelijk mensch tot geloof en godzaligheid vermanen en opwekken, wantrouwen zoeken inteboezemen, hunnen dienst zoeken tegen

te

de éêne waarheid ontkent of verdonkert, om de andere te behouden, en past dit toe op den twist onder de Christenen over de bewaring der geloovigen tot de zaligheid, om welke te behouden men wel eens minder acht gegeven heeft op eene andere waarheid, de noodzakelijkheid aan onze zijde om in het goed doen te volharden. Dit geeft hem aanleiding tot eene zeer belangrijke Overdenking, die ik allen, die tot het lijdelijke overhellen, ter lezing zeer aanbevele, namelijk *over de middelen, die God ons geeft, ter bevordering van onze volharding in goed doen.*

te werken en nutteloos te maken, en daar door menigen getrouwen en gemoedelijken Evangeliedienaar tot groote droefheid zijn, en hem zijn werk al zuchtende doen verrigten. Ik zal deze vier oorzaken van de overhelling tot het lijdelijke, waar bij ik nog als *eene vijfde* de traagheid, die den bedorvenen mensch eigen is, zou kunnen voegen, niet uitbreiden, om niet te wijdloopig te worden, en voor de stoffen, die nog te behandelen zijn, plaats genoeg over te behouden. (*)

Dat de genezing van deze kwaal allernoodigst is, valt terstond in het oog, wijl dezelve alle aanmoediging tot middelengebruik en werkzaamheid in het goede wegneemt, traagheid in het benaarstigen veroorzaakt, en dus den grond van alle vordering in het goede ondermijnt, en de genen, die aan deze kwaal ziek zijn, aan alle de gevaren der traagheid, onwaakzaamheid en zorgeloosheid overgeeft. — Intusschen wijze ik hen tot hunne genezing henen naar het gene ik reeds gezegd heb § 169, 170 en 171, in

(*) Over de overhelling tot het lijdelijke, en over de oorzaken daar van, wordt breedvoerig gehandeld in *de zedige gedachten over eenige volksbegrippen in de Gereformeerde Kerk, derzelver bronnen en geneesmiddelen.* Pag. 191 en vervolgens.

in het I. St. van dit tweede Deel Pag. 147 en vervolgens, waar ik opzettelijk heb aangetoond, dat God de eerste oorzaak is van de volharding en vordering in het Christendom, maar, dat hij zich tot dat einde van middelen bedient, van middelen, welke de mensch zelve ten zijnen nutte gebruiken moet. (*) —

Dat dan de Bijbelleer aangaande ons onvermogen en aangaande het geen God werkt, en de krachtdadige hulpe, die hij verder beloofd heeft, ons wel tegen het hoogmoedig steunen op onze eigene krachten beware, ons wel inboezeme, om altijd in een nederig gevoel van onze afhankelijkheid van God te leven, ons wel met dankbaarheid vervulle voor het gene wij door zijne genade zijn en verrigten, en ons aan Hem de eer van alles doe geven; maar dat zij geenszins aan verdoemelijke traagheid en werkeloosheid voedsel geve! Zonderling is het, niets goeds te willen doen, om dat God ons zijnen bijstand tot volbrenging van het goede beloofd heeft. Juist moet die belofte ons de mogelijkheid van het volbrengen doen zien, ons tot God in Christus om zijne krachtdadige hulp biddende doen toevlugt nemen, en ons dus, zijne belofte des aangaande geloovende, en op zij-

(*) Men vergelijke ook I. D. I. St. § 71. Pag. 197.

zijne beloofde hulp ſtaat makende, dadelijk met ijver doen werkzaam zijn in de betrachting van het gene hij ons geboden heeft. (*)

Ik kan mij niet onthouden, voor dat ik deze paragraaf ſluite, aan mijne Lezeren iets mede te deelen van de gezonde denkbeelden, die de godzalige VAN LODENSTEIN omtrent dit ſtuk inboezemde; en ik doe dit te liever, daar zij, welker kwaal ik hier bezig ben te beſtrijden, buiten twijfel veel vertrouwen in Vader LODENSTEIN zullen ſtellen. Ik bedoel eene plaats in zijne *Weegſchaal van de onvolmaaktheden en gebreken der Heiligen* Pag 65 tot 78. Hij toont aan, dat de onvolmaaktheden en gebreken der Heiligen hun eigen ſchuld zijn, en wel de ſchuld van hunne hardnekkigheid, waar door zij zoo weinig vruchten dragen, niettegenſtaande de Heer met grond ook ten hunnen opzigte zeggen kan: *wat is er meer te doen aan mijnen Wijngaard?* en de ſchuld van hun ongeloof, waar door zij niet genoeg de kracht tot een deugdzaam leven, en tot te onderbrenging van hunne geestelijke vijanden door het geloof uit Chris-

(*) Men vergelijke J. L. EWALD *over het misbruik van eenige hoofdwaarheden van den Christelijken Godsdienst.* Achtſte Overdenk. *over het misbruik van het leerſtuk van den bijſtand van den H. Geest.* Pag. 104 en vervolgens.

Christus halen, van wien een Paulus zeide: *ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.* — Hoe wij omtrent de Goddelijke hulp, en de beloften daar omtrent, handelen moeten, beldert hij vervolgens op met het voorbeeld der Israëliten in eene zaak van eene andere natuur. De Israëliten moesten de Kananiten bestrijden en overwinnen. Hier toe hadden zij in zich zelven de kracht niet; maar hunne kracht lag in God hunne sterkte, en in de belofte: *ik zal met u zijn.* Hier mede overeenkomstig moesten zij, noch vermetel op zich zelven vertrouwen, noch ook, moedeloos door hunne eigene onmagt, ophouden te doen, wat hun bevolen was; zij moesten maar op de belofte zien: *ik zal met u zijn*, en, daar op vertrouwend aangaande, kloekmoedig de Kananiten bestrijden. Dan ontbrak het hun aan geene kracht, en de gelukkigste uitslag bekroonde hunne werkzame pogingen „ Alzoo" schrijft LODENSTEIN, (*) wiens woorden ik hier met zijnen stijl en zijne spelling overneme „ alzoo „ moeten wij in nederige ootmoedigheid erken„ nen onze onmagt, doch dezelve niet aan„ merken tot verzwakkinghe van ons gelove, „ of

(*) *Weegschaal van de gebreken der Heiligen*, Pag. 72 en vervolgens.

„ of nalatinge van het werk, 't geene te doen „ is; maar met David *in des Heeren name* tegen „ den Goliath van onze begeerlijkheden, de „ wereld etc. aangaan, en in des Heeren name „ souden wy dien verhouwen. — Te *vertrou-* „ *wen* op des Heeren magt en hulpe, en *daar* „ *op aangaan*, dat is de sake: *daar op aan-* „ *gaan*, *en doen*, seg ick Want als ik aldus „ spreke, doet sig weder een ander bedrog op; „ te weten, een Christen meent, dat in desen „ myn verstand is, dat hy sig in zyne hersenen „ Gods belofte sal te gemoet voeren, en daar „ uyt eene sterckte dan sal komen in syne „ ziele: dat is de mening al weder niet; want „ dat soude eene hebbelyke magt, ofte deugt- „ saamheid syn, welke niet en comt, dan door „ vele daden; maar (*'t geloove synde sonder het* „ *doen doodt*) versta ick door dit gelooven op „ de beloften aangaan, en te doen, te wercken, „ in der daad de deugden doen, de begeer- „ ten &c. t' onderbrengen, niet uyt verwaant- „ heyd op eygen crachten, maar uyt vertrou- „ wen op Gods beloften; en hier moet dan „ wederom door Gods Geest geleert syn, wat „ het is, *op de beloften aangaan*, gelyck Abra- „ ham syn soon slagtende, en Israël tegen de „ Canaaniten in de daad strijdende. Anders „ doet den hedendaagschen Christen. Dese „ segt

„ segt, hij geloost Gods beloften, maar als hem
„ yet te doen of te overwinnen voorcomt, dat
„ en kan ick niet doen, segt hy, aanmercken-
„ de syne eigene onmagt, (van welcken het
„ waar is) daar hij de saak dadelyk by de hand
„ nemen moeste, en maar *doen*, *doen*, 't geen
„ hem voorcomt, *al was hy swack*, *en al was*
„ *de sonde sterck*. verg. Jos. 17 vs. 18. Och!
„ dat Gods Geest ons een leerde, wat het te
„ seggen is, te gelooven met een levendig ge-
„ loov, dat door het dadelijk wercken levendig
„ is. — — Cort om, de geloovige moest er-
„ kennen, in sig selven, door syne hebbelycke
„ deugd niets of weynig te vermogen; maar
„ opgeweckt door de genadenleere, en siende
„ op Gods magt en hulp, alles, dat syns pligts
„ is, *bij de hand nemen*, *en doen*, *doen slegs*
„ sonder aanmercking van syn sondige onmagt;
„ en wat soude so een al niet vermogen? Wat
„ Christen soude voor een lust staande blijven,
„ of voor een vreese, of yets diergelycken?
„ Daar nu integendeel inbeelding van onmagt
„ den Christen alles onmagtig maackt. Dat de
„ begenadigde sig nu aldus door 't geloove
„ niet aan het werck en set, en also door veel-
„ vuldige deugdsame werken de hebbelykheden
„ der deugden in sig niet en volmaackt, tot
„ quytmakinge en losinge syner onvolmaakt-

„ heden, is nu immers ſyn eygen ſchuld.”
Tot dus ver LODENSTEIN.

§ 223.

Gebrekkige beoefening der ware heiligheid, uit verkeerde begrippen van dezelve geboren.

Velen ſtellen een ijverig belang in ware heiligheid van hart en wandel, en zijn ook niet traag in het benaarſtigen, maar zijn echter in de beoefening van ware Christelijke deugd gebrekkig wegens eenige verkeerde begrippen, die zij zich van dezelve vormen; eene derde ziekte, welke wij in deze Afdeeling nog beſchouwen moeten. — Tot dezelve zou zoo veel kunnen gebragt worden, als er verkeerde begrippen omtrent ware Christelijke godsvrucht en deugd plaats hebben. Vooral zou ik hier moeten ſpreken van een gebrek, het welk bij vele opregten gevonden wordt, en het welk gelegen is *in eene meerdere gezetheid op hartstogtelijke aandoeningen en gevoelige geſteldheden van het hart, dan op godvruchtige daden.* Dan deze kunnen reeds genoeg, dat ook voor hunne geſteldheid gepast is, vinden in het II. Stuk van het I. Deel § 127. Pag. 674, waar ik, tot onderrigt van menſchen, die in hunne godsdienſtige ge-

gevoeligheid berusten, over de waarde van het gevoel in het ſtuk van Godsdienst opzettelijk gehandeld heb. — Ook zou ik hier de krankheid van die genen moeten behandelen, die wel met eenen vurigen geest zich in het algemeen aan den dienst van God verbonden, maar die niet ſchijnen te begrijpen, dat de gehoorzaamheid aan God, in het dienen van hem, zich vooral betoont in de gevallen zelve, waar in het aan komt op ſtrijd tegen nabij liggende zonden, en opvolging van moeijelijke bevelen; die derhalven *eene vlijt tot heiligheid bezitten*, *die zich meer tot het algemeene bepaalt*, *dan wel tot de bijzondere beſtrijding van hunne meest geliefkoosde zonden*. Dan ook voor dezen is reeds genoeg gezegd in het I. Stuk van het I. Deel § 47, en vooral in het II. Stuk van het I. Deel § 123, Pag. 630 en vervolgens, waar ik eenige aanmerkingen tot teregtwijzing van menſchen, die uitzonderingen maken op hunne gehoorzaamheid, heb voorgedragen. — Ik zal mij hier tot ééne voorname misvatting, en daar uit voortvloeijende gebrekkige beoefening, bepalen, maar waar over ook noodzakelijk gehandeld moet worden. Ik bedoel *de afſcheiding van den Godsdienst van onze dagelijkſche huisſelijke en maatſchappelijke pligten.*

§ 224.

Afscheiding van den Godsdienst van onze dagelijksche huisselijke en maatschappelijke pligten.

Het kan aan de aandacht van elk, die opmerkend is op de denk- en handelwijze der menschen, niet ontgaan, dat er onder de godvruchtigen gevonden worden, die te laag denken van de betrachting van die pligten, die wij in ons dagelijksch beroep, en in onze huisselijke en maatschappelijke betrekking te verrigten hebben. Zij beschouwen die betrachting wel als goed en prijsselijk, maar niet, als tot den Godsdienst behoorende. Als men in andere opzigten godsvrucht bezit, dan komt het er, naar hunne bevatting, minder op aan, of men in dat soort van pligten wat nalatig is. Het mag in het burgerlijke zijne waarde hebben, zich van dezelve wel te kwijten, maar tot de vroomheid staat dit echter in geen verband. Zulk eene dwalende denkwijs moet noodwendig invloed op hunne beoefening hebben. Zeer dikwijls stellen zij zich door overtreding en verwaarloozing van dit soort van pligten aan veel berisping bloot, zonder echter zelve daar over veel nadenken te hebben, terwijl zij integendeel in die pligten, die meer onmiddelijk omtrent

God

God te beoefenen zijn, of die de verlating van de wereld betreffen, alle naauwgezetheid betoonen. Zelfs kunnen zij wel eens hunne naauwgezetheid omtrent dezelve overdrijven tot eene schroomvallige stiptheid in het in acht nemen van kleinigheden, die door anderen als onverschillig beschouwd worden, en aan het ware Christendom niets geven of nemen; terwijl zij integendeel dikwerf in de overtreding van zeer wezenlijke huisselijke of maatschappelijke pligten minder zwarigheid vinden. Door het schetsen van eenige karakters zal ik deze ongesteldheid in een helderer licht pogen te plaatsen.

„ CESSATOR (*) kan niet beschuldigd worden, dat hij zich, met verwaarloozing zijner geestelijke belangen, aan de zorgen en bezigheden van dit leven verslave; hij is integendeel vrij achteloos omtrent de pligten van zijn tijdelijk beroep. Indien hij in de wereld gekomen waar, enkel om te lezen, te bidden, ter kerk te gaan, en godvruchtige gezel-

(*) Dit eerste karakter vindt men dus geschetst in een Vertoog *gebreken in de karakters van sommige Christenen*; te vinden in het *Evangelisch Magazijn*. IV. D. Pag. 417 &c. Ik vond, dat deze schets zoo juist, het geen ik teekenen wilde, uitdrukte, dat ik dezelve geheel heb overgenomen.

„ zelfschappen bijtewonen, hij zou voor een
„ uitmuntend Christen kunnen gehouden wor-
„ den. Dan, offchoon men hopen mag, dat
„ zijne overvloedige waarneming van ftichtelij-
„ ke oefeningen voortkome uit innige hoog-
„ achting voor Goddelijke dingen, zoo toont
„ echter zijn gedrag ten duidelijkfte, dat zijn
„ oordeel zwak, en zijne bevatting van de
„ pligten, waar toe hij als een Christen geroe-
„ pen wordt, zeer bekrompen en gebrekkig is.
„ Hij bedenkt niet, dat het godvruchtig waar-
„ nemen van verborgene en openbare Gods-
„ dienstpligten ten oogmerk heeft, niet ons te
„ ontflaan van de pligten onzer tijdelijke be-
„ roeping, maar ons te onderrigten, te ver-
„ fterken, en bekwaam te maken, om dezelve
„ behoorlijk te vervullen. Zijne zaken zijn in
„ wanorde, en zijne huisgenooten en verwan-
„ ten zullen noodwendig door zijne onvoorzig-
„ tigheid fchade lijden. Hij dankt God, dat hij
„ niet aardschgezind van hart zij; maar hij is
„ een nutteloos en ontrouw lid der maatfchap-
„ pij, en geeft oorzaak, dat de weg der waar-
„ heid gelasterd worde. Van de zulken zegt
„ de Apostel Paulus: *zoo iemand niet wil wer-
„ ken, dat hij ook niet ete.*" (*)

Ne-

(*) 2 Theff. III: 10.

NEGLIGENTIA is huisvrouw van een waardig echtgenoot, en moeder van een aantal kinderen; maar verwaarloost uit godsvrucht de pligten, tot welke beide deze betrekkingen haar roepen. — Zij blijft lang in haar eenzaam bidvertrek, flaat geen kerkgang, ook geenen weekgodsdienst, over, geeft hare meeste avonden aan eene godvruchtige verkeering, houdt eene drukke briefwisfeling met hare vrome vriendinnen, en is weinig in haar huis, om overal onder hare bekenden een goed zaad te ftrooijen, en aan de belangen van Jezus koningrijk dienstbaar te zijn. Dan, op hare huishouding goede acht te hebben, en de opvoeding van hare kinderen te behartigen, dit fcheidt zij in hare bevatting af van dit godvruchtig leven, aan het welk zij zich met een welmeenend hart heeft toegewijd. Het zijn flechts aardfche bezigheden in haar oog, die zij aan anderen, die minder hemelsgezind zijn, overlaat. Het gevolg is, zoo als het noodwendig moest zijn. Door gebrek aan naarftigheid, orde en overleg, door flordigheid, verkwisting en uithuizigheid, met één woord, door het tegenovergeftelde te zijn van de vrome vrouw, door Salomo gefchetst, (*) helpt zij hare huishouding fpoedig te gronde, ter-

(*) Spreuk. XXXI.

terwijl hare kinderen levenslang de kenmerken eener verwaarloosde opvoeding dragen.

IRACUNDA is met geen gelukkig humeur bedeeld. Toorn, gemelijkheid, heerschzucht, bedilzucht waren van hare jeugd af aan de gebreken, die haar het meeste eigen waren. Zij is echter zeer ten goede veranderd, en geeft zulke proeven van een godvruchtig gemoedsbestaan, dat men geneigd is, haar niet te veroordeelen. Dan hare oploopendheid, gemelijkheid, en overige humeurs-gebreken zijn ver af van gedood te zijn. Zij maakt haren huisgenooten het leven zeer onaangenaam. Haar goede man moet veel van haar uitstaan. Hare kinderen beven voor haar, doch beminnen haar niet. Tegen hare dienstboden vaart zij bij tijden geweldig uit. Nu vliegt zij in toorn op, dan heeft zij dit, dan weder dat te berispen. Is dat een vroom mensch? denken dikwijls de huisgenooten, als hare drift zoo regt aan den gang is. En nooit hebben zij het beter, nooit is het in hunne woning rustiger en vreedzamer, dan wanneer IRACUNDA niet t'huis is. IRACUNDA is in het dwalend begrip, dat de pligten der zachtmoedigheid, der minzaamheid, der bescheidenheid, der onderlinge liefde jegens huisgenooten, zaken van minder belang zijn,

die

die tot den Godsdienst zoo zeer geene betrekking hebben.

Zoo denkt ook PHILOKERDES over de pligten, die hij in zijne betrekking als koopman te vervullen heeft. Met warmte spreekt hij altijd van den Godsdienst, en toont in andere opzigten, denzelven met zijn hart te beminnen; maar wat de negotie betreft, daar houdt hij den Godsdienst buiten. De conscientie, zegt hij, is een veel te edel ding, om zich in zulk eene zaak te mengen. Kan hij goede winst doen, hij doet het, al is het dan ook op eene wijze, die niet kan gezegd worden, zoo geheel in den haak te zijn, al moet er ook iets van de getrouwheid aan eed en pligt, en van de stiptste eerlijkheid en waarheid aan worden overgegeven, al valt hij ook eenigzins in de termen, van de hekelende spreuk van Salomo (*) op zich te moeten toepassen: *het is kwaad! het is kwaad! zal de kooper zeggen, en weg gaande zal hij zich beroemen.* Het is toch een afzonderlijk stuk, denkt hij, koophandel te drijven. De Godsdienst bemoeit zich met verhevener zaken.

SCRUPULOSA heeft in de daad een teeder geweten. Uit opregte vreeze, van te zullen zondigen tegen God, vindt zij bezwaar in vele din-

(*) Spr. XX: 14.

dingen, die door anderen, die in de zedenleer van het Christendom wel onderwezen zijn, als onverschillig beschouwd worden. Zij kleedt zich beneden haar staat, en zou meenen, hare vroomheid te verloochenen, indien zij zich eenig meerder sieraad veroorloofde. Met de strafbare vermaken der wereld heeft zij tevens vele onschuldige genietingen vaarwel gezegd. Onder de betamelijkste uitspanning met opregte wel gekozene vrienden, is haar hart niet regt gerust; en haar gelaat wordt ernstiger, naar mate de vreugde der vriendschap guller en meer ongedwongen wordt. De ruste op den dag, tot den openbaren Godsdienst geschikt, neemt zij met eene stiptheid in acht, die menige Israëlitische beschamen zou. Zij heeft veel van de zwakgeloovigen van Paulus tijd, die ter goeder trouw meenden, aan de wetten van Mozes, aangaande het onderscheid van spijzen en dagen, nog gebonden te zijn. — Intusschen heeft SCRUPULOZA omtrent een ander en zeer gewigtig soort van pligten, omtrent de pligten der deelneming, der dienstvaardigheid, der barmhartigheid, der vreedzaamheid, der vergefelijkheid en dergelijke, die stipte naauwgezetheid niet. Zeer zeker zou zij daaromtrent in dezelfde mate naauwgezet zijn, wanneer zij ook die pligten meer beschouwde, als onmiddelijk

met

met den Godsdienst verbonden; maar vooroordeelen en verkeerde inboezemingen van anderen hebben haar dit foort van pligten meer van den Godsdienst doen affcheiden, en de betrachting van dezelve meer als een bijkomend fieraad van den vromen, dan wel als een wezenlijk deel der vroomheid zelve doen befchouwen.

Intusfchen zal het voor hen, die dus den Godsdienst affcheiden van hunne dagelijkfche huisfelijke en maatfchappelijke pligten, ten einde zij hunne dwaling ontdekken, en daar van terug komen, ten hoogfte noodig zijn, het volgende op te merken, en in ernftige overweging te nemen.

En wel *in de eerfte plaats, dat zulk eene denkwijze regelregt ftrijdt met den aard van het werk, het welk God ons te doen gegeven heeft.* — Wij zijn op deze wereld niet te vergeefs geplaatst. Wij hebben hier uit gehoorzaamheid aan God veel gewigtigs te verrigten. Men zal volkomen toeftemmen: het geen God ons te doen geeft, moet de Christen gaarn verrigten, gelijk het de fpijze van Jezus was, te doen den wil zijns Vaders, en zijn werk te volbrengen. Maar waar in beftaat nu dat werk, dat ons hier te doen gegeven is? Buiten twijfel ook in onze wederkeering tot God door Christus, in onze voorbereiding voor de naderende eeuwigheid, en

en in het gebruik van die middelen, welke God ons daar toe geschonken heeft. Maar, hier zit nu de oorzaak der dwaling, die ik bestrijde, men beschouwt dit genoemde als het eenige werk Gods, dat ons hier te doen gegeven is. En niets is echter onwaarachtiger dan dit. Wij zijn hier geplaatst, niet slechts om voor den hemel te leven, maar ook om hier op aarde aan de Goddelijke oogmerken dienstbaar te zijn, de wereld te helpen in stand houden, en het geluk onzer medemenschen, en de eer van God en Jezus te helpen bevorderen. — Zoo heeft God ons veel werks te doen gegeven, door middel van de bijzondere betrekkingen en posten, waar in hij ons geplaatst heeft. Echtgenooten en Ouders in hunne wederkeerige pligten, en in de opvoeding van hun kroost, de Vader in zijnen arbeid voor het onderhoud der zijnen, de Moeder in hare huishouding en onder hare kinderen, de Jeugd in haren opvoedingstijd, de Regent in zijn bestuur, de Leeraar in zijn Evangeliewerk, de Opziener, de Armbezorger, de Regtsgeleerde, de Geneeskundige, de Ambtenaar, de Koopman, de Kunstenaar, de Winkelier, de Handwerker, de Landman, de Arbeider; deze allen hebben, elk in hunne bijzondere betrekking, hun werk en bezigheid. — En dat is het werk Gods, dat hun allen, in den

den geringsten kring zoo wel, als in den aanzienlijksten en voortreffelijksten, te doen gegeven is. De in ons oog geringste bezigheden zijn zoo wel tot in standhouding der wereld noodig, als de gewigtigste. Tot het geringste roept de Heer zoo wel, als tot het grootste. Hij geeft tot alles bijzondere gaven; Hij, die ook den ploeger en den zaaijer onderrigt van de wijze, en hem leert; Hij, die ook de Bezaliëls en Aholiabs, meesters in kunsten en wetenschappen, vervult met zijnen geest. Met één woord, elk eerlijk beroep, waar in iemand is, is een werkkring, waar in God hem plaatst. — Dat werk moeten wij uit gehoorzaamheid aan God, met het oog op hem, en naar den regel zijner wet, verrigten. Maar als dat dan ook in iemand plaats heeft, als hij zijn dagelijks werk verrigt als den Heere, al ware hij dan ook de geringste werkman, tot de laagste bezigheden geroepen, dan doet hij echter in zijnen kring zoo wel het werk Gods, als hij, die in openbaren stand onmiddelijk arbeidt aan de uitbreiding van zijn koningrijk. Zoo naauw is getrouwheid in het dagelijksch werk met Godsdienst verbonden. (*)

In

(*) Men leze over dit onderwerp eene zeer belangrijke Overdenking van den nu zaligen HINLÓPEN over *de uitge-*

In de tweede plaats moet men opmerken, dat dit afscheiden van de Godsdienstpligten van onze dagelijksche bezigheden in onze huisselijke en maatschappelijke betrekking *strijdig is met het oogmerk, het welk met de eerste bedoeld wordt.* Wat is toch het oogmerk, waar toe wij lezen, bidden, ter kerk gaan, en met godvruchtigen verkeeren moeten? Tot welk een einde moeten zulke godvruchtige oefeningen dienen? Buiten twijfel niet, om den Heere, die algenoegzaam is, daar mede eenig voordeel toetebrengen; maar om ons zelven voordeelig te zijn, om ons opwassen in het Christendom te bevorderen, en om ons in de vervulling onzer pligten in ons dagelijksch werk, waar toe de Voorzienigheid ons roept, des te meer te bekwamen; gelijk de geheele inhoud van het tweede Hoofdstuk van dit tweede Deel overvloedig bewijzen kan. Dit voortreffelijk Goddelijk oogmerk nu wordt door die genen, welke in de Godsdienstoefeningen zelve berusten, en hunne beroeps- en huisselijke pligten verwaarloozen, ten eenenmaal

gestrektheid van het goed doen in zijne Overdenkingen. Pag 201 en vervolgens. Deze Overdenking is opzettelijk voor zoodanigen, die den Godsdienst van hun werk afscheiden, geschreven, en kan hun niet genoeg ter lezing aanbevolen worden. —

maal uit het oog verloren en teleur gesteld. —
Met het grootste regt schrijft daarom de wijze en godvruchtige HINLÓPEN in de straks aangehaalde Overdenking: (*) „ Vooral moeten wij „ ons nooit verbeelden, wanneer wij ons uit „ ons huis- hand- of ambtwerk, begeven, om „ met verzuim van hetzelve den kerkendienst „ bijtewonen, of ons in een leerzaam en stich„ telijk gesprek met Christenvrienden te ver„ maken en uittespannen, dat wij dan eerst „ wat goeds tusschen beide doen, even als of „ wij anders geen goed konden doen. Want „ in ons gewoon werk kunnen wij, wanneer „ wij het wel doen, Gode behagen. Laat dit „ ons toe, dat wij er van aflaten, om ons in „ den openbaren Godsdienst of met eenig leer„ zaam en stichtelijk verkeer te verlustigen, „ wij mogen ook dat doen, *ten einde bekwa*„ *mer te wezen*, *om ons eigen werk* in God en „ wel te doen; maar wij moeten daar op let„ ten, dat wij in het verrigten van dit Gods„ dienstig werk geen goed doen, ten zij wij „ het op de regte wijze, *ter verkrijging van* „ *meerdere bekwaamheid*, *om in ons eigen* „ *werk Gode te dienen*, verrigten."

Eindelijk neme men *in de derde plaats* in aanmer-

(*) Pag. 213.

merking, dat dit afscheiden van den Godsdienst van onze huisselijke en maatschappelijke pligten regelregt aanloopt tegen de uitdrukkelijke lessen en uitspraken van het Evangelie. — Het Evangelie van Christus gebiedt niet slechts godzaligheid, maar ook matigheid, regtvaardigheid, eerlijkheid, goede trouw, waarheid, opregtheid. Het dringt aan op liefde, hulpvaardigheid, barmhartigheid, zachtmoedigheid, verzoenelijkheid. Het vermaant ernstig tot nijverheid, spaarzaamheid, en orde. Het predikt den luijaarts en den verkwisteren: *die niet wil werken, dat hij ook niet ete. Die zich zelven en de zijnen niet verzorgt, die heeft het geloof verloochend, en is erger dan een ongeloovige geworden.* Het leert, den keizer te geven, dat des keizers is, en zich aan de magten, over ons gesteld, gehoorzaam te onderwerpen. Het geeft uitmuntende lessen voor ouders, voor kinderen, voor echtgenooten, voor dienstboden, om een ieder getrouw in zijn stand en betrekking te doen zijn. Die dit Evangelie in waarheid omhelzen, worden even daar door de beste leden der maatschappij. ZACHEUS hield daar door op, een onregtvaardig tollenaar te zijn, en ONESIMUS, die te voren, een Heiden zijnde, zijnen Heer Philémon zeer schadelijk was, werd, toen hij in waarheid een Christen geworden was, tot een

één nuttig mensch gevormd, die Philémon of Paulus van grooten dienst kon zijn. (*)

Zelfs zijn er plaatsen, die over dit stuk met sterken nadruk spreken, en aanwijzen, dat juist in de getrouwe beoefening van dit soort van pligten, op de regte wijze betracht, een regt Christelijk gemoedsbestaan zich moet laten blijken. Ik zal slechts twee van die plaatsen aanhalen. De eerste is Luc. III: 12—14. Er waren tollenaars en krijgsknechten tot JOHANNES den Dooper gekomen, om den doop der bekeering tot vergeving van zonde te ontvangen. Gedoopt zijnde, vraagden zij, wat zij doen moesten, om waardig hunne bekeering te wandelen? En wat was hier op het antwoord van JOHANNES? Tot de tollenaren zeide hij: *eischt niet meer, dan het gene u gezet is.* En tot de krijgsknechten: *doet niemand overlast, ontvreemd niemand het zijne met bedrog, en laat u met uwe bezoldingen vergenoegen.* Hij wilde dus, dat zij juist in hun dagelijks werk, door in hunnen kring getrouw te zijn, van hunne veranderde gemoedsgesteldheid bewijzen zouden geven. De andere plaats, die ik bedoel, is in den Brief aan de Romeinen (Hoofdst. XIV: 17, 18). *Want het koningrijke Gods is niet spijs*

(*) Zie den brief aan Philémon.

spijs en drank, maar regtvaardigheid en vrede en blijdschap door den H. Geest; want die Christus in deze dingen dient, is Gode welbehagelijk en aangenaam den menschen. Dat is:

„ Het voorname van het Christendom is niet
„ gelegen in de onthouding van zekere spijzen
„ of dranken, of ook in die vrij te gebruiken.
„ Dat geeft of neemt niet aan hetzelve. Maar
„ de hoofdzaak, daar men den Christen aan
„ kent, is gelegen in de betrachting van regt-
„ vaardigheid omtrent den naasten, van vreed-
„ zaamheid, van blijmoedige deelneming in,
„ en bevordering van anderer blijdschap, uit
„ een vernieuwd gemoed door den Heiligen
„ Geest; want wie, door de betrachting van
„ deze dingen, aan Christus zijnen Heer ge-
„ hoorzaamheid bewijst, is Gode welgevallig,
„ en beproefd, als Christen getoetst, en daar
„ door aangenaam den menschen."

Dat dan toch de Christen op dit alles zijne aandacht vestige, en, vooral ook door zijne getrouwheid in dit soort van pligten bewijzen van zijn Christendom geve! Dat is niet slechts voor zich zelven en anderen nuttig, maar ook volstrekt noodig, om de eer van Jezus en van zijnen Godsdienst te handhaven. Hij geloove het vrij, dat zonden, tegen huisselijke en maatschappelijke verpligting begaan, terstond door

de menigte worden opgemerkt, om er besluiten ten nadeele van Christendom en vroomheid uit afteleiden; en het is zoo treurig, wanneer men hen ten dezen opzigte niet verdedigen kan, maar zwijgen moet. Hij zorge dan toch, ter liefde van zijnen eeuwig geprezenen Zaligmaker, dan hem dergelijke beschuldigingen niet kunnen worden voorgelegd! (*)

(*) Men leze over dit onderwerp ook de zeer nuttige Verhandeling van den Eerw. S. KAM, Predikant te Berkel *over den heilrijken invloed, welken het opregt geloof in Jezus Christus heeft op de waarneming van ons dagelijksch beroep.* In de Verhandelingen van het Haagsch Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst voor het jaar 1804.

VIERDE AFDEELING.

OVER KRANKHEID MET OPZIGT TOT DE VORDERING IN HET CHRISTENDOM.

§ 225.

Verachtering in de genade.

In een Christen moet niet alleen kennis, geloof en heiligheid plaats hebben, maar hij moet ook in deze dingen vorderen. Dit nu gebeurt niet altijd. Ook hier omtrent is ongesteldheid optemerken. Sommigen blijven altijd op dezelfde hoogte, waar over ik niet afzonderlijk behoef te spreken. Anderen gaan in de daad terug op den weg des levens. Men noemt deze ziekte *verachtering in de genade*, of ook *verachtering in het geestelijk leven*, of nog met andere woorden, *de staat van verflaauwing en verslapping in het goede.* —

Dat er zulk eene zedelijke ziekte onder godvruchtigen kan plaats hebben, en ook bij sommigen, bij den eenen korter, bij den anderen meer langdurende, dadelijk plaats heeft, blijkt

overtuigend uit het Woord van God, en uit de ondervinding. — In het Woord van God vindt men vermaningen, welke deze ziekte, of hare mogelijkheid, duidelijk genoeg veronderstellen. Bij voorbeeld: *Waakt, staat in het geloove, houdt u mannelijk, zijt sterk.* 1 Cor. XVI: 16. *Ziet toe, dat niet iemand verachtere van de genade.* Hebr. XII: 15. *Regt weder op trage handen en slappe knieën.* Hebr. XII: 12. — De Ephesische gemeente *had hare eerste liefde verlaten.* Openb. II: 4. DAVID was niet slechts tot grove zonden van overspel en doodslag vervallen, maar schijnt ook eenigen tijd daarna zeer ongevoelig gebleven te zijn, tot dat eindelijk de overheerlijke menschkundige rede, welke de Profeet NATHAN tot hem hield, het middel in de hand van God was, om hem uit zijne gedachteloosheid te doen ontwaken, en hem tot boetvaardigheid te brengen. 2 Sam. XII. — De ondervinding stemt hier met den Bijbel volkomen overeen. Ziet men niet in sommige vrienden van God en Godsdienst zulk eene verslapping in het goede, dat hunne tegenwoordige koelheid van hunnen vorigen ijver maar al te zeer verschilt? Misschien slaat wel de een of ander het oog op deze regelen, die zijne vorige gesteldheid van hart en wandel, met zijne tegenwoordige, niet zonder schaamte

 ver-

vergelijken kan. Het is ook niet te verwonderen wegens de veranderlijkheid van het menschelijk hart, daar wij, ook met betrekking tot andere zaken, niet zelden koel worden omtrent dat zelfde, waar mede wij te voren met den warmsten ijver waren ingenomen. —

Het is niet alles verachtering op den weg des geloofs en der godzaligheid, wat men als verachtering beschouwt. Sommigen nemen in de daad toe in zelfskennis, in regte begrippen van ware heiligheid, en in brandend verlangen naar dezelve, maar, om dat zij door de eerste meer zonden in zich ontdekken, dan zij te voren opmerkten, en om dat zij door het laatste zich altijd nog op eenen verren afstand zien van dat hoog begrip van heiligheid, dat zij meer en meer leeren vormen, en zoo weinig van die geestelijkheid in hunne verrigtingen ontdekken, die er naar hunne overtuiging en verlangen in dezelve behoorde plaats te hebben, zoo zijn zij altijd onvoldaan over zich zelven, en schijnen zich toe te verachteren, daar zij zich veel eer over hunne toeneming te verblijden hadden. (*) — Ook is het nog geen verachteren, wanneer men die hartstogtelijke bewegingen niet meer heeft, of minder in zich ge-

(*) Vergel. I. D. I. Stuk Pag. 104.

gewaar wordt, die doorgaans plaats hebben bij de eerste wederkeering tot God. De nieuwheid der voorwerpen, waar omtrent men werkzaam wordt, en van den weg, waar op men zijne treden zet, verwekt doorgaans aandoeningen, die van tijd tot tijd afnemen, schoon de gezindheid des harte, om voor God te leven, daarom niets vermindert. Men ziet veelal dat oude bevestigde Christenen met de grootste bedaardheid omtrent de gewigtigste dingen werkzaam zijn, terwijl nieuwlings bekeerden daarentegen niet zelden hevige gemoedsbewegingen laten blijken, die hen wel eens tot eenen ijver vervoeren, in welken zij naderhand, bij meerdere vordering in het Christendom, veel onzuivers en berispelijks ontdekken. (*) —

Om te doen zien, waar in de verachtering in de beoefening des Christendoms dan in de daad gelegen zij, zal ik het voorname, het welk hier toe behoort, in de volgende schets van een Christen, die aan deze kwaal ziek is, trachten te teekenen. — Zulk een Christen heeft veel verloren van dien levendigen indruk van Goddelijke dingen, en van die warme belangstelling in dezelve, die te voren in hem wa-

(*) Men vergelijke de *Cardiphonia* van NEWTON I. D. I. Brief.

waren optemerken. Het éene noodige weegt hem zoo niet op het hart, als te voren. Dit kwaad ontdekt zich in de merkelijke verflaauwing van zijnen lust en ijver in het gebruik der genademiddelen, die voor zijnen geestelijken welstand onontbeerlijk zijn. De verborgene Godsdienst, die te voren zijn vermaak was, wordt minder behoefte voor zijn hart. Hij is nalatiger in het waarnemen van denzelven. Ligt laat hij zich daar toe den tijd ontrooven. Ligt vindt hij zeer schijnbare voorwendselen, om denzelven uitteſtellen. Zijne gebeden zijn niet meer zoo hartelijk, dan te voren. Somtijds schijnt alle bidlust bij hem als verdwenen te zijn. Met traagheid beginnende, breekt hij spoedig weder af. Altijd heeft hij iets anders te verrigten, waar mede zijne ziel meer is ingenomen. Met overhaasting en met weinig aandacht en belangneming leest hij de H. Schriften. Het onderzoek van zijn hart en daden geschiedt meer ter loops, of blijft geheel en al achter. Den openbaren Godsdienst blijft hij waarnemen, maar met eene meer verstrooide ziel, met een minder belangnemend hart, en daar door ook met minder zegen voor zich zelven. Hij kan er nu ook al eens ligter toe komen, om denzelven overteslaan, daar dit integendeel te voren eene groote verloochening voor

hem

hem was, wanneer hoogere pligten hem daar toe riepen. — Aan de verkeering met zijne godvruchtige Medechristenen begint hij zich van langzamerhand te onttrekken, en tot eenen kring, dien hij te voren voor zijn hart zeer nadeelig oordeelde, terug te keeren. Over het geheel is hij minder waakzaam, en minder zorgvuldig in het vermijden van die gezelschappen, vermaken, verstrooijingen, en gelegenheden tot zondigen, waar aan hij te voren met eenen in het oog loopenden ijver, die in het welwikkend oordeel van den bedaard denkenden man te overdreven was, plegtig affcheid gegeven had. — Door deze verflaauwing in het gebruik der middelen heeft zijn Christendom zelve veel geleden. Daar hij te voren in zijnen eersten ijver door zijne onvermoeide naarstigheid aanmerkelijk toenam in kennis, zoo doet hem thans de traagheid in het onderzoek, in de verkrijging van kundigheden, eer terug, dan voorwaarts gaan. Zijn verstand wordt beneveld. Er ligt dikwerf eene akelige duisternis op zijne ziel. De Goddelijke dingen, die hij te voren helder inzag, en van nabij beschouwde, ziet hij thans van verre als in de schemering. Zijn geloof, te voren eenvoudig, vast, en vruchtbaar in uitwerking, wordt thans meer geschokt, is meer zwak en wankelend, en min-

der van invloed op zijn hart. Te voren behoefde hij zich niet te vragen, of Jezus en zijne verlossing hem dierbaar was; zijn hart getuigde hem dat. Hoe gaarn nam hij zijne toevlugt tot hem! Hoe gaarn zond hij begeerte op begeerte tot hem op! Hoe nabij hield hij zich bij hem, om alles, wat hij deed, met hem te verrigten! Alle dingen achtte hij toen schade en drek om de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus. En thans! hoe zeer is zijne liefde verkoud! Hoe menigmaal is het hem, als of hij zijne verlossing en genade missen kon! — Ook in de beoefening zijner pligten is er verachtering optemerken. Zijn hart schijnt minder met de vreeze Gods vervuld, zijn afkeer van de zonde minder sterk. Menigmaal ontwijkt hij het nu opzettelijk, tot anderen over Godsdienst te spreken, daar te voren zijne lippen van nuttige gesprekken overvloeiden. Zijn leven wordt minder voorbeeldig en naauwgezet. In overtredingen is hij overvloediger, in zijne pligten nalatiger, en in de genen, welke hij nog verrigt, minder werkzaam uit de regte grondbeginselen. — Zelfs ontdekt zich bij hem, door dezen teruggang, eene zekere verzwakking van de geestelijke vermogens en hebbelijkheden zijner ziel. Hij is trager tot het goede, en heeft ook tot het goede minder kracht. Hij

 is

is meer geneigd tot het kwade, en is ook tegen het kwade minder bestand. Hij is ongevoeliger voor het gene hem te voren diep treffen en roeren kon. En dan, wanneer hij gezondigd heeft, is hij minder bedroefd, en kan hij gemakkelijker voor een tijd in deze zonde blijven, in plaats van terstond met berouw tot God in Christus terugtekeeren. —

Misschien is er iemand onder mijne Lezers, die in deze teekening zijne eigene beeltenis ziet. Kom, mijn ongelukkige Vriend! lees dan verder, en mogt, het geen ik u nog voordragen moet, dienstbaar zijn, om u voor langduriger en grooter afdwaling te behoeden, en tot uwen vorigen ijver terug te doen keeren! — Laat mij tot uw geweten spreken; en dat dit getuige, of gij betamelijk, of ten hoogste onbetamelijk gehandeld hebt? Zeg mij: was het niet het oogmerk, de wil, en het uitdrukkelijk bevel van God, dat gij in het Christendom vorderen zoudt? Was de weg daar toe u niet gebaand? Heeft het u ontbroken aan genademiddelen tot uwe vordering? Waren het niet de gewigtigste drangredenen, die u tot dezelve dringen moesten? (*) Dat alles hebt gij niet geacht! In plaats van, naar het Goddelijk doel,

voor-

(*) II. D. I. St. I. Hoofdst. III. Afdeeling.

voorwaards te ftreven, zijt gij terug gegaan op den weg des levens. Betuig tegen God, of hij niet, ook ten uwen opzigte, zeggen kan: *Wat is er meer te doen aan mijnen wijngaard, dat ik aan denzelven niet gedaan heb?* Leg de fchuld niet op God. Hoe menigmaal heeft hij u gewaarfchuwd en terug geroepen! Hoe menigmaal hebt gij verzuimd en overtreden tegen het helderst licht van uwe overtuiging, en tegen de infpraak van uw geweten aan! — Gij hebt meer gedaan. Gij hebt uwe Medechristenen bedroefd. Gij hebt anderen geërgerd. Gij hebt gehandeld, als of de Godsdienst dat niet gaf, dat ons daar van door God wordt voorgefteld, als of gij berouw had, aan hem u te hebben toegewijd. Gij hebt anderen daar door verderfelijke vooroordeelen en begrippen ingeboezemd, en God onteerd. — Onbetamelijk niet flechts was uw gedrag, maar hoe *gevaarlijk* tevens! Wat moeten toch de gevolgen zijn, wanneer uwe krankheid u zoo dragelijk wordt, dat gij geene genezing zoekt! Kan het anders, of gij zult zoo langer zoo meer terug gaan? Gij zult u zoo langer zoo meer van God verwijderen. Gij zult goede beginfelen en gezindheden al meer en meer verliezen. Uwe verzwakking zal grooter worden. De zonde, thans door u meer ingevolgd, zal u al meer

en

en meer voor hare magt doen bukken. God weet, waar toe gij, dus voortgaande, nog komen zult! O misbruik toch de troostvolle en aanmoedigende leer der Goddelijke bewaring niet. Die leer is waarachtig; maar niet minder waarachtig is deze uitspraak van Jezus: *De liefde van velen zal verkouden, maar wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden.* (*) Zie toe, dat gij niet afwijkt van den levenden God, noch verhard wordt door de verleiding der zonde. O het is niet te vergeefs, dat de Apostel Paulus ook zulke Christenen, van welke hij geloofde, dat zij, na dat zij verlicht waren geworden, om de goede zaak veel ſtrijd des lijdens verdragen hadden, met deze en dergelijke waarſchuwingen en vermaningen van het ver uwen in het goede zocht afteſchrikken: *Laat ons de onwankelbare belijdenis der hope vasthouden, want die het beloofd heeft, is getrouw. En laat ons op malkanderen acht nemen tot opſcherping der liefde en der goede werken. — — Want zoo wij willens zondigen, na dat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft daar geen ſlagtoffer meer over voor de zonde. Maar eene ſchrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des*

(*) Matth. XXIV: 12, 13.

des vuurs, dat den tegenstanders verslinden zal. Als iemand de wet van Mozes heeft te niet gedaan, die sterft zonder barmhartigheid onder twee of drie getuigen. Hoe veel te zwaarder straffe, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die den Zoone Gods vertreden heeft, en het bloed des N. Testaments onrein geacht heeft, waar door hij geheiligd was, en den Geest der genade smaadheid heeft aangedaan! Want wij kennen hem, die gezegd heeft: mijne is de wrake, ik zal het vergelden, spreekt de Heere. En wederom, de Heere zal zijn volk oordeelen. Vreesselijk is het, te vallen in de handen des levenden Gods. Doch gedenkt de vorige dagen, in dewelke, na dat gij verlicht zijt geweest, gij veel strijdt des lijdens verdragen hebt. (*)

En in allen gevalle, mijn Vriend! is dan uwe tegenwoordige staat van verachtering zoo verkiesselijk, dat het u welgevallig zijn kan, in denzelven voort te gaan? *Ja! gedenk gij ook aan de vorige dagen.* Zeg mij, laat uw hart antwoorden: *Was het u toen niet beter, dan nu?* — Was het u niet beter, dan nu, toen gij, in de nabijheid van God levende, de vreugde genoot, die

(*) Hebr. X: 23—32. Over het gebruik van dergelijke waarschuwingen zie HINLÓPEN *Overdenkingen*, Pag. 137 en vervolgens.

die uit zijne kennis en dienst ontstaat, toen uwe betrekking op God en Jezus u zoo duidelijk was, toen gij u den troost der vromen in alle omstandigheden zoo vrijmoedig kondet toeëigenen, toen uwe uitzigten in de eeuwigheid zoo helder waren, *was het u toen niet beter, dan nu? Dan nu!* Hoe mist gij thans dikwerf allen troost en blijdschap in God! Hoe treurig hoe nachtelijk menigmaal is de duisternis uwer ziel! Hoe doodig en ongevoelig uw hart! Hoe somber en neergedrukt is niet uwe tegenwoordige gesteldheid, in vergelijking van die van vorige dagen! Was het u dan toen beter dan nu, kom dan, tot uwe vorige liefde en ijver terug gekeerd! Het komt u thans veelligt weder geheel voor uwen geest, wat uw hart te voren in God vond, en in eenen wandel in eerbiedige vreeze voor hem. Gij herinnert u op dit oogenblik de plaatsen en de tijden, waarop de hemel in uw hart nederdaalde, en gij uit het volle gevoel uwer ziel uitriept: *O mijn God! wien heb ik nevens u in den hemel? nevens u lust mij niets op aarde!* Dat uw verlangen ontgloeije naar dat vorig genot, en keer terug tot uwen God! *Zal men vallen, en niet weder opstaan? Afkeeren, en niet wederkeeren?* Welke aanmoedigingen hebt gij niet! Ook voor u is vergeving in het bloed, dat Jezus

voor

voor u gestort heeft. Ook over uwe terugkeering zal er blijdschap in den hemel zijn. Jezus roept u toe: *Gedenk, waar van gij zijt uitgevallen, bekeer u, en doe uwe eerste werken.* (*) En het is de stem van God tot u: *Keer weder, gij afkeerige! ik zal uwe afkeeringen genezen.* Kunt gij aarzelen, dit antwoord te geven: *Zie, hier ben ik, o God! ik kome tot U. Waarlijk in den Heere onzen God is al mijn heil.* —

Vraagt gij, wat u dan in dezen uwen treurigen toestand te doen staat? Ik wil deze vraag beantwoorden, mijn Vriend! deels door u het *voorname geneesmiddel* aantewijzen, dat *terstond* aangewend moet worden, deels door u eenige middelen aantebevelen, waar van het gebruik *op den duur* tot uwe herstelling in uwen vorigen, meer bloeijenden en gelukkigen, staat ten hoogste noodig is. —

Het *voorname geneesmiddel*, dat *terstond* door u moet worden aangewend, is *eene meer plegtige en opzettelijke vernedering voor, en wederkeering tot God.* Ga in uwe binnenkamer. Zet er u opzettelijk toe, om ernstig in u zelven intekeeren, en uwen tegenwoordigen toestand te overwegen. Sta stil bij het onbetamelijke, droevige, en gevaarlijke van denzelven. Vergelijk er

(*) Openb. II: 5.

er uwen vorigen bij. Beschouw, hoe noodzakelijk het voor u zij, tot God, en de meer ijverige en naauwgezette gehoorzaamheid aan hem, terug te keeren, en dat zonder uitstel te doen. Wek u daar toe op, door te zien op Christus, die zich tot een offer voor de zonde heeft overgegeven, en door wien dus ook voor uwe verflaauwing in het goede vergeving is; door te zien op Gods genade in Christus, op de vrijheid, die hij u geeft, om tot hem terug te komen, en op zijn uitdrukkelijk bevel, om dat te doen. Wel verre van u dus aan moedeloosheid over te geven, zoo zoek vast te staan in het geloof, dat gij het niet te vergeefs doen zult, maar zoo welkom bij God zult zijn, als de verloren Zoon bij zijnen Vader was, die, toen hij nog van verre was, hem te gemoet kwam, hem omhelsde, hem kuste, en drukte aan zijne borst. En nu, met deze gedachte vervuld, werp u neder voor den troon der genade. Neem Jezus Christus op nieuws als uwen Verlosser en Middelaar aan. Leg uwe zonden op zijn offer. Beveel u op nieuws aan zijne voorbidding. Belijd voor God den Vader, van wien gij afgeweken zijt, en wien gij onteerd hebt, met berouw, schaamte en zelfsverfoeijing uwe verachtering in het goede. Zeg hem, dat gij waardig zijt, aan u zelven

overgegeven, en door hem verlaten te worden. Maar bid hem om vergeving en genade om Christus wil. Bid hem om herstelling in uwen vorigen staat, en daar toe om den vernieuwenden invloed en bijstand van den H. Geest. Doet dat met al dien ootmoed, en met al dat vertrouwen, welke zijne beloften van vergeving en genezing u behooren inteboezemen. Vat, door deze beloften gesterkt, het heilig voornemen op, om weder met uwen vorigen ijver, en zorgvuldige waakzaamheid, in de nabijheid van God te leven, en verbind u daar toe, in de kracht der genade, op nieuws op de plegtigste wijze aan God en zijnen dienst. — Ga tot zulk een einde, mijn Vriend! in uwe binnenkamer, en op dat gij dat niet ter loops en overhaast moogt doen, zoo zonder opzettelijk eenen tijd daar toe af, die genoegzaam is, om u met zulke overdenkingen, belijdenissen en gebeden met bedaardheid bezig te houden. — Misschien gevoelt gij u thans daar toe opgewekt; ga toch deze opwekking niet tegen, maar geef aan dezelve, eer gij ook deze verliezen, en op uwe zijdpaden nog verder afdoolen mogt, zonder uitstel gehoor. —

Behalven dit voorname geneesmiddel, dat terstond moet worden aangewend, zijn er nog eenige andere *middelen* tot herstel, waar van

het

het gebruik *op den duur* ten hoogste noodig is. Wij zullen dezelve leeren kennen, wanneer wij de verschillende *oorzaken* van de verachtering in het goede gevonden zullen hebben.

Welke zijn dan de oorzaken van deze verachtering? Zij kunnen bij verschillende Christenen verschillend zijn. — Bij den eenen was het *eene grove zonde*, waar toe hij door gebrek aan waakzaamheid verviel, en die zijne geheele zielsgesteldheid beroerde, en in wanorde bragt; gelijk het dus was met DAVID, na dat hij zich aan overspel met Batseba had schuldig gemaakt. — Bij eenen anderen was het *toegefelijkheid omtrent kleinere zonden*, waar in hij zoo veel gevaar niet zag, doch waar uit, gelijk wij te voren (*) gezien hebben, de nadeeligste gevolgen voor den geheelen zedelijken toestand van den mensch geboren worden. — Bij dezen werd het spreekwoord, ook met betrekking tot het geestelijk leven, bevestigd, dat *hoogmoed voor den val komt*. Met geestelijke trotsheid vervuld, dacht hij hoog van zich zelven, laag van anderen, en wierp zich tot een streng beoordeelaar op van den zedelijken staat zijner medemenschen; eene zonde, welke God, die den nederigen lief heeft, niet dragen kan, en niet zel-

(*) Pag. 532.

zelden met de diepste vernedering straft. — Een ander wederom was *te zorgeloos en gerust op de veiligheid van zijnen staat*, het zij dan, dat hij te veel steunde op het eerste werk zijner bekeering, het zij dan, dat zijne tegenwoordige goede opgewekte gesteldheid en genietingen hem deden vergeten, dat hier altijd bestendig gevaar, en aanhoudende waakzaamheid noodig is. — Zeer dikwijls gebeurt het ook, dat *verandering van stand en kring* op den zedelijken toestand eens Christens den nadeeligsten invloed heeft. Menig een, die te voren teedere godsvrucht bezat, en in den voorbeeldigsten wandel betoonde, bleef bijna dezelfde man niet meer, toen hij in het huwelijk trad met eene vrouw, en zich vermaagschapte met eene familie, bij welke weinig hoogachting voor den Godsdienst, en veel liefde tot de wereld, gevonden werden; of toen hij op eens, uit eenen bekrompenen en meer vergeten staat, in eenen staat van overvloed, rijkdom en aanzien geraakte; of toen hij in een ander beroep of post verplaatst werd, waar in hij meer verzoekingen vond, en meer in eenen kring van menschen kwam, in welken hij vele voorbeelden van ongodsdienstigheid, aardsgezindheid en zedeloosheid dagelijks rondom zich zag. — Het geen als eene voorname oorzaak

van de verachtering in het geestelijk leven moet worden aangemerkt, is *gebrek aan behoedzaamheid tegen de eerste beginselen van vertraging in het gebruik der genademiddelen.* Hoe menig een zou nooit tot een langdurend en verderfelijk verzuim van het verborgen gebed, van het lezen der H. Schrift, van eene godvruchtige verkeering en andere middelen gekomen zijn, indien hij zich voor de eerste beginselen van verslapping in deze opzigten zorgvuldig gewacht had! — Onttrekken wij ons aan God door verzuim van zijne verordende middelen, *dan onttrekt God zich aan ons.* Wij verliezen dan den zegen, op het gebruik derzelve toegezegd. Wij verliezen het zoet gevoel van zijne genade en nabijheid, gelijk ook de kracht ten goede, die hij ons door deze middelen schenken wil. Zie daar dan al weder eene oorzaak van nog ergere verachtering. — En komt dan eindelijk hier nog bij, *dat men zich zelven poogt wijs te maken, dat men in de daad niet verachtert,* dat men valsche begrippen van ware vroomheid en deugd begint aan te nemen, waar door men ware godsvrucht voor onnoodige gestrengheid en naauwgezetheid houden, en zijne verslapping in het goede verdedigen, ja als een bewijs van meerdere verlichting voorspreken wil, dan neemt de verachtering hoe langer zoo meer

 toe;

toe; de kwaal verergert, naar mate men dezelve gemakkelijker en met minder bekommering dragen kan. —

Zie daar, mijn Vriend! de verschillende oorzaken, welke teruggang op den weg des levens verwekken kunnen; en ook, deze bij den eenen, andere wederom bij den anderen Christen, dadelijk verwekken. Wat is nu tot uwe genezing noodzakelijker, *dan u zelven ernstig te onderzoeken, welke de oorzaak was, of welke de oorzaken waren bijzonder van uwe verachtering, en dan, naar mate gij dit bevindt, uwe maatregelen te nemen.* — Was de oorzaak bij u eene grovere zonde, of toegefelijkheid omtrent geringere zonden? verootmoedig u dan daar over voor God, en neem in opzien tot hem het ernstig besluit, om tegen de zonden, ook tegen die gene, die geringer in uwe oogen schijnen, zorgvuldiger op uwe hoede te zijn. — Was de bron van uwe verachtering hoogmoed, of zorgelooze gerustheid op de veiligheid van uwen staat? belijd deze uwe schuld voor God, en laat de treurige toestand van geestelijk verval, waar in God, die den hovaardigen wederstaat, u regtvaardig heeft doen komen, u nu voortaan tot eene ernstige en onvergetelijke les zijn, om altijd nederig en klein te zijn, ootmoedig voor God en menschen te wandelen, nooit uit de

hoog-

hoogte op anderen neder te zien, of hen meesterachtig te beoordeelen, nooit op u zelven te vertrouwen, maar dan vooral, wanneer gij meent te ſtaan, het zorgvuldigst toetezien, om niet te vallen. — Of, zijt gij in eenen anderen ſtand of kring gekomen, en was dit de oorzaak van uwe verachtering? dan is het nu uwe zaak, naauwkeurig optemerken, welke de voor u gevaarlijke verzoekingen van dezen uwen nieuwen ſtand zijn, tegen dezelve zorgvuldig te waken, te ſtrijden, te bidden, ook tegen die dingen te waken, die op zich zelve niet ongeoorloofd zijn, doch waar van gij eene nadeelige werking op uw hart gewaar wordt, (*) en naar mate gij beroepshalve meer omgang moet hebben met menſchen, wier geſprekken en voorbeelden u nadeelig zijn, des te meer, tot een tegenwigt daar tegen, eene naauwe verkeering met ware vrienden van God en van den Godsdienst te zoeken. — Hebt gij te weinig gewaakt tegen de eerſte vertraging in het gebruik der middelen der genade, verwekte dit in u van tijd tot tijd al grooter en grooter verzuim, gaaſt gij daar door den Heere billijke reden,

(*) „ Misſchien ontſtaat ons grootſte gevaar uit din„gen, die in zich zelve geoorloofd zijn." NEWTON *Cardiph.* I. D. Pag. 166.

reden, om nu ook met zijnen genaderijken invloed en zegen van u te wijken? o keer dan zonder uitstel terug tot die Godsdienstoefeningen, waar in men God ontmoet, en waar in de ziel opgewekt en verlevendigd wordt. Begeef u weder tot het verborgen gebed, tot het lezen der H. Schrift, en van andere goede geestrijke boeken, tot den huisselijken en openbaren Godsdienst, met al dien ijver, en met al die belangstelling, die te voren u zoo eigen waren. Volg, om daar in bestendig te zijn, en des te nuttiger te verkeeren, weder die zelfde regelen, bij welke gij u te voren zoo wel bevonden hebt, en wacht u toch nu voor de eerste beginselen van afwijking van dezelve, die gij zoo zwaar hebt moeten boeten. Bid God, dat hij, bij het gebruik van deze middelen, met zijnen zegen, geest en genade tot u wederkeere. Houd daarom biddend aan, schoon hij ook in het eerst mogt schijnen, uwe bede niet te hooren. Houd aan in het gebed, steeds gedachtig, *dat hij, die tot God komt, moet gelooven, dat hij is, en een belooner is der genen, die hem zoeken.* (*) En indien gij ook al gehoor mogt hebben gegeven aan valsche begrippen van ware godsvrucht en deugd, die geschikt wa-

(*) Hebr. XI: 6.

waren, om u in den waan te brengen, van niets verachterd te zijn, schoon bijna alles verloren hebbende, o bezie dan nu die valsche grondbeginselen van alle zijden met het naauwkeurigst oog. Bezie ze, biddende tot God, in het licht der eeuwigheid. Vraag u zelven af, of gij gaarn gewenscht zoudt hebben, in dien staat van diep verval in de eeuwigheid te zijn opgeroepen. Laat de gedachte aan die eeuwigheid u alle uitvlugten en verschooningen ontnemen; en heb nu geen grooter zorg, dan uwe lendenen zoo omgord, en uwe kaarsen zoo brandende te houden, dat de Heer, wanneer Hij komt, u bereid en wakende zal vinden. (*)

(*) Over deze ziekte hebben BRAKEL, IMMENS, DODDRIDGE, VITRINGA en andere Praktikalisten breedvoerig gehandeld. Men vindt hier over ook een Vertoog in *de Evangelische Schatkamer* III. D. Pag. 299. En in *het Evangelisch Magazijn* I. D. Pag. 462.

VIJFDE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN VAN GELOOVIGE CHRISTENEN MET BETREKKING TOT DE VRUCHTEN DES GELOOFS EN DER GODZALIGHEID.

§ 226.

Algemeen overzigt van deze stoffe.

Wie het pad des geloofs en der godzaligheid bewandelt, zal naar de beloften van het Evangelie zeker zalig worden. *Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven.* (*) *En dezen geven alle de Profeten getuigenis, dat een iegelijk, die in hem gelooft, vergeving van zonden heeft in zijnen naam.* (†) — Het einde van den opregten Christen zal dan ten zekerste vrede zijn; hoewel de trap der heerlijkheid, die hij te verwachten heeft, geëvenredigd zal zijn aan de mate zijner vordering hier op aarde. — Maar in het tegenwoordig leven kan het besef en levendig gevoel van dit geluk, en dus de voorsmaak

(*) Joh. III: 36. (†) Hand. X: 43.

smaak van den hemel, zeer verschillend zijn. — Onder de drangredenen tot vordering in het Christendom heb ik, in het eerste Stuk van dit tweede Deel § 167, bijgebragt, dat de Godsdienst eenen Christen reeds in dit leven aanvankelijk gelukkig maakt, en dat dit geluk reeds hier op aarde, naar de mate van zijne toeneming, al grooter en grooter wordt. — Ik heb daar (Pag. 136—144) aangetoond, dat de toeneming in het Christendom in eene grootere mate die voordeelen en streelende genoegens doet genieten, die aan kennis, geloof, en godsvrucht onafscheidelijk verbonden zijn; dat ook deze toeneming de beste weg is voor den Christen, om tot eene troostrijke verzekering van zijnen genadestaat te komen, en uit de naauwe gemeenschap met God eene groote vertroosting en blijdschap te smaken. — Ook hier in nu is onder godvreezende menschen veel gebrek optemerken. Velen van hen zijn hier op aarde op ver na zoo gelukkig niet, als de Bijbel hen beschrijft, en de natuur der zaak ons leert, dat zij konden zijn. Wanneer men de tafereelen, die van de genoegens van den Godsdienst met allen grond geschetst worden, vergelijkt met den toestand van vele Christenen, dan zou men bijna geneigd zijn, dezelve als overdreven, zelfs als ideälen der verbeelding

te

te beschouwen — Ik moet daarom in deze Afdeeling over dit soort van ziekten handelen, en wel vooreerst over *de treurigheid*, of *het gebrek aan rust en blijdschap der ziel*; en ten tweede over *de twijfelmoedigheid eens Christens omtrent zijnen genadestaat, en verwachtingen*, of over *het gebrek aan verzekering*. —

§ 227.

Over de treurigheid; of het gebrek aan rust en blijdschap der ziel.

Het licht is voor den regtvaardigen gezaaid, en vrolijkheid voor de opregten van hart. Jezus belooft rust der ziel aan allen, die tot hem komen. En echter hoe velen worden er onder deze niet gevonden, die de ware kalmte en rust der ziel nog missen! Hoe velen, die van den troost der vergeving, en van den aangenamen vrede met God, in hun binnenste nog weinig gewaar worden! En die, wel verre van stille vergenoeging te smaken, wel verre van opgeruimd en vrolijk te leven, en zich in God te verblijden, integendeel meestal treurig zijn, en treurig blijven. Zij dienen God met veel angstvalligheid en bekommering. Zij zijn doorgaans neergedrukt en onrustig, in voorspoed niet

niet regt opgeruimd, in tegenspoeden neerslagtig, en, wanneer zij op het toekomende zien, vol van vrees en zorgen. Niet zelden getuigen gelaat, houding en woorden van de droefgeestigheid hunner harten. O hoe weinig kunnen zij zoo regt van vrijer harte blijde en dankbare lofzangen aanheffen ter eere van God en Jezus! Sommigen brengen doorgaans in zulk eene treurigheid hunne dagen door; anderen hebben wel eens tijden van kalmte en blijdschap in God, maar, om ras weder in des te dieper moedeloosheid neertezinken; anderen wederom kennen wel bij de ondervinding dien diepen graad van neerslagtigheid niet, maar gevoelen zich toch ook niet gelukkig. — Die gesteldheid van ziel, die ons zeggen doet: *ik ben vrolijker in den weg uwer getuigenissen, dan over allen rijkdom*, is meer het voorwerp van hun verlangen, dan van hun ondervindelijk genot.

Van waar, treurige Christen! van waar deze uwe krankheid? Vergun mij, dat ik eenige oorzaken van deze treurigheid onder uwe opmerking brenge. Elk derzelve zal u eene nuttige les geven, met opzigt tot de middelen, die gij moet aanwenden, om meer gerust en blijmoedig te zijn. Denk echter niet, dat gij geene ware godsdienstige vreugde deelachtig wordt,

zoo lang gij niet die buitengewone blijdſchap en hooge verrukkingen ondervindt, van welke ſommigen ſpreken. Deze vallen niet allen te beurt. Een gevoelig geſtel, eene levendige verbeeldingskracht, en meer zinnelijke voorſtellingen, doen er ook niet weinig toe, om dezelve te verwekken. Zij zijn ook tot uw geluk niet noodig. Dergelijke genietingen van verrukkende blijdſchap zijn doorgaans, gelijk het weerlicht, dat zoo gezien wordt, en zoo weder verdwenen is, van korten duur. Van veel meer waarde is die ſtille zielskalmte, en die bedaarde blijdſchap, die, ſchoon veel minder in trap, echter veel meer beſtendig zijn. Met Paulus *uwen loop met blijdſchap te volbrengen* (*) en naar zijne les *u te aller tijd in den Heer te verblijden*, (†) met die meer effene en bedaarde opgeruimdheid van ziel namelijk, die alleen duurzaam zijn kan; dit zij uwe wensch en bedoeling! —

Eene *eerſte oorzaak* van de treurigheid is bij ſommige Christenen te zoeken *in eene kwijnende betrachting van het gene het Christendom vordert;* met andere woorden, in die zelfde krankheden ten aanzien van kennis, geloof en heiligmaking, die wij te voren beſchouwd hebben.

(*) Hand. XX: 24. (†) Philipp. IV: 4.

ben. Men is niet genoeg Christen; men handelt niet genoeg, als een Christen; en, zie daar, wat de bron van Christelijke blijdschap minder voor ons vloeijen doet. — Is toch de kennis gering, men mist dan noodwendig *en* het genoegen, dat in de verkrijging van gewigtige kundigheden gelegen is, *en* de krachtige opbeuring, die uit de kennis van verblijdende en vertroostende waarheden geboren wordt. — Is het geloof onvast, wordt het geschud door allerlei aanvallen van twijfeling, is men kleingeloovig, in de troostrijke waarheden en beloften van het Evangelie op zich zelven toetepassen, of vermengen zich met het geloof vooroordeelen, misvattingen van het Evangelie, valsche harde wettische begrippen, o! wij hebben het te voren gezien, welk een gemis van vrede en blijdschap, welke benaauwende bedenkingen, welke kwellingen en beswaren daar door veroorzaakt worden. — Is men flordig in de heiligmaking, hoe kan men dan de stille, de streelende goedkeuring hebben van een goed geweten? Hoe kan men dan die voordeelen en genoegens smaken, die aan de betrachting van Gods geboden verbonden zijn? Hoe kan men dan de onrusten en jammerlijke gevolgen ontwijken, die de overtreding van deze geboden met zich voert? Ook de Christen, wanneer hij toegevend de zonde begint in-

intevolgen, moet noodwendig ondervinden, en God doet het hem ondervinden, *dat het kwaad en bitter is te zondigen tegen God.* — Veel gemis van blijdschap ontstaat ook uit die afscheiding van den Godsdienst van onze dagelijksche en maatschappelijke pligten, waar over ik te voren gehandeld heb. Een Christen, die den Godsdienst laat invloed hebben op alles, wat hij dagelijks in zijn huis en beroep te verrigten heeft, leeft eerst regt vrolijk en vergenoegd. Maar wie dat verwaarloost, sluit zich niet slechts deze bron van vreugde; maar brengt ook zijne uitwendige welvaart, en die der zijnen, in een staat van wanorde, waar uit, gelijk de ondervinding ten duidelijkste leeraart, maar al te veel zorgen en bekommeringen, die aan het genoegen des levens knagen, geboren worden. — Zie daar dan *een voornaam middel*, mijn Christen! om minder treurig, en meer blijmoedig te zijn: *tracht met allen ijver, in kennis, geloof en godsvrucht te vorderen.* Maak u de raadgevingen ten nutte, welke u te voren tegen de krankheden in deze opzigten gegeven zijn. Naar de mate van uwen teruggang of van uwe toeneming zal uwe naargeestigheid of blijdschap zijn. (*) ——

Eene

(*) Vergel. II. D. I. St. Pag. 136.

Eene *tweede oorzaak* van deze treurigheid is *gebrek aan het gene men verzekering noemt*; het zij dan, dat dit van zulk eene kwijnende beoefening van het Christendom, of van andere oorzaken het gevolg is. Men twijfelt, of men wel een Christen in de daad en in waarheid, of men dus wel in den ſtaat der genade is. Men mist daar door de blijdſchap in God en de hope des eeuwigen levens. Welk eene neergedruktheid van ziel dit verwekt, zullen wij beneden beſchouwen. Niets is daarom, om regt gerust en blijmoedig te leven, noodzakelijker, dan om *ernſtig naar die verzekering te ſtaan*. Dan ik noeme dit hier ſlechts, wijl ik over dit voorname ſtuk, wegens deszelfs gewigtigen invloed op de beoefening, in de volgende paragraaf, opzettelijk en afzonderlijk handelen zal.

Wij moeten geenszins *eene derde oorzaak* van deze treurigheid vergeten, die buiten twijfel bij ſommigen als eene voorname is aantemerken, namelijk *het ligchaamsgeſtel*. Daar zijn Christenen, die met de grootſte opregtheid den Heere zoeken, die anderen ver voor uit zijn in teederheid van godsvrucht en in naauwgezetheid des gewetens, en die echter doorgaans ſomber en neerſlagtig zijn. Wat is duidelijker, dan dat bij dezen de oorzaak dezer kwaal minder in

den geest, dan wel in het ligchaam zit? (*) — Men weet, hoe het temperament, het zenuwgestel, de sterkte of zwakheid, de gezondheid of ongezondheid des ligchaams, eenen verbazenden invloed hebben op de vrolijkheid of zwaarmoedigheid der ziel. Het is de invloed van het ligchaam op dezelve, waar door de eén in uitwendige wederwaardigheden zwaartillend is, een ander altijd moed behoudt; de een dreigende gevaren zich verschrikkelijk afschildert, een ander zich daar over minder bekommert. Heeft dit plaats met opzigt tot tijdelijke zaken, het heeft niet minder plaats met opzigt tot de geestelijke en eeuwige. Wanneer de ziel door den invloed des ligchaams zwaarmoedig is, dan beschouwt zij de geestelijke dingen als door een floers, het welk dezelve donker en ongunstig doet voorkomen. — Wat zijn er niet ongelukkige lijders, die door diepe melancholie voor de zamenleving bijna niet meer geschikt zijn, en van welken het duidelijk is op te merken, dat hunne kwaal aan zwakheid des lig-

(*) „ Vele vrome menschen worden beurtelings be„ droefd, en verheugd, door gemoedsgestalten en aar„ doeningen, welke misschien meer voor uitwerksels „ van hun ligchaamsgestel, dan voor eigenlijke gods„ dienstige werkzaamheden, te houden zijn." NEWTON Cardiphon. II. D. Pag. 29.

ligchaams, aan verstoppingen, of aan een ontroerd zenuwgestel, is toeteschrijven! Wat kan een schrik, eene ontsteltenis, die in het eerst niet geacht werd, niet uitwerken! Ik herinner mij altijd bij dit onderwerp eenen waardigen vriend, die te voren de opgeruimdste de vrolijkste Christen was, dien ik gekend heb, maar die door een schrik, welken een onverwacht ontzettend geval hem toebragt, dermate in zwaarmoedigheid gestort werd, dat de hevigste twijfelingen hem kwelden, alle hope en alle godsdienstige blijdschap voor hem verloren waren, en geene redeneringen, geene vertroostingen, hoegenaamd ook, in staat waren, hem uit zijne diepe neergedruktheid eenigermate opteheffen. Maar ik herinner mij tevens met blijdschap, hoe het goed bestuur van zijnen geneesheer, het gebruik van gepaste artsenijen, gepaard met dagelijksche beweging en verstrooijing, onder Gods zegen. zijn ligchaam hersteld, en hem met deze herstelling zijne vorige opgeruimdheid, blijdschap en hope terug geschonken hebben. — Heb ik hier mede uw geval ook getroffen, treurige Christen! merk dan toch deze oorzaak van uwe treurigheid op. Schrijf dezelve daar aan toe, en niet aan zedelijke oorzaken in u, waar aan gij schuld hebt, en nog veel minder aan het misnoegen

van uwen hemelschen Vader, die zich naar uw verkeerd denkbeeld aan u onttrokken, en u verlaten zou hebben. Zulke denkbeelden, die van allen grond ontbloot zijn, zijn maar geschikt, om aan uwe sombere naargeestigheid nieuw voedsel te geven. Neen! beschouw uwe krankheid met het zelfde oog, waar mede gij het beschouwt, wanneer gij aan de koorts ligt, en verzet u tegen uwe droefgeestigheid door het gepast gebruik van beweging, uitspanning, verstrooijing, en van die middelen, die uw geneesheer voor u geschikt zal oordeelen, om de krachten en gezondheid uws ligchaams te herstellen, en uwen geest te vervrolijken en optebeuren. (*)

Bij deze voorname oorzaken van gebrek aan blijdschap kunnen nog andere komen, als bij voorbeeld: vooroordeelen, als of de blijdschap in den Godsdienst eer te veroordeelen, dan te prijzen waar; het voorbijzien, of niet genoeg opmerken, van de redenen tot blijdschap, die de opregte Christen waarlijk heeft; niet genoeg bekend te zijn met den toestand der geloovigen hier op aarde, zoo dat men zich over het bij-

(*) Sommigen mijner Lezers zullen zich hier de redevoering van den Hoogleeraar GAUBIUS herinneren *de regimine mentis, quod Medicorum est.*

bijblijvend bederf, dat men in zich opmerkt, over den ſtrijd, dien men te ſtrijden, over de hooggaande rampen, waar mede men te worſtelen heeft, te zeer bevreemde en ontroere, als over dingen, welke men met den ſtaat der genade naauwelijks beſtaanbaar acht. — Voor hen, die bij het onderzoek van zich zelven, ook deze oorzaken van neerſlagtigheid in zich opmerken, is het dus ten hoogſte noodig, hunne vooroordeelen afteleggen, en den Godsdienst van deszelfs beminnelijke zijde te leeren kennen; — de ſtof van blijdſchap, die de ware vrome heeft, veel te bepeinzen, en zich met den waren toeſtand van een Christen hier op aarde, en wat hem op den weg naar den hemel al ontmoeten kan, meer bekend te maken.

Intusſchen, mijn Christen! houdt ſteeds in het oog, dat de bron, gelijk van alle genadegaven, dus ook des vredes en der blijdſchap, God zelve is. *Hij is de God der hope, die u met alle blijdſchap vervullen kan.* Rom. XV: 13. Volhardt dan in het gebed tot hem om blijmoedigheid. Volg het voorbeeld van den Dichter van den 86 Pſalm, die dus tot den Heer bad: *Verheug de ziel uws knechts; want tot u Heere! heffe ik mijne ziel op;* en van David in den 51 Pſalm: *Doe mij vreugde en blijdſchap hooren. Dat de beenderen zich verheugen, die gij ver-*

brijzeld hebt. Geef mij weder de vreugde uws heils, en de vrijmoedige geest onderfteune mij.

Alles moet u dringen, om naar blijmoedigheid te ftreven. God wil, niet als een tijran gevreesd, maar als de liefderijkfte Vader met vreugde en uit liefde gediend worden. Hij laat er u toe opwekken op vele plaatfen van zijn Woord. *Verlust u in den Heere.* Pf. XXXVII: 4. *Gij regtvaardigen! zingt vrolijk in den Heere.* Pf. XXXIII: 1. *Dient den Heere met blijdfchap. Komt voor zijn aangezigt met vrolijk gezang.* Pf. C: 2. *Verblijd u in de hope.* Rom. XII: 12. *Verblijd u in den Heere ten allen tijde. Wederom zeg ik u, verblijd u.* Philipp. IV: 4. — En voorzeker blijdfchap is voor u niet flechts voorregt maar ook pligt. Naar blijmoedigheid te ftreeven, zijt gij aan God, aan uwe medemenfchen, en aan u zelven verfchuldigd; — aan God, daar Hij zoo veel in het werk ftelt, om u gelukkig te doen zijn, en het dus de hoogfte ondankbaarheid zijn zou, hem daar voor niet, dan een altijd even treurig, mistroostig en bekommerd hart, te vergelden; — aan uwe medemenfchen, om hun vrolijke en beminnelijke denkbeelden van de ware godsvrucht inteboezemen, en hen tot dezelve uittelokken; — en aan u zelven zijt gij dit verfchuldigd, daar immers niet alleen niets aangenamer voor

den

den mensch, dan de blijdschap is, maar daar het ook juist deze blijdschap in God is, die het hart met liefde en dankbaarheid vervult, die kracht en aanmoediging geeft tot de moeijelijkste pligten, die ons dezelve met opgewektheid, lust en levendigheid doet verrigten, die met één woord op de heiliging van hart en wandel den gezegendsten invloed heeft. *De blijdschap des Heeren, die is onze sterkte.* (*) En niets is menschkundiger, dan het geen David voor God erkende te gelooven: *Ik zal het pad van uwe geboden loopen, als gij mijn hart verwijdet zult hebben.* (†) —

§ 228.

Over de twijfelmoedigheid eens Christens omtrent zijnen genadestaat, of over het gebrek aan verzekering.

Onder de oorzaken van de treurigheid van vele Christenen telde ik ook *gebrek aan verzekering.* Over deze krankheid ga ik in deze paragraaf opzettelijk handelen. Het gewigt van dit onderwerp, en deszelfs invloed op den troost en op de heiligheid eens Christens, ver-

(*) Nehem. VIII: 11. (†) Ps. CXIX: 32.

vereischen eene meer uitvoerige ontwikkeling. — Door deze verzekering versta ik het vertrouwen van een gevorderd Christen, dat hij in den staat der genade, met andere woorden, een geloovig en bekeerd mensch is, aandeel aan Christus heeft, en zeker zalig zal worden. Dat vele opregte vrienden van God en Jezus deze verzekering missen, ja dat het getal van die genen, die daaromtrent twijfelmoedig zijn, al zeer groot is, bewijst de ondervinding ontegenzeggelijk. — Niet weinigen zijn er, die niets vuriger zouden wenschen, dan te kunnen roemen in de hope der heerlijkheid, die ook anderen bewijzen geven van de opregtheid van hun hart, doch die, *of* de echtheid van hunne veranderde denkwijs en neigingen geheel verdenken, *of* die bij gedurige afwisseling beurtelings hopen en beurtelings vreezen; menschen, die dus van eene vertroostende hope des eeuwigen levens verstoken zijn, en met een beklemd en treurig hart hunnen weg bewandelen, ter zelfder tijd, dat zij de grootste reden hebben, om zich in God te verblijden. — Om zoodanige Christenen duidelijk voortestellen, wat tot genezing van hunne ziekte dienstig is, en hen tot het gebruik daar van aantemoedigen, zal ik *eerst* bewijzen, dat een Christen van zijne veranderde gemoeds-

ge-

gesteldheid en van zijne zaligheid *verzekerd kan worden*; *ten tweede* aantoonen, *dat dit van groot belang voor hem is*; *ten derde*, *den weg tot die verzekering* aanwijzen; en *ten vierde*, de vraag beantwoorden: *welke zijn dan toch de oorzaken, dat zoo vele opregte vrome menschen van hunne zaligheid niet verzekerd zijn?* en *welke zijn hier de middelen tot genezing?*

Dat het er ver van daan is, dat men hier in dit leven altijd in eene kwellende onzekerheid zou moeten verkeeren nopens onzen staat, en het lot, dat ons te wachten is; dat een Christen integendeel van zijnen genadestaat en van zijne zaligheid verzekerd kan worden, *is het eerste*, dat ik bewijzen moet. — Ik beroep mij op de voorbeelden, die dit bevestigen, op de uitspraken der H. Schriften, en op de natuur der zaak. —

Daar is aan de mogelijkheid van deze verzekering niet te twijfelen, zoo ras hare dadelijke aanwezigheid *uit voorbeelden* is aangetoond. En hoe veler geschiedenis is ons niet opgeteekend, die zeker waren van hunnen gelukkigen staat, en van de heerlijkheid, die hun te wachten was. — Het was de taal van DAVID Ps. XXIII. *De Heer is mijn Herder. Mij zal niets ontbreken. Al ging ik ook in een dal der schaduwe des doods, ik zal niet vreezen.* — ASAPH betuigde

in den LXXIII. Psalm: *Gij zult mij leiden door uwen raad, en daar na in uwe heerlijkheid opnemen. Wien heb ik nevens u in den hemel? nevens u lust mij niets op aarde. Bezwijkt mijn vleesch en mijn geest, dan zijt gij de rotssteen van mijn hart, mijn deel in eeuwigheid.* — JOHANNES schrijft aan zijne Christenen: *Het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen, maar wij weten, als hij zal geopenbaard zijn, wij hem dan zullen gelijk wezen, want wij zullen hem zien, gelijk hij is.* — Hoe bedaard sprak PETRUS niet van de aflegging van den tabernakel zijns ligchaams! En PAULUS liet die zelfde zekere verwachting van de heerlijkheid hier namaals overal in zijne gesprekken en brieven blijken. *Ik weet*, zeide hij op de eene plaats, *ik weet, in wien ik geloofd heb.* Op eene andere plaats: *Ik heb begeerte, om ontbonden te worden, en met Christus te zijn. Want dat is mij verre het beste.* — En voor AGRIPPA staande, gevoelde hij het gelukkige van zijnen staat met zulk eene levendige bewustheid, dat hij voor dezen koning deze groote taal voerde: *Ik wenschte wel van God, dat niet alleen gij, maar ook allen, die mij heden hooren, en bijna, en geheel zoodanigen wierden, als ik ben, uitgenomen deze banden.* — Men zegge niet, dat het geenszins te verwonderen is, dat Paulus, en anderen

van zijne bediening en leeftijd, van hunne toekomstige zaligheid zeker waren; daar zij op zulk eene buitengewone wijs tot God geroepen waren, die hun geen twijfel overliet, doch dat uit deze gevallen tot den tegenwoordigen tijd geen wettig besluit kan getrokken worden. — Waar op grondde zich toch de blijde verwachting van Paulus en anderen? Op de wonderen, aan hen gedaan? of door hen verrigt? o neen! maar op de Goddelijke beloften, en de bewustheid van hun geloof en godsvrucht. Paulus verwachtte de kroon der heerlijkheid, om dat hij zich bewust was, dat hij den goeden strijd gestreden, den loop geëindigd, en het geloof behouden had. Hij werd dus zeker van zijn toekomstig gelukkig lot, langs dien zelfden weg, die nog geopend is. —

Daarenboven, hoe vele andere gewone Christenen geven niet blijken van hunne zekere verwachting op den hemel! Hoe velen van hen leefden niet in eenvoudigheid en verheuging des harte, verrolijkt door het uitzigt op de eeuwigheid! Hoe velen waren blijde in droefheid, moedig in gevaren, rijk in armoede! Hoe vele martelaren gingen onverschrokken den afgrijzelijksten dood te gemoet, gesterkt door de gedachte: *ras is mijn strijd gestreden!* Hoe vele Christenen vindt men nog niet, die met vertrouwen, en met alle blijken van ongeveinsdheid,

heid, van hunne zalige betrekking op den Heer, en van hunne heerlijke verwachtingen spreken! Hoe vele vromen ziet men niet op hunne sterfbedden getuigenis afleggen, hoe gegrond hunne verwachtingen voor het toekomstige zijn, en de voorsmaken van den hemel genieten! — Bedoelde ik hier zoodanige verzekerden, die, door eenen ijdelen waan misleid, veel van hunne verwachtingen spreken, zonder veel naauwgezetheid omtrent hunnen pligt te betoonen, men zou mij dan met reden kunnen tegenwerpen, dat ook onder valsche Godsdiensten menschen gevonden worden, die met de grootste gerustheid hun toekomend lot verwachten, zonder daar toe grond te hebben. — Dan ik spreek van geene anderen, dan, die in staat zijn, gegronde rekenschap te geven van de hope, die in hen is, wier verzekering dit kenteeken van echtheid heeft, dat ze van de teederste godsvrucht gepaard gaat, en daar aan voedsel verschaft, en wier sterfbedden ons dus roerend prediken, niet slechts hoe getroost, maar ook hoe edel, een Christen sterft.

Dat men van zijne zaligheid kan verzekerd worden, blijkt verder uit de leer der H. Schriften. — Paulus schrijft aan de Romeinen, Cap. VIII. *Gods Geest getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn, en indien wij kinderen zijn,*

zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen. Hoe sterk spreekt hij op het einde van dat zelfde Hoofdstuk: *Ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen, noch overheden, noch magten, noch tegenwoordige noch toekomende dingen, noch hoogte noch diepte, noch eenig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, die in Christus Jezus is.* — Aan de Corinthiers schrijft hij: (2 Cor. V: 5, 6) *Die ons nu tot dit zelve bereid heeft, is God, die ons ook het onderpand des Geestes gegeven heeft. Wij hebben dan altijd goeden moed, en weten, dat wij, inwonende in het ligchaam, uitwonen van den Heere.* — En in allen gevalle, waar toe zouden de Apostelen hunne Christenen vermaand hebben, om zoo langer zoo meer zich van hunnen gelukkigen staat en verwachtingen te verzekeren? Waarom zou Paulus de Corinthiers opwekken: *Onderzoekt u zelve, of gij in den geloove zijt, beproeft u zelven, of en weet gij niet, dat Jezus Christus in u is?* Waarom zou Petrus aan zijne Christenen schrijven: *Benaarstigt u, om uwe roeping en verkiezing vast te maken,* indien deze verzekering voor den geloovigen niet verkrijgbaar waar? —

Eindelijk, dat men van zijne zaligheid kan verzekerd worden, blijkt allerduidelijkst uit de natuur der zaak. Zal iemand zeker zijn van

zij-

zijne zaligheid, zoo zijn daar toe twee dingen noodig. Vooreerst moet hij zeker overtuigd zijn van de Goddelijkheid van den Bijbel, en dus van de Goddelijkheid en volkomene zekerheid van die beloften en verklaringen, die in den Bijbel ſtaan, zoo dat hij dien weg van geloof in Christus, boetvaardigheid en heiligmaking, dien Gods Woord aanwijst, als den veiligen weg ter zaligheid gelooft. — Ten tweede moet hij zich zelven levendig bewust zijn, dat hij dien weg, tot de zaligheid leidende, heeft ingeſlagen. — Twijfel ik aan een van deze beide ſtukken, dan ben ik ook in het onzekere omtrent mijn toekomend lot. Maar ben ik van beide overtuigd, geloof ik de Goddelijkheid van den Bijbel, en dus de zekerheid van deze verklaringen: *Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven. Bekeert u, en gelooft het Evangelie, en gij zult zalig worden*, ben ik daarbij mij zelven duidelijk bewust, dat ik dezen weg inſla, dat ik in Christus geloof, en mij tot God bekeerd heb, dan kan ik immers ten volle zeker zijn, dat ik het einde mijns geloofs, de zaligheid mijner ziel, bereiken zal. — En waarom zou men nu niet omtrent deze beide ſtukken tot zekerheid kunnen komen? Wat het eerſte betreft; het is bekend, dat voor de Goddelijkheid van den Bijbel, inzonderheid van de

leer

leer des Christendoms, zulke gewigtige gronden, zulke onwederlegbare bewijzen voor handen zijn, dat een iegelijk, die maar onderzoeken wil, wien het maar om de waarheid te doen is, hier alle gronden tot een vast geloof aan deze Goddelijkheid zal vinden. En wat het laatste betreft, waarom zouden wij niet tot eene duidelijke bewustheid kunnen komen, of wij den weg tot het leven inslaan of niet inslaan? Wij kunnen immers, wanneer wij maar onpartijdig op ons zelven letten, voor ons zelven niet verborgen zijn. Wij kunnen immers zelve het beste weten, wat wij denken, wat wij gelooven, welke onze heerschende gezindheden zijn, wat daden wij doen. — In het natuurlijke zijn wij immers ons zelven duidelijk bewust, hoe wij denken en oordeelen, waar op het meest onze smaak en verkiezing valt, wat soort van bezigheden en vermaken ons het aangenaamst zijn, wat spijzen en dranken wij het meest beminnen. — Daar wij dus ons zelven levendig bewust zijn, hoe wij denken, gezind zijn en handelen in het natuurlijke, waarom zouden wij dan niet even zoo zeer ons bewust kunnen zijn, hoe wij denken, gezind zijn en handelen in het godsdienstige? Waarom zouden wij niet even zeer kunnen weten, of wij in Christus gelooven, of niet gelooven, of

wij

wij Christus liefhebben, of niet liefhebben, of wij boetvaardig zijn over onze zonden, of niet boetvaardig zijn, of wij onze zonden voor God belijden of niet belijden, of wij hem in het verborgene zoeken, of niet zoeken, of wij ſtrijden tegen onze driften, of niet ſtrijden, getrouw zoeken te zijn in onze pligten, of niet zoeken te zijn? Daar is immers een al te groot onderſcheid tusſchen het een en ander, dan dat dit niet voor ons zelven kenbaar zou kunnen worden. — Aan moeijelijkheden is dit wel door verſchillende oorzaken, die ſtraks opgegeven zullen worden, onderhevig, waarom de zelfsbeproeving ernſtig wordt aanbevolen; maar moeijelijkheden echter, welke door die zelfsbeproeving, onder bede tot God om het licht van zijnen Geest, kunnen worden te boven gekomen. —

Verzekerd te zijn van de zaligheid is derhalven mogelijk, *maar dit is ook voor den Christen van groot belang.* Dit is het *tweede*, dat ik moet aantoonen. Wij moeten echter deze ſtelling wel verſtaan. Mijne meening is geenszins, dat deze verzekering een noodzakelijk vereischte zou zijn, zonder het welk de hemel voor ons geſloten zou wezen; zoo, dat geene andere, dan van hun aandeel aan Christus verzekerde menſchen de kroon der heerlijkheid ontvangen zou-

zonden. — Het is er ver van daan. — De weg ten leven is het geloof in Christus en de bekeering tot God. Maar nergens wordt ons de levendige bewustheid hier van, of de verzekering van onze zaligheid, als de weg ten leven voorgeſteld. — Hoe vele eerbiedwaardige menſchen worden er gevonden, die met hunne woorden en daden de duidelijkſte bewijzen geven van hun geloof in den Heere Jezus, en van de vroomheid van hun hart, van welken men geenszins twijfelt, of hun einde zal vrede zijn, en die echter dit voor zich zelven geenszins gelooven durven! — Wie weet, welk eene ſchaar, die niemand tellen kan, die hier altijd in het donkere henen leefde, thans voor den troon van God aanbidt! — Van dezen kant beſchouwd, is dus de verzekering voor eenen geloovigen niet noodzakelijk; maar zij is voor hem van de grootſte aangelegenheid van eene andere zijde, en wel om de volgende redenen. — Allereerst, *het ſtuk van onze eeuwige zaligheid is van zoo veel belang, dat men zich ten aanzien van hetzelve met het onzekere niet mag voldoen, en dat ook een in waarheid opregt gemoed zich met het onzekere niet voldoen zal.* — Stelt eens, dat het met ons tijdelijk belang zoo geſchapen ſtond, dat van den eenen kant een groot gevaar hetzelve boven het hoofd hing,

en er van de andere zijde zich groote kans opdeed, om hetzelve aanmerkelijk te verbeteren; zou hij dan, die zijn tijdelijk belang waarlijk lief heeft, zich wel vergenoegen, met flaauwhartig voor hetzelve gezorgd, en het zoo ver gebragt te hebben, dat hij op een onzeker misschien het beste kan hopen? Zal hij zich wel rust geven, voor dat hij zeker is, dat het dreigend gevaar is afgewend, en de kans tot verbetering zijner omstandigheden is waargenomen? — En hoe ver gaat nu ons eeuwig belang ons tijdelijk te boven! Eeuwig zalig! of eeuwig verloren! welk een ontzettend onderscheid!! Is het redelijk, in eene zaak van zoo veel aanbelang het beste te hopen, zich met een onzeker misschien gerust te stellen? Indien men zich eens bedroog!.... Neen! wie ware liefde tot zich zelven bezit, wie indrukken draagt van dood en eeuwigheid, kan, mag, of zal zich hier met het onzekere niet voldoen. Hij zal ernstig daar op uit zijn, om zijne roeping en verkiezing vast te maken. — En indien hij daar niet op uit waar, zoo waar dit een treurig doch zeker kenteeken, dat hij zich zijn hoogst en eindeloos belang nog nimmer in waarheid had aangetrokken. —

De verzekering van zijnen gelukkigen staat en verwachtingen is verder voor eenen geloo-

vi-

vigen van groot belang, *om dat hij dan eerst in ſtaat is, om uit de dierbare waarheden en beloften van het Evangelie den regten troost te ſcheppen.* — Schilder de groote voorregten van een vromen in dit leven, en zijne heerlijke verwachtingen hier namaals, op het treffendst af, de twijfelmoedige Christen zal zijne ziel wel eenigzins opgewekt gevoelen, maar altijd zal die gedachte in hem opwellen: „ Ach konde ik maar „ gelooven, een waar Christen te zijn, wien „ deze voorregten en verwachtingen toebehoo„ ren!" Het is de verzekerde alleen, die hier regten troost kan ſcheppen. Zich zelven levendig bewust van zijne zalige betrekking op den Heer, beſchouwt hij in deze voorregten, zijne voorregten, in deze verwachtingen zijne verwachtingen. — Hoe verheugt hij zich in de vergeving van alle zijne zonden! Hoe ſpringt zijn hart op van vreugde bij de gedachte: „ God is mijn God en Vader. Jezus is mijn „ Verlosſer, mijn Vriend en Leidsman!" Zoo vele heerlijke beloften, aan de zijnen gedaan, beſchouwt hij als beloften, ook aan hem geſchied; en zijne ziel is blijde in den Heer. De gansche wereld beſchouwt hij als het werk van zijnen Vader. In alle zijne zegeningen ziet hij panden van zijne liefde, toewerpſels tot betere goederen. — Het is de verzekerde, die zich in

droefheden regt kan opbeuren met de gedachte: „ Het is de hand van mijn Vader, die mij „ kastijdt, en ook hier mede mijn best be„ doelt." — Hij is de man, die regt geschikt is, om bij het dreigen van gevaren te kunnen zeggen: *Al ging ik ook door een dal der schaduwe des doods, ik zal niet vreezen. Uw stok en staf o God! die vertroosten mij.* Menigmalen verplaatst hij zich met zijne gedachten in den hemel, geniet zijne zaligheden als bij voorraad, en verkwikt er zich mede, wanneer hij door het aanschouwen van de bedorvenheden der aarde is neergedrukt. — Hoe benijdenswaardig is vooral zijn toestand bij het naderen van den dood! Terwijl de twijfelmoedige Christen dan dikwijls door hooggaande bekommeringen wordt aangevallen, dan gaat de verzekerde getroost en blijmoedig den dood te gemoet, niet als een koning der verschrikkingen, maar als eenen weldadigen vriend, die hem in de gewesten van storelooze rust en zaligheid zal overbrengen. — Hoe groot moet het voor Paulus niet geweest zijn, toen hij den dood zag naderen, toen met zoo veel vertrouwen te kunnen zeggen: *Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der regtvaardigheid!* —

Eindelijk de verzekering van zijnen gelukki-

gen

gen ſtaat en zalige verwachtingen is voor éenen geloovigen noodzakelijk, *om dat die een ſterke ſpoorſlag is tot, en regte kracht geeft aan zijne heiligmaking*. Zal éen geloovige, die twijfelt aan het gelukkige van zijnen ſtaat, God wel de eer kunnen toebrengen voor zijne genade, aan hem bewezen? Zal hij wel regt dankbaar kunnen zijn voor weldaden, die hij nog miskent? Zal hij wel uit een beginſel van dankbaarheid zich tot eene hem welbehagelijke offerhande kunnen opofferen? Zal zijn wandel wel regt in den hemel zijn, daar hij zich denzelven niet durft toeëigenen? Zal hij niet gevaar loopen, om tot onvrijmoedigheid, moedeloosheid en daar door tot traagheid in zijnen pligt te vervallen? — Beſchouwt den verzekerden daarentegen. De genade erkennende, die hem geſchied is, brengt hij God de eer van zijn werk toe. Daar hij gelooft, dat God zijn Zoon ook voor hem niet geſpaard heeft, dat Jezus ook hem zoo uitnemend heeft lief gehad, en hem van alle zijne zonden gewaſſchen heeft in zijn bloed, zoo kan zijne ziel regt de verpligting, die zij aan God en Jezus heeft, gevoelen, in dankbaarheid en wederliefde ontbranden, en dit zal haar regt aanvuren, om getrouw te zijn in alle hare pligten. — Blijmoedig door de bewustheid van den ſchat,

 dien

dien hij bezit, zal hij het pad van Gods geboden met dien ijver loopen, dien de opgeruimdheid van ziel in staat is te verwekken. — Gesterkt door de geloovige toeëigening van Gods beloften, zal hij vergenoegd zijn in het gene hij is, en onderworpen in alle wegen. Gelooft hij de barmhartigheid, die aan hem geschied is, dit zal hem liefderijk, barmhartig, en gaarn vergevende omtrent anderen maken. En, om niet meer te zeggen, daar hij in het geloovig vooruitzigt leeft op de heerlijkheid, die hem is toegezegd, zoo zal dit hem de sterkste spoorslag wezen, om zich voor dezen zijnen toekomstigen staat te bereiden, zich als een gast en vreemdeling hier op aarde te gedragen, en zijne reize naar zijn vaderland hier boven met allen spoed en ernst voort te zetten.

Welke is dan de weg, langs welken een geloovige tot die verzekering geraken kan. Dit was het *derde*, het welk ik aanwijzen wilde. — Welk eenen weg zal een geloovige hier toe inslaan? Zal hij eene stem uit den hemel verwachten, die hem van zijn aandeel aan Christus verzekert? Zal hij buitengewone gezigten of openbaringen van God begeeren, die een einde maken aan zijne twijfelingen? Zal hij zich vergenoegen, wanneer hij eens zijne ziel op het onverwachtst verruimd gevoelde, en

eene

eene blijdschap gewaar wierd, waar van hij geene reden weet te geven? Of wanneer hem deze of dergelijke belofte met nadruk wierd op het hart gedrukt: *Zoon of dochter! uwe zonden zijn u vergeven?* — Verre daar van daan! Het is buiten twijfel het werk van Gods Geest, wanneer hij eenen geloovigen van zijnen gelukkigen staat verzekert; — maar het is even zeker, dat hij dit werk niet op eene onmiddelbare wijze maar langs middelijke wegen verrigt. — Hij doet dit, door hem van de volkomene zekerheid van de Goddelijke beloften en verklaringen te overtuigen, door hem een duidelijk inzien te geven in den inhoud van het Evangelie, door hem oplettend te maken op zijne eigen overtuigingen, gezindheden en daden, en hem duidelijk te doen opmerken, hoe die kenmerken van waar geloof en godsvrucht, die in den Bijbel worden voorgesteld, ook in hem gevonden worden, en hij zich dus met allen grond in het vooruitzigt op die zaligheid verheugen kan, die daar aan verbonden is. — De weg, langs welken een twijfelmoedig Christen tot verzekering van zijnen gelukkigen staat geraken kan, is gevolgelijk deze:

1. Hij sta naar een vast geloof aan de Goddelijkheid der openbaring. — Hij streve naar hetzelve door een vlijtig, onpartijdig, heilbe-

geerig en biddend onderzoek van de menigvuldige en gewigtige gronden, waar op de Goddelijkheid van den Bijbel steunt. Dus doende, zal hij deze en dergelijke getuigenissen: *Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven. Zoo en is er dan geen verdoemenis voor de genen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar den vleesche wandelen, maar naar den Geest*, aannemen, niet als eens menschen woord, maar, gelijk het waarlijk is, als Gods woord, en zich op derzelver zekerheid volkomen verlaten. —

2. Hij zoeke een duidelijk inzien te verkrijgen van den weg, langs welken arme zondaren volgens den inhoud van het Evangelie kunnen zalig worden. Hij verkrijge dit inzien, door zich gemeenzaam te maken met den Bijbel, en daarbij om het licht van Gods Geest te bidden. Inzonderheid zoeke hij zich langs dezen weg van de natuur des geloofs, der boetvaardigheid, der heiligmaking, der echte kenteekenen van dit alles, met één woord, van de gansche gesteldheid van zoodanige menschen, die met grond roemen kunnen in de hoop der heerlijkheid, duidelijke en onderscheidene begrippen te vormen. ——

3. Dit alles verrigt hebbende, lette hij naauwkeurig op zijn eigen hart, op zijne begrippen, overtuigingen, wenschen, heerschende gezindhe-

heden en op zijne doorgaande levensswijs. Hij vergelijke die bij die kenmerken eens waren Christens, die hij uit het Woord van God heeft opgezameld, en oefene omtrent zich zelven die zelfsbeproeving uit, die ik te voren § 208 in het breede beschreven heb. ——

4. Om zeker te worden van zijnen gelukkigen staat en van de gegrondheid zijner verwachtingen, zoeke hij vooral in geloof en in godsvrucht dagelijks te vorderen. — Hij zoeke naar de les van den Apostel Petrus tot dat einde te staan in het geloof, en bij zijn geloof deugd, kennis, matigheid, lijdzaamheid, godzaligheid, broederlijke liefde, en liefde jegens allen te voegen. — Hoe levendiger en vaster zijn geloof wordt aan de getuigenissen van het Evangelie, hoe naauwer zijne gemeenschap wordt met God en Jezus, hoe overvloediger hij wordt in allerlei Christelijke deugden, hoe kenbarer zijne vernieuwde gezindheden aan hem zelven zullen worden; en hoe meer vrijmoedigheid hij zal vinden, om met Paulus te roemen: *Voorts is mij weggelegd de kroon der regtvaardigheid!* ——

Nu kome ik *in de vierde plaats* tot de vraag: *welke zijn dan de oorzaken, dat zoo vele opregte vrome menschen echter van hunne zaligheid niet verzekerd zijn?* En *welke zijn hier de mid-*

deelen tot genezing? Eene eerste oorzaak is bij sommigen *geringe vordering in het Christendom.* — Daar worden in hen beginselen van geloof en heiligmaking gevonden; maar het zijn ook maar beginselen. Hun geloof aan de zekerheid der Goddelijke verklaringen, getuigenissen en beloften wordt door vele twijfelingen geschud; en zij zijn de naarstigste niet in het onderzoeken, ten einde meerdere vastheid te bekomen. — Zij stellen belang in Jezus, doch minder, wegens gebrek aan genoegzame zelfkennis, of door te veel verkleefdheid aan de wereld. — Zij zijn traag in het benaarstigen, traag in het waken en bidden tegen hun bederf, traag in het vlieden van verzoekingen, traag in het aanwenden van de middelen ter vordering in deugd. Hunne levenswijs is te verstrooijend. Zij zijn te gelijkvormig aan de wereld. Met één woord, hun geestelijk leven is *of* in de beginselen, *of* treurig kwijnende. — Is dit uw geval? Christenen! Ik bid u, is het dan wel te verwonderen, dat gij van uwe zaligheid niet zeker zijt? Een zoo weinig gevorderd geloof, eene zoo kwijnende godsvrucht — kunnen die anders, dan moeijelijk te onderkennen zijn? — Wilt gij uwe roeping en verkiezing vast maken, rigt dan op trage handen en slappe kniën. — Breidt door oefening uwe kennis uit. Staat door onder-

derzoek, door nadenken, en door gedurige gebeden tot God om zijnen Geest, naar een vaster en onwankelbaarer geloof. — Tracht met ijver uwe heiligmaking te voleindigen in de vreeze Gods. Vliedt alle dubbelhartigheid. Uwe keuze, om God te dienen, zij geheel en onverdeeld; en vermijdt zoo veel mogelijk alles, wat strekking heeft, om uw hart te verwoesten, en u dus twijfeling omtrent de opregtheid uwer godsvrucht inteboezemen.

Eene tweede oorzaak is bij anderen *onkunde van den waren aard van geloof, bekeering en heiligmaking.* — Vele opregte Christenen hebben geene duidelijke denkbeelden van de natuur des geloofs, gelijk wij te voren gezien hebben. — Hier van daan hebben zij dikwijls langen tijd het geloof reeds uitgeoefend, zonder het te weten, of het daar voor te houden. — Anderen hebben een verkeerd begrip van de bekeering, als of dezelve bestond in eene plotselinge onbeschrijfelijke verandering van den geheelen mensch; die op eens wordt daar gesteld, en waar van de eerste aanvang door hem, die bekeerd wordt, zoo duidelijk, en met zulk een sterk gevoel wordt waargenomen, als de ligchamelijke blinden en doven gewaar wierden, toen zij op eens op het bevelwoord van den Zaligmaker het gezigt of het gehoor ontvingen. —

Wan-

Wanneer zij nu daarentegen trapswijze voor God en zijnen dienst gewonnen zijn, zoo durven zij zich niet, hoe opregt zij ook zijne vreeze zijn toegedaan, voor bekeerden houden, alleen om dat zij die plotselinge en onverwachte verandering nimmer ondervonden hebben. — Vooral hebben zij dikwijls veel te hooge gedachten van de heiligmaking. Bekeerde menschen, meenen zij, zijn nu geheel vernieuwd, zoo dat zij genoegzaam zonder zonde, zonder gebrek, zonder aanvechting zijn. — Van hier deze of dergelijke klagten: „ Zou ik mij voor „ eenen waren Christen kunnen houden, daar „ het bederf, dat in mij woont, nog zoo ont„ zettend groot is? Helaas! welk eene boosheid „ ontdek ik nog in mij! Welk een strijd ver„ wekken mij dikwijls de driften, die in mijne „ ziel ontstaan! Hoe ongevoelig is dikwijls mijn „ hart! Hoe menigmaal zondig ik! Als ik mij „ tot het gebed wil begeven, hoe menigmaal „ gebeurt het dan, dat ik traag, lusteloos, af„ keerig ben, en bijna geene enkele opregte „ zucht kan loozen! Als ik in waarheid een „ discipel van Jezus waar, zou ik dan wel „ zulke dingen in mij bespeuren?" — Is dit uwe klagt, twijfelmoedige Christenen! o zoekt dan uwe denkbeelden van geloof, bekeering en heiligmaking te verbeteren, en u daar van helden

derer begrippen te verkrijgen. Als gij overeenkomstig het Woord van God duidelijk begrijpt, wat het waar geloof in Christus is, dan zult gij misschien moeten zeggen: „ Dit heb ik „ reeds langen tijd uitgeoefend." — Leest hier na, wat daar over te voren (Pag. 828) reeds gezegd is. Zoekt u vooral ook gezonde begrippen te vormen van de bekeering en van de heiligheid van een Christen. Het is God wel, die den mensch bekeert, en tot de bekeering van elken zondaar is de krachtige werking van zijnen Geest ten hoogste noodig. Maar die Geest werkt deze bekeering niet op eene geweldige en redelooze wijze, maar door middel van het Woord, zoo dat de mensch op dat Woord begint acht te geven, door hetzelve trapswijze geleerd en verlicht wordt, en even daar door zijn wil zacht en vrijwillig, en van tijd tot tijd al meer en meer, tot God en zijnen dienst wordt overgebogen. Er zijn wel vele voorbeelden van menschen, welken het God behaagde, het zij door middel van eene nadrukkelijke prediking des Woords, of door ontzettende omstandigheden, als het ware op eens staande te houden op hunnen weg; maar gelijk dit eerste nadenken de geheele bekeering niet uitmaakt, die nu trapswijze voortgezet en verder voltooid moet worden, zoo zijn ook

Gods

Gods wegen omtrent allen niet dezelfde. Bij sommigen brengt het Woord in de hand van God zulk eene spoedige, krachtige en in het oog loopende uitwerking te weeg; maar bij vele anderen verwekt het dikwijls jaren lang goede begrippen, indrukken, gemoedsaandoeningen en gezindheden, die nu eens komen, dan weder verdwijnen, nu flaauwer dan sterker worden, en eindelijk doorwerken tot eene onberouwelijke bekeering tot zaligheid. Bij de beoordeeling derhalven, of wij bekeerd zijn of niet, komt het daar op voornamelijk aan, of wij als bekeerden denken, gezind zijn en handelen, en niet zoo zeer op de spoediger of minder spoedige, op de nadrukkelijker of meer gewone wijze, waarop wij tot die verandering van hart en wandel gebragt zijn. — Bekeerde menschen zijn ook geene volmaakte, onschuldige, vlekkelooze menschen, boven alle aanvallen van het bederf verheven. O neen! die zelfde klagt, die gij uitboezemt over uw inwonend bederf, over uwe ongevoeligheid, en de gedurige afwisseling uwer levendige en opgewekte oogenblikken, is ook de klagt van alle vrome menschen. De deugd van het Christendom is geene onschuld, maar strijd tegen het kwaad. Bij den meest gevorderden zelfs begeert het vleesch tegen den geest, en de geest

te-

tegen het vleesch. — En geene ſtruikelingen, geen woelend bederf, geene opwellende driften, moeten immer uwe verwachting ter neder ſtorten, zoo lang gij mede erkennen moet, dat dit bederf u tot last is, dat gij het betreurt, en dat het u waarlijk ernst is, hetzelve in de kracht der genade ten onder te brengen. —

Eene derde oorzaak, waarom vele opregte Christenen niet verzekerd zijn van hunne zaligheid, is *om dat zij zich dikwijls te veel ſchikken naar het oordeel van anderen, die mistasten in de ware kenteekenen des geloofs.* — Men vindt menſchen, die, meer zich zelven dan den Bijbel volgende, eenige valſche kenteekenen van geloof en bekeering opgeven, die in de H. Schriften niet gevonden worden. — De een zegt: „ Men moet juist den tijd en het oogenblik „ weten, waar op men wedergeboren is." Een ander: „ Men moet langen tijd hooggaande „ angſten, tot wanhoop en vertwijfeling der „ hel toe, ondervonden hebben. Ook is de „ opregtheid der bekeering af te meeten naar de „ mate harer hartstogtelijkheid." Een derde: „ Men moet, om verzekerd te zijn, iets bui„ tengewoons ontvangen, eene ſtem uit den „ hemel hooren, of een gezigte zien." Een vierde: „ Men moet juist langs dien zelfden „ weg, als deze of die, zijn toegebragt." Vele

een-

eenvoudigen fchikken zich naar dit oordeel, kennen dit bij ondervinding niet, en gaan treurig daar heenen. — Is dit uw geval, twijfelmoedige Christenen! o laat u dan niet noodeloos door de feilbare oordeelvellingen van menfchen bedroeven. Houdt u aan het onbedriegelijk Woord van God. Waar fpreekt Gods Woord van dit alles? — Den juisten tijd onzer bekeering te weten is dikwijls onmogelijk, daar God veeltijds en meestal, in het teregt brengen van den zondaar, trapswijze en met langzame voortgangen te werk gaat. Het maakt ook een groot onderfcheid, wie de mensch voor zijne bekeering geweest zij. Was hij een openbaar goddelooze, die te voren losbandig leefde, en werd hij als op eens op het onverwachtst in den loop zijner goddeloosheid geftuit, dan is het niet te verwonderen, dat dit tijdftip hem altijd onvergetelijk zij en blijve; maar had hij te voren eene godsdienftige opvoeding genoten, was hij van zijne kindsheid af gewoon, tot God te bidden, den Bijbel te lezen, den openbaren Godsdienst waartenemen, en in den kring van ware Godsdienstvrienden te verkeeren, was hij, met één woord, aan een uiterlijk godsdienftig gedrag gewend, en bewaard voor grove afwijkingen en buitenfporigheden, dan is het even weinig te verwonderen, dat de

over-

overgang van deze godsdienstigheid tot ware godsvrucht zoo zacht zoo onmerkbaar bij hem plaats had, dat niets voor hem onmogelijker zou zijn, dan het eigenlijk tijdstip daar van te bepalen. Het zaad des geestelijken levens werd op eene voor hem onmerkbare wijze in zijne ziel geworpen, en ontwikkelde zich daar trapswijze, tot dat hij de daar uit voortspruitende vrucht begon optemerken, en zich verblijdde. Vooral wanneer iemand den Heere gevreesd heeft van zijne vroege jeugd af aan, wanneer reeds in zijne kindsheid zich godvruchtige beseffen en gezindheden in hem openbaarden, gelijk toch niemand ontkennen zal, dat het geval van velen zijn kan, en dadelijk is, hoe zou hij dan toch het oogenblik zijner bekeering kunnen weten? Welk een onderscheid moet er in dit opzigt hebben plaats gehad tusschen MANASSE en OBADJA, tusschen PAULUS en SAMUEL! (*) Kommer en droefheid over de zonde moet noodzakelijk bij hem ontstaan, die bekend wordt met zich zelven; maar de trap en mate daar van is nergens door God bepaald. Zij is groot ge-

(*) Men kan hier met nut lezen eene beantwoording van de vraag: *hoe zal iemand, die van zijne jeugd af godsdienstig geweest is, tot verzekering kunnen komen, dat hij een kind van God is?* in het *Evangelisch Magazijn*. II. D Pag. 464.

genoeg, wanneer zij ons tot Christus brengt. Het opregt berouw, het is waar, moet hartelijk zijn. De Apostel Petrus, hetzelve gevoelende, weende bitterlijk. Ligt belijdt men voor God met tranen zijne zonden. Maar het is er echter ver van daan, dat deze droefheid over de zonden zich altijd door weenen zou moeten openbaren; zoo dat er zonder het zelve geen waar berouw zou kunnen plaats hebben. Wie weet niet, dat dit weenen of niet weenen niet altijd afhangt van de mate der opregtheid van het berouw, maar zeer dikwijls ook van het weeker of hardvochtiger gestel, dat iemand heeft? Wie weet niet, dat zelfs dezelfde mensch op den eenen tijd veel meer tot het hartstochtelijke overhelt, dan op den anderen, terwijl hij niet te min, wat zijne denkwijs en de gezindheid van zijn hart betreft, dezelfde blijft? — Hoe voorts een Christen, langs den weg van Gods onfeilbaar Woord, van zijnen gelukkigen staat verzekerd wordt, hebben wij straks ontwikkeld. — En wat is wederom noodiger onder het oog te houden, dan dit, dat Gods wegen in de bekeering van verschillende menschen verschillend zijn? Terwijl hij den een door goedertierenheden trekt, wordt een ander door den schrik des Heeren tot het geloof bewogen. — Houdt dit altijd tot uwen regel, Christenen!

Die

Die mij oordeelt, is de Heer. Niet hij, dien de mensche prijst, maar dien God prijst, zal beproefd bevonden worden.

Eene vierde oorzaak, waarom vele oprechte Christenen niet verzekerd zijn van hunne zaligheid, is *de vrees van zich zelven te zullen bedriegen.* Zij kennen de arglistigheid van hun hart. Zij weten, hoe de eigenliefde den mensch zich zelven gaarn van de gunstigste zijde doet beschouwen, en eene verbazende kracht heeft, om het verstand te bedwelmen. — Zij weten, hoe schijngeloof en schijndeugd de gedaante van waar geloof en onvermiste deugd vertoonen kunnen. Wanneer zij dan op het punt staan, om zich in de heugelijkste vooruitzigten te verblijden, overvalt hen dikwijls deze gedachte: „ Misschien bedrieg ik mij! Misschien is mijn „ gansch geloof niets anders, dan eene ver„ standelijke toestemming aan de waarheid! „ Misschien is het alleen de vrees voor straf, „ die mij bezielt! Misschien de kracht van het „ geweten!" — Vooral heeft dit plaats bij menschen, die door hun ligchaamsgestel tot het zwaarmoedige overhellen. — Wilt gij dus, twijfelmoedige Christenen! u zelve verzekeren van de zaligheid, die u bereid is, zoekt dan die vrees, om u zelven te bedriegen, die op zich zelve hoog noodig is, binnen de behoorlijke

 pa-

palen te houden. Denkt altijd, dat gij het voor u zelven niet zoudt kunnen verantwoorden, wanneer gij u in eene zaak van dat gewigt bedroogt, maar denkt er tevens bij, dat de genade, van den anderen kant, die aan u geschied is, over het hoofd te zien, het zelfde is, als God de eer niet te geven, die hem toekomt, en u zelven van troost en kracht tot deugd te berooven. — Kunt gij ontkennen, dat gij God boven de wereld kiest, dat gij bedroefd zijt over uwe zonden, niet slechts, om dat zij straf verdienen, maar ook om dat zij tegen een goedertieren en ontfermend God begaan zijn? Kunt gij ontkennen, dat gij Jezus met zijne verdiensten, leer en geest voor u dierbaar acht, dat gij God, niet slechts in het openbaar, maar ook in het verborgen zoekt; dat gij niet slechts vergeving, maar ook verbetering begeert, dat gij strijdt tegen uwe zonden? — Als gij u voor een oogenblik verzekerd houdt van uwe zalige betrekking op God, maakt u dit dan gerust, spoort dit u dan aan, om vrijer te zondigen? of gevoelt gij dan vuriger liefde tot God en Jezus, en hartelijker lust, om heilig te wandelen? dit laatste immers? O roept dan u zelven toe: *Wat buigt gij u neder? o mijn ziel! hoop op God! Ja, hoop volkomen op de genade, die u toegebragt*

werdt

wordt in de openbaring van Jezus Christus!

Eindelijk kan het gebrek aan verzekering ook ontstaan *uit de vrees, van nog eens voor de kracht der verzoekingen te zullen bezwijken, en tot de paden der zonde, die in den dood eindigen, terug te zullen keeren.* Misschien valt op dit blad het oog eens Christens, die met deze vrees te worstelen heeft, en zich dus bekommert: „ Ik weet wel, in wien ik *nu* geloove, en wien „ ik *nu* diene; maar ik weet ook, hoe zwak, „ hoe bedorven mijn hart, en welke de kracht „ der verzoekingen is. Helaas! hoe talloos „ zijn die verzoekingen, om mij van geloof „ en godsvrucht aftetrekken! De wereld, de „ vorst der duisternis, het bederf, dat in mijn „ binnenste woelt, alles vereenigt zich, om „ mij het pad, dat ten hemel leidt, moeijelijk „ te maken, en mij tot terugkeering te verlok„ ken! Hoe menigmaal gaf ik reeds aan de „ stem der verleiding gehoor! Hoe menigmaal „ was ik tot nabij het punt genaderd, om den „ strijd optegeven, en de gemakkelijker paden „ der zonde te kiezen! Tot hier toe ben ik „ door Gods genade telkens nog terug gekeerd; „ maar helaas! wie weet, wat nog eens van „ mij worden zal! Misschien zegevieren eens „ mijne vijanden! Misschien komt nog de tijd, „ waar op ik God en Jezus varen laten, tot

„ mijne dwaasheid terug keeren, en mij rijp „ maken zal voor een eindeloos verderf!" Buiten twijfel, mijn Christen! leert u deze beschouwing, in welk een bestendig gevaar gij zijt, hoe niets noodzakelijker zij, dan gedurig lijk te vreezen, en met hoe veel wijsheid en liefde uw Verlosser u vermaant, om toch altijd nuchteren te zijn, en in het waken, bidden, strijden, met één woord, in het gebruik der genademiddelen, u geschonken, nimmer te verslagen. Aan dit gebruik dezer middelen heeft hij u gebonden, en buiten hetzelve zoudt gij zeer zeker met allen grond het ergste moeten vreezen. Geef dan aan deze getrouwe lessen en vermaningen van uwen Heiland met alle naauwgezetheid gehoor. *Waak, sta in het geloof; houd u mannelijk, zijt sterk.* Maar gelijk hij u deze getrouwe vermaningen geeft, zoo bemoedigt hij u ook met de dierbaarste beloften, met de belofte van bewaring tot de zaligheid. *Mijne schapen* (dus verklaart hij zich Joh. X: 27, 28, 29) *mijne schapen hooren mijne stemme, en ik kenne dezelve, en zij volgen mij. Ik geve hun het eeuwige leven. Zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid. Niemand zal dezelve uit mijne hand rukken. Mijn Vader, die ze mij gegeven heeft, is meerder dan allen. Niemand zal ze rukken uit de hand mijns Vaders.*

hart. (*) Zijn Apostel *Petrus* schreef daarom tot bemoediging van zijne verstrooide geloovigen, (1 Petr. I: 5) *die gij in de kracht Gods bewaard wordt door het geloove tot de zaligheid, die bereid is, om geopenbaard te worden in den laatsten tijd.* En de Apostel Paulus schreef aan de Romeinen: *Den genen, die God liefhebben, moeten alle dingen medewerken ten goede, namelijk, die naar zijn voornemen geroepen zijn. — Die hij te voren verordineerd heeft, deze heeft hij ook geroepen. Die hij geroepen heeft, deze heeft hij ook geregtvaardigd. En die hij geregtvaardigd heeft, deze heeft hij ook verheerlijkt.* (†) Welk eenen moed moeten deze en dergelijke verklaringen en beloften u niet inboezemen! Ja, *God is getrouw, die u geroepen heeft tot de gemeenschap zijns Zoons Jezus Christus.* Dat gij zijt, die gij zijt, zijt gij aan God verschuldigd, en zijne volmaaktheden, zijne wijsheid, zijne goedheid en ontferming, zijne trouw en onveranderlijkheid zeggen het u, dat hij niet kan laten varen het werk zijner handen. Hij, die de plant geplant heeft, heeft het oog op dezelve, en duldt niet, dat zij wordt uitgeroeid. Je-

(*) Zie ook Joh. VI: 39.

(†) Rom. VIII: 28 tot aan het einde. Zie ook 1 Cor. I: 8, 9. Philipp. I: 6.

Jezus Christus, die voor Petrus gebeden had, dat zijn geloof niet ophouden mogt, is ook uw Voorbidder bij den Vader. — Getuig ook uit uwe ondervinding van de bewarende hand, die u tot hier toe beveiligde. Hoe menigmaal werd gij staande gehouden, als gij op het punt waart, om voor de zonde en de verzoeking te zwichten! Hoe menigmaal werd gij opgerigt, als gij gevallen waart, nabij gebragt, als gij u van God verwijderdet, genezen, als gij gewond, getroost, als gij bedroefd werd! Hoe menigmaal verkreegt gij nieuwe sterkte voor uw geloof, nieuw voedsel voor uwe liefde, en nieuwen moed en kracht, om uwen strijd te strijden! *Hulpe van God verkregen hebbende, staat gij tot op dezen dag.* En zou hij, de Onveranderlijke, ook nu niet verder dezelfde voor u blijven? O geniet al den troost, welke zulke waarheden, en zulk eene ondervinding u geven moeten. Houdt gij u maar, overeenkomstig zijne ernstige opwekkingen, aan de middelen van bewaring, die hij verordend heeft. Maak geloovig staat op de beloften, op welke hij u heeft doen hopen, en strijd dus met allen moed in het vrolijk uitzigt op eene gewisse zegepraal. ——

ZES-

ZESDE AFDEELING.

OVER KRANKHEDEN MET BETREKKING TOT BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN EN GEVALLEN, WAAR IN GELOOVIGE CHRISTENEN KOMEN KUNNEN.

§ 229.

Overgang tot deze stoffe.

Behalven de zedelijke krankheden, die ik tot hier toe behandeld heb, zijn er nog eenige andere, welke onder de vorige hoofdsoorten niet gebragt konden worden, en die meer ontstaan uit bijzondere omstandigheden en gevallen, waar in Christenen, ook zelfs die genen, die aan de vorige ongesteldheden minder ziek zijn, op hunne reize naar de eeuwigheid kunnen worden ingewikkeld. — De onvolmaaktheid toch, die hen altijd in dit leven bij blijft, de donkere wegen, in welke Gods wijsheid hen menigmaal leidt tot hunne opvoeding voor de eeuwigheid, en de dood, dien zij toch eens zeker moeten ondergaan, brengen hen wel eens

in zulke toeſtanden, en verwekken hen zulke bekommeringen, waar in zij raad, beſtuur, en vertroosting ten hoogſte noodig hebben. Het behoort tot de beoefeningsleer, hen ook daar van te onderrigten; en het is hier medé, dat ik mij in deze Afdeeling nog moet bezig houden. —

Het gene echter te voren reeds behandeld is, kan op deze en gene gevallen, van welke hier geſproken zou moeten worden, ligtelijk worden toegepast, en maakt het onnoodig, over dezelve afzonderlijk uittewijden. Zoo zou ik moeten ſpreken over den treurigen toeſtand eens Christens, die, na goede vordering in den Godsdienst gemaakt te hebben, tot eenen zwaren val komt, door zich aan deze of gene grovere en voorbedachte zonde ſchuldig te maken; gelijk ook over het nog treuriger geval van wederinſtorting in dezelfde ſoort van meer in het oog loopende zonden, na dat men van dezelve met boetvaardigheid is terug gekomen. Ik zou moeten aantoonen, dat een Christen vatbaar is, om in zulke gevallen te komen. Ik zou de oorzaken van dezelve moeten aanwijzen, het treurige, maar tevens niet hopelooze van zulke gevallen moeten ſchetſen, en die genen, welke zich dadelijk in dezelve bevinden, van goeden raad moeten dienen. Dan het

het gene te voren reeds gezegd is over de onvolmaaktheid der heiligsten hier op aarde, § 148—151, over de bedenking, uit onze onwaardigheid, of de grootheid onzer zonden ontleend, § 198, en over de verachteering in de genade, § 225, acht ik tot onderrigt en bestuur van menschen in die gevallen reeds genoegzaam te zijn. — Ook zou ik hier het geval eens Christens moeten behandelen, die bijzonder met de kracht van deze of gene overgeblevene begeerlijkheid of kwade hartstogt te worstelen heeft, gelijk toch die zelfde zondige neigingen, die door iemand voor zijne bekeering het meest ingevolgd, en daar door het diepst ingeworteld zijn, niet zelden na zijne bekeering zijn grootste kruis worden, en hem den moeijelijksten strijd verwekken. Dan ik zou hem, ten einde hij deze zijne, hem meest eigene, kwade neiging verzwakke en te onderbrenge, het zelfde moeten zeggen, het welk ik over het bestrijden en dooden van de kwade begeerlijkheden in het gemeen te voren reeds heb voorgedragen. Dezelfde voorschriften, die het Christendom geeft, om over het kwade, en de verzoekingen ten kwade te zegevieren, en die ik van § 194 tot § 201 aangewezen en ontwikkeld heb, dezelfde voorschriften moeten ook tegen de kracht van deze of gene kwade

be-

begeerlijkheid, die ons den meesten ſtrijd verwekt, in acht genomen en opgevolgd worden. (*) Ik zal mij dus in deze Afdeeling alleen maar tot zulke gevallen bepalen, voor welke het noodig beſtuur in het te voren behandelde nog niet ligt opgeſloten.

(*) Over den ſtaat eens Christens, die tot eenige bekende en voorbedachte zonden vervalt, heeft DODDRIDGE een afzonderlijk hoofdſtuk in zijn *begin en voortgang van ware godsdienſtigheid in de menſchelijke ziel.* Pag. 320. Over de *wederinſtorting* in dezelfde ſoort van zonden is een opzettelijk Tractaatje van G. SALDENUS onder den tijtel van *een Christen vallende en opſtaande* A°. 1662, het welk ten bewijze verſtrekt, met welk eene naauwkeurigheid, maar tevens ook hoe omſlagtig, en met hoe vele verwarrende onderſcheidingen de praktikalisten van dien tijd, in navolging van de Engelſche Aſcetiſche ſchrijvers, dergelijke onderwerpen behandeld hebben. — Over den ſtrijd met deze of gene bijzondere kwade begeerlijkheid zie denzelfden SALDENUS in een ander Tractaatje *de heerſchappij der zonden, voor zoo ver zij nog plaats kan hebben in wedergeborenen*; gelijk ook OWEN over *de dooding der zonde.* Voortreffelijke regelen, doch die te voren § 194 tot § 201 reeds voorkomen, heeft HERMES in *zijn Godsdienſtig Handboek* III. D. Pag. 119 *middelen, om de kwade begeerlijkheden en hartstogten te onderte brengen.*

§ 230.

§ 230.

Kwellingen der ziel, door hooggaande rampspoeden veroorzaakt.

Ik zal dan in de eerfte plaats fpreken van het geval van *godvruchtige menfchen, die met meer dan gewone rampfpoeden, en daar door met bedroevende en beangftigende zielskwellingen, te worftelen hebben.* — Rampen en kaftijdingen, gelijk wij te voren gezien hebben, (*) behooren tot de middelen, die de hemelfche Vader, in de opvoeding van zijne kinderen, tot hunne loutering en vorming gebruikt; maar nu is het wel eens zijne handelwijze met hen, deze hunne rampen tot zulk eene hoogte te doen ftijgen, dat zij voor hen ten uiterfte beproevend zijn. Bij den Profeet JESAJAS (Hoofdft. L: 13) lezen wij van Godvreezenden, *die in de duisternis wandelen, en geen licht hebben.* Gelijk aan reizigers, die in eenen ftikdonkeren nacht wandelen, waar in zich geen enkele ftraal van licht vertoont, en voor welke dus alles, ook het pad, dat voor hen ligt, in eene akelige zwarte duisternis is ingehuld, gelijk aan zulke reizigers, bewandelen zij ook hunnen levensweg in

(*) II. D. I, St. Pag. 461 enz.

in eene duisternis van de smartelijkste uitwendige wederwaardigheden en bezwaren, in welke zij naar menschelijke kansrekening niets ontdekken, dat hun hoop op redding en uitkomst zou kunnen geven. De een wordt zoo miskend en verdrukt, een ander in zulk eenen ellendigen en zorgelijken toestand naar het ligchaam gebragt, een derde met zijn talrijk huisgezin in zulk eene armoede gedompeld, een vierde zoo zeer van zijne liefste panden, die zijn steun en troost waren, door den dood beroofd, bij eenen vijfden is de weg des bitteren tegenspoeds zoo langdurend, op eenen anderen wederom vallen zoo vele rampen van allerlei soort vereenigd aan, dat zij in den kommervolsten toestand nederzitten, waar in ook de laatste lichtstraal, die zich in hunne duisternis nog flaauw vertoonde, zich voor hun oog verbergt.

Zulke stikdonkere wegen der Voorzienigheid verwekken wel eens bij verschillende Christenen zielskwellingen van een verschillend soort. Sommigen verliezen hunnen moed en alle hope op redding. Anderen vinden het zoo vreemd, dat de hemelsche Vader zijne geliefde kinderen zoo zwaar zou doen lijden, dat zij wegens het hooggaande van hunne rampen geneigd zijn, de naauwe en zalige betrekking, in welke zij tot hem staan, twijfelmoedig te verdenken. —

Ik

Ik moet tot troost en opbeuring van deze treurigen het volgende zeggen:

Sommigen, zeide ik, *verliezen door hunne hoogstijgende rampen hunnen moed, en hunne hope.* — Doet er zich, naar menschelijke berekening, weinige of geene waarschijnelijkheid op, dat er verandering komen, en de uitredding spoedig zijn zal, dan laten zij zich ook den moed ontzinken. Droefheid en kommer vervullen hunne ziel. Diep neergedrukt en twijfelmoedig zitten zij daar neder. Niet dan een duister toekomende vertoont zich voor hun oog. Al hunnen raad, al hunne wijsheid is ten einde. Het is hun onbegrijpelijk, op wat wijze er nog uitkomst voor hen zijn zou. Met hunne moedeloosheid paart zich niet zelden het ongeduld, en dan schijnen zij te zullen bezwijken onder het dragen van hun kruis. — Bedrukte vromen, die hier uwen toestand geteekend vindt! neen! zoo mistroostig zoo moedeloos moet gij onder uwe rampen niet zijn. Misschien zit gij thans diep peinzende, starende slechts op de zwaarte uwer onheilen, neder. Maar komt! beurt het hoofd op, en schept moed, bij het hooren van deze troostvolle taal, die weleer bij Jezajas (*) tot menschen in dergelijke omstandigheden, als

in

(*) Hoofdst. LI 10.

in welke gij zijt; gevoerd werd: *Wie is er onder ulieden, die den Heer vreest en naar de stem zijns knechts hoort, als hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft*, DAT HIJ BETROUWE OP DEN NAAM DES HEEREN, EN STEUNE OP ZIJNEN GOD. — Ja op God, *uwen* God te zien, van hem óok in het stikdonkere heil te verwachten, dit is het, dat uwe ziel tot rust en bedaardheid kan brengen, maar dit is het ook, waar toe gij allen grond en reden hebt. —

Of welke is toch de naam des Heeren? Welke zijn de volmaaktheden, die hem eigen zijn? Zijn zij niet van dien aard, dat zij allen zich vereenigen, om u, ook in den grootsten nood, het onbepaaldste vertrouwen op hem inteboezemen? — Gij moogt in de duisternis wandelen en geen licht hebben, voor uwen God is de duisternis als het licht. Hij ziet u ook daar, waar geen straal u beschijnt; en schoon ook uw pad door het dal der doodsschaduwe mag loopen, Hij, de Alomtegenwoordige, is aan uwe zijde. — Menschelijke wijsheid mag te kort schieten, óm eenen weg van uitkomst te ontdekken, of uwe rampen u ten beste te doen keeren; bij uwen God is raad en verstand. Hij bezit wijsheid, om uwe zwaarste beproevingen tot bronnen van uw geluk te maken, en hij kent wegen en middelen, om nachtelijke donker-

kerheid met het helderst licht van den morgen zich te doen verwisselen. — Alle geschapene krachten mogen ontoereikend zijn, om deze middelen daartestellen; uw God is de Almagtige, die zeggen kan: *is er in mij geen kracht, om te redden? Ziet! door mijne schelding make ik de zee droog. Ik stel de rivieren tot eene woestijn.* — Bij magt om te redden, paart zich in uwen God gadelooze goedertierenheid, vergevende liefde in Christus Jezus, vaderlijk geduld en ontferming. En wat kunt gij dan niet van hem verwachten, gij, die den Heere vreest, die door het geloof in Christus tot hem zijt terug gekeerd! Is hij niet uw God, uw Vriend, uw Vader? Wat kunt gij niet van hem verwachten, hoe hoog de nood ook komen mag, daar hij de Onveranderlijke, de Getrouwe, de Eeuwige is, die altijd voor u dezelfde blijft, die alle zijne toezeggingen aan u vervullen, en, wat uit zijne lippen is uitgegaan, nooit veranderen zal! Hoe menigmaal misschien is hij door u zelven krachtig bevonden, eene hulpe in benaauwdheid te zijn! Hoe menigmaal misschien hebt gij zelve ondervonden, dat de hoogste nood niet zelden de naaste weg is tot redding en blijdschap! Geeft u dan niet aan de neerslagtigheid en moedeloosheid over. Neen! tracht, met bede tot God om den Geest des

geloofs, het groote voorbeeld van Abraham, dien Vader der geloovigen, natevolgen, die geloofde op hope tegen hope: *de Heer zal het voorzien!* die zich hier van vast verzekerd hield in den donkerften toeftand, overleggende, dat God magtig was, zijnen Izak van de dooden optewekken. Wat is het vertrouwen op God in den hoogften nood, en het geloofsgebed daar uit voortgevloeid, dikwijls niet met den heerlijkften uitflag bekroond geworden! (*) Geloofc dan vertrouwend: „ De Heer zal verandering geven. Eens op zijnen tijd zal hij „ het licht uit de duisternis doen opgaan. Hij „ zal redden, of kracht naar mijn kruis geven, en mij door inwendige blijdfchap onderfteunen Dit is zeker, hij zal alles ten „ beste fchikken; en bij de uitkomst, dan, „ wanneer mijne tranen niet meer vloeijen zullen, zal het blijken, dat ook deze hooggaande rampfpoeden en verlegenheden, met „ de aanbiddelijkfte wijsheid en vaderlijkfte „ liefde, voor mij gekozen waren." — Welaan dan

Treedt

(*) Voorbeelden hier van vindt men *in de Evangelifche Schatkamer*, zie onder anderen III. D. Pag. 343.

Treedt vrolijk, voort op 's Heeren wegen,
En neemt uw pligt getrouw in acht.
't Wordt eindelijk alles u ten zegen,
Wanneer gij biddend daar op wacht.
Wie steeds geloovig op hem ziet,
Begeeft, verlaat hij eeuwig niet.

Andere godvruchtigen, die boven velen met ramp op ramp te worstelen hebben, zijn even daarom geneigd, hunne naauwe vriendschapsbetrekking op God te verdenken, daar zij het vreemd vinden, dat *de hemelsche Vader zijne geliefde kinderen aan zulk een zwaar en langdurend lijden zou kunnen overgeven.* — Daar is een vooroordeel bij vele menschen, dat zware rampen altijd ontwijfelbare bewijzen zijn des Goddelijken toorns. Den blindgeborenen, de ongelukkigen, op welke de toorn van Siloam viel, of welker bloed Pilatus met hunne offerhanden vermengd had, beschouwde men als grooter zondaren, dan anderen. Paulus, wiens hand door een adder werd aangevat, na dat hij aan de zee ontkomen was, was in het oog der barbaren een doodslager, wien de wraak niet liet leven. — Godvruchtige menschen zijn dit vooroordeel niet altijd te boven. Asaph meende, te vergeefs zijne handen in onschuld gewasschen te hebben, om dat er zijne straffing allen morgen was. Voor de Romeinsche Christenen

 acht-

achtte de Apostel Paulus het noodig, in het VIII. Hoofdstuk van zijnen brief, aan hen geschreven, opzettelijk te betoogen, dat de zware rampen en vervolgingen, die zij ondergaan moesten, geene bewijzen waren tegen hunne naauwe kinderlijke betrekking op God. — En hoe menig godvruchtige is er nog, die dus bij zich zelven denkt: „ Zou de Heer zijne kin-
„ deren, die hij in zijn Woord betuigt, op
„ het teederst te beminnen, een kruis opleg-
„ gen, dat zij niet dan waggelende torsen
„ kunnen, en waar onder zij dreigen te be-
„ zwijken? Kan ik dat van zijne regtvaardig-
„ heid en wijsheid, kan ik dat van zijne ver-
„ gevende, ontfermende, vaderlijke liefde den-
„ ken? En zou ik dan een kind van God
„ zijn? Het éene ongeval is niet voorbij, of
„ het ander valt mij weder met nieuwe woede
„ aan. Indien God mijn Vriend en Vader
„ waar, zou hij dan juist dat onheil, dat mij
„ de pijnlijkste wonde toebrengt, zou hij dan
„ zulk eene opeenhooping van rampen over
„ mij gedoogen? Neen! ik ben zijn kind niet.
„ Ik zie het aan het gestrenge van mijn lot.
„ Zijne hand ontmoet mij overal!"

Hoe kunt gij toch, bedrukte vromen! aan zulke troostelooze gedachten eenigzins voet geven, en u door dezelve laten ontmoedigen, daar

daar het niet alleen voorſpeld is, dat de genen, die godzalig willen wandelen, door verdrukkingen zullen ingaan in het koningrijk van God, maar daar ook de voorbeelden van de voortreffelijkſten van zijne opregte vereerers, die de hobbeligſte paden hebben moeten bewandelen, u van de ijdelheid en het ongegronde van zulke bedenkingen overtuigen moeten? — Wiens lot was geſtrenger dan dat van *Joſeph?* Wat leed hij niet van zijne broeders, in het huis van Potiphar, en in den kerker! Het eene onheil volgde bij hem op het ander, gelijk op eene onſtuimige zee de eene baar de andere achtervolgt. Naar het uiterlijk aanzien te beoordeelen, zou men gezegd hebben: „ de „ wraak vervolgt hem overal," en echter, met welk een oog van goedheid zag de Heer hem aan, voor wien hij ook met de kinderlijkſte vreeze bezield was! Hoe opmerkelijk is het, dat er tweemaal in zijne levensgeſchiedenis, en wel juist daar, waar eene nieuwe noodlottige omſtandigheid eene nieuwe zwaarte tot den last zijner rampen had toegevoegd, van hem gezegd wordt: *Doch de Heer was met Joſeph!* — *David* — welke proeven gaf deze niet van zijne godsvrucht, en van het vertrouwen, waar mede hij Jehova als zijnen God beſchouwde! en echter, wie was meer met ram-

rampen bekend, dan hij? Wie kende meer donkere wegen? Dat zijne levensgeschiedenis niet slechts, maar dat ook zijne klaagzangen daar van getuigen! Nu eens was het: *O mijn God! mijne tranen zijn mij tot spijze dag en nacht. De afgrond roept tot den afgrond bij het gedruis uwer watergooten. Alle uwe baren en uwe golven zijn over mij henen gegaan.* (*) Dan eens: *Ik ben moede van mijn zuchten. Ik doe mijn bed den ganschen nacht zwemmen. Ik doornat mijne bedstede met mijne tranen. Mijn oog is doorknaagd van verdriet; is verouderd, van wegen alle mijne tegenpartijders.* (†) — Bekend zijn de klagten van *Asaph* en *Heman* in den zeven-en-zeventigsten en acht-en-tachtigsten Psalm. Denkt ook aan *Mozes*, *Hiskias*, *Daniel*, *Paulus* en anderen, die in de diepste wegen geleid werden, en wier voorbeelden dus ontegenzeggelijk getuigen, dat geene rampen, die godvruchtigen overkomen, hoe zwaar zij ook mogen wezen, als bewijzen tegen hunne kinderlijke betrekking op God kunnen worden aangemerkt. — En waarom toch zouden zij als zoodanig worden aangemerkt? Is het dan onbestaanbaar met de heiligheid van uwen hemelschen Vader, dat hij, schoon hij aan zijne kinderen hunne misda-

(*) Ps. XLII. (†) Ps. VI.

daden vergeeft, en hen geheel als Vader bemint, echter op eene ontzagverwekkende wijze door kastijdingen laat blijken, dat hij een heilig Vader is, die het goede lief heeft, en van het kwade onveranderlijk afkeerig is? Als gij op u zelven ziet, en op het gene gij waardig zijt, moet gij dan niet te midden van uwe zwaarste bezoekingen erkennen: *o God! gij doet mij niet naar mijne zonden. Gij vergeld mij niet naar mijne ongeregtigheden?* — Of zou het strijden met zijne wijsheid en goedheid, met zijne kinderen dus te handelen? Hoe? Kastijdt dan niet een vader den zoon, dien hij lief heeft? En heeft uw hemelsche Vader met de tegenheden, die hij u toezendt, niet de beste de weldadigste bedoelingen? Zijn rampen en kastijdingen niet onder de voorname middelen, waar van hij zich bedient, om zijne kinderen te louteren, en optevoeden voor den hemel? (*) — O beschouwt dan uwe bittere wederwaardigheden uit dit beminnelijk oogpunt, en weest getroost en welgemoed. Beschouwt ze ook dan uit dit beminnelijk oogpunt, wanneer nieuwe smarten tot uwe smarten worden toegevoegd, en gij van de heilzame oogmerken,

(*) Dit is boven II. D. I. St. Pag. 461 enz. reeds opzettelijk aangetoond.

ken, waar toe zij dienen moeten, nog niets bespeuren of zelfs gissen kunt. Want uw Vader weet veel beter, dan gij zelve, wat voor u het beste is, gelijk gij menigmaal van achteren ten klaarste ontdekken kunt. En „ dat „ kruis, het welk ons vleeschelijk vernuft verkiest, is het kruis niet, dat God goedkeurt. „ Maar hij is gewoon, ons op de teederste „ plaats te treffen, en onze meest geliefkoosde „ genietingen aantetasten. En even daarom is „ het waarlijk kruis, en een bewijs, dat het „ ons van God is opgelegd." (*) —

Uw hart vinde in 't geloove rust,
Schoon door een nacht van duisternis omgeven.
U leed te doen, is nooit uws Vaders lust.
Wil dan voor storm noch onweersvlagen beven.
Ja, ziet g' op 't laatst geen spoor door 't donker heen,
Geloof alleen. (†)

§ 231.

Het is menigmaal, als of God het gebed van zijne kinderen niet hoort. — Bekommering daar uit geboren.

Ik ga voort tot een ander geval, waar in godvruchtige menschen op den weg des levens ko-

(*) ZIMMERMAN uitnemendheid der kennis van Jezus Christus. Pag. 86.

(†) Ald. Pag. 73.

komen kunnen, en het welk hun een bron van veel bekommering kan zijn, namelijk, *dat zij geene verhooring van hunne gebeden tot God bespeuren, zoo dat het schijne, als of zij uit hunne nooden vruchteloos tot hem roepen.* — Ik spreek thans zoo zeer niet van gebeden om de vervulling van onze geestelijke nooden, van het schijnbaar te vergeefs zoeken van het heil onzer zielen bij God in Christus; en van de bedenkingen daar uit geboren. Hier over toch heb ik reeds opzettelijk gehandeld I. D. II. St. § 144, welke plaats men hier vergelijken kan. Ik spreke nu meer van gebeden om tijdelijke zegeningen, om ligchamelijke verzorging, om afwending van dreigende gevaren, om uitredding uit drukkende rampen en bezwaren. Ik spreek van gebeden voor den tijdelijken en eeuwigen welstand, van vrienden, verwanten, ouders, echtgenoot, kinderen, voor de belangen van vaderland en kerk, met één woord voor alle die algemeenere of meer bijzondere aangelegenheden, die een Christen, die nabij God leeft, en hem kent in alle zijne wegen, dikmaals gewoon is, aan zijnen hemelschen Vader in den gebede voortedragen. — Nu gebeurt het menigmaal, dat hij, dit doende, niet ontvangt, het gene hij bidt. De uitkomst is dikwijls anders, als hij van God begeerde. Hij

roept, maar daar is geen verlosser; tot den Heer, maar hij antwoordt niet. Dit doet hem twijfelen aan de opregtheid van zijn bidden, of aan de gereedheid van den Heer, om naar zijne smeeking te hooren. En daar hij echter zulke duidelijke verklaringen in zijn Woord aantreft, dat hij de hoorder des gebeds is, zoo brengt hem dit in verwarring en onzekerheid, hoe hij de Goddelijke beloften desaangaande met zijne zoo teleurstellende ervaring in overeenstemming zal brengen. O hoe treurig en mistroostig maakt hem dit menigwerf, vooral dan, wanneer hij zich in zulk eenen akelig donkeren toestand van hoogstijgende rampspoeden bevindt, als wij te voren beschouwd hebben. Al de moeite en het verdriet der aarde schijnt dan op hem aantevallen, en Hij, die in den hemel woont, zijn God, op wien hij vertrouwde, doof te zijn voor zijn geroep. —

Tot troost en bestuur van zulke Christenen moet ik de volgende aanmerkingen onder hunne aandacht brengen, die hun tevens zullen aanwijzen, hoe zij in zulk een geval, tot hun meeste nut, te handelen hebben. —

Vooreerst, dit geval is niet vreemd; de H. Schriften gewagen van verscheidene zeer geroemde godvruchtigen, die ook het zelfde ondervonden hebben. Job moest klagen: *Ik schrije*

tot

tot u, maar gij antwoordt niet. (*) DAVID vond meermalen noodzaak, gelijk zijne Psalmen getuigen kunnen, om tot God te roepen: *Heere! merk op mijn geschrei. Hoor mijn gebed. Neem ter ore mijne smeeking.* — De Profeet HABAKUK stortte zijn hart voor God dus uit: *Heere! hoe lang schreeuwe ik, en gij hoort mij niet? Hoe lang roepe ik,* GEWELD, *tot u, en gij verlost niet?* (†) ASAPH sprak weemoedig: *Ten dage mijner benaauwdheid zocht ik den Heere. Mijne hand was des nachts uitgestrekt, en liet niet af. Mijne ziel weigerde, getroost te worden. — Mijn geest onderzocht: zal dan de Heer in eeuwigheid verstooten? en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt zijne goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde van geslachte tot geslachte? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft hij zijne barmhartigheden door toorn toegesloten?* (§) — Wie derhalven in een dergelijk geval komt, moet zich daar over niet bevreemden, als of hem iets overkwame, dat anders op den weg der godsvrucht niet ondervonden wordt. —

Ten tweede, somtijds geven godvruchtigen zelve regtmaatige aanleiding, dat de Heer hen niet hoort. Die aanleiding kunnen zij geven, of door

(*) Job XXX: 2. (†) Habak. I: 2. (§) Ps. LXXVII.

door hun flaauw, oppervlakkig, onbestendig bidden, daar hij toch, die met koelheid iets vraagt, zelve een wenk geeft, dat hem zijn verzoek moet worden afgeslagen; — of door ondankbaarheid voor, en te weinig opmerkzaamheid op het gene zij te voren op hun gebed ontvangen hebben; — of door toegeving aan zonden, ook aan meer voorbedachte zonden, waar door hun hart hen reeds in het naderen tot God veroordeelt. Met grond toch sprak DAVID Ps. LXVI: 18. *Had ik naar ongeregtigheden omgezien, de Heer zou niet gehoord hebben.* Godvruchtigen, die gaarn blijken zien van de verhooring hunner gebeden moeten zich derhalven voor deze dingen op het zorgvuldigst wachten, en dan wanneer zij er reeds aan schuldig zijn, eerst zich verootmoedigen en vergeving bij God zoeken, eer zij hem hunne andere aangelegenheden in den gebede aanbevelen.

In de derde plaats, somtijds bidden zij ook om iets, dat God hun naar zijne wijsheid niet geven kan, maar waar voor hij hun dan iets anders in de plaats geeft, dat voor zijne groote oogmerken en voor hun eigen welzijn veel meer dienstig is. De hemelsche Vader weet oneindig beter dan wij, wat nuttig is. Het is daarom, dat wij om tijdelijke zegeningen en uitreddingen niet stellig maar voorwaardelijk bidden moeten,

in-

indien dat namelijk ſtrookt met de Goddelijke wijsheid, en dus met onderwerping aan den alleen wijzen en goeden wil des Vaders. Die onderwerping ontbreekt dikwijls te zeer in het bidden. Velen, die den Heer vreezen, bidden wel eens te ſtellig en te bepaald om deze of die ligchamelijke zegening of om verlosſing uit dezen of dien bijzonderen rampſpoed, of om het leven en de herſtelling van een vader, een echtgenoot, of kind. Oordeelt de Heer nu deze weldaden voor hen niet nuttig, dan onthoudt hij hun dezelve. Oordeelt hij de voortduring van hunnen rampſpoed voor hunne zedelijke geſteldheid noodig, dan laat hij hen nog in denzelven. Heeft hij wijze redenen, om hun dierbare panden te ontnemen, dan volgt hij hunne begeerte niet in. In zoo verre dan verhoort hij hunne gebeden niet. Maar dat doet hij dan niet, om dat zijne wijsheid en goedheid dat niet gedoogen. En zoo goedertieren is hij, dat hij dan iets, dat veel beter voor hen is, in de plaats verleent, als de gaven van den H. Geest, troost, tevredenheid, ſterkte onder hun lijden, meer hemelsgezindheid en dergelijke, (*) en zulk

(*) Dit wordt door den waardigen HINLÓPEN uit de voorbeelden van Paulus, Mozes, David, Job, Hiskias en Abraham opzettelijk aangetoond in zijne belangrijke overden.

zulk eene wending in hunne lotgevallen, die hun van achteren ten duidelijkſte blijkt veel gunſtiger voor hen te zijn, dan die, welke zij te ſtellig van God begeerden. Hoe menig een kan daar van uit zijne ondervinding getuigen! En hoe menig een moet er bijvoegen, dat hij, gelijk de uitkomst leerde, zeer ongelukkig zou geweest zijn, indien de hemelſche Vader alle zijne gebeden op die wijze, als hij in zijne kortzigtigheid van hem begeerde, verhoord had. Voorzeker eene goedertierene handelwijze, zijner vaderlijke liefde waardig. „ Wanneer iemand „ om zilver verzoekt, en hem wordt dezelfde „ hoeveelheid goud gegeven, dan heeft hij „ voorzeker geene reden tot klagen." (*) Het is derhalven Christenen, die zich over het ſchijnbaar niet verhooren van hunne gebeden bekommeren, zeer aan te raden, van den eenen kant met meer *onderwerping te bidden*, van den anderen kant meer *oplettende te zijn* op de verhooring van hunne gebeden, het zij dan, dat zij het gebedene zelve, of iets beters in de plaats

denking over Luc. XI: 13. *Indien dan gij, die boos zijt, weet uwe kinderen goede gaven te geven, hoe veel te meer zal de hemelſche Vader den H. Geest geven den genen, die hem bidden!* In zijne Overdenkingen Pag. 1 en vervolgens, bijzonder Pag. 10 tot 13.

(*) Evangeliſche Schatkamer III. D. Pag. 84.

plaats ontvangen. „ Gebeurt het dan ooit, dat
„ onze hemelsche Vader onze gebeden niet
„ schijnt te hooren, het gene wij vreesden en
„ afbaden, ons toezendt, en het gene wij
„ wenschten en met ootmoed van hem smeek-
„ ten, ons onthoudt, en merken wij, dat hij
„ ons daar onder sterkt, om ons aan hem te
„ onderwerpen, op hem welgemoed te blijven
„ vertrouwen, zijne hoogheid en onze nietig-
„ heid meer te erkennen, onze harten van de
„ zienlijke en tijdelijke dingen aftetrekken,
„ en op de eeuwige en onzienlijke te vesti-
„ gen, en dat wij meer zachtmoedigheid en
„ barmhartigheid leeren oefenen; laat ons dan
„ niet denken, dat God ons niet verhoort,
„ maar veel eer dankbaar erkennen, dat hij,
„ naar zijne hooge en wijze goedheid, ons goe-
„ de gaven, ons zijnen H. Geest gegeven heeft,
„ en daar door aangemoedigd worden, om in
„ het gebed aantehouden, en te volharden." (*)

Ten vierde, somtijds bidden godvruchtigen om iets, zonder behoorlijk de middelen te gebruiken, door welke de Heer dit gebedene schenken wil. — God is een God van orde, die niet wonderdadig schenken zal, het geen door het vlijtig gebruik van gepaste middelen onder zijnen zegen

kan

(*) HINLÓPEN op de aangehaalde plaats. Pag. 21.

kan verkregen worden. Wie bij voorbeeld opregt wenscht, dat zijn gebed om noodig ligchaams onderhoud verhoord zal worden, moet met zijn bidden dat werken paren, het welk het, door God verordende, middel is, om dit einde te bereiken. Wanneer er nu vrome menfchen zijn, die tot God vuriglijk bidden om het brood van hun befcheiden deel, maar zich aan luiheid en achteloosheid overgeven, of die hem bidden om uitredding uit eenig drukkend ongeval, maar de handen flap laten hangen, en de wegen van uitredding, die de Voorzienigheid opent, niet inflaan, of die hem bidden om de bekeering van hunne kinderen, en intusfchen de zedelijke opvoeding van hunne kinderen eerder verwaarloozen dan behartigen, is het dan te verwonderen, dat deze geene verhooring van hunne gebeden befpeuren? Wie verhoord wil worden, moet, bij zijn bidden, zich in den weg van middelen ftellen, door welke de Heer, het gene wij van hem bidden, verleenen wil.

Eindelijk is het ten hoogfte noodig, bij dit ftuk onder het oog te houden, het gene ik *in de vijfde plaats*, aanmerke, *dat de Heer zeer dikwijls gewoon is, niet aanftonds op het gebed zijne hulp te doen ondervinden, maar integendeel zijne hulp uitteftellen.* — God heeft beloofd,

loofd, zich een hoorder des gebeds te zullen betoonen, en daar hij getrouw is, zoo kunnen wij zeker zijn, dat wij ontvangen zullen, het gene wij naar zijnen wil gebeden hebben. Maar nergens heeft hij den tijd bepaald, waar op hij dat doen zal. Nergens heeft hij beloofd, dat hij terstond aan het verlangen des bidders zal voldoen. En daarom hebben wij ook geene reden, om dat altijd terstond op ons bidden te verwachten. — Hij *verhoort* het gebed altijd en terstond, maar hij doet niet altijd aanstonds *de uitwerking daar van ondervinden.* Dat doet hij op zijnen tijd, welken hij den besten keurt. — Dit is uit de geschiedenis van de Cananeesche vrouw en andere bewijzen boven (*) opzettelijk aangetoond. En voor deze handelwijze heeft de Heer de beste redenen. Behalven toch, dat de zaken, om welke men bidt, dikwijls van dien aard zijn, dat zij niet terstond kunnen geschonken worden, gelijk bij voorbeeld eene uitredding uit dezen of genen rampspoed, tot welke menigmaal verscheidene, langzaam zich ontwikkelende, omstandigheden moeten medewerken; behalven dit zijn er verscheidene an-

(*) I. D. II. St. Pag. 878. — Zie ook mijne Leerrede over de *Cananeesche Vrouw*, in de *Leerr. over verschillende onderwerpen* II. D. Pag. 7.

andere wijze redenen voor deze Goddelijke handelwijze. *Vooreerst*, het is hier door, dat godvruchtigen bij de ondervinding kunnen leeren, hoe vrij de Heer is in zijne geschenken, hoe geheel afhankelijk zij van God zijn, en hoe zij alles, wat zij immer ontvangen, geheel aan zijne genade te danken hebben. *Ten. tweede*, het is hier door, dat zij des te dieper gevoelen, hoe zeer zij God noodig hebben, en des te hooger prijs op zijne hulp leeren stellen. Minder zouden zij daar van gewaar worden, wanneer zij altijd terstond verkregen, het gene zij biddende begeerden. Maar wanneer waardeeren wij het licht meer dan in de duisternis? Wanneer begeeren wij de hulp vuriger, en houden om dezelve ernstiger en dringender aan, dan wanneer dezelve achter blijft, en echter de nood al hooger en hooger, en onze magteloosheid al meer en meer blijkbaar wordt. — *In de derde plaats* moet deze handelwijze dienen, om ons in dat geloof te oefenen, het welk in een vertrouwend aangaan op Gods beloften gelegen is, schoon men de vervulling daar van nog niet ondervindt. — Te gelooven, om dat men ondervindt, te gelooven, dat God een helper in den nood is, om dat hij dat dadelijk aan ons getoond heeft, dit geloof is geenszins sterk. — Houden deze ondervindingen op, zoo

zal

zal dit geloof ook ras bezwijken; maar te gelooven, zonder dat men gezien heeft, op zijne beloften aantegaan, de vervulling daar van te verwachten, hoe weinig zich dit ook nog laat aanzien, dit geloof zegt oneindig meer.. En in zulk een geloof oefent de hemelsche Vader zijne kinderen door het uitstellen van zijne hulp. — Hier door oefent hij hen ook *ten vierde* in de lijdzaamheid. — Zij moeten hunnen eigen wil leeren verzaken, geduldig leeren wachten op de vervulling van het geen God hun heeft toegezegd, en met zijne leidingen en wegen leeren te vreden zijn. Dit wordt niet bij den voorspoed, of bij het terstond ontvangen van het gene men verlangt, geleerd; maar het is de verdrukking, en uitstel van hulp daar onder, die lijdzaamheid werkt. — *Eindelijk*, de Heer geeft dikwijls niet aanstonds blijken, dat hij het gebed der genen, die tot hem roepen, verhoort, om hen naderhand des te gevoeliger vertroosting en blijdschap te doen smaken, en hen tot des te hartelijker dankbaarheid optewekken. Nooit toch is het licht aangenamer, dan wanneer het op voorafgaande duisternis volgt. Hoe vrolijk is daarom de morgen! Hoe verkwikkend de lente, daar zij den barren winter vervangt! En wanneer wij door God gered worden, na eerst meer langdurend en diep on-

zen nood gevoeld te hebben, het is dan, dat wij eerst regt beseffen kunnen, wat groote dingen de Heer aan ons gedaan heeft, en hem dus regt hartelijk en vurig de eer en de dankzegging zullen kunnen toebrengen. — Godvruchtigen derhalven, die in het geval zijn, van niet aanstonds de verhooring hunner gebeden te bespeuren, moeten daarom niet denken, dat zij niet verhoord zullen worden. Zij moeten zich niet aan mistroostigheid en moedeloosheid, en nog veel minder aan ongeduld en murmureering overgeven, en daar door het bidden staken; neen! zij moeten blijven hopen op het woord en de toezeggingen van God, dat hij het gebed zal hooren. Zij moeten op grond van deze beloften vertrouwend blijven gelooven, dat hij daar van hun ten zekerste bewijzen zal geven op die wijze en op dien tijd, die zijne aanbiddelijke wijsheid het meest geschikt zal keuren. Zij moeten dus onbezweken, vol moed en hope op verhooring, blijven aanhouden in hunne gebeden. Zij moeten wachten op den Heer, en met geduld en lijdzaamheid zijn heil verbeiden, in het vast vertrouwen: eens zal hij mij stof geven om te zeggen: *Ik heb tot den Heer geroepen. Hij heeft mij geantwoord, en mij uit al mijne vreeze gered.* — Zij moeten met één woord het groote

voor-

voorbeeld navolgen van den godvruchtigen Dichter van den CXXX. Pſalm, wiens taal het was: *Ik verwachte den Heere, mijne ziel verwacht, en ik hope op zijn woord. Mijne ziel wacht op den Heere, meer dan de wachters op den morgen, de wachters op den morgen.* —

§ 232.

Wat is er van de geestelijke verlating en de verberging van Gods aangezigt?

In de ſchriften van het Oude Verbond wordt de Heer meermalen gezegd *te verlaten, en zijn aangezigt te verbergen.* Zoo ſprak Samuel tot gansch Israël: *Want de Heere zal zijn volk niet verlaten om zijns grooten naams wil, dewijl het den Heere beliefd heeft, ulieden zich tot een volk te maken.* 1 Sam. XII: 22. Van dit verlaten van het Joodſche volk door den Heer wordt ook op vele andere plaatſen geſproken, gelijk uit de woordenregisters gezien kan worden. Zelfs zijn de meeste plaatſen, waar in van dit verlaten gewaagd wordt, op het geheele Israëlitiſche volk betrekkelijk. — Met opzigt tot bijzondere perſonen vinden wij beloften, gelijk deze aan Joſua (Hoofdſt. I: 5) *Ik zal u niet begeven, ik zal u niet verlaten.* Ook treft men

in de Pfalmen meer dan eens deze en dergelijke gebeden aan: *Begeef mij niet en verlaat mij niet, o God mijns heils! Ik zal uwe inzettingen bewaren. Verlaat mij niet al te zeer*; ook deze klagt: *mijn God! mijn God! waarom hebt gij mij verlaten?* (*) — Van de verberging van Gods aangezigt, zoo voor bijzondere perfonen, als voor de geheele Israëlitifche natie, vinden wij dikwijls gewag gemaakt; bij voorbeeld bij Jezajas (Hoofdft. LVII: 17) *Ik was verbolgen over de ongeregtigheid harer gierigheid, en floeg ze, ik verbergde mij*; en in den XIII Pfalm vs. 2: *Hoe lange zult gij uw aangezigt voor mij verbergen?* Beide de uitdrukkingen worden bij elkander gevoegd en van het Israëlitifche volk gebruikt Deuter. XXXI: 17. *Zoo zal mijn toorn te dien dage tegen hetzelve ontfteken, en ik zal ze verlaten, en mijn aangezigt voor hen verbergen.*

Op deze en vele dergelijke plaatfen des Ouden Verbonds vindt men in vele praktikale boeken van vorige dagen een ftelfel gebouwd van geestelijke verlating, en van geestelijke verberging van Gods aangezigt voor ware vromen. Men heeft deze plaatfen dus verklaard, als of daar in geleerd werd, dat God wel eens zijne godvruchtige vereerers geestelijk verlaat, de ge-

(*) Pf. XXVII: 9. Pf. CXIX: 8. Pf. XXII: 2.

gewone medewerking en invloeden van den H. Geest aan hen, dikwijls eenen langen tijd, onttrekt, en alle bewijzen van zijne gunst jegens hen inhoudt, zoo dat zij alle verzekering van zijne gunst, alle troost, vreugd en kracht verliezen, en integendeel duister, zwak en troosteloos, onder een akelig gevoel des Goddelijken toorns, met de schrikkelijkste aanvechtingen en bekommeringen te worstelen hebben. Men beweert daarbij, dat de Heer dikwijls zijne vrome aanbidders dus verlaat, zonder regtvaardige aanleiding daar toe van hunne zijde, vrijmagtig hen dus voor een tijd van kracht en troost beroovende om wijze redenen. Dit zelfde treurig geval, waar in godvruchtige menschen komen kunnen, meent men ook te vinden op alle die plaatsen, waar op de Heer gezegd wordt *henen te gaan, van verre te staan, te vergeten, te verstoten, zijne barmhartigheden door toorn te hebben toegesloten*, en dergelijke —.

Dan, door deze plaatsen in zulk eenen zin optevatten, heeft men de fout begaan, waar aan men zich in vorigen tijd, voor het herleven der uitlegkunde, zoo gemeenzaam schuldig maakte, namelijk, om uitdrukkingen, die ontegenzeggelijk van uitwendige rampen en verdrukkingen spreken, van geestelijk kruis en zielsbekommeringen optenemen, en wanneer er

volgens het verband van het geheele Joodsche volk, dat volk van Jehova, gesproken wordt, dit dan dus te verstaan, als of er van bijzondere godvruchtige personen, en derzelver geestelijke ondervindingen op den weg naar den hemel, gesproken wierd. — *Het verlaten*, waar van in de aangehaalde plaatsen gesproken wordt, en wel meest, gelijk ik reeds aanmerkte, met betrekking tot het geheele Joodsche volk, beteekent geenszins „ eene inhouding van de „ werking van den H. Geest," maar „ een „ overlaten van iemand, die in uitwendigen „ nood verkeert, aan zich zelven, zoo dat de „ Heer met zijne hulp en bescherming van „ hem wijke." Wanneer bij voorbeeld Gideon van de Israëliten zeide: (Rigt. VI: 13) *Doch nu heeft ons de Heer verlaten, en heeft ons in der Midianiten hand gegeven*, kan dit dan bij mogelijkheid van eene geestelijke verlating worden opgevat? Zegt het iets anders dan dit: „ Nu is de Heer met zijne hulp en bescher„ming van ons Israëliten geweken, en heeft „ ons daar door in de magt onzer vijanden de „ Midianiten gegeven?" Wanneer David bad: *Verlaat mij niet!* dan was zijne meening: „ Laat „ mij niet weerloos op mij zelven. Onttrek „ mij uwe bescherming niet tegen mijne ver„volgers." — Op dezelfde wijze is het er ook

me-

mede gelegen, wanneer de Heer in de Schriften des O. Verbonds gezegd wordt, *zijn aangezigt* voor het volk van Israël, of, voor bijzondere perſonen, *verborgen te hebben*. Dit geeft niet te kennen: „ dat hij hunne zielen „ onmiddelijk van de troostrijke bewustheid van „ zijne gunst beroofde," maar, „ dat hij hun „ geene blijken van zijne gunstrijke tegenwoor„ digheid gaf, door hen te redden uit hunne „ uitwendige rampſpoeden; dat hij hunne ge„ beden om uitredding uit dezelve niet hoorde, „ maar hen voor eenen tijd in hunne onheilen „ laten wilde, zonder nog met zijne hulp en „ zegen tot hen terugtekeeren." Eene omſtandigheid, die dan noodwendig verlies van blijdſchap in God, en allerlei zielsbekommeringen ten gevolge had. — David klaagt bij voorbeeld in den XIII. Pſalm: *Hoe lange Heere! zult gij mijner ſteeds vergeten? Hoe lange zult gij uw aangezigt voor mij verbergen?* Waar in beſtond die verberging? Dit geeft hij zelve op vs. 3, 4, 5: *Hoe lange zal mijn vijand over mij verhoogd zijn? Aanſchouw, verhoor mij, Heere mijn God! verlicht mijne oogen, op dat ik in den dood niet ontſlape, op dat niet mijn vijand zegge: ik heb hem overmogt.* David werd door zijne vijanden vervolgd en verdrukt. Hij bad daar tegen tot den Heer. De Heer verhoorde hem hier in nog niet.

Hij toonde hem zijne gunstrijke tegenwoordigheid niet, door hem te redden uit de hand zijner vijanden. Dit was de verberging van zijn aangezigt. — Men vergelijke Deuter. XXXI: 17 en 18, Pf. XXVII: 9—12, om geene andere plaatfen bijtebrengen. Met één woord, die verlating, en de verberging van Gods aangezigt, drukken in den bijbelftijl dien zelfden treurigen toeftand uit van hooggaande uitwendige rampfpoeden, en van het niet verhooren der gebeden om uitredding uit dezelve, over welken in de twee vorige paragrafen gehandeld is.

Hier bij zal het nuttig zijn, dit optemerken, dat dit verlaten, en deze verberging van Gods aangezigt, in de H. Schriften voorkomen, niet als handelwijzen van God omtrent menfchen zonder aanleiding tot dezelve, maar als regtvaardige gevolgen van hunne zonden. Twee plaatfen uit vele zullen genoeg zijn, om dit te bewijzen. De eerfte is Deuter. XXXI: 17, 18, waar de Heer, na van de toekomftige afgoderij des Israëlitifchen volks gemeld te hebben, dus verder tot Mozes fpreekt: *Zoo zal mijn toorn te dien dage tegen hetzelve ontftiken, en ik zal ze verlaten, en mijn aangezigt voor hen verbergen, dat zij ter fpijze zijn, en vele kwaden en benaauwdheden zullen hen treffen. — — En ik zal te dien dage mijn aangezigt ganfchelijk verbergen, om al*

al het kwaad, dat het gedaan heeft, want het heeft zich gewend tot andere Goden. — De tweede plaats is 2 Chron. XV: 2 waar Asaria door den Geest Gods tot Asa sprak: *Hoort mij Asa, en gansch Juda en Benjamin! de Heere is met ulieden, terwijl gij met hem zijt. En zoo gij hem zoekt, hij zal van u gevonden worden. Maar, zoo gij hem verlaat, hij zal u verlaten.*

Maar is er dan geen toestand, waar in een Christen met opzigt tot zijne zielsgesteldheid komen kan, die met het opgenoemde in een zeker derde eenige overeenkomst heeft, en waar op dus de uitdrukkingen van *verlating* en *verberging van Gods aangezigt*, bij wijze van overbrenging, kunnen worden toegepast? Zulk een toestand is er zeker. Ik wil denzelven met weinige trekken schetsen, en dan eene en andere aanmerking daar bij voegen, om verkeerde begrippen daaromtrent voortekomen.

Ik bedoel den droevigen toestand van verlies van vorige kracht en opgewektheid, en van eene troostvolle en levendige bewustheid van Gods gunst in Christus. THEOPHILUS kon te voren met overreding gelooven, dat God zijn God, zijn verzoende Vader in Christus was. Hij vormde zich van hem de beminnelijkste denkbeelden. Hij zag in hem niets dan vergeving en liefde. De invloeden van zijnen ver-

verlichtenden, vertroostenden, en heiligenden Geest werden hem in eene ruime mate medegedeeld. Toen verblijdde hij zich in den God van zijn heil; toen was zijn hart voor alle goede indrukken gevoelig, en opgewekt, om naauwgezet voor hem te leven; toen vloeiden zijne lippen over van zijnen lof. — Maar helaas! die gelukkige tijden zijn verdwenen. Hoe treurig is nu zijn ſtaat daarentegen! De troost is uit zijn hart geweken. Het is ſchrikkelijk donker in zijn verſtand. Hij ziet, hij gevoelt niets van Gods vaderlijke liefde in Christus Jezus. Hij kan niet meer gelooven, dat hij een voorwerp van deze liefde is. Hij geniet niets van die zalige ondervindingen, die hij te voren in Gods gemeenſchap genoot. God daarentegen komt hem verſchrikkelijk voor, en ſchijnt naar zijn denkbeeld met wraak tegen hem gewapend. Hij ontdekt in zich zelven niet dan zonden en afſchuwelijk bederf. De bewustheid hier van, en het gewigt des Goddelijken ongenoegens daar-over, overweldigen de rust van zijn geweten. Tot het goede ontbreken hem lust en kracht, tot het kwade wordt hij eerder weggeſleept. — Hij tracht wel uit dezen treurigen toeſtand te geraken, maar zijne pogingen ſchijnen vruchteloos. Hij bidt tot den Heer om uitkomst, maar hij antwoordt niet. Hij klaagt

hem

hem zijnen nood; maar hij schijnt doof voor zijne smeekingen. Te vergeefs schijnt hij zijn Woord te lezen. Bij het overdenken der dierbaarste waarheden blijft hij troosteloos en ongevoelig; en de heerlijkste beloften maken geenen invloed op zijnen zwaar benevelden geest. Nu verwisselt zich de vreugd, die weleer zijne ziel kon streelen, met diepe treurigheid. Zijn mond is gesloten. Geen vrolijke lof of dankzegging vloeit van zijne lippen; terwijl zijn tegenwoordig gemis hem des te smartelijker valt, naar mate hij zich de zalige ondervindingen van vorige dagen levendiger herinnert.

Ziet daar een treurig geval, het welk aan vele bewandelaars van den weg des levens niet geheel vreemd zal zijn, maar waaromtrent ik, om hetzelve uit het regte oogpunt te doen beschouwen, het volgende moet aanmerken: *Vooreerst*, dat men van zulk eenen treurigen staat der ziel de spreekwijzen van *verlating* en *verberging van Gods aangezigt* in eenen figuurlijken zin wel gebruiken kan, mits dat men maar niet beweere, dat de H. Schrijvers met die spreekwijzen deze zielsongesteldheid ook bedoeld hebben, waar van het tegendeel straks is aangewezen; — *ten tweede*, dat God aan zijne vereerers, welken hij in zulk eenen treurigen staat toelaat te komen, geenszins zijne gunst ont-

trekt,

trekt, geenszins hen in den eigenlijken zin verlaat, en hen tot voorwerpen van zijnen toorn stelt; (zij blijven altijd de voorwerpen van zijne vaderlijke en onveranderlijke liefde en zorg) maar dat hij hun voor een tijd de teekenen en bewijzen van zijne gunst onttrekt, waar door zij die vrolijke, die opgeruimde gesteldheid van ziel verliezen, welke uit de bewustheid en ondervinding der Goddelijke liefde en nabijheid geboren wordt. — Vooral *in de derde plaats* moet ik aanmerken, dat wij geenszins moeten denken, dat de hemelsche Vader zijne kinderen in zulk eenen treurigen toestand zou laten komen, zonder aanleiding daar toe van hunne zijde, maar dat zij zelve de oorzaak daar van in zich zelven, en in hunne eigene misslagen, moeten zoeken. Het geval van die ongesteldheid des ligchaams, die zwaarmoedigheid in den geest veroorzaakt, uitgezonderd, is het ook in dezen zin, *dat de Heer zijn aangezigt voor hen verbergt, om het kwaad, dat zij gedaan hebben.* Te weten, wanneer men achteloos wordt omtrent de middelen der genade, door welke des Heeren Geest wil werken, dan berooft men zich zelven noodwendig van dien zegen, van die kracht, en dien troost, die op het gebruik dezer middelen beloofd is. Wanneer men den H. Geest bedroeft, zijne opwekkingen weder-

derstaat, en door meer voorbedachte zonden zich oneerbiedig gedraagt omtrent den Heiligen, die met zijne werkingen in ons woont, dan geven wij de billijkste aanleiding, dat hij met de blijken van zijne gunstige tegenwoordigheid van ons wijke. Wanneer wij aan de zonde meer beginnen toetegeven, dan verslaven wij ons aan dezelve meer en meer; wij verliezen onze kracht en onze rust tevens; ons hart moet ons veroordeelen; en het is onmogelijk, bij toegeving aan de zonden, een troostelijk gevoel van Gods genade jegens ons te behouden. Met één woord, niet de liefderijke hemelsche Vader, maar onze eigene verkeerdheid stort ons in dezen droevigen staat. Het is onze traagheid, onze achteloosheid, onze wederstandbieding aan het gene ons heiliger moest doen leven, onze toegeving aan onze geliefkoosde zonden, het is met één woord onze verachtering op den weg des levens, waar aan wij dit te wijten hebben, even gelijk daarentegen, gelijk te voren opgemerkt is, (*) de vordering van een Christen in geloof en godzaligheid hem naauwer met God vereenigt, en hem uit die naauwere gemeenschap grooter vertroosting en blijdschap doet smaken. Laat een Christen, die zich

(*) Zie het II. D. I. St. Pag. 141.

zich in dezen droevigen ftaat bevindt, zich zelven maar eens ernftig onderzoeken, en zijne wegen nagaan, hij zal reden genoeg vinden, om de fchuld daar van, niet op God, maar op zich zelven te werpen. — En gelijk de Heer dus regtvaardig toelaat, dat wij in zulk eenen ftaat door ons eigen toedoen geraken, zoo laat hij ons wel eens met wijsheid en goedheid voor een tijd in denzelven, om ons dus te laten ondervinden, welke de gevolgen van onze dwaasheid en achteloosheid zijn, en hoe kwaad en bitter het is, te zondigen tegen God, op dat wij dus, door de droevige ervaring geleerd, meer waakzaam zouden zijn, en ons meer zorgvuldig nabij hem, en het gene tot hem brengt, zouden houden. — Is intusfchen de verachtering op den weg des levens de oorzaak van dezen treurigen toeftand, dan behoeve ik tot beftuur, om uit denzelven gelukkig gered te worden, niets anders te zeggen, dan het geen ik (§ 225) over de verachtering in de genade reeds gezegd heb, werwaards ik mijne Lezers dus henen wijze. —

§ 233.

Een Christen onder de vreeze des doods.

Eindelijk is er nog eene ziekte te behandelen, die men bij vele anders opregte godvruchtigen aantreft, *de vreeze* namelijk *voor den dood.* — Zij zien met angstige bekommering op tegen het sterven zelve, en tegen de gevolgen van het sterven, den staat van de afgescheidenheid der ziel van het ligchaam, en den plegtigen dag des algemeenen oordeels. Sommigen worden nu en dan door deze vreeze gekweld; maar bij anderen is dezelve eene voorname kwaal, zoo dat zij van den dood niet kunnen hooren, zonder deze bekommering te gevoelen, en met regt gezegd kunnen worden, onder de vreeze des doods te zijn. Het meest vindt men wel deze kwaal bij vromen, die in hun Christendom niet ver gevorderd, en omtrent de echtheid van hunnen staat zeer twijfelmoedig zijn; maar echter treft men ook niet zeldzaam zelfs menschen van de naauwgezetste godsvrucht aan, voor welken, schoon zij anders goede hope op God hebben, het sterven echter iets ontzettends heeft, waar aan zij niet zonder huivering denken kunnen.

In de daad behoeven wij ons hier over niet

te verwonderen, wanneer wij de zaak aan ééne zijde beschouwen. — De dood toch, op zich zelven beschouwd, is een koning der verschrikkingen. — Hij is een gevolg van de zonde; en daar de zucht tot het leven ons allen is ingeschapen, zoo kunnen wij niet anders, dan van den dood, als van iets, dat tegen onze natuur strijdt, afkeer gevoelen. — De wijze van sterven kan somtijds zeer geducht zijn. Met welke smarten en onuitsprekelijke benaauwdheden heeft menig stervende te worstelen! — Welk eene ontzettende verandering brengt de dood bij het ligchaam niet te weeg! Dat zelfde ligchaam, dat wij zoo zeer beminnen, goed doen, koesteren, versieren, ligt dan bleek, verstijfd, en ijskoud neder. Alle werkingen van hetzelve houden op. Ras wordt deszelfs gedaante afzigtelijk. De levenden kunnen het niet zonder huivering aanzien. Spoedig ontdekken zich de beginselen der verrotting. En zij, die ons het meest hebben lief gehad, zien zich genoodzaakt, hetzelve onder de aarde te doen dompelen, waar het in een eenzaam graf, in een enge kist besloten, onder de beenderen van andere afgestorvenen moet nederliggen, en tot een prooi van het gewormte verstrekken. — Wat de ziel betreft, hoe onbekend is de gewaarwording, die zij gevoelen zal op het oogen-

blik,

blik, waar op zij van dat ligchaam, waar mede zij zoo lang en zoo onbegrijpelijk naauw vereenigd was, wordt afgefcheiden! Hoe onbekend is haar ftaat gedurende den tijd dezer afgefcheidenheid zelve! Nimmer te voren heeft zij buiten het ligchaam beftaan, nimme eenige denkbeelden en gewaarwordingen dan door het ligchaam verkregen. En hoe zal het nu zijn, wanneer zij dit ligchaam heeft afgelegd? Waar is de plaats, waar zij vertoeven zal? Hoe zal zij daar komen? Wat zal zij denken? Op welk eene wijze zal zij nieuwe denkbeelden en gewaarwordingen verkrijgen? Hoe onbekend is dat alles! En juist dat onbekende, dat vreemde, dat donkere, dat overgaan in eenen ftaat, waar van men te voren nimmer eenige ondervinding gehad heeft, en waar van ook niemand anders uit zijne ondervinding ons iets kan zeggen, hoe bekommerend is dat niet op zich zelven! Wanneer wij op deze wereld naar andere plaatfen verhuizen, waar wij nooit geweest zijn, dan kunnen wij nog berigten inwinnen, en menfchen ontmoeten, die ons van dezelve befchrijvingen geven, en ons uit hunne ondervinding gerust ftellen kunnen; maar van den eigenlijken toeftand onzer ziel, wanneer zij van het ligchaam zal gefcheiden zijn, kunnen wij niet weten voor het oogenblik, waar op wij dezen

toestand dadelijk bij ervaring leeren kennen. — Hoe veel moed wordt er vereischt, om dien staat onbevreesd te gemoet te gaan! te meer, daar de ziel dan op eens zich ook afgescheiden ziet van vele dingen, die haar hier de aangenaamste gewaarwordingen verwekten. Op eens houdt hare gemeenschap met hare liefste vrienden en verwanten op. Op eens mist zij hare aardsche goederen en genoegens. Op eens mist zij zelfs de middelen, die zij hier had, om aan hare geestelijke behoeften te voldoen, hare boeken, hare godvruchtige vrienden, alle instellingen van den Godsdienst. — Nu bevindt zij zich daarenboven in een staat, waar in zij geene de minste bestelling over zich zelve heeft, maar afwachten moet, hoe haar lot beschikt zal worden; in een staat vooral, waar in zij onmiddelijk met den Almagtigen te doen zal hebben, en aan hem rekenschap zal moeten geven; in eenen staat, waar in zij dien grooten en ontzaggelijken dag ten zekerste te gemoet zal zien, waar op de hemelen met gedruis zullen voorbijgaan, en de elementen branden zullen en vergaan, wanneer Jezus Christus met majesteit onder ontzagverwekkende teekenen nederdalen, en den ganschen aardbodem regtvaardig oordeelen zal. —

Het is derhalven niet te verwonderen, dat

men

men vrees voor den dood gevoelt; maar het is er ver van daan, dat er geene middelen zouden zijn, om deze vrees des doods te boven te komen. — Eer ik dit echter aantoone, moet ik vooraf aanmerken, dat aan menschen, die onbekeerlijk in hunne zonden volharden, deze vreeze, waar toe zij in de daad alle reden hebben, geenszins met grond kan ontnomen worden; ook nog dit, dat men deze vrees bij eene twijfelachtige godsvrucht niet ligt overwinnen zal. Wanneer iemand dubbelhartig is in zijne wegen, wanneer hij op het pad der godsvrucht eer terug gaat, dan vordert, wanneer hij zoo achteloos is omtrent de heiligmaking, dat zijne veranderde denkwijs en gezindheid naauwelijks te onderkennen zijn, wanneer hij daar door de aangename bewustheid mist, van zich met God te hebben laten verzoenen; dan is het niet mogelijk den dood met onverschrokkenheid te gemoet te gaan. En niets is daarom aan Christenen, die gaarn die vrees voor den dood overwinnen wilden, meer aanteraden, dan om zich toch nabij God te houden, hunne roeping en verkiezing vast te maken, en zich met geene oppervlakkige godsvrucht te vergenoegen. — Maar tot u spreek ik thans, Christen! die, door een opregt geloof, in Jezus Christus uwe behoudenis zoekt, die door hem tot God als

uwen Vader gaat, en wien het waarlijk ernst is, in zijne kracht, en naar zijne voorschriften, Gode te leven! Waarom toch zoudt gij den dood vreezen? Kom! bepeins eens met inspanning de gewigtige redenen, welke gij waarlijk hebt, om denzelven, in plaats van met angst, integendeel met verlangen en blijdschap te gemoet te zien. — Ik zou u kunnen vragen: Wat ziet gij toch tegen den dood op, daar ook Abraham, Izak, Jacob, Joseph, David, Paulus, Petrus, en alle vromen, die immer geleefd hebben, slechts een enkel buitengewoon voorbeeld uitgezonderd, gestorven zijn, en daar nog zelfs de uitmuntendste en geliefdste van Gods kinderen aan dezelfde wet van sterven zich onderwerpen moeten? Kan dan een lot zoo zeer te vreezen zijn, dat de hemelsche Vader alle zijne kinderen, die hij zoo teeder lief heeft, doet overkomen? Maar ik wil u bij overwegingen van een ander soort bepalen.

Vooreerst, mijn Christen! *schoon u van den staat des doods niets hoegenaamd bekend waar, dan zoudt gij echter nog alle reden hebben, om met een onbevreesd en gerust vertrouwen op God, denzelven te gemoet te gaan.* — Immers geregtvaardigd door het geloof, hebt gij vrede met God door uwen Heer Jezus Christus. Gij hebt hem tot uwen God en Vader. Gij gelooft:

Hij

Hij heeft uw gansche lot in zijne handen, en zal u leiden door zijnen wijzen raad. Gij hebt daarom menigmaal uwen weg op den Heer gewenteld, en ook menigmaal in dit leven ondervonden, dat hij op de aanbiddelijkste wijze voor u zorgde. Misschien zijt gij wel eens van woonplaats verwisseld, en echter was en bleef Hij altijd dezelfde God voor u, naar wat oord der wereld gij u ook heen begaaft. En zou hij dan dezelfde God voor u niet blijven ook in den staat des doods? Waar toch uwe ziel zal henen gaan, overal blijft zij immers in de schepping van God, in het heelal van uwen Vader in Christus? Zij verhuist immers maar naar een ander oord van zijne wereld, waar hij niet minder tegenwoordig is, dan hij hier bij u was. Gelijk gij uwen geest menigmaal in de handen van uwen hemelschen Vader hebt aanbevolen, en zeker, wanneer gij het gebruik van uwe vermogens zult hebben, bij uw sterven dat weder doen zult, zoo hebt gij ook deze belofte van uwen Zaligmaker: *Ik kenne mijne schapen, Zij zullen niet verloren gaan tot in eeuwigheid, Niemand zal ze uit mijne hand rukken. Niemand zal ze rukken uit de hand mijns Vaders.* (*). En zou dan uwe ziel in deze handen niet

(*) Joh. X: 28.

niet veilig, niet zalig zijn? (*) Dat zelfde oog, dat hier uwe nooden en begeerten kende, zou dat ook daar in den staat des doods uwe nooden en begeerten niet zien? Die zelfde volheid van algenoegzaamheid en genade, die hier voor u toereikend was, zou die ook daar voor u niet toereikend zijn? Hij, die hier in dit leven zoo aanbiddelijk voor u gezorgd heeft, zou hij ook voor uwe ziel niet zorgen, als zij van uw ligchaam zal gescheiden zijn? Is God, uw God en Vader, niet de getrouwe, de onveranderlijke, en dus ook tot in alle eeuwigheid voor u dezelfde? *Kan wel iets, kan de dood zelve u wel scheiden van de liefde Gods, die in Christus Jezus is?* Wat zoudt gij dan toch voor den staat des doods vreezen, daar God de rotssteen van uw hart en uw deel in eeuwigheid blijft? Wat zoudt gij aarzelen, uw lot in de toekomstige wereld kinderlijk toetevertrouwen aan Hem, aan wien gij het voor dit tegenwoordig leven zoo menigmaal zoo gerust in handen gaaft? — O volg toch het voorbeeld van ABRAHAM, *die geroepen zijnde, om uittegaan na de plaats, die hij tot een erfdeel ontvangen zoude, door het ge-*

(*) „ Ik weet niet, zegt GELLERT ergens, waar de „ hemel is. Maar dit weet ik: overal waar God is, „ en waar men God geniet, daar is het hemel."

geloof gehoorzaam is geweest, en uitgegaan is, niet wetende, waar hij komen zoude. (*) Hoe veel was er voor hem niet noodig, naar een land, dat hem onbekend was, heen te gaan! Maar, hoe onbekend het hem ook wezen mogt, God had hem geroepen, en daar, waar God hem riep, zou het wel zijn. Dat geloofde hij, en dat ééne was hem genoeg.

Maar *in de tweede plaats*, des te minder moet gij voor den dood vreezen, godvrugtige Christen! *daar het er zoo ver van daan is, dat uw toestand in de toekomstige wereld u zoo geheel onbekend zou zijn, dat gij daaromtrent integendeel de meestverblijdende onfeilbare ontdekkingen, en beloften ontvangen hebt.* — Het is wel zoo, dat gij omtrent dit toekomstige vele vragen doen kunt, waar op men u geen beslissend antwoord kan geven; maar het geen er van ontdekt is, is reeds zoo groot en uitnemend, dat het alzins geschikt is, niet slechts, om uwe vreeze te verbannen, maar ook, om blijdschap en heigend verlangen in u optewekken. — Volgens het Woord van den waarachtigen God zult gij *uitwonende uit het ligchaam, inwonen bij den Heere, ontbonden wordende, bij Christus* in de vreugdevolste plaats, *in het paradijs* zijn. —

Gij

(*) Hebr. XI: 8.

Gij zult in de rusre ingaan. Alle tranen zullen van uwe oogen worden afgewischt. Gij zult bevrijd zijn van al de moeite, de smarten, en bedroevende rampen van deze aarde. — Uwe ziel, van dit noodlottig ligchaam der zonde en des doods gescheiden, zal van de zonde zelve, die haar hier zulk eenen bangen strijd verwekt, en van alle hindernissen in den voortgang van wijsheid en heiligheid ontslagen zijn. Die traagheid in den Godsdienst, die u hier zoo menigmaal bedroeft, zal u daar niet meer aankleven. Daar zult gij God zien, hem van nabij leeren kennen, hem vlekkeloos dienen. Daar zult gij Jezus zien, en hem gelijk worden. Daar zult gij, tot verhevener stand bevorderd, in hooger kringen werkzaam zijn. — Hier klaagt gij menigmaal over gemis van eene troostelijke bewustheid der Goddelijke liefde; daar zult gij de zaligste uitlatingen van die liefde onafgebroken ondervinden. — Het is zoo, de Godsdienstmiddelen tot uwe vorming, die hier zijn, zult gij moeten achterlaten; maar wat nood, daar uw geloof zich met aanschouwen verwisselen zal? — Deze wereld zult gij vaarwel zeggen; maar gij kent immers deze wereld te wel, om hier eeuwig te willen blijven. — Van dierbare panden zult gij scheiden, — voor een tijd ten minste scheiden; maar terwijl gij deze aan de

zorg

zorg uws Hemelsvaders gerust kunt overgeven, zult gij andere dierbare in Jezus ontslapenen wedervinden. Dit bedorven menschengeslacht, zult gij met de beminnelijke en vlekkelooze maatschappij des hemels verwisselen. — Het is zoo, uw ligchaam moet gij afleggen; maar welk een ligchaam! Het moet naar de groeve der verteering; maar heeft het daar eenige bewustheid van? En zult gij het wel altijd missen? Verrukkende morgen der opstanding, dien gij te gemoet ziet! Heerlijke belofte! Jezus, die u het eeuwig leven geeft, zal dat ligchaam opwekken ten uitersten dage, en zijnen heerlijken ligchame gelijkvormig maken naar de werking, waar door bij ook alle dingen zich kan onderwerpen! — Het is waar, ook gij zult den Zoon des menschen ten oordeel zien komen in de heerlijkheid zijns Vaders; maar die dag, hoe ontzaggelijk ook, zal voor u geen dag van verschrikking, maar van openlijke regtvaardiging, van vreugd, van verrukking, van zegepraal zijn. Die dag zal nieuwe zaligheid tot uwe zaligheid toedoen. Onder welke bekoorlijke beelden spreken de H. Schriften van die zaligheid! En echter is het nog niet geopenbaard, wat gij zijn zult. Het zal een gansch uitnemend eeuwig gewigt van heerlijkheid zijn. — En is dan de dood, die naar Gods wijze be-

stel-

ſtelling voor u een doorgang tot dit leven en tot deze heerlijkheid is, zoo zeer te vreezen? — Wat? te vreezen? Waar blijft zijn prikkel? Waar de overwinning des grafs? Neen! „ Het „ geen voor den verzadigden en vermoeiden „ gast het wederkeeren naar zijne woning is, „ voor den vermoeiden wandelaar het einde „ van den dag, voor hem, die lang op de „ golven gedobberd heeft, de have, voor een „ gevangenen de vrijheid, en voor eenen, die „ lang van de zijnen afwezig geweest is, de „ omhelzing zijner vrienden in den ſchoot zij- „ ner familie, dat is voor den Christen — *de* „ *dood!*" (*)

Het eenige, dat dan nu overblijft, dat u nog bekommering zou kunnen verwekken, is het ſterven zelve. Ware ik dien moeijelijken post maar door! denkt gij veelligt. Maar hieromtrent merk ik tot uwe bemoediging *in de derde plaats* aan, *dat gij, wanneer het op ſterven aankomt, ten zekerſte op de vertroostende nabijheid, en den magtigen onderſtand van uwen God en Zaligmaker rekenen kunt.* — Wat kunt gij toch van uwen God niet verwachten, die gezegd heeft: *Vreest niet, want ik ben met u. Weest niet verbaasd, want ik ben uwe God. Ik ſter-*

(*) Les Christelijke Zedekunde. Pag. 326.

sterke u. Ook helpe en ondersteune ik u met de regterhand mijner geregtigheid! (*) Wat kunt gij van uwen God niet verwachten, *die eeuwig en altoos uw God blijft, en u geleiden zal tot den dood toe*, (†) die, gelijk hij hier uwe sterkte en toevlugt was, dezelfde *rotssteen* van vertrouwen voor u blijft, *schoon ook uw vleesch en hart bezwijken*, en *wiens stok en staf vertroosten, schoon men ook door een dal der doodsschaduwe henen gaat!* (§) — Wat kunt gij van Jezus uwen Zaligmaker niet verwachten, die den dood overwonnen, en door zijnen dood den prikkel uit uwen dood heeft weggenomen, die tot volkomene verlossing u geschonken is, die tot den einde toe lief heeft, die zelve ondervonden heeft, wat sterven is, *ook hier in verzocht is geweest*; en nu, ook in dit opzigt, *met u medelijden kan hebben*, en in uw sterven *u kan te hulp komen!* (**) — Zegt gij: „ Maar echter ben ik „ zoo vreesachtig voor den dood. Ik ondervin„ de nog zoo weinig moed en kracht om te ster„ ven." Maar hebt gij dien moed en kracht nu reeds noodig? Is reeds uw sterfuur genaderd? — „ De Heer bewaart doorgaans de stervenskracht „ voor het stervensuur. Toen Jacobs kroost

„ door

(*) Jez. XLI: 10. (†) Ps. XLVIII: 15. (§) Ps. LXXIII. Ps. XXIII. (**) Hebr. II: 17, 18.

„ door de Jordaan zou trekken, stond de Arke „ in het midden der rivier; en alhoewel de achterhoede van het leger dezelve nog niet zien „ konde, nogtans, naar gelang zij voorttoo„ gen, kregen zij, elk voor zich, de Bondkist „ in het oog, en geraakten veilig over." (*) Hoe dikwijls kunnen wij op onzen weg door dit leven angstig opzien tegen smartelijk doch noodig lijden, tegen dreigende gevaren, tegen moeijelijke posten, zoo lang zij zich nog in de verte vertoonen! Hoe geneigd zijn wij dan, dezelve in onze verbeelding te vergrooten! Maar geheel anders worden zij in onze oogen, als wij dezelve meer van nabij beschouwen. Hoe menigmaal werden wij doorgeholpen op eene wijze, die ons van achteren van schaamte moest doen bloozen over onze dwaze en ongegronde vooruitloopende zorgen en bekommeringen! En er is niet aan te twijfelen, of het zal ook op dezelfde wijze met het sterven van den opregten Christen zijn. (†) — Wat! Is het

(*) NEWTON Cardiph. II. D. Pag. 72.

(†) De Heer NEWTON, om dit denkbeeld een zijner Vriendinnen, die ook veel vrees voor den dood had, overtuigend voortestellen, en diep in hare ziel te prenten, bedient zich hier toe vernuftig van haren veiligen 'n gelukkigen overtogt over de *Humber*, eene rivier, tegen welke zij op hare reize gewekkig had opgezien. *In zijne Cardiphonia* II. D. Pag. 245.

het de ondervinding niet, die dit bevestigt? Hoe vele voorbeelden van godvruchtige menschen zouden er kunnen worden bijgebragt, die, zoo lang zij gezond waren, met de vrees voor den dood heftig te strijden hadden, die menigmaal vol van kommer bij zich zelven dachten: „ Ach! wat zal het toch zijn, als die „ vreesselijke dood eens nadert!" en die intusschen, of langs eenen onverwachten weg, in welken zij bijna den dood niet smaakten, in hunne ruste werden overgebragt, of die, toen het dadelijk op sterven aankwam, zoo veel opheldering van hunne uitzigten in de eeuwigheid, zoo veel troost en verkwikking, zulk eene krachtige ondersteuning, en dus zulke proeven van de nabijheid van hunnen God en Zaligmaker ontvingen en genoten, dat zij niet slechts moedig en onbevreesd, maar zelfs blijmoedig, verlangende en juichende den dood te gemoet zagen! —

Overdenk dan veel, mijn Christen! deze redenen tegen de vreeze des doods. — Beschouw veel in den dood, niet het geen hij op zich zelven, maar het geen hij door Christus geworden is. — Zweef minder met uwe verbeelding bij het ligchaam in het graf, maar meer met uwe bepeinzingen bij de ziel in den hemel. — Staar veel op de heerlijke beloften

aan-

aangaande de dingen, die nog niet gezien worden, en die eeuwig zijn. — Maak u gemeenzaam met de zachte en beminnelijke beelden van eene ruste, een slapen, een inwonen bij den Heer, onder welke de H. Schriften gewoon zijn, den dood der godvruchtigen voor-testellen. Beveel veel uwen geest aan uwen Vader in Christus aan. Zoek eene levendige bewustheid van uwe zalige betrekking op hem te behouden. Tracht daar toe nabij den Heer te leven, en dagelijks zulk eene gesteldheid van ziel te hebben, als gij wenschen zult te bezitten op het oogenblik van uwe plegtige verschijning voor God. — *Zie* daar den besten weg, om de vrees voor den dood te boven te komen, en, bij het aandenken aan denzelven, gemoedigd te zingen:

Als ik, wanneer mijn sterfuur slaat,
Het pad des doods betrede,
Dan gaat gij Heer! mijn toeverlaat!
Met uw genade mede.
Zijt gij mijn toevlugt steeds geweest,
Ook dan beveel ik u mijn geest.
Gij zult hem wel bewaren.

VIER-

VIERDE HOOFDSTUK.

RAADGEVINGEN EN LESSEN VOOR MEER GEVORDERDE EN BEVESTIGDE CHRISTENEN.

§ 234.

Overgang tot deze stoffe.

Na dat ik dus in het eerste Hoofdstuk den Christen heb voorgesteld in zijne meeste volkomenheid hier op aarde, na dat ik in het tweede de algemeene middelen heb voorgedragen, om deze volkomenheid te bereiken, na dat ik in het derde de krankheden van geloovige Christenen heb afgehandeld, die hen van deze volkomenheid nog verwijderen, zoo kome ik dan nu tot het besluit van dit werk, en er is voor mij volgens mijn opgegeven plan (§ 145) niets meer te behandelen overig, dan in dit vierde Hoofdstuk aan meer gevorderde en bevestigde Christenen, die in het naderen aan deze volkomenheid anderen voorbijstreven, eenige raadgevingen en bestieringen mede te deelen.

Hier echter zal ik zeer kort zijn, deels, om dat het noodig wordt, mij naar het einde te spoeden, indien ik de palen van mijn bestek niet wil te buiten gaan, deels, om dat ook de stoffe, die de inhoud van dit Hoofdstuk moet zijn, na het gene te voren reeds gezegd is, geene breedvoerige behandeling noodig heeft. —

Ik bedoele hier dan zoodanige Christenen, die aan de te voren behandelde krankheden minder ziek zijn, die integendeel door Gods genade goede vorderingen gemaakt hebben in kennis, geloof, en godzaligheid, die uit de vruchten van de echtheid huns geloofs verzekerd zijn, en eene aangename bewustheid hebben van hun aandeel aan Christus, en van hunne zalige betrekking op God, met één woord, die met vaster treden den weg der ware godsvrucht bewandelen in de hope des eeuwigen levens. —

Zullen deze blijven vorderen, en het einde van hunne roeping bereiken, zoo zal het voor hen van belang zijn, de volgende lessen en bestuuringen zich ten nutte te maken, en naar dezelve te handelen.

§ 235.

Zich wachten voor zorgelooze gerustheid en traagheid; steeds waakzaam blijven, en voorwaards streven.

Het eerste, het welk zij zeer in acht te nemen hebben, is dit, *dat zij toch uit hunne vorderingen in het Christendom geene aanleiding nemen tot zorgelooze gerustheid en traagheid, maar steeds waakzaam blijven en voorwaards streven.* — Wanneer onze harten voor het tegenwoordige wel gesteld zijn, wanneer wij afkeer van het kwade, en warmen ijver tot het goede gewaar worden, dan zijn wij geneigd, om op deze onze goede gesteldheden te steunen, en ons tegen de kracht der verzoekingen meer veilig te achten. Hoe ligt worden wij daar door als in slaap gewiegd, en zorgeloos omtrent de gevaren, die ons omringen! Kan elke goede gesteldheid dit bij ons te weeg brengen, nog veel meer kunnen groote vorderingen in de beoefening des Christendoms aanleidingen tot zulk eene gerustheid zijn. — Tot zulk eene *gerustheid* kunnen zij aanleidingen zijn, maar ook niet minder tot *traagheid in het benaarstigen.* Men houdt zich zoo ligt met zijne vorderingen te vreden. Men denkt zoo ligt, dat men nu

het gedurig gebruik der verordende genademiddelen zoo zeer niet meer noodig heeft. — En echter hoe gevaarlijk zijn niet deze klippen! — Wat het eerste betreft; hoe *hij, die meent te staan, ten hoogste noodig heeft, toetezien, dat hij niet valle;* (*) hoe wij geduriglijk vreezen moeten; ook dan, wanneer onze harten welgesteld zijn; en hoe onze tegenwoordige goede gezindheden, wanneer zij ons zorgeloos maken, ons niet beveiligen kunnen tegen toekomstige verzoekingen; heb ik boven reeds aangetoond, (†) en is ook op den staat van gevorderde Christenen volkomen toepasselijk. — En met opzigt tot het laatste; ons te vreden te houden met het gene wij als Christenen reeds zijn, en daar door traag te worden in het streven naar meerdere toeneming, wat is meer tegen het oogmerk en den uitdrukkelijk verklaarden wil van God? Wat laaghartiger voor een Christen, die altijd de volmaaktheid in het oog moet hebben, en naar dezelve, als zijn edel doel, rusteloos moet streven? En wat is gevaarlijker tevens? Op dezen weg stilleftaan, is het zelfde, als met rasse schreden terug te gaan; en de beginselen van verslapping in het gebruik der genademiddelen, door God verordend,

(*) 1 Cor. X: 12. (†) § 195 Pag. 586.

dend, zijn niet zelden de eerste stappen tot eene toenemende schroomelijke verwaarloozing van deze middelen, die dikwijls den allertreurigsten toestand van verachtering in godsvrucht en deugd ten gevolge heeft. — Wat vorderingen een vrome dan ook gemaakt mag hebben op den weg des levens, dat hij nimmer op zijne vorderingen of op zijn hart vertrouwe, maar gedurig lijk vreeze! — Dat hij ook nooit voldaan zij met den trap van wasdom, dien hij beklommen heeft, maar altijd meer verlange, altijd voorwaards streve, zich altijd wachte voor de eerste beginselen van vertraging, en het groote voorbeeld des Apostels volge, wiens betuiging het was: *Eén ding doe ik, vergetende, dat achter is, en mij uitstrekkende naar het gene dat voor is, jage ik naar het wit tot prijs der roepinge Gods, die van boven is in Christus Jezus!*

§ 236.

Zich wachten voor geestelijken hoogmoed; ootmoedig zijn voor God en menschen.

Het tweede, dat meer gevorderde Christenen zich niet genoeg kunnen inprenten, is dit, *dat zij zich zeer te wachten hebben voor geestelijken hoogmoed, en ootmoedig moeten zijn voor*

God en menschen. — De geestelijke hoogmoed is die ondeugd, waar door iemand zich van zijne geestelijke gaven en vorderingen in het Christendom te hooge gedachten vormt, zich op dezelve verheft en te veel aanmatigt, en met kleinachting op zijne medemenschen en medechristenen nederziet. — Dit is de kwaal van SUPERBUS, die anders in de daad velen achter zich laat op de loopbaan der godzaligheid. Hij is met zich zelven niet weinig ingenomen. Hij weet, dat hij niet onkundig is, en is daar door wijs in zijne oogen. Geene gevoelens zijn naar zijne gedachten meer op waarheid gegrond, geene oordeelvellingen juister, geene raadgevingen voorzigtiger, geene ondernemingen verstandiger, dan juist de zijne. Men kan hem zijne godvruchtige getrouwheid aan zijne pligten, zijne ondervinding, zijne geschiktheid tot het vermanen, en zijne wijsheid in het besturen van menschen, geenszins betwisten; maar in zijne eigene schatting zijn deze zijne gaven nog veel grooter, dan zij in de daad zijn; en van de echtheid van zijn Christendom, en van zijne betrekking op God, spreekt hij zoo zeer uit de hoogte en zoo beslissend, dat men eerder den stouten toon der verwaandheid, dan den zedigen toon van het vrijmoedig, doch ootmoedig, vertrouwen van zijne lippen meent te hoo-

hooren. — SUPERBUS gelooft van ganscher harte, dat hij alles, wat hij is, aan Gods genade te danken heeft, en echter weet hem zijn verborgen hoogmoed zulke trekken te spelen, en dermate te verblinden, dat hij over de gaven en voortreffelijkheden, die hij bezit, menigmaal heimelijk zich zelven den wierook toezwaait, even of hij al zijne wijsheid, al zijne bekwaamheid, al zijne deugd, en alle zijne vertroostingen, niet aan God, maar aan zich zelven verschuldigd waar. — Wie ingenomen is met zich zelven, ziet ook ligtelijk met minachting op anderen neder. SUPERBUS is hier van geenszins vrij te pleiten. Daar hij medelijden moest hebben met zijne onbekeerde medemenschen, daar werpt hij wel eens een blik van verachting op hen neder, of hij drukt zijn mededoogen met hen uit op eene wijze, die hen grievend vernedert, en hun den afstand, waar op zij van hem staan, gevoelen doet. De gaven van zijne medegodvruchtigen zelve hebben in vergelijking van de zijne weinig te beduiden. Hunne waardij voorbij ziende, is hij scherp in het opmerken van hunne gebreken. Nu heeft hij dit, dan iets anders in hen te bedillen. Nu is dit, dan dat, niet goed gedaan, waaromtrent hij geheel anders zou gehandeld hebben. — Van hier, dat hij zich zelven te

 veel

veel aanmatigt, en gaarn over anderen heerfchen wil. Vol van vertrouwen op zich zelven, dringt hij anderen zijne onderrigtingen en raadgevingen op. Met de weegfchaal in de hand beoordeelt hij beflisfend een ieders ftaat voor God, en flaat menigen opregten, doch kleingeloovigen, vromen ter neder. Hij ftaat ftijf en onverzettelijk op zijn ftuk, en let naauwelijks op de oordeelvellingen van anderen. Zij zijn uit zijne gunst, die hem niet tot hunne vraagbaak kiezen en eerbiedigen. En hij befchouwt het als een billijk offer aan zijne meerdere vorderingen, dat men zijne uitfpraken volge, en zich onderwerpe aan zijn beftuur. —

Dit is het beeld van den geestelijk hoogmoedigen. Hoe misvormig is het! Wie is er opregt voor God, die het befchouwen kan, zonder afkeer te gevoelen? En echter zijn het juist meergevorderde Christenen, die, daar toch de bewustheid van toeneming in het goede en voortreffelijke eene natuurlijke aanleiding is tot zelfverheffing, voor dezen hoogmoed het meeste bloot ftaan, en dus ten hoogfte noodig hebben, tegen denzelven, in opzien tot Gods genade, met alle zorgvuldigheid op hunne hoede te zijn. — Dat zij dan veel bedenken, dat God het is, die hen onderfcheidt, die de vrije uitdeeler is van zijne gaven naar den rijkdom van

zij-

zijne genade, en dat dus niets ongerijmder, niets belagchelijker in hen is, dan de hoogmoed, daar zij God als de eerste oorzaak van alles, wat in hen goed en voortreffelijk is, hebben aantemerken! — Dat zij het oplettend oog slaan, niet slechts op de grootheid van hunne vorderingen op zich zelve, maar ook op de geringheid van hunne vorderingen in vergelijking van het gene zij konden en moesten zijn, niet slechts op het goede, dat door Gods genade in hen woont, maar ook op hunne groote gebreken, zonden en bedorvenheden, en dus al de ongerijmdheid gevoelen, van zulke arme, ellendige, onwaardige zondaren, en echter hoogmoedig te zijn! — Dat zij hunne oogen openen zoo wel voor het uitmuntende, dat in anderen is, als voor hunne eigene gaven, en toch bedenken, hoe er niets zoo terugstootende voor anderen, niets zoo schadelijk voor den Godsdienst is, dan de geestelijke hoogmoed! — Dat zij eindelijk diep in hunne zielen prenten, hoe er geen grooter hinderpaal is, om in volkomenheid toetenemen, dan deze zelfde hoogmoed, daar hij toch, die zich buitensporige gedachten vormt van zijne bekwaamheden en vorderingen, voorzeker weinige zorg en ijver zal hebben, om die te vermeerderen, en zich verder te volmaken! Zulke overwegingen, gepaard

met gebeden tot God, om nederig en kleingevoelende van zich zelven te zijn, zullen regt geschikt zijn, om de werkingen van den hoogmoed te beteugelen, en het hart te vervullen met dien ootmoed, die zoo betamelijk, zoo beminnelijk, en het grootste sieraad van den Christen is. — De ootmoedige vrome denkt zedig van zich zelven. Hij zoekt de eerste oorzaak van alle zijne voortreffelijkheden in God. *Door de genade Gods*, denkt hij, *ben ik, die ik ben. Wat heb ik, dat ik niet ontvangen heb? En indien ik het ontvangen heb, wat zou ik dan roemen, als of ik het niet ontvangen had? Die roemt, die roeme in den Heer!* — Gereed, om het beperkte van zijne uitmuntendste gaven, en de duizende gebreken en onvolkomenheden, die hij daar tegen heeft, te zien en te erkennen, leeft hij doorgaands onder een nederig gevoel van zijne geringheid, onwaardigheid, en bederf. Even dit doet hem ook anderen uitnemender achten, dan zich zelven. Daar van getuigt dat nederige, dat minzame, dat voorkomende, dat ongedwongene in zijnen omgang, dat het ootmoedig gevoel van zijn hart zoo gepast uitdrukt. Door een edel mistrouwen van zich zelf, en van zijne eigene bekwaamheid, wil hij liever anderen raadplegen, dan geraadpleegd worden. Hoort gij hem in gesprekken

ken met anderen, gij zult hem gereed vinden, om van den minsten zelfs te willen leeren, en zijne eigene opvattingen met die van anderen te willen verwisselen, zoo ras hij overtuigd wordt, dat de waarheid aan hunne zijde is. O zulk een nederige vrome! hoe veel goeds kan hij stichten onder zijne medemenschen! Hoe zéer versiert hij den edelen Godsdienst, voor welken hij met ijver bezield is! Hoe beminnelijk is hij in het oog van een ieder! En, — dat meer zegt, dan dit alles, — hoe welgevallig in de oogen van God! —

§ 237.

Dankbare liefde tot, en verheerlijking van God.

Meer gevorderde Christenen in de derde plaats *moeten zich ten duurste verpligt rekenen, om God hunnen grooten ontfermer dankbaar lief te hebben en te verheerlijken.* Voor een ieder mensch, wie hij ook zij, is deze dankbare Godverheerlijking betamelijk, maar het zijn meer bevestigde godvruchtigen vooral, die hier toe de grootste verpligting hebben. — Zij worden tot deze pligten dikwijls vermaand en opgewekt. *Den Heere lief te hebben, zich zelven te bewaren in de liefde Gods, God in alles te danken,* *den*

den God en Vader alle tijd over alle dingen te danken in den naam van onzen Heer Jezus Christus, God te verheerlijken in ligchaam en in geest, alles te doen ter eer van God, die wordt hun bij herhaling en met allen aandrang op het hart gedrukt. (*) — God te verheerlijken, is hunne bestemming, het einde, waar toe zij geschapen en verlost zijn. *Zij zijn een uitverkoren geslachte, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, op dat zij zouden verkondigen de deugden des genen, die hen geroepen heeft uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht.* (†) Dat zullen zij eens volmaakt doen, wanneer zij hunne bestemming bereikt zullen hebben. God uit dankbare liefde te verheerlijken, zal de bezigheid van den hemel zijn. — Welke voortreffelijke voorbeelden; die hier in op aarde hebben uitgemunt, worden hun niet in den Bijbel tot hunne aanwakkering voorgesteld! Hoe navolgingwaardig was hier in DAVID niet! Hoe vol zijn zijne Psalmen van warme lofverheffingen van den God zijner goedertierenheid! Hoe dikwijls stortte zijne diepgetroffene dankbare ziel zich in deze en dergelijke betuigingen uit: *Ik zal*

(*) Ps. XXXI: 24. Jud. vs. 21. 1 Thess. V: 18. Eph. V: 20. 1 Cor. VI: 20. 1 Cor. X: 31.
(†) 1 Petr. II: 9.

zal den Heere loven t'aller tijd. Zijn lof zal gedurig in mijnen mond zijn. Loof den Heere! mijne ziel! en al wat binnen in mij is, zijnen heiligen naam! Loof den Heere mijne ziel! en vergeet geene van zijne weldaden. Maakt den Heere met mij groot. Laat ons te zaam zijnen naam verhoogen! — Wie was hier in voortreffelijker dan PAULUS? Maakte hij gewag van de barmhartigheid, die aan hem, den voornaamsten der zondaren, geschied was, dan kon hij zich niet onthouden, om uit het dankbaar gevoel van zijn hart uitteroepen: *Den koning nu der eeuwen, den onverderfelijken, den onzienelijken, den alleen wijzen God zij eer en heerlijkheid in alle eeuwigheid! Amen!* (*) — *Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen!* hoe dikwijls treffen wij deze uitboezeming van zijn hart in zijne brieven niet aan! En niets toonde hij vuriger te verlangen, dan dat de gemeenten, die hij gesticht had, *tot prijs der heerlijkheid van Hem* mogten zijn, *uit wien, door wien, en tot wien alle dingen zijn.* (†) —

En voorzeker deze dankbare liefde en Godverheerlijking betamen godvruchtigen, uit hoofde van den nooit genoeg erkenden, nooit genoeg geprezenen, en volstrekt onnaspeurelijken rijk-

(*) 1 Timoth. I: 17. (†) Rom. XI: 36.

rijkdom van liefde, barmhartigheid, en genade, die aan hen bewezen is. — Kom opregte Vereerer van God en zijnen Zoon! laat mij u thans eens mogen voorstellen, wat groote dingen God aan u gedaan heeft, die gij nooit genoeg beantwoorden kunt. Deze voorstelling zal onder medewerking van zijnen Geest uwe dankbaarheid opwekken, en de gedurige herdenking aan die weldaden, met bede om dien Geest, zal een gepast middel zijn, om uwen ijver tot dankbare Godverheerlijking meer en meer te doen ontbranden. — Ik veronderstel u thans als een gevorderd Christen, die in waarheid *in Christus Jezus is, en niet naar den vleesche wandelt, maar naar den geest*; die ook zelve dit opmerkt, het daar voor houdt, en dus *weet, dat hij in het geloove is*. — Maar hoe menigvuldig en groot zijn dan niet de weldaden van Gods oneindige ontferming, die gij zelve erkennen moet, aan u bewezen te zijn! Ik spreek thans niets van de tallooze uitwendige zegeningen, welke uw liefderijke hemelsche Vader gedurende uw gansche leven over u heeft uitgestort, en met welke hij nog niet ophoudt u te overladen; het zijn weldaden, die tot het heil uwer kostelijke en onsterfelijke ziel betrekking hebben, het zijn de geestelijke en hemelsche zegeningen, waar mede hij u in Christus gezegend heeft,

heeft, bij welke ik u thans bepalen moet. — Reeds lang vóór uw aanwezen was zijne liefde tot u werkzaam op eene wijze, waar in de Engelen begeerig zijn inte zien. Reeds achttien eeuwen voor uwe geboorte, reeds achttien eeuwen, vóór dat gij in de mogelijkheid waart, eenige liefde voor God te kunnen gevoelen, toonde hij de wereld alzoo lief te hebben, dat hij zijnen eeniggeborenen Zoon wilde geven, op dat een iegelijk, die in hem gelooft, het eeuwig leven hebbe en niet verderve. Voor u wandelde Gods Zoon vlekkeloos heilig op deze aarde om. Voor u ontstak hij door zijne heilvolle leer het helderst licht. Voor u leed hij het geduldig, zachtmoedig en onderworpen, dat zijne vijanden hem lasterden, boeiden, beschimpten, folterden. Voor u wilde hij op Golgotha aan het kruis bloeden en sterven, tot vergeving uwer zonden. — Reeds toen werd die groote offerhande geofferd, waar door ook voor u bevrijding van alle straffen, vrede met God, en zaligheid verworven werd. Toen werd dus reeds de grondslag gelegd tot al die blijdschap en troost, die gij hier van den Heer ontvangt, en tot het bezit van dat groote goed, dat vóór u is weggelegd. — Eer gij nog geboren waart, was de Goddelijke zorg reeds in werking voor uw onderrigt en uwe stichting. Toen was het

het Christendom reeds in deze landen gevestigd. Toen was hier reeds zijn dierbaar Woord. Toen waren hier reeds zijne instellingen, zijne heiligdommen, en zoo vele hulpmiddelen, waarvan gij u van het eerste oogenblik van uw redensgebruik ten uwen nutte hebt kunnen bedienen, en nog bedienen kunt. Misschien viel u eene godvruchtige opvoeding te beurt, die, aanmerkelijk door God gezegend, reeds beginselen van ware godsvreeze in uw jeugdig hart verwekte; en hoe groot was dan uw voorregt niet! — Of misschien hebt gij eerst eenige jaren lang de wereld lief gehad, en voor de wereld geleefd, schoon echter het waakzaam oog uws Ontfermers ook toen op u geslagen was, om u voor grove zonden te bewaren. Of misschien moet gij u een treurig eertijds herinneren, waar op gij met minder inteugeling naar uwe begeerlijkheden en lusten gewandeld en den wil der Heidenen volbragt hebt. O! hoe rampzalig zoudt gij toen u zelven niet gemaakt hebben op die paden der zonde, die, hoe aanlokkelijk zij ook schijnen mogen, echter in de daad wegen des doods zijn! Maar hoe groot was toen niet de genade van uwen God over u! Hij zag u, gelijk een dwalend schaap, afwijken van den regten weg. Hij zag het, hoe gij u verwijderdet van uw waar geluk,

en

en de schrikkelijkste gevaren tegendooldet. Hij opende u de oogen, om het ook te zien. Hij deed u beseffen, wie gij zijt, wat gij deed, en wat er van u worden moest. Jezus Christus werd het voorwerp van uw geloof, van uwe hope en toevlugt, en de alleen wijze, heilige en goede wil van God kreeg bij u de voorkeur boven den zin uwer begeerlijkheden en driften. Welk eene zalige verandering van hart en weg bragt hij dus door zijn Woord en Geest in u niet te weeg! En welk eene trouw, welk een geduld, welk eene Vaderlijke ontferming betoonde hij u niet tot op dezen dag, door u bij uwe nieuwe beginselen en gezindheden te bewaren, door u telkens terug te brengen, als gij dreigdet aftezwerven, ja, door u dien wasdom in het goede te doen bereiken, waar over gij u nu met zoo veel reden verheugt! Het is zoo, middelen moesten daar toe dienstbaar zijn; gunstige omstandigheden moesten medewerken; menschen moesten u leeren, waarschuwen, vermanen, te regt helpen; uw eigene vlijt, uw onderzoeken, hooren, bidden, waken, werkzaam zijn, dit alles werd mede vereischt, om u in de beoefening van het Evangelie dat gene te doen worden, dat gij thans zijt; maar wie gaf u deze middelen? deze gunstige omstandigheden? deze radende,

waarschuwende, teregthelpende medemenschen? Wie deed hunne vermaningen van kracht zijn op uw hart? Wie gaf u deze vlijt? deze waarheidsliefde? deze buigzaamheid van hart? dat hoorend oor? Is het God niet? Ja Christen! hier erkent gij het reeds gaarn, het welk gij eens voor den troon uit de volste overtuiging met aanbiddende dankzegging erkennen zult: „ Ja, Vader der lichten, van wien alle goede „ gaven nederdalen! door uwe genade ben ik, „ die ik ben. Niet mij, niet mij, maar u alleen zij de eer! Elke straal van licht, die „ mij immer in bescheen, elke edelere begeerte, „ die immer in mij ontstond, elke gunstige ge„ legenheid, die zich immer aan mij aanbood, „ om mijne vermogens te ontwikkelen, en mij „ lust tot kennis en godsvrucht inteboezemen, „ dat heb ik aan U, aan uw genadig bestuur, „ en aan uwen Geest te danken! Die dan „ roemt, die roeme in den Heer!" — En nu Christen! beschouw dan nu, hoe groot het geluk is, dat God u langs dezen weg geschonken heeft. Gij hebt de verlossing door het bloed van Christus, de vergeving uwer misdaden. Gij zijt in den nadrukkelijksten zin een kind van den hemelschen Vader, en zoo gij zijn kind zijt, dan zijt gij ook zijn erfgenaam, en een medeërfgenaam van Christus. Gij zijt

Go-

Gode levende geworden, zoo dat de zonde niet meer heerschen zal in uw sterfelijk ligchaam. In hope zijt gij reeds zalig. En het lijden, dat gij in den tegenwoordigen tijd nog ondergaan moet, is niet te waardeeren tegen de heerlijkheid, die u geopenbaard zal worden. — Zie dan, hoe uitnemend God u lief heeft, en dus immers van eeuwigheid heeft lief gehad, daar er toch bij den Eeuwigen geene verandering, geene opvolging van oogenblikken plaats heeft. Dat hij nu voor u is, dat wilde hij van eeuwigheid voor u zijn, en zal hij eeuwig blijven. — Ja! met het grootste regt kan ook tot u gezegd worden: *Gezegend zij de God en Vader van onzen Heer Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in den hemel in Christus. Gelijk hij ons uitverkoren heeft in hem, voor de grondlegging der wereld, op dat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor hem in de liefde; die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in hem zelven, naar het welbehagen zijns willens, tot prijs der heerlijkheid zijner genade, door welke hij ons begenadigd heeft in den Geliefden.* (*)

En zult gij nu Hem niet lief hebben, die u eerst zoo uitnemend heeft lief gehad? Moet uw

(*) Eph. I: 3—6.

uw geheele leven niet een dankend leven zijn ter eere van Hem, die zoo rijk over u is in barmhartigheid, die u zoo begenadigd heeft in den Geliefden? — Ja, gij gevoelt op dit oogenblik, dunkt mij, uwe dure verpligting, en bewogen door de ontfermingen Gods, verlangt gij niets vuriger, dan om u zelven met alle uwe krachten van ligchaam en geest te stellen tot eene levende, heilige, en Gode welbehagelijke offerhande. — Dat dan uw verstand opmerke, erkenne, en nimmer vergete, wat gij aan God, wat gij aan den Vader, die zich over u ontfermde, aan zijnen grooten Zoon, die u verloste, en aan den H. Geest, die u verlichtte en heiligde, verschuldigd zijt! — Dat uw hart steeds vervuld zij met die gevoelens en gezindheden van bewondering, ootmoed, liefde en dankbaarheid, waar op uw grootste Weldoener de billijkste aanspraak maakt! — Dat uwe lippen overvloeijen van den lof zijner goedertierenheid, en uw hart u dus dringe niet slechts tot bidden, smeeken, zonden belijden, maar ook tot danken, zingen, Godverheerlijken! — Dat uwe daden vooral daden der dankbaarheid mogen zijn! Uw geheele leven zij aan God gewijd! Gehoorzaamheid aan hem, door de betrachting van zijne geboden, in ootmoedig vertrouwen op de kracht, die hij verleent, zie daar,

wat

wat de beste proeve is van ware erkentenis. Zie daar tevens, waarmede gij uwen Ontfermer en Verlosser het meest verheerlijken kunt. —

§ 238.

Zijne vorderingen en gaven hier op aarde ten nutte van zijne medemenschen besteden.

Meer gevorderde Christenen moeten, ten vierde, *hunne vorderingen en gaven*, *zoo lang zij hier op aarde zijn*, *ten nutte van hunne medemenschen besteden*. Gelijk zij hunne dankbaarheid in het gemeen door gehoorzaamheid aan alle Gods bevelen, dus ook door mensch- en broederliefde, moeten bewijzen, het welk in de Christelijke zedenleer nader ontwikkeld wordt, zoo wordt ook in het bijzonder van hen, *als meer volwassenen in het Christendom*, dit gevorderd, dat zij van hunne meerdere vorderingen en gaven een gelukkig gebruik maken ten nutte van hunne medemenschen, en alzoo tot bereiking van de Goddelijke doeleinden medewerken. — Toen de Zaligmaker zijnen Apostel Petrus zijnen treurigen val voorspeld had, besloot hij met dit bevel: *en gij*, *als gij bekeerd zult zijn*, *versterk uwe broeders*. — Uit zijne eigene ondervinding moest hij anderen met wijzen raad en bemoedigende opwekking behulpzaam zijn. Hij

was ook aan dit bevel steeds gedachtig, gelijk zijne redevoeringen en brieven getuigen kunnen. — De Apostel Paulus vergelijkt de gemeente van Christus bij het menschelijk ligchaam, in het welk vele en verschillende leden tot volmaking van het geheel moeten zamenwerken; en hij vermaant uitdrukkelijk zijne Christenen, om hunne verschillende gaven, ten nutte van elkander, en van het algemeen, te besteden. (*) Dagelijks moeten wij bidden, dat Gods naam geheiligd worde, en dat zijn koningrijk kome. En wie dat in waarheid bidt, zal voorzeker de belangen van dit koningrijk ernstig ter harte nemen, en al het zijne trachten toetebrengen, om hetzelve in getal en in voortreffelijkheid van gelukkige onderdanen te doen bloeijen. *Predikt het Evangelie allen creaturen!* dit bevel gaf Jezus aan zijne Apostelen. Bedienaars van het Evangelie hebben daar ook bijzondere roeping toe. Maar ook een ieder Christen moet in zijn kring een Prediker van het Evangelie zijn; en vooral moeten zij het zijn, die als mannen en vaders in Christus, van de voortreffelijkheid, de dierbaarheid, en kracht van dat Evangelie uit hunne ervaring getuigen kunnen. (†) Hoe

veel

(*) Rom. XII: 5—9. 1 Cor. XII.

(†) Opzettelijk wordt dit betoogd in het schoone geschrift van den onsterfelijken VAN ALPHEN: *Predikt het Evan-*

veel is er niet, dat hen daar toe dringen — met geestdrift vervullen moet! de eer van God en Jezus; de dankbaarheid; de menſchenliefde, die zoo gaarn anderen gelukkig ziet; en de voortreffelijkheid van dat Evangelie, dat met zoo veel regt door den ſtraks genoemden Christen-wijsgeer genoemd wordt „ het beste, het „ eenige ſpecifique tegengif tegen de menigvul„ dige kwalen, waar aan een verdorven menſch„ dom, tot ſtervens toe, aan alle oorden der „ wereld, krank ligt!" (*) En hoe aanmoedigend is dit, dat men, door aan de volmaking en het geluk van anderen te arbeiden, het zekerſte en vruchtbaarſte middel gebruikt, om zijnen eigenen zedelijken wasdom te bevorderen. „ Hij toch, die in Jezus koningrijk, op de reg„ te wijze, aan de zaligheid van anderen ar„ beidt, groeit ook zelve op in de genade en „ in de kennis van zijnen Heer." (†)

Derhalven, hebt gij meer kennis en doorzigt, meer vastheid des geloofs, meer levenswijsheid en ervaring op den weg der godzaligheid? Dringt gij dieper door in het menſchelijk hart,

Evangelie aan alle creaturen! Eene ſtaatsmaxime in het rijk van waarheid en deugd. Uit de papieren van den Christelijken Spectator.

(*) In het aangehaalde geſchrift, Pag. 4.

(†) Aldaar Pag. 6.

hart, en in uw eigen hart? Of, is de genade in u meer overvloedig in ootmoed, in vertrouwen, in liefde, in lijdzaamheid, in naauwgezetheid des gewetens? Of hebt gij de gave des gebeds, of de gave, om anderen te vermanen, te waarschuwen, te roeren, te troosten? Bezit gij natuurlijke begaafdheden, waar door gij in staat zijt, het Christendom sieraad bijtezetten, en hetzelve bij anderen aan te prijzen? maak dan van het talent, u toebetrouwd, met getrouwheid gebruik; vervul met uwe gaven de behoeften van anderen. Onkundigen te leeren, dwalenden teregt te brengen, bevooroordeelden beter te onderrigten, twijfelenden in de waarheid te sterken, ongeregelden te bestraffen, onbedachtzamen te waarschuwen, onbekeerden te vermanen, in gevoelige harten goede indrukken aantekweeken, verlegenen te raden, kleingeloovigen moed in te boezemen, bedroefden te troosten, tragen aan te wakkeren, anderen in het geloove, in de liefde, en in de hope te versterken; zie daar gewigtige maar tevens beminnelijke pligten, die gij te vervullen hebt. Hebt gij bij dat alles gezag, aanzien, invloed op anderen, goederen? O dan ook uw gezag, aanzien, invloed, en rijkdom gebruikt, om uwe Medechristenen diensten te bewijzen, om zedeloosheid te beteugelen, om den Godsdienst

te

te beschermen, en in aanzien te houden, en om alle inrigtingen te ondersteunen, die den bloei en de uitbreiding van het Christendom bevorderen kunnen! Zijt gij hoofd eens huisgezins? hebt gij eene gade, kinderen, dienstboden? zie daar de naaste voorwerpen van uwe Christelijke zorgen! Zie daar dan de dierbare panden, aan welke uwe gaven en vorderingen bijzonder toebehooren, en die gij door leer, door voorbeeld, door geduldig voortarbeiden aan hunne zedelijke vorming, en door uwe voorbiddingen bij den troon der genade, moet trachten tot u te lokken, om met u hier denzelfden weg te gaan, om eens met u in denzelfden hemel te aanbidden!

Zoo moeten Christenen met hunnen wasdom in het goede trachten nuttig te zijn voor anderen; en op dat zij hier in des te gelukkiger slagen, moeten zij hunne omstandigheden, en hunne bijzondere gaven raadplegen, en zich afvragen, welke gelegenheden er in *hunnen* kring voor hen bijzonder zich aanbieden, om nut te kunnen stichten, en welke bijzonder *hunne* talenten zijn, die zij ten dienste van de zaak des Evangeliums, en ter bevordering van de gelukzaligheid hunner medemenschen besteden kunnen. — Ook zal het geenszins om het even zijn, op welk *eene wijze* zij dit einde trachten

te bereiken. Menige vrome heeft de beste oogmerken, om anderen nuttig te zijn, maar bederft alles door norschheid, stuurschheid, of door zonderlinge spreekwijzen, of door gemaaktheid in stem, in spraak, in houding. Ach! het is niet te zeggen, welk een onberekenbaar nadeel dit aan de goede zaak der ware godsvrucht heeft toegebragt. — Christen! wilt gij waarlijk nuttig zijn, en de zaak van uwen Heer bevorderen? weg dan met alle stuurschheid, stroefheid, stijfheid, gemaaktheid, en zonderlinge en onvoegelijke spreekmanieren, die men zoo ligt van anderen overneemt, maar die niet te min aan den spotgeest van de vijanden der vroomheid zoo veel voedsel geven. — Vertoon u eenvoudig, zoo als gij zijt. Spreek, zoo als God u gegeven heeft te spreken, en zoo als gij over andere zaken gewoon zijt te spreken. Laat uw voorkomen blijgeestig en opbeurend zijn. Wees bescheiden, vriendelijk, spraakzaam, innemend. Een Christen, het is waar, moet nooit de waardigheid van zijn karakter verloochenen; hij moet eerbiedig, ernstig en deftig zijn; maar tevens ongedwongen, ongekunsteld, eenvoudig, natuurlijk; maar tevens door zijne gepaste vrolijkheid toonen, dat de Godsdienst de ware bron is van vreugd en troost; maar tevens eindelijk die goedheid, die minzaamheid, die liefde ten toon

sprei-

spreiden, waartoe zijn hart in de school van Jezus gevormd wordt, en waar door hij zich tot het hart van zijne medemenschen, voor welke hij zoo gaarn nuttig wilde zijn, den gereedsten weg zal banen. Beminnelijke vromen, die dus ten nutte werkzaam zijt in Jezus Koningrijk! tot een zegen zijt gij op aarde; en Hij, die u hier over weinig getrouw ziet, zal over veel u zetten, en u doen ingaan in de vreugde uwes Heeren! —

§ 239.

Met blijdschap de reize voortzetten, in het vrolijk uitzigt op de vervulling van alle Gods beloften.

En nu blijft er mij niets anders overig, dan u, meer gevorderde Christenen! ten besluite op te wekken, om, daar gij toch gasten en vreemdelingen hier op aarde zijt, en een beter vaderland zoekt, *uwe reize naar dat vaderland gemoedigd en met blijdschap voorttezetten, in het geloovig uitzigt op de vervulling van alle Gods beloften.* — Hoe veel reden gij op deze reize hebt, om welgemoed en blijde te zijn, behoef ik niet meer aantetoonen, daar ik u straks (*) tot

(*) § 237.

tot opwekking van uwe dankbaarheid, de uitnemende weldaden, door Gods ontferming aan u bewezen, en de grootheid van het geluk, het welk gij daar door deelachtig geworden zijt, herinnerd heb. Alleen, daar het vaderland, dat gij zoekt, nog voor u in de toekomst is, en daar u op uwe reize naar hetzelve, in dit land uwer vreemdelingschap, nog vele van die dingen ontmoeten kunnen, die wij te voren beschouwd hebben, zoo wil ik u gebeden hebben, om van de beloften van God, dit toekomstige betreffende, een regt gebruik voor u zelven te maken, en door het geloof aan dezelve te leven. — Eenen onwaardeerbaren schat van de dierbaarste beloften voor geloovige godvreezende menschen vindt gij in uwen Bijbel, beloften, wat zij van God en Jezus voor de toekomst verwachten kunnen; beloften voor ligchaams- en zielsbehoeften; beloften, gepast voor alle mogelijke ontmoetingen en omstandigheden op hunnen weg naar de eeuwigheid; beloften voor dit en het toekomend leven. God verklaart in zijn Woord, dat hij hunne zonden niet gedenken zal, en alle hunne overtredingen vergeven; dat hij hun tot een God en Vader, tot een schild en loon zal zijn; dat hij hen niet begeven of verlaten zal, maar voor hen zorgen, hen raadgeven, hen leiden, troosten en

on-

onderfteunen zal; dat alle dingen hen moeten medewerken ten goede; dat de kroon der heerlijkheid aan het einde van hunne loopbaan is opgehangen, dat zij in de kracht Gods bewaard worden door het geloof tot de zaligheid, en dat eene onverderfelijke, onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis in de hemelen bewaard wordt voor hen. — Laat het veel uwe bezigheid zijn, deze troostvolle Goddelijke toezeggingen uit zijn Woord optezamelen, die in hare dierbaarheid te overpeinzen, u met dezelve gemeenzaam te maken, en diep in uwe zielen te prenten, om ze dus in de gevallen, waar op zij gepast zijn, bij de hand te hebben, en u door dezelve te bemoedigen. — Schroomt niet, deze beloften vrijmoedig op u zelven toetepasfen, en te vertrouwen, dat de Heer dezelve ten zekerfte aan u vervullen zal. Gij behoort immers tot de genen, aan welke zij gedaan zijn. Hoe menigmaal misfchien hebt gij reeds bij de proeven ondervonden, dat God zijne toezeggingen niet vergeet! En hoe zeer moet u dat vertrouwen inboezemen, dat hij zijne andere beloften, die nog niet vervuld zijn, ook niet vergeten zal! Hij is de waarachtige, de Getrouwe. Zijn Woord beftaat in eeuwigheid. Wat uit zijne lippen is uitgegaan, zal hij nooit veranderen. Dat deze beloften ook veel uwe

pleit-

pleitgronden zijn in uwe gebeden! En, wanneer de Heer de vervulling derzelve schijnt te vertragen, ziet dan met *lijdzaamheid* deze vervulling te gemoet, *gelijk de landman de kostelijke vrucht zijns lands verwacht. Weest lankmoedig. Versterkt uwe harten, want de toekomst des Heeren genaakt.* — Dit regt gebruik van Gods beloften zal, onder medewerking van zijnen Geest, die ook hier toe zoo noodig is, u op den weg, dien gij nog hebt afteleggen, niet slechts daar, waar hij schoon, effen, vrolijk, en met bloemen beplant is, maar ook daar, waar hij, hobbelig en met doornen bezaaid, door akelige woestijnen, stikdonkere wouden, of over steilen bergen, of langs onafzienbaar diepe rotsenkloven henen loopt, bemoedigen, sterken, troosten, en telkens met nieuwen lust en wakkerheid bezielen, om op dezen weg uwe schreden te verdubbelen, en uwe reize naar het Vaderland der ruste voort te zetten. Zoo dan, *Broeders! zijt blijde. Wordt volmaakt. Zijt getroost. De God aller genade, die ons geroepen heeft tot zijne eeuwige heerlijkheid in Christus Jezus, nadat wij een weinig tijds zullen geleden hebben, dezelve volmake, bevestige, versterke, en fondeere u lieden. Hem zij de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid!*

AMEN!

INHOUD

VAN HET

GEHEELE WERK.

INLEIDING.

§ 14.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Gebrek aan Christendom onder de menschen.

Of

Beschouwing van de ziekten van het menschelijk verstand en hart, die de ware beoefening van het Christendom verhinderen.

EERSTE AFDEELING.

Over eenige ziekten der ziel, die meer tot het verstand behooren.

TWEEDE AFDEELING.

Over eenige ziekten der ziel, of afwijkingen van het Christendom, die meer tot het hart en den wandel betrekking hebben.

§ 29.

DERDE AFDEELING.

Menschen, die de paden der zonde zonder nadenken bewandelen.

VIERDE AFDEELING.

Menschen, die eenig nadenken hebben, maar die zich van voorwendselen bedienen, en daar toe gewigtige waarheden misbruiken, om hun kwaad te verdedigen, en zich gerust te houden.

VIJFDE AFDEELING.

Menschen, die zich op bedriegelijke gronden nederzetten, en verkeerde wegen inslaan, om tot rust voor hun hart te komen, en zalig te worden.

ZESDE AFDEELING.

Overtuigden, doch bij welke de overtuiging nog eene verkeerde rigting neemt.

ZEVENDE AFDEELING.

Menschen, die begeerig zijn naar God in Christus, doch die door verschillende bedenkingen nog verhinderd worden, om tot de ware rust en kracht te komen.

§ 59.

DERDE HOOFDSTUK.

Oorzaken en geneesmiddelen van het gebrek aan Christendom onder de menschen, of van de ziekten van het menschelijk verstand en hart, die de ware beoefening van het Christendom in den weg zijn.

EERSTE AFDEELING.

Over de oorzaken en geneesmiddelen van eenige ziekten der ziel, die meer tot het verstand behooren.

TWEEDE AFDEELING.

Over de oorzaken en geneesmiddelen van eenige ziekten der ziel of afwijkingen van het Christendom, die meer tot het hart en den wandel betrekking hebben.

§ 94.

DERDE AFDEELING.

Wat kan tot genezing dienen van menschen, die de paden der zonde zonder nadenken bewandelen?

VIERDE AFDEELING.

Middelen ter genezing van menschen, die eenig nadenken hebben, maar zich van voorwendselen bedienen, en daar toe gewigtige waarheden misbruiken, om hun kwaad te verdedigen, en zich gerust te stellen.

VIJFDE AFDEELING.

Oorzaken van de ziekte, en middelen ter genezing van menschen, die zich op bedriegelijke gronden nederzetten, en verkeerde wegen inslaan, om tot rust voor hun hart te komen, en zalig te worden.

sti-

ZESDE AFDEELING.

Oorzaken en geneesmiddelen van de ziekten van overtuigden, bij welke de overtuiging nog eene verkeerde rigting neemt.

ZEVENDE AFDEELING.

Oorzaken en geneesmiddelen van de ziekten van menſchen, die begeerig zijn naar God in Christus, doch die door verſchillende bedenkingen nog verhinderd worden, om tot de ware rust en kracht te komen.

TWEEDE DEEL.

Over de middelen, om in de ware beoefening van het Christendom te volharden en te vorderen.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Christen in zijne meeste volkomenheid op aarde; of, zoo als hij in de beoefening van het Christendom standvastig volhardt, en gelukkig vordert.

EERSTE AFDEELING.

Waar in bewezen wordt, dat de volkomenheid, die een Christen hier op aarde bereiken kan, geenszins bestaat in volmaaktheid.

TWEEDE AFDEELING.

Waar in ontwikkeld wordt, welke de ware denkbeelden zijn, die wij ons van de volkomenheid, die een Christen hier op aarde bereiken kan, vormen moeten.

DERDE AFDEELING.

Waar in gehandeld wordt van de drangredenen, die een Christen tot vordering in het beoefenen des Christendoms bewegen moeten.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de algemeene middelen, om tot de volkomenheid, die op aarde bereikbaar is, te geraken, of in de beoefening van het Christendom standvastig te volharden, en gelukkig te vorderen.

EERSTE AFDEELING.

Voorbereidende aanmerkingen.

TWEEDE AFDEELING.

Over de middelen zelve, die God gebruikt, om ons te vormen, en tot volkomenheid te brengen, en hoe wij dezelve gebruiken moeten, om door dezelve gevormd te worden.

DER-

DERDE AFDEELING.

Over de waarschuwingen en wapenen, welke God ons geeft tegen het kwaad in de wereld, dat zich tegen onze volmaking aankant, en hoe wij door dezelve op onze hoede moeten wezen.

§ 200.

VIERDE AFDEELING.

Regelen, om in het gebruik der middelen tot onze vorming, en der wapenen tegen de aanleidingen ten kwade, des te gelukkiger te slagen.

DERDE HOOFDSTUK.

Over de krankheden van geloovige Christenen, die hen van de volkomenheid, op aarde bereikbaar, nog verwijderen; beschouwd in derzelver natuur, oorzaken en geneesmiddelen.

EERSTE AFDEELING.

Over krankheden van geloovige Christenen, die tot de kennis van den Godsdienst betrekking hebben.

§ 213.

TWEEDE AFDEELING.

Over eenige krankheden van gedvruchtigen met opzigt tot het geloof.

DERDE AFDEELING.

Over eenige krankheden van geloovige Christenen met opzigt tot de heiligmaking.

§ 224.

heid

